APOLOGIA

PETRI POMPONATII

MANTVANI.·.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI: ET ILLVSTRISSIMO DOMINO SVO COLENDISSIMO. D. SIGISMVNDO DE GONZAGA MARCHIONI. &c. SANCTAE MARIAE NOVAE DIACONO CARDINALI MAN/TVANO LEGATO APOSTOLICO. &c. PETRVS POMPONATIVS MANTVANVS CLIENS: FOELICITA/TEM.

PELLES Ille Pictor celeberrimus/pfecta opa pponebat in pgula tranſeuntibus: atq̃
poſt ipſam Tabulam latens: uitia quæ notarentur: auſcultabat: uulgum diligentiorem
a iudicem: q ſe preferens. Feruntq̃ a Sutore reprehēſum: q in crepidis una intus pautio/
res feciſſet anſas. Eodem/poſtero die/ſuperbæ emendationem priſtinæ admonitionis
cauillante circa crus/indignatum proſpexiſſe/denuntiantem/ne ſupra crepidā Sutor
iudicaret. Quem ego ampliſſime pater æmulatus: librum quem ſuperiori anno de animorum̃ imor
talitate compoſui: hominibus iudicandum expoſui: ut ſi qua uitia notarent auſcultarem. Et quo/
niam q̃plures hunc librum noſtrum notare intellexi. Quorum̃ alii ueluti Sutores/de ſutoria arte iu/
dicantes/ſuæ notationis cauſam reddiderunt. Alii uero ueluti Sutores ſupra crepidam iudicantes/
nullam notationis ſuæ cauſam attulerunt. Cumq̃ utroſq̃/longe a ueritate remotos eſſe arbitrer:
Ideo Apologiam hanc ſcribere inſtitui. Et q̃q̃ plurima & ualidiſſima: hoc noſtrū Opuſculum quale
cūq̃ ſit: Tuo nomini dicare me adhortarētur: illud tamen præcipuū coegit: q ſi tu: qui Princeps &
Preſul exiſtis: cæteriq̃ Conciues mei: forſan iniquā aliquam opinionem/de me male audiendo: cō/
cepiſtis: eam nunc/hanc Apologiam noſtram legendo: a cordibus ueſtris prorſus amoueatis. Vale/
Bononiæ Tertio idus Nouembris. M.D.XVII.

PETRI POMPONATII MANTVANI APOLOGIAE LIBER PRIMVS PROLOGVS.

c

VM LIBELLVS Noſter de ĩmortalitate animæ:in inclitã Venetiarũ Vrbẽ delatus eſſet:Illico duæ ſectæ ĩſurrexerũt:Vna nãq; Fratrũ ſiue cucullatorũ nuncupata:quæ de heretica prauitate:apud eius Vrbis Patriarcã:& Illuſtriſſimos Senatores:me detulit. Vnde factum eſt:ut ſtatim eiuſdem Patriarcæ:& Senatus decreto:Bibliopola Libellũ iſtũ uendere interdiceref. Ideoq; Cuculati palã ĩ pulpito:me & Libellũ meum hereticum & ſciſmaticũ pnunciarent. Altera aũt fuit Secta quorundã doctiſſimorũ uirorũ:q & ſi minime hoc affirmarẽt. Librũ tñ hũc ueritatẽ non continere dicebãt: pr̃ſuſq; ab Ariſtot. ſñia alienũ. Quæ cum ad aures meas perueniſſent:qm̃ me Venetias transferrẽ non poterã. Etenim & legẽdi officio:& ĩfirmitate detinebar:ad amicos ibi morã agentes Litteras dedi:rogauiq;:ut quas rationes:iſti mei delatores aduerſus me:attuliſſent:p Epiſtolas notificarẽt. A quibus ĩtellexi:hos criminatores:nihil præter uerba:& maledicta:apud iudices habuiſſe. Verũ poſt aliquot dies Reuerendus Dñs meus. D. Petrus Lipomãnus:hic Bononiæ Iuriſpontificio uacãs:& Bergomi Epũs. Libellũ quendã ſine nominis auctore attulit:q non minus accutiſſimus & grauiſſimus eſt:q̃ uerborũ nominũq; elegantia refertus. Et q̃q̃ hic noſter cõtradictor prœceteris mihi acutior:& rationabilior uideaf:tñ qm̃ plene nr̃is argumẽtationibus ſatisfacere mihi nõ uidef:atq; ea quæ aduerſus nos adducit nõ multũ cogere:ideo ĩter nos integra remanẽre amicicia:omniq; ambitione remota propter ueritatis reuerentiam:ad ea quæ aduerſus nos ſcripſit reſpondere ppoſui. Et.n. ſi ueritatẽ dixero:ipſum nõ moleſte laturũ ſcio. Si uero errores meos aperiet:Nihil mihi gratius cõtingere poterit. Platone/& Ariſtotele dicẽtibus. Melius eſt ſuccurrere amico peccãti:q ipſi pecunia indigenti. De altera aũt Secta ideſt cucullata:q̃q̃admodum pauca dicã:tñ in Tertio huius Apologie Volumine:Sermo habebitur.

Caput Primũ. In quo oſtẽditur Reſponſiones datas ad. XV. Argumenta nõ ſoluere difficultates

d

ICIT Itaq; opponẽs. Primũ Argumẽtum noſtrũ eſſe hoc:ĩtelligere non eſt ſine phãtaſia. ergo aĩa nõ eſt ſeparata neq; imortalis. Ad quod ſic r̃ndet. Aſſumptũ eſſe uerũ p ſtatu iſto:falſum ãt p ſtatu ſeparato. Separata nãq; nullo mõ ĩdiget corpore:q̃ neq; phãtaſia. Nos aũt dicimus. Primo/q̃ ſi p ſtatu iſto ĩdiget phãtaſmate:& ſtatus iſte eſt ſecũdũ eſſe cõiunctũ: Secundũ igr̃ eſſe cõiunctũ indiget phãtaſmate:& cõuertetur. ſ. cũ indiget phãtaſmate:hẽt eẽ cõiũctũ:ſed ĩ omni intellectiõe noſtra de qua ſumus certi:ĩdigemus phãtaſmate/ueluti experimẽto apparet/ergo de ea nõ eſt affirmãdus alter ſtatus. Irrationabiliter igr̃ ponitur eam eẽ ſeparatã:cũ nulla operatio ſibi cõueniens ſecũdũ tale eſſe/certitudinaliter ſibi attribui poſſit. Huic forte dicif:q̃ ĩmo ſumus certi q̃ aliũ modũ intelligẽdi hẽt:eo &.n. q̃ nõ utitur organo in ſuo opere:& oẽs formas materiales intelligit:Scimus ipſam eſſe in materialẽ:& per conſequẽs habere eſſe ſeparatũ. cumq; operatio ĩſequif eſſe:ergo hẽt & operationẽ a corpore independentem. quare & p tũc ſine phãtaſmate ĩtelligit:licet igif operatio illa nõ ſit nobis p nũc experta. illud tñ añs a nobis experif:ex quo añte ſequif illud cõſequẽs. Sed cõtra. qm̃ illud añs. ſ. q̃ intelligat abſq; organo:& recipiat oẽs formas materiales:ſupponit q̃ licet nõ recipiaf in organo tanq̃ in ſubiecto:indiget tñ organo tanq̃ obiecto:ut manifeſtũ eſt. Sed ſic indigere organo tãq̃ obiecto:& nõ tãq̃ ſubiecto:ĩfert ipſam eẽ ĩſeparabilẽ.12. nãq; tex. 1. d' aĩa ſiue ĩtellectus ſit phãtaſia:ſiue nõ ſine phãtaſia:nõ cõtingit ipſũ ſeparari. ergo ex illo añcedẽte nõ habetur illud cõſequens:ſed magis oppoſitũ. Preterea ſi aĩa ſeparata nõ indiget phantaſmate:uel igif ſic ſeparata:aliqd intelligit:uel nihil. Si nihil:ergo in natura aliqd ociabit:quod eſt contra principia naturalia. Si uero intelligit. hoc eſt contra Ariſtotelẽ textu. 20. tertii de aĩa. ubi dicit q̃ poſt mortẽ nõ reminiſcimur:qm̃ paſſiuus ĩtellectus eſt corruptus:& ſine hoc nihil intelligit aĩa. Et. 2. de aĩa textu. 15. in mortalibus ĩpoſſibile eſt intellectiuũ ſeparari a ſenſitiuo. Cũ itaq; poſt mortem nõ ſit ſenſus:quomodo igif aĩa poterit ĩtelligere? Huic forte dicif ut Egidius romanus dixit:nõ eſſe intelligendũ intellectũ non reminiſci:large extendẽdo nomen reminiſcẽtiæ:nã improbat Themiſtiũ ſic exponẽtẽ:uerũ p reminiſcentiã accipiendã eſſe uerã reminiſcentiã:quæ eſt pars ſenſitiuæ & organica. Hoc.n. modo uerũ eſt:quod dicit Ariſtoteles:& nõ aliter. ſcilicet extẽdẽdo nomen reminiſcẽtiæ ad ĩtellectionem ẽt p̃teritorũ. Sed iſtud ex duobus ſtare non põt:Primo qm̃ non ſtat aliquo pacto cum littera. Ariſtoteles.n. reddens rationẽ:quaf aĩa poſt mortem nõ reminiſcif. dicit:qm̃ paſſiuus ĩtellectus eſt corruptus:& ſine hoc nihil intelligit aĩa:unde apparet q̃ loquif de intellectu:& nõ de uirtute ſenſitiua. Secũdo qm̃ dubitatio illa nulla eſſet:quis.n. neſcit:q̃ nulla ſenſitiuarũ operationum remanet poſt mortẽ? unde non magis caderet dubitatio de uiſu & comeſtione q̃ de reminiſcentia. Verũ ut Diuus Tho. & ceteri Egidio meliores exponũt:rationabilis fuit illa dubitatio:qm̃ dixit Ariſt. ĩtellectũ poſſibilem eſſe in mortalẽ:ideo uidetur q̃ poſt mortẽ ĩtelligat:& ſic reminiſcaf:qm̃ præteriti cognitio:uniuerſaliter reminiſcentia appellaf. quaf D. Tho. aliter expoſuit:dicẽs Ariſt. nõ abſolute negare:intellectũ poſt mortẽ non reminiſci:ſed non eodẽmõ reminiſci:ut nunc. Quæ expoſitio quãtũ ſit aliena a littera cõſiderantibus relinquo:nam & abſolute dicit nõ reminiſcimur:& ſine aliqua conditione dicit:ſine hoc intelligit nihil aĩa:& quẽadmodum diximus retro. Impoſſibile eſt in mortalibus:intellectiuũ ſeparari a ſenſitiuo. Verũ hic noſter cõtradicens ab utriſq; diſcrepãs:dicit Ariſt. intelligẽdũ eſſe;quantũ ad cognitionem ſingulariũ;

non aũt uniuerſaliũ. Quod non minoré habet ca/
lũniam: q̃ priores expoſitiones. Imprimis qdẽ qm̃
ſtat eadẽ obiectio cũ priore: qñqdẽ abſolute dicat
Ariſt. ſine hoc nihil intelligit aia: & ĩpoſſibile eſſe
intellectiuũ ſeperari a ſenſi ſuo. Amplius qm̃ ſi ſe/
parata aia non cognoſcit ſingularia: qm̃ caret ſen/
ſu: ergo pariter neq̧ uniuerſalia. Nulla. n. rõ põt
aſſignari. Qr̃ ĩtelligẽdo ſingularia ĩdigeat ſenſu:
niſi qm̃ hoc experimẽto cõprehẽdimus: uez & ex
perimento cõprehẽdimus non cognoſci uniuerſa
lia niſi mediãte ſenſu: quare idẽ erit de utroq̧ iudi
ciũ. Neq̧ ꝓficit dicere hoc eſſe ꝓpriũ ſingulariũ:
ſcilicet ꝙ ſenſu cõprehẽdãť: qm̃ hoc ſciri nõ põt:
niſi qm̃ hoc ſic experimur. At ueluti ꝓ ſtatu iſto/
nõ cognoſcimus uniuerſalia: niſi mediãte ſenſu:
ſic dici poterit ꝙ ĩ ſtatu ſeparo: cognoſcimus ſin/
gularia ſine ſenſu. Nã ſicut ſe habet uniuerſale ad
ſenſum: ita ſingulare ad ĩtellectũ. Qr̃ ſi ĩtellectus
ꝓ ſtatu iſto nõ põt cognoſcere uniuerſale niſi me
diãte ſenſu: ergo ĩ ſtatu ſepato / poterit cognoſce/
re ſingulare ſine ſenſu. Sicut. n. uniuerſalitas repu
gnat ſenſui: ita ſingularitas ĩtellectui. Cũ igiť pro
aliquo ſtatu intellectus non cognoſcit uniuerſale:
niſi mediãte ſenſu: quod tñ uniuerſale eidem ſen
ſui repugnat: ergo pariter poterit cognoſcere ſin/
gulare ſine ſenſu: quod tñ ĩtellectui repugnare ui/
deť. Nõ. n. uideť minus ĩpoſſibile ꝙ ĩtellectus in/
digeat ſenſu / in ĩtelligendo uniuerſale: q̃ ꝙ poſſit
ſingulare cognoſceř ſine ſenſu. Amplius nullus / q̃
tũ ſcio / poſuit aiam eſſe ſeparatã: & nõ cognoſcere
ſingularia. Nã ponentes ipſam multiplicatã / & ſe/
paratã: ponũt ut pmietur & puniať. Hoc aũt poni
non põt / niſi cognoſcẽdo ſingularia: nã gaudiũ &
triſtitia / nõ feruntť niſi ĩ ſingularia: uel maxime in
ſingularia cũ. 6. Methaphiſice bonũ & malũ ſunt
in re: quod nõ eſt niſi ſecũdũ eẽ ſingulare. Quare
ſi dolent uel letanť de ſingularibus: neceſſe eſt ſin
gulariũ habere cognitionẽ: cũ uoluntas non fera
tur in ĩcognitũ. Amplius non ne cognoſcunt ſe ip
ſas aiæ ſeparate? nõ ne deũ? nõ ne mundũ? Immo
hec opinio ſibi contradicit. Dicit nãq̧: ꝙ fortaſſis
cũ letheũ biberint: ĩcipiẽt ĩ corpora uelle reuerti.
Quare hec expoſitio ſibi manifeſte cõtradicit: ex
quibus uideť ꝙ reſponſio data ad argumẽtũ nul/
la ſit. Verũ qm̃ ulterius ſubiũgit: ꝙ depẽdere a phã
taſia: non arguit ipſam aiam eſſe inſeparabilẽ: qm̃
& oculus in uidendo dependet a colore: tñ oculus
a colore ſeparať. Quare ridiculũ uideť argumẽtũ
noſtrũ. Imprimis tã doctiſſimi Viri pſpicatiã ad
miror: ꝙ Argumẽtũ tã uilipẽdat: quum Ariſt. ip/
ſum ponat: Dicit. n. ſi intelligere nõ eſt ſine phãta
ſia: nõ contingit aiam ſeparari. Demũ Argumẽtũ
eſt neceſſariũ: & a Themiſtio: & reliquis deductũ.
Separatus nãq̧ ĩtellectus / aut nihil ĩtelligit: aut ali
quid. Si nihil: ocioſum aliqđ natura crearet: quod
defendi nõ põt: eſt. n. compertũ hoc: nihil ĩ natura
torpere: nihil feriari: ſua in ſingulis rebus ingenia
cõtineri: officia quæq̧ / & ſuas geſtiones agnoſceř/
agitareq̧: & quaſi penſe pſoluere. Si uero ĩtelligit
ſeparatus aius: aut igiť ſine phantaſmate: aut cum
phãtaſmate. Si cũ phãtaſmate: ergo eſt cõiunctus
corpori (ſic. n. dicit poſitio) non igiť ſeparatus eſt.
Si uero ſine phantaſmate / eſt oppoſitũ cõceſſi. Qr̃
cõſequẽtia reddiť bona: cũ ex oppoſito cõſequẽtis
inferť oppoſitũ añtis. Quod ãt adducitur de ocu/
lo: uez & acomodatiſſimũ eſt. Vt nã ꝑ oculus: in
uidẽdo indiget corporeo: qm̃ colore: ideo ſine cor
pore eſſe nõ põt: quod. n. in omni ſua operatione
indiget corpore tanq̃ obiecto: ĩdiget corpore / tãq̃
ſubiecto: quoquo mõ: qm̃ ſine eo eſſe non poteſt.
Quare & ſi de facto ſeparať a colore uiſo: nõ tñ a
corpore ĩ quo eſt: unde & humanus aius / de facto
in ſomno ſeparatur a phantaſia: non tñ a ſubiecto
in quo ẽ. Dictũ eſt aũt ſi in omni ſuo opere depen
det a corpore / ut obiecto / ipſum eſſe inſeparabilẽ:
qm̃ intelligentia in mouendo cœlũ: depẽdet a cor
pore: & tñ eſt ſeparata a materia. Hoc autẽ eſt: qm̃
in omni ſuo opere nõ depẽdet a cœlo: ĩ primo. n.
opere: qm̃ in intelligendo nõ dependet a cœlo: qr̃
de facto eſt ſeparabilis. Huius uero oppoſitũ con/
tingit in humano aio: in omni. n. ſuo opere depen
det a corpore: quare non ſimpliciter in materialis
eſt. &c.

S ECVNDVM Argumẽtũ noſtrum: inqt
cõtradictor eſt hoc. Cũ plures opationes
indicent aiam eſſe mortalẽ: q̃ imortalem:
utpote opationes oẽs potẽtiæ uegetatiuæ: & ſen/
ſitiuæ: quæ nõ ſunt ſine organo corporeo: at ſolũ
intellectiue imortalitatem: cũ ſine organo exerce/
ant: & a ſuperabundãti debet fieri denominatio:
cur potius dicenda eſt anima in mortalis: q̃ mor/
talis? Ad hoc dicit tria. Primũ / ꝙ & ſi plura ꝓmo
ueant ad mortalitatẽ: q̃ ad imortalitatẽ: quia tñ ꝓ
mouẽtia ab ĩmortalitatẽ: ſunt efficatiora his / quæ
ꝓmouent ad mortalitatẽ: ideo ab ĩmortalitate ac
cipienda eſt denominatio, tãq̃ ab efficatiori. Dicit
ſecũdo / ꝙ ueluti uires uegetatiue nunq̃ aſcendere
poſſunt: ad opera ſenſitiuæ: ſed ecõuerſo: qđ nãq̧
ſentit uegetat: & nõ cõuertiť: ſic imateriale ad ma
teriale: & non materiale ad imateriale: quo fit / ſi
humanus aius ẽ mortalis: nũq̃ ad opa imortalis
aſcẽdit. Dicit & tertio naturã ſpecificæ eſſentiæ/
dignoſci ab ultima differẽtia / & ꝓpria: nõ aũt a co
muni / & priori: quapp cũ ultima dr̃ia ſit ĩtellige/
re: q̃ imortalitatẽ arguit: reliquæ ſint coẽs / & prio
res: quæ mortalitatẽ oſtẽdũt: ideo abſolute ĩmor/
talis: & nõ mortalis pronunciãda eſt: ſed ſolũ ſecũ
dũ qd / quod aduerſať noſtræ ſentẽtiæ. Nos aũt di
cimus / ꝙ ſermo iſte eſt oio ĩpoſſibilis. Si nãq̧ ra/
tione ultimæ dr̃iæ: hõ eſt immortalis: & rõne pri
maz differẽtiaz / eſt mortalis: ſimul hõ erit mor
talis / & imortalis: ueluti ueræ & ꝓpriæ eſt rõna
lis / & ſenſitiuus. Et. n. differentiæ ueræ & abſolu/
tæ: de his dicũť / quoz ſũt dr̃iæ: qđ cũ fieri neq̃at/
ut uere & ꝓpriæ oppoſita de eodẽ enuncienť: ne/
ceſſe eſt: aut hominẽ / nõ eſſe uere imortalẽ: aut ip
ſum nõ eſſe uere mortalẽ: uez unũ ipſoz eẽ ſim/
pliciter: alterz uero ſecũdũ quid: ſic &. n. oppoſiti/
onẽ nõ hñt. Vidẽdũ eſt igiť: quod iſtoz uere ha/
beat: & quod nõ ueræ hõ habeat: hoc aũt manife/

ſte ſcit:ex ueritate oparionū ueluti octauo meth.
& metheorou quarto/habet:cū itaq; ab intellecti
uo pſumat de imortalitate:a ſēſitiuo uero & uege
tatiuo/de mortalitate:uidendū eſt qualia ſint iſta.
Quodq; hou uerā tenebit denominationē:ſecun
dūq; illud pnūciādū eſt. Verū manifeſtū eſt in ho
mine ueraciter eē opera uegetatiuæ.ut naſci mori
nutriri:&c. quæ ad uegetatiuā ſpectant:non mi
nuſq; imo uerius/eſſe in hoie q̄ in cœteris uege
tabilibus:ſimiliterq; eē de operibus ſenſitiuæ:ut
diſcurrēti apparet. At opa intellectiuæ/rariſſima/
debiliſſima obſcuriſſima in hoie conſpiciuntur:
ut uix ūbra intellectus dici poſſit:qm̄ quidē/hō in
pauciſſimo tpre intelligat:& obſcuriſſime:neq;
hoc ſine corpore:qm̄ ſemper cū phātaſmate. Quis
igitur niſi ptinax/& ſuæ opiniōis ſectator/dice
re pōt intellectiuū ueræ eſſe in hoie:ſenſitiuūm &
uegetatiuū nō uere? Quare ſi neq; proprie ī hoie:
neq; ueræ ē itellectiuū:ſed tm̄ ſcdm qd:at uegeta
tiuū & ſēſitiuū ueriſſime & propriiſſime:oēq; p
mouēs ad inmortalitatē ſit intellectiui:ad mor
talitatem uero uegetatiuū & ſenſitiuū:proculdu
bio homo/ſiue eius aīus abſolute pronūtiādus eſt
mortalis:& ſecūdū quid inmortalis:niſi operatiō
nes fallaces eē dicere uelimus:qm̄ quidē idem fieri
nequit:mortale & inmortale ſimul ueræ eſſe. Ex
quibus apertū eſt primū a cōtradictore aſſumptū
ueritatē nō cōtinere.ſ.efficatius in hoie eē id quod
promouet ad inmortalitatē:q̄ id qđ pmouet ad
mortalitatē. Et.n.ut uiſum eſt/nihil in hoie pro
mouet ad īmortalitatē/niſi intellectiuū:quod nō
uere intellectiuū eſt:ſed rationale. Vegetatiuū aūt
& ſenſitiuū mortalitatē demōſtrant:quæ ueræ &
propriæ talia ſunt:ueluti ex opibus mōſtrat. Qr
neceſſe eſt aium humanū uere eē mortalem:& ſe
cundū quid inmortalē. Sicut uer eſt ſenſitiuus/&
uegetatiuus:& ſecūdū quid/& impropriæ/intel
lectiuus. Quod aūt adducit ſecūdo:de cōparatiōe
facta inter uegetatiuū & ſenſitiuū:ex una parte:&
mortale & inmortale ex alia:manifeſtū eſt nō ua
lere. Et.n.uegetatiuū & ſenſitiuū ſimul coeūt:quū
adinuicē oppoſitionē nō habeāt:ueꝝ unū ē alteri
us pfectio. Quo fit ut una forma ſimul ſit uegeta
tiua & ſenſitiua. At mortale & imortale ſimul coi
re neq;eūt:cū opponātur. Qr licet idē uere & pro
priē ſimul ſit uegetatiuū & ſenſitiuum:nihil tn̄ ſi
mul eē pōt mortale & inmortale:niſi unū ſecūdū
quid:& alterū ſimpliciter. Qr licet humanus aīus
uere ſit rationalis & ſenſitiuus:nō tn̄ uere morta
lis & īmortalis ſimul eē pōt. Qr & ſi ipſe uere ope
ra rationalis & ſenſitiui ſimul hr̄e poſſit:non tn̄
opera ppria mortalis & inmortalis. Et ſicuti mor
tale nō pōt hr̄e propria opera inmortalis:ſic neq;
inmortale mortalis. Et.n.dii ipſi neq; poſſunt cō
medere neq; uidere:licet de corpibus concedendum
ſit:tā & ſi huiuſmodi analogice/uel equiuoce di
cta ſint.oppoſita.n.ſunt mortale & imortale:neq;
alteꝝ perficit alteꝝ:quod dici nō poteſt de uegeta
tiuo & ſenſitiuo:& de quibuſcūq; ſe hn̄tibus ſecū
dū perficiēs & perfectū. Vnde patet & de tertio ab

eo adducto. Dicit.n.q; q̄tūcūq; ī humano aīo ſint
inmortale & mortale:ab inmortali tamen ſumen
da eſt denominatio:qm̄ eſt ultimus gradus. Mani
feſtū aūt ē q; humanus aīus ſimul/& ueræ nō po
teſt eē mortalis & inmortalis:qr uel nō uere eſt in
mortalis:uel nō uere mortalis. At p poſtēſa mon
ſtratū eſt ipm uere eē mortalē:cū uere opera mor
talitatis in eo pateāt:& nō uere eē inmortalē:qm̄
nō uere habet opera inmortalitatis. Quare a uera
inmortalitate nō debet fieri nūcupatio:ueꝝ tamē
ab inmortalitate ſecūdum quid debet nūcupari:
qm̄ illa eſt ultimus gradus. Vnde dicitur rationa
lis:& nō intellectus:quod rationale ſecūdum oēs
antiquos:dictum ē eſſe mortale. Dicitur nāq; ho
mo eſt animal rationale mortale. Qr ultima diffe
rentia ſimpliciter nō dicit inmortalitatē:ſed tan
tum ſecundū quid. Quod ſi dicatur rationale in
homine quantūcūq; deficiat a uero intellectiuo:ē
tn̄ uere inmortale. Tūc dicere oportet q; uegetati
uū & ſenſitiuū in hoīe non ſint mortalia:ſi idē eſt
intellectiuū & ſenſitiuū in eo:ut concedit poſitio:
quo dato aīa uegetatiua & ſenſitiua nō ſunt mor
ticinæ:& tamen utitur corpore/& organo cadu
co quod tamen reclamāt oēs philoſophi:maxime
achademici & peripatetici. Neq; ex opibus eſſen
tialibus cognoſcentur reꝝ eſſentiæ:quādoquidē
in homine uere & manifeſte ſūt opera mortaliū:
& ſecūdū quid/imperfectæ/& obſcuriſſimæ/opa
inmaterialiū.& tamen conumerat inter inmate
rialia:& nō inter materialia:ſecundū opinionem:
& ſic oīs modus philoſophandi deſtruitur. Quod
ſi ulterius dicatur:idem argumētum contra nos
pcedere:quoniā humanus animus:qua intelligit:
non indiget organo:ſed quod huiuſmodi eſt:in
materiale eſt:ſicut quod idiget organo materiale:
eſt ergo ſimpliciter pronūciandus inmaterialis.
Hoc equidem euidentiā haberet:ſi nullo modo
humanus animus/in intelligendo indigeret or
gano:At dictū ē in primo de anima:Si intelligere
ſit phantaſia:aut non ſine phantaſia:non cōtingit
animū ſepari. Et ſcdo eiuſdē dicitur. Impoſſibile
eſt intellectiuū ſepari a ſenſitiuo ī mortalibus. Et
tertio eiuſdem:Sine hoc nihil itelligit aīa. Quare
ex his arguendū eſt animā ſimpliciter eſſe inſepa
bilem:licet ſecundū quid ſepabilem:quoniā non
indiget organo/ut ſubiecto. At necubi reperit ab
Ariſtotele q; ſenſitiuū & uegetatiuū ſint inmor
talia. Quare deliramentū uidet affirmare animū
humanū ſimpliciter eſſe inmortalem.

ERTIVM Argumentum noſtrum/inq̄
t cōtradictor/ē hoc. Iſta ſcientia eſt potius
ignorātia negationis/uel diſpoſitionis/q̄
ſcientia apellāda:cur ergo tam magnificare debe
mus intellectum noſtrum:ut faciamus ipſum eē
inmortalem. Ad quod cōtradictor reſpondens di
cit duo. Primū q; quis noſtra intellectio/compa
ta intellectiōi itelligētiaꝝ/ſit ualde debilis:eſt tn̄
talis naturæ/q; ad imortalitatē inducit. Dicit.n.q;
ex ſigno accipi poteſt:intellectū noſtrū capaciorē
pfectioris intelligētiæ eē:q̄ p hoc ſtatu habeat:qm̄

huc ſtatũ paruiſacit &c. impfectioné cognoſcens. Nos uero dicimus qđ primũ hoꝝ dictũ / falſũ eẽ: ex his quæ dicta ſunt: aptũ eſt. Nr̃a nanqꝫ itellectio nõ ad tantũ aſcendit: ut ad uerã imortalitatẽ inducat: ſed tãtum ad ſimilitudinariã. q̃ etiã fragile ſit quod ſecundo adducitur pſpicuũ eſt uidere. Intelligentiæ nanqꝫ / ſuã intellectionẽ nullã eẽ / ad eã quæ dei perpendũt: non tñ ex hoc ſequiť / eas eſſe capaces talis / qualis dei. Quod ſi diciť eas quales ſunt ſue intellectiones magnifacere: nos quoqꝫ non minus nr̃as ꝓportionabiliter magnifacere dicimus.

QVARTVM argumẽtũ dixit cõtradictor: eſt hoc. Anima poſt mortẽ cum habeat inclinationẽ naturalẽ ad corpus / cuius fuit forma: uel reuniet / uel nõ. Si reuniet icidemus in fabulas Pythagoreas: de quibus dicitur in primo de anima. Si uero nõ reunietur: tunc aptitudo illa erit fruſtra. Ad qđ dicit cõtradictor: ꝙ naturali ratione ſciri nõ põt determinate: an reuniet uel nõ: quelibet tñ pars ꝓbabiliter ſubſtineri põt. Diciť ſecũdo / ꝙ cõceſſo ꝙ reuniet nõ ſequitur tñ reſurrectionẽ eẽ: quã xp̃iani ponũt: tũ qm̃ eidẽ corpori non reunietur: tum qm̃ naturaliter hoc fieret p agens naturale: ut pote per hominẽ & ſolem: nullũ aũt hoꝝ ponitur ſecũdũ fidem. Nam & eidem corpori ſecũdũ numeꝝ reunietur: iuxta illud Iob. & in carne mea uidebo creatorẽ meũ: quẽ uiſurus ſum ipſe / & nõ alius: &c. Hæc etiã reſurrectio ſecũdum chriſtianos / nõ fiet per naturã: ſed per Ieſum redẽptorem: eritqꝫ uniuerſalis: ut ſcribit Apoſtolus primo ad corinthios. Quare neqꝫ neceſſarius ad fabulas pythagoreas erit recurſus: qñquidem pythagoras poſuit omnes animas eſſe eiuſdẽ ſpeciei. ſ. beſtiaꝝ & hominũ: quũ ponat illã tranſmigrationẽ. Dicit & tertio nõ minus alterã partẽ defendi poſſe: uidelicet ꝙ non fiet reunitio illa: neqꝫ ſequiť / ꝙ aptitudo illa ad corpus / erit fruſtra: qm̃ anima iam adepta eſt finem: ꝓp quem habuit aptitudinẽ illã: ut corpori uniretur: & . n. illud diciť eſſe fruſtra: quod ad finem intentũ non peruenit. Nos autẽ dicimus hæc oĩa eſſe uana: & principiis naturæ oppugnantia: & aperte ipſimet poſitioni repugnãtia. Quod . n. primo dicitur: intellectũ naturaliter eſſe dubiũ an corpori uniatur poſt ſeparationem: poſitioni cõtradicit. Volens nanqꝫ cõtradictor / ſuam primã cõcluſionẽ probare: uidelicet ꝙ anima ſit imortalis: ratione uoluntatis / dicit: ꝙ uoluntas naturaliter appetit quietem / & ſui firmitatem: aliter . n. eſſet deterior ianimatis: quæ i ſuis finibus quieſcunt: uerum ſi perplexa eſt de ſtatu ſuo poſt mortem: quam itaqꝫ quietem habitura eſt? Quo ſuos tẽdet greſſus? quorſum ſuas dirriget operatiões? Quod ſi forte dicatur: animã eſſe certã: ꝙ tandem optimo fruetur: & ſempiterna requie. Hoc quidẽ cum poſitione ſtare nõ poteſt: nã cum unita corpori: nõ poſſit eſſe talis diſpoſitiõis ſecundum naturam: ut etiam fides confitetur: id nanqꝫ ſolum per gratiã fieri poſſe: omnes chriſtiani theologi poſuere: ergo certa eſt ꝙ nõ fiet talis reunitio: non igitur eſt dubia de altera parte diſiunctiuæ: ut aſſerit poſitio: quis etiam & de altera parte conſimile ſequatur. Si nanqꝫ certa eſt ꝙ optimo fruetur: cum optimo frui nõ poſſit / niſi ſuo corpori ſit unita: pars nanqꝫ eſſentialis a ſuo toto ſeparata imperfecta eſt: ergo ſcit ꝙ reunietur: & poſtea nũꝗ priuabitur: aliter . n. optimo nõ fruetur. Quare ſequitur utraqꝫ pars cõtradictionis: ueluti apertum eſt. Nõ minorem etiam calũniam ſubſtinet / eius ſecundũ dictum. Si nanqꝫ teneamus illam reunitionem: cum in ſtatu iſto ſecundum naturam nullus poſſit eſſe fœlix: ut cõcedit poſitio: & experimentum docet. Vbi igitur queſo erit illa requies? fietqꝫ infinities de bona mala: & de mala bona. Anima igitur bona hoc de ſe cognoſcens: quantis igitur p̃metur anguſtiis: cum ſciat ſe redituram tãdem in malam? Rexqꝫ dubitabit fieri ſeruus / diues mendicus: glorioſus infamis / & ſic diſcurrẽdo. O ridiculoſa & infœlix fœlicitas. O uoluptas ĩgeſtiſſima. O timor & ſpes æterna. Veꝝ ulterius proſequamur. Dicit ꝙ nõ reſurget idem homo: quoniam idem corpus non informabit. At quum mũdus ſit infinitus: ut poſitio concedit: nam dicit Ariſtotelem ſequi: & curſum naturæ. Quo modo igitur ſcit ꝙ eãdem materiam nõ informabit? imo poſſent fieri caſus in quibus manifeſte illud ſequeretur: ueluti ſi homines tantum carnibus humanis ueſcerẽtur. Et etiam naturale eſt poſita mũdi æternitate / ut unaqueqꝫ portio materiæ: ĩfinities recipiat formam humanam: aſininam: & ſic ſecũdum uiciſſitudinem. Quare cum hoc ꝙ illud eſt uoluntarie dictum: eſt & contra rationem. Amplius quoniam nihil refert idẽptitas materie ad idẽptitatem indiuidui: ſecũdum poſitionem ſuã: dicit nanqꝫ ꝙ totum eſſe eſt animæ: idẽqꝫ habet eẽ anima cõiuncta & ſeparata / & ipſum compoſitũ. Quare eadem exiſtente anima: idem eſt eẽ / & idẽ indiuiduum. Quare aperte poſitio ſibi repugnat. Eſt & illud contra tenẽtes reſurrectiõem: quoniã dicunt non eſſe neceſſariũ eandem materiam eſſe in reſurrectiõe: imo quod plus eſt ſecundum plurimos: ſtat ꝙ idem ſit animarum: & nihil eſſe de prima materia: quod igitur ibi adducitur ꝓ cauſa minime cauſa eſt. Dicit ulterius ꝙ ſi eſt reſurrectio: non tamen ea quam chriſtiani ponunt: tum quia non eſt uniuerſalis: tum quia non eſt facta p chriſtum / ſed per agens naturale. Quaſi igitur Ariſtoteles cœteriqꝫ philoſophi: non abſolute reſurrectionem negauerint & impugnauerint: ſed eam dũtaxat quam Chriſtus ponit: quum tamen tunc neqꝫ erat Chriſtus: neqꝫ aliquod cõſimile in mentem eorum peruenerit. Sed age ulterius / quo modo animæ tranſmigrãt ĩ corpora? Quid . n. eſt iſta trãſmigratio? An igitur augmẽtum? An alteratio? An motus localis? Verum nullum iſtorũ ueriſimiliter poni poteſt: niſi motus localis. At indiuiſibile localiter per ſe moueri nõ poſſe: firmiſſima ratione monſtratum eſt. Qualecũqꝫ ſit illud indiuiſibile: ſiue ut punctus in linea ſit: ſiue ut ſo

aus/ inuiſibilis dicitur. Et q̄q̄ hoc argumentum in
noſtro tractatu de ĩmortalitate animæ adduxeri
mus minime: tamen neſcio qua cauſa per opponē
tem: huic ſatisfactum eſt. Amplius dicit non eſſe
neceſſarium: ad pythagoreas fabulas: poſita iſta
reunitione/ habere recurſum. Verum ni fallor ad
non minus abſurdas deuenire neceſſe eſt. Cum
nãq; idem ſemper ſit animarum numerus/ ſecun
dum poſitionem: & hoc aperte affirmat Plato ĩ. x.
de re publica: & eius imitator Origenes. Si igitur
eſt tranſmigratio animarum: uel igitur ſtatim cũ
anima ſeparatur: ingreditur alterum corpus: uel
requiritur determinatum tempus? Si primũ igiẽ
neceſſe eſt/ ꝙ quot naſcũtur homines: tot & mo/
riantur: & ecõuerſo: quo conceſſo non erit in ho/
minis arbitrio coire cum fœmina: neq; aliquem
interficere: & ueluti in caſtris aliquãdo contingit:
ꝙ fere infinita multitudo moriatur: erit igitur ne
ceſſarium ꝙ tanta multitudo ex uteribus exeat:
itaq; niſi illi fuiſſent interfecti: iſti nõ fuiſſent na
ti: & ecõtra. Cũq; contingat ꝙ in eodem inſtanti:
mille moriantur: qui etiam naſcuntur ſecundum
poſitionem. Vnde igitur eſt/ ꝙ una anima ſic igre
ditur hoc corpus/ ꝙ nõ illud? Certe non eſt finge
re cauſam niſi caſualem. Amplius an mas ſemper
remãeat mas: & fœmina fœmina? Quod ſi deẽ:
Si igitur mille homines moriẽtur ex illis non na/
ſcentur fœminæ aliquæ. Si uero ſine diſcrimine
ex mare fiat fœmina & ecõtra. O iocularem rem/
& riſu plenam/ plurimoq; chachinno audiẽdam.
Vlterius a poſitione ſciſcitari oportet. An qui in
Aſia moriũtur: in eadẽ Aſia renaſci oporteat? uel
indifferenter: ubiq; locorum? Primum manifeſte
falſum eſt: quoniã contingit aliquãdo unam totã
prouintiam hominibus priuari. Quare in eadem
non renaſcẽtur. Si uero detur ſecundum: nulla ra
tionabilis cauſa aſignari poterit: quare magis in
uno loco q̄ in altero renaſcẽtur. Quare temere re
naſcentur. Neq; etiam recta dici uidetur/ quod p
poſitionẽ adducitur: uidelicet talem reunitionẽ
fieri ab homine/ & a ſole: quãdo quidẽ ſecũdum
poſitionem: animus humanus uere eſt imateria/
lis: & tale corporibus cœleſtibus ſubici nõ poteſt.
Quare perridiculoſum uidetur ponere: animam
ſtatim egreſſam e corpore/ aliud igredi. Si autem
ponatur aliquod tempus ſtatum: ueluti in letheo
purgari: ut uidetur innuere opinio: & fabulaẽ Ver
gilius noſter in ſexto æneidos: igitur reunitio il/
la fieri non poterit donec tẽpus illud perficiatur.
Et ſic eſto ꝙ eſſent tantum decẽ animæ in illo le/
theo (ſunt. n. finitæ ſecundum poſitionem) Dicit
nãq; ſi fiat reunitio nõ ſunt infinitæ: igitur conce/
ptus fieri non poterunt/ niſi ſecundum proportio
nem temporis ſtatuti illis animabus. Quare de
neceſſitate fient cõcubitus pro. x. animabus: & de
neceſſitate in determinatis temporibus: & fortaſ
ſis locis: & ſic incidemus in fatum: quapropter ti
mentes icidere in latrones: in ſicarios incidemus.
Ponunt. n. imortalitatem animæ: ne lex chriſti de
ſtruatur: ſed fatum/ eius legem magis deſtruit: cũ
& naturam deſtruat. Quarẽ ex his perſpicuum eſt
uidere: ꝙ non ſolum illa tranſmigratio repugnat
philoſophiæ: quam dicit hæc poſitio nõ repugna
re: uerum & ridiculoſa eſt. Nõ minus alterã partẽ
eidem philoſophiæ repugnare oſtenditur: quaq̄
& multa alia de hoc iſra dicẽtur. Dicit. n. ꝙ poſt q̄
coniuncta eſt & ſeparatur: nõ amplius materiam/
& reuniri deſiderabit: quandoquidem functa eſt
ſuo munere: quo fit ut neq; amplius in materiam
ordinetur. Verum quantum hoc repugnet philo
ſopho: nõ difficile eſt uidere. Primo quidem quo/
niam ſecũdum poſitionem & ueritatem: pars cõ
poſiti eſſentialis/ affirmatur eſſe anima ipſa. Qua
re a toto ſeparata: ei toti appetit uniri naturaliter:
cum unũquodq; naturaliter appetat ſui perfectio
nem: & totum ſit perfectio partis. 2. phiſicorum:
ergo anima ſeparata naturaliter materiæ appetit
uniri. Preterea aut eſſentiale eſt animæ uniri ma
teriæ: aut accidentale: non ſecũdum: quoniam ſic
ex ea & corpore fieret unum per accidens: ueluti
ex duobus entibus accidentaliter cõiunctis. Item
non diffiniretẽ eſſentialiter per eſſe actum corpo
ris: igitur eſſentiale animæ eſt uniri corpori. At
eſſentialia aut actu/ aut aptitudine inſeparabilia
ſunt: igitur ſi anima non actu informat: eſt admi
nus informatiua: ergo uel aliquando informabit:
uel æterno priuabitur ſuo fine: cuius oppoſitum
ponit poſitio. Præterea & ẽ argumentũ adductũ
in noſtro tractatu: ad quod non reſpondit: anima
quaſi per inſtans informat corpus: in æternum
autem non informabit: ergo longe naturalius eſt
ſibi ſeparari a ſubiecto: q̄ eſſe in ſubiecto: ſtareq; p
ſe: q̄ cum altero: igitur magis conuenit ſibi defini
ri ſine corpore q̄ cum corpore: ueluti naturalius
eſt igni definiri per locum ſurſũm/ q̄ deorſum. In
ſuper mirum eſt de hac poſitione: quoniam co/
muniter omnes Theologi dicunt: animam appe
tere naturaliter unionẽ: per ſolam tamen gratiam
poteſt uniri: dicuntq; non ſecus animam ſtare ſi
ne corpore: q̄ accidentia ſine ſubiecto. Quare cum
accidens ſtare ſine ſubiecto ſit ex miraculo: ergo
& animam eſſe ſine corpore erit miraculum: &
contra naturam. Amplius ad principale: cõiũctio
animæ ad corpus: eſt ſecundum naturam: ergo ſe
paratio contra naturam: ſed nullum contra natu
ram perpetuum: ergo naturaliter unietur. Inſtat
& diuus Auguſtinus in libro de ciuitate dei: cõtra
Porphirium/ hoc affirmãtem: multis ſubtilibus
rationibus: eaq; præcipue: ꝙ nõ uere eſſet beata:
cum ſua perfectione careret: quandoquidem pars
ſine toto imperfecta ẽ: ueluti a principio diximus.
Quare diuus Thomas in pleriſq; locis/ cõtra Pla
tonicos aliquos/ his fere rationibus utitur. Cum
itaq; illa diſiũctiua ſequatur ad animorum imor
talitatem. ſ. ꝙ uel reunietur: uel non reunietur: cu
ius utraq; pars: naturali philoſophiæ repugnat:
igitur & antecedens illud. ſ. animos eſſe immorta
les: naturali philoſophiæ repugnabit. q̃: &c.

q VINTVM argumentū quod idē contradictor nobis attribuit: dicit eē hoc. Si ſeparatus aius corpori nō reunieť: non ſeruabiť ordo naturæ: qm̄ finiti ad infinitum nō eſt ordo. Ad quod dictus cōtradictor ſic reſpondet. Primo ꝙ poſita illa reunitione: nō ſequiť ꝙ non ſit ordo. Dicit ſecūdo/ ꝙ nō data etiam illa reunitiōe illud nō ſequi: nā rationabile eſt ut motū finitū ſequať quies infinita: ut ponit poſitio: qm̄ poſt labores huius mundi debemus perpetuo quieſcere: ut cōtingit beatis. Verum irrationabile eſt ut nos ponimus: qm̄ motū infinitū/ uel fere īfinitū/ quies nulla/ uel momētanea ſequiť. Nos autē dicimus ꝙ de uanitate primi dicti. ſ. de illa reunitione ſatis abunde dictū eſt. in. 4. argumenti diſputatione. uer͛ de ſecūdo quid dicere oportet: qn̄quidē & Ariſt. & expimēro manifeſte cōtradicit. Neq͂. n. motus īfinitus ad finitā qetē terminari pōt: cœlū. n. ipm̄ quod ſemp motū eē apud naturales ponitur: nūq̄ quieuit/ uel quieſcet/ quiete finita/ uel īfinita: neq͂ aliquod finite motū īfinitæ qeſcet: niſi corruptionem: quietē improprie nūcupare uelimus: quod nos cōcedimus. Idem quoq͂ de qete reſpectu motus aſſerēdū eſt: uidelicet/ ꝙ neq͂ quies infinita finito motu: neq͂ finita/ infinito claudi pōt. Ariſto. nāq͂ tex. 15. octaui phiſicoꝝ/ loquens de motis & qeſcentibus: ponit/ ꝙ res aut tm̄ mouētur: aut tm̄ qeſcunt: aut ſi moueť & qeſcunt: utroq͂ modo finite: & ſi infinito tp̄re: infinitis tamen uiciſſitudinibus. Iſtud quoq͂ diſcurrenti apparet nō minus ī æternis q̄ in generalibus & corruptibilibus. De his nāq͂ manifeſtū eſt cū corrūpunť: tūc & . n. manifeſtū eſt neq͂ æterno moueri: neq͂ æterno quieſcere: æterna aūt/ quæ mouētur: in æternū mouētur: quæq͂ quieſcūt in æternū quieſcūt. Quæ uero ſecundū aliā diſpoſitionē reciprocātur īfinities reciprocanť: ueluti eſt apertū uidere ī eclipſibus/ coniūctionibus/ oppoſitionibus/ & hmōi. Præterea hoc cōceſſo quod ponit poſitio: quid obſtaret infinitā quietē/ ſubſequi motū: uel īfinitū motū/ ſubſeq quietē: quod tm̄ Ariſto. 8. phiſi. negat. Anaxagorāq͂ & Platonem arguit: magiſq͂ comendat Empedoclē & Democritū: qui alternas generationes mundoꝝ ponūt. Dicit. n. eos magis ordinem naturæ ſeruaſſe. Quod aūt poſitio hæc adiūgit/ uidelicet: ſecundū nos motū infinitū/ aut fere infinitū/ quietē momētaneā ſequi/ apertū eſt hoc eſſe falſum: qn̄quidē ſatis breuē & pdeterminatum ponimus/ qui quidē motus & ſi ſit ueľ motus: ſi ſecūdū rōem tm̄ ſit factus: uera noſtra quies appellari pōt/ & pfectio: qn̄quidē fœlicitas ethicoꝝ primo/ ī opere cōſiſtat: ſicut multa motu pficiūtur/ ueluti flāma/ flabra/ & flumina/ ſicut in erratis de animā dicit Ariſto. &c.

ſ EXTVM argumentū noſtrum: ſecundū cōtradictorē eſt hoc. Aīa ſeparata/ uel ociabitur/ uel itelliget: nō ē dicēdū ociaturā: nulla. n. eſt forma a qua nō ſit actio aliqua. Si uero intelliget: aut a phātaſmate/ aut ſine phantaſmate: cū phātaſmate dici non pōt; qm̄ ſeparata eſt a corpore: ſi ſine phātaſmate hoc quidē dici non pōt: qm̄ diuerſus modus operādi indicat diuerſitatē ī eēntia/ & ī ſpetie. Quare aīa cōiuncta & ſepara nō erit eiuſdē ſpēi: quod eſt impoſſibile. Ad quod cōtradictor ſic reſpōdet. Licet aīa oppoſitos modos operādi: ſecundū eādē diſpoſitionē naturaliter habere nō poſſit: tm̄ ſecūdū diſpoſitiōes diuerſas/ oppoſitos modos hr̄e pōt: homo. n. naturaliter uigilat & dormit: moueť & qeſcit: exiſtenſq͂ in utero unū habet expirādi & cibādi modū: extra uteꝝ uero alterū habet. Hocq͂ eſt exemplū diui Thomæ: ad hoc propoſitū. Nos uero dicimus/ hāc reſpōſionem procedere ſecūdū corticē: & nō medullā. Pro quo ſciēdū eſt/ ſi ſunt duo extreme cōtraria/ hn̄tia & proprietates contrarias: inter quæ extrema ſint aliquod mediū: uel media: īpoſſibile eſt illud medium/ uel illa media/ hr̄e aliquam illaꝝ proprietatū ſincere: ſicut illæ ſunt in extremis: exēpli grā in coloribus ſunt albū & nigrū: alboq͂ attribuiť pfecte diſgregare uiſum: nigro uero congregare uiſum: qm̄ ſunt extreme contraria: modo nullū medioꝝ pōt ita ſincere/ hr̄e de illis proprietatibus: ſed tm̄ mixtæ: ut notū ē. Ratione ēt illud apparet: qm̄ ex proprietate cognoſciť natura rei: qr̄ ſi medius color perfecte congregaret/ uel diſgregaret: iā nō eēt medius color: ſed extremus. Hoc ſtāte dicimus/ ꝙ in genere cognoſcētiū duo reperiūtur extrema: & unū mediū: hoꝝ aūt extremoꝝ unū eſt intelligentia/ quæ in ītelligēdo & cognoſcēdo: neq͂ indiget corpoꝛ ut ſubiecto: neq͂ ut obiecto: ueluti notum eſt: alteꝝ uero extremū eſt aīa beſtialis: cuius proprium eſt: idigere corpoꝛ ut ſubiecto: & ut obiecto. Mediū aūt ē hō q rationalis exiſtit. Quare de his duabus proprietatibus: medio modo debet participare: ueꝝ nullū pōt inter illas extremas cōtrarietates aſſignari mediū: niſi nō idigere ut ſubiecto: & indigere ut obiecto. Qr̄ hoc erit propriū animi humani. Si igitur trāſiret ut nullo modo corpore indigeret: trāſiret in naturā nobilioris extremi: & ſic amplius nō eſſet mediū: neq͂ eēt naturæ rationalis: ratiocinari. n. ē per diſcurſum: & cum tp̄re: quod quidē fieri nequit niſi a corpore depēderet: & . n. ratiocinari pſuppōit motū: cū tp̄s pſuppōat: motus aūt nō ē abſq͂ corpore. Firmiſſima igitur ē noſtra ratio: neq͂ obiectio adducta pcedit. Nāq͂ quæ aducebātur: ſunt accidentia coīa: quoꝝ nullū de per ſe eſt proprie propriū/ alicuius naturæ: ſermo aūt eſt de propriis. Qr̄ ſophiſtica eſt reſpōſio. Quod ſi forte dicať mediū inter illa extrema aſſignatā eſt: qn̄q͂ indigere corpore: & qn̄q͂ non indigere corpore: qm̄ extrema ſūt nūq̄ indigere corpore: & ſemp idigeť corpoꝛ: ſic ꝙ itelligētiæ ī cognoſcēdo nūq̄ idigēt corpore: beſtie uero ſemp idigēt corpoꝛ: rōnabilia uero qn̄q͂ idigēt corpoꝛ: & qn̄q͂ nō indigēt: cū duos ſtatus habeāt: extremis nō hn̄tibus niſi unū ſtatū. Profecto neq͂ hoc uideť ſatiſfacere: qm̄ ſi itelligētia nūq̄ idiget corpore ut ſubiecto: & ut obiecto. Beſtialis uero aīa ſemp ut ſubiecto & ut obiecto idiget. Rōnalis exiſtēs media: ſi qn̄q͂ nō idiget ut ſubiecto: & ut obiecto: ſcdm̄ qđ

de itelligētia participat:qñqꝫ īdigebit ut ſubiecto:
& ut obiecto:ſecundū quod de beſtiali participat.
Hoc aūt falſum eſt:ſic.n.ītelligere eſſet phantaſia:
quod rōni:& Ariſt.aduerſaſ. Amplius ſi qñqꝫ nul
lo mō indigeret corpore:rationalis/& diſcurſiua/
nō eſſet:qr ip/amet nō eēt. Vñ reddiſ rñſio uana.

ſ

EPTIMVM Argumentū noſtrū:ſecundū
cōtradictorē:eſt hoc. Poſt ſeparationē aiæ
a corpore:ſi amplius aia non reuniaſ cor/
pori:potētiæ uegetatiuæ & ſenſitiuæ:quæ radica
liter ſunt ī aia:ſunt fruſtra:operari enim nūq̄ pote
rūt:cū careāt organo corporeo. Ad quod cōtradic
tor rñdens:dicit duo. Primo/ꝙ tenēdo illā reuni/
onē argumentū nō ꝓcedit. Secundo nō illā tenen
do:uegetatiuā/& ſenſitiuā nō eē fruſtra. Et.n.fun
ctæ ſunt officio:nā ſolū ordinabanſ ad unionē &
non amplius:& iā ea ceſſat. Veluti ēt eſt uidere de
augmentatiua:quæ ordinaſ uſqꝫ ad cremētū:quo
pfecto:nō amplius operaſ:& tñ non dicimus aug
mētatiuā eſſe fruſtra. Nos uero dicimus:ꝙ prima
rñſio ſuperius ē abūde ipugnata. Secūda ēt ſtare
nō pōt:qm̄ licet aliquod ꝑ tps finitū fruſtrari po
ſſit/a ſuo ope naturaliter:nō tñ ꝑ tps īfinitū:cuius
rō eſt:qm̄ potētia reſpicit actū/& opationē pſe:qr
naturaliu. ē ſibi operari:q̄ quieſcere:unde tps ope
ris eſt ſibi naturale:& quietis accidentale. Veꝝ ut
dicit Comētator.15.comēto.8.phiſicoꝝ. Impoſſi
bile eſt tps accidētale eſſe infinitū:& naturale fini/
tū. Idēqꝫ dicūt Ariſt. & Comēt.2.cœli/textu/& co
mēto.18.eſt.n.naturale potentiæ exire ī opus:& p̄/
ter naturā uacare ab opere: nullū aūt p̄ter naturā
æternū:licet.n.aliqñ id quod eſt p̄ter naturā: ma/
gis duret eo/quod eſt ſecundū naturā: nullum tñ
preter naturā æterno tpre durare pōt. Dato.n.op
poſito/rōnes ariſt. īfine primi de cœlo nullæ ſūt.
Probans.n.ꝙ oē genitū corrūpaſ:ſic argumētaſ.
Si ē genitū/prius fuit non ens:ergo & poſt genera
tionē:pōt redire in non ens: ergo redibit. Modo
& ꝑ ſimile:ſi aia ſeparata/prius potuit ſentire:igr̄
& poſt:ergo & ſentiet:quæ conſequētia nō tenet:
niſi p̄ſuppoſita æternitate eius:ſicut ſupponiſ de
prima materia:ſecus aūt eſt reſpectu Socratis:uel
Platonis:qm̄ æterni nō ſunt: ſicut prima materia
æterna eſt:& humana aia ſecūdū poſitionē. Et.n.
illud diuulgatiſſimū eſt apud ariſt. nihil ꝑ īfinitū
tps fruſtrari pōt:ſecus uero eſt de finito tpre: q̄re
qd adduciſ de augmentatiua nō eſt ſimile. Qd̄ ſi
forte dicaſ/aiam ſepatā/nullā uegetatiuæ/aut ſen
ſitiuæ/potētiā habere:cū ſint potentiæ organicæ.
Profecto iſtud irrōnabiliter dr̄: Si nāqꝫ illa eſt aia
uegetatiua/& ſenſitiua:eſt ꝓfecto actus corporis
phiſici organici:qm̄ uegetatiuū & ſenſitiuū/ſunt
inſeperabilia a materia:qr actuabūt materiā. Am
plius potētia ileqſ eſſentiā: quo modo igiſ ibi eſt
uegetatiua/uel ſenſitiua:ſi neqꝫ proprietates/neqꝫ
operationes ibi ſūt? Certe ut puto nihil dici pōt:
niſi aliquod uolūtariū:& ut ſubſtineatur poſitio:
nō iſpiciēdo/an ea quæ dicunſ/cōtradicāt Ariſto/
teli/rōni/& experimēto. Datis nāqꝫ aduerſarioꝝ
reſpōſionibus:corrūpiſ uniuerſa philoſopia.

o

CTAVVM Argumētū nſum:ſecūdū cō
tradictorē eſt hoc. Illd̄ qd ē hoc aliqd:nul
lius pōt eſſe actus:ſed ſi aia eſt īmortalis
ſimpliciter:erit hoc aliqd:qr non erit actus corpo
ris:quod eſt cōtra dffinitionē aiæ. Ad quod cōtra
dictor rñdens/dicit duo. Primū/nihil pugnare ſe/
cūdū ariſt.id qd̄ eſt hoc aliqd:uere eē actū corpo/
ris. Dicit nā ꝓ ſe deū faſſe:ſecūdū ariſt.ītelligētias
ueraciter eſſe formas corpoꝝ cœleſtiū. Dicit ſecū
do/ꝙ illud quod adducimus cōtra Thomā.ſ.ſi ali
quod ī actu:uel hoc aliqd:poſſet eſſe forma:tunc
& Comētator dicere poſſet:ꝓ anima intellectiua
uere eſſet forma corporis:cū tamen Diuus Tho/
mas.& fere uniuerſaliter antiqui:oppoſitum exi/
ſtimēt de comētatore. Dicunt &.n.comētatorem
exiſtimaſſe:itellectū eē formā aſſiſtētē/& nō uera
citer formā. Dicit inq̄/hoc nō ſequi: qm̄ ſecundū
Tho.actus qui ſunt ī actu pſe:& quātū ad actū pri
mū eſſendi.i.ad eſſe:& quātū ad actū ſecūdū.i.ad
perfectionē:nō ſunt uniti materiæ: qm̄ talis unio
in nullā caderet utilitatē formæ:materia uero cū
ſit pp formā/debet caderē utilitatē formæ:actus
uero noſter qui eſt hoc aliquid/qm̄ ī principio in/
diget corpore pro ſua operatione:cōuenientiſſime
unitus ē corpori. Nos aūt dicimus:ꝙ neutrū iſto
rū dictoꝝ ueꝝ eſt. De primo itaqꝫ dicēdū eſt:ꝙ ſi
quis ponat aiam humanā a corpore ſeparari:rōna
bilius hēt ponere:itelligētias ī formare corpa cœ/
leſtia:q̄ ipſam aiam/ueræ eſſe actū corporis. Nā ut
comētator.2.de aia comēto.4.dicit:& non minus
ariſt.7.Methaphi.formę eſt inherere:ſiue ſit ſub/
ſtātialis:ſiue accidētalis:licet eoꝝ ſubiecta ſint di/
uerſa:ipſæqꝫ formæ/ab eaꝝ ſubiectis:ꝑ naturam
ſunt iſepabiles: neqꝫ ſeparari poſſunt/niſi diuino
miraculo:ueluti ī Sacramēto altaris cōtingit. Quū
itaqꝫ itelligētiæ nunq̄ ſeparenſ a corporibus cœle
ſtibus:ſecūdū aūt poſitionē aia humana:mō ſit in
corpore:mō extra corpus:nō pōt fingi huiuſmōi
cōiūctio:niſi ſecūdū accñs:ueluti lignū ligno: uel
lignū clauo cōiūgiſ. Qr Plato nō minus cōſequē
ter/q̄ ſapiēter/dixit. Aiam eſſe hominē utentē cor
pore:neqꝫ hominē dixit eſſe cōpoſitū ex aia & cor
pore:ut ī primo alcibiade habeſ. Vñ grecoꝝ theo
logoꝝ ſapiētiſſimi Greg.nazanzenus & Greg.ni
cenus audiētes ariſtot.ꝓnūtiare:aiam uniuerſalē
eſſe actū corporis:hominēqꝫ eē cōpoſitū ex aia &
corpore:dixerūt ipm ariſt.ꝓculdubio aſſeuerare
aiam humanā eſſe mortalē. Dicimus tñ:neꝝ eſſe
īpoſſibile:illd̄ qd affirmat cōtradictor:uidelicet/
ꝙ itelligentia ueræ ſit forma cœli:qd multis rōni
bus pſpicuū eſt uidere. Primo qdē:qm̄ ex itelligē/
tia & orbe fieret pſe unū:ut ſatis patet:qd ex mul/
tis refelleſ. Primo qm̄ itelligētia eēt pars eſſentia/
lis cōpoſiti:& ſic itelligētia definireſ ꝑ orbē:qr &
depēderet ab orbe:qñqdē definitū depēdet a par/
tibus definiētibus. Secūdo qm̄ itelligētia nō eēt ꝑ/
fecta ī ſpē:cū pars eēntialis nō ſit ſpēs: ſed ſpēi ps:
ergo qm̄ intelligētia non eſſet effectiua orbis: qm̄
phiſicoꝝ.2.forma nō poteſt coincidere ī idem nu/
mero cū efficiente:Quæ omnia quātum ſint falſa

patet per oēs Peripateticos:& ꝑcipue Comentato/
rē:in de ſubā orbis. Amplius ad principale ſi ītel/
ligētia eſſet forma cœli:tunc intellectus:quo intel
lectus:alicuius corporis eſſet actus:omnis nāqꝫ in/
tellectus eēt alicuius corporis actus:quod manife
ſte falſiſſimū eſt. Præterea ſi intelligentia uere eſt
unita cœlo:uana erit illa unio : qm̄ quidē ex ſe ha
bet eſſe & operari:nā in itelligendo nō idiget cor/
pore:quid igitur ſibi ꝓdeſſet illa unio? At huma/
nus animus neceſſario eſt corpori unitus:qm̄ ſine
phātaſia intelligere nequit. Quare Diuus Tho. in
ſecūdo lib. cōtra Gentiles. his & cōſimilibus:ueris
rōnibus dicit:uaniſſimū eſſe ponere cœlos aīatos.
Illud aūt quod aducit̄ .ex Ariſt. & Comentatore.
& uniuerſaliter ex peripateticis:qui cōcordes ꝓ/
nūtiant cœlos eſſe aīalia:nō eſt intelligendū ſecun
dū uniuocationē & ꝓprie:ſed ſecundū equiuoca/
tionē & quādā ſimilitudinē : ueluti Auerois in .2.
capite libri de ſubā orbis ſcribit:cui cōſentit Ale/
xāder in paraphraſi de aīa. ſic iquiēs: Aīa corpoꝝ
cœleſtiū equiuoce eſt aīa. Sed ꝓ tanto intelligētia
dicit̄ aīa cœleſtis corporis:qm̄ cœlū ab ea hēt eſſe
& operari:eſtqꝫ ipſi intrinſeca:ueluti forte deus:a
quibuſdā dictus eſt aīa:& ueluti ſecundū legē no/
ſtram ponimus:angelos eſſe formas corporum
aſſumptoꝝ:licet pfectius hoc in itelligentiis repe
riat̄:qñqdē intelligentiæ nūq̄ deferāt cœleſtia cor
pora. imo Comēt. multotiēs dicit cœlū ab extrin/
ſeco moueri:primo namqꝫ de cœlo:comento .21.
poſt dimidiū dicit:ipoſſibile eſt cœlū eſſe ſemper
mobile nisi p principiū extrinſecū:nō corporeū:
neqꝫ ꝙ ſit uirtus in corpore : quare ſi dicit̄ princi/
piū itrinſecū:& nō extrinſecū:ideo eſt:qm̄ ſecūdū
cōſuetudinē extrinſecū ꝓprie dicit̄ de corporibꝫ:
quod manifeſtū eſt:ex .7. & .8. phiſicoꝝ. dicit. n. ſi
quod mouet̄ ab extrinſeco:illud in mouendo mo
uetur:quare & oē ſic mouēs ex extrinſeco:corpus
eſt:Scire tn̄ oportet:ꝙ q̄uis intelligentiā ſic mouē
do cōcedamus eſſe aīam & actū corporis:licet im
proprie:nō tn̄ in intelligēdo:& qua itelligētia eſt:
& q̄uis ſic improprie nō concedamus eſſe actū cor
poris ſiue aīam:qm̄ ut ſic nullo modo dependet a
corpore:licet in mouēdo depēdeat a corpore:ueꝝ
improprie dicit̄ eſſe forma:qm̄ re uera eſt tm̄ effi
ciens & finis. Huic aūt noſtræ ſententiæ conſonat
Diuus Tho. i queſtionibus diſputatis de ſpiritua
libus creaturis:queſito ꝓprio:& i pleriſqꝫ aliis lo/
cis in quibus dicit: Si quis diligenter pſpexerit in
ueniet inter ponētes cœlos eſſe aīatos : & negātes
eſſe aīatos:nullā eſſe diſcordiā:ſecūdū rem:ſed ſo
lū ſecūdū uerba. Cœli. n. uere nō ſunt aīati:qm̄ ex
intelligentia & orbe nō fit uere unum:cū tā orbis
q̄ intelligētia ſint uere in actu : & utrūqꝫ de pſe eſt
perfectū i ſpē. De itelligētia. n. qs ambiget? qñqdē
& pſe ē:& pſe operat̄ : nihil. n. aptius & efficatius
pōt mōſtrare aliquod eſſe pfectū i ſpecie : q̄ ꝙ pſe
exiſtat:& perſe operet̄ : Id et patet de cœlo:qm̄ eſt
ſubiectū perſe motus:quod aūt tale eſt: i actu eſt:
ut .3. & .5. phiſicorum manifeſtū eſt:quare Ariſt. 8.
methaphi. dixit cœlum uerius appellari ſubām q̄
materiā. ubi Comentator. 12. comēto eiuſdē. 8. ex/
ponens dictū uerbum:ſic inquit:materia. n. in rei
ueritate cuius eſſe eſt in potentia:non inuenit̄ niſi
in ſubſtātiis generabilibus & corruptibilibus:ſub
ſtantiæ uero æternæ : quia in eis non eſt potentia
ad corruptionem:nō eſt in eis materia. Sed mate/
ria eoꝝ eſt aliquod exiſtēs i actu. ſ. corpus:& ideo
dignius habent hoc nomen ſubiectum:q̄ hoc no/
men materia. Comento quoqꝫ .3. 2. de cœlo : ſic di
cit:adunatum ex intelligentia & orbe eſt unū : ſed
ſecundū diſpoſitionem magis diminutā:q̄ ſit adu
natio recipiētis & recepti in forma non abſtracta:
uel ex cōpoſito ex materia & forma:Subiungēſqꝫ
rōnem dicit. Et cauſa iſtius adunationis inter iſtā
formā & ſuā materiā:eſt:quia nō coheret ſuæ ma
teriæ mediantibus dimēſionibus:ſicut formæ ge
nerabiles & corrptibiles:quapp natura hæc caret
potentia. Primo quoqꝫ eiuſdem libri de cœlo co/
mento. 95. materia cœli eſt ens in actu : quare ma/
nifeſtum eſt tā cœlum q̄ intelligentiam uere eſſe
entia i actu:& unūquodqꝫ ipſoꝝ eſſe hoc aliquid:
ex quibus minime fieri pōt unum eſſe pſe: ut. 8.
methaphiſice habet̄. Veꝝ ſecūdū dictū eſt ſatis in
conſiderate ꝓnuntiatū:Dicit nāqꝫ ꝙ ſecūdū Tho/
mā inſequendo opinionē Comētatoris:non pōt
poni humanus aīus ueraciter forma hominis:qm̄
neqꝫ ſecūdū eſſe:neqꝫ ſecundū primā operationē
dependet a corpore:quodqꝫ tale eſt ſecundū Tho.
non pōt eſſe uere forma aliciuus. Sed uir doctiſſi
me inſpicias:ſi intelligētia ſecundū Ariſt. & Tho.
ut patet .2. contra Gentiles capite .70. eſt ueraciter
forma cœli:quæ ſecundū primā operationem nō
dependet a corpore:cur igit̄ ſtando in uia Comē/
tatoris:humanus aīus non poterit eſſe ueraciter
forma hominis? ratio igit̄ ſiue reſponſio ſe ipſam
aperte interimit:data nāqꝫ illa cōcluſione. ſ. ꝙ itel
ligentia uere eſt forma cœli : nullo pacto inficiari
pōt:quin aīus humāus ſuppoſito ꝙ ſit unus:& ta
liter abſtractus:ſit uere forma hōis:quare aptiſſi/
me Albertus:Tho. Scotus:Egidius:Grego. arimi
nenſis:infinitiqꝫ fere alii:falſum aſcripſerunt Co/
mentatori. quare &c.

n ONVM Argumentū noſtrū dixit Cōtra/
dictor eſſe hoc:poſt ſeparationē aīæ a cor/
pore:qd dicemus de eſſe cōpoſiti:remane
bit:ne:an corrūpet̄? Ad quod rñdēs cōtradictor/
dicit:ꝙ idē eſt eſſe cōpoſiti:& formæ:ueꝝ qñ for
ma eſt ſeparata:eſſe ipſum eſt in forma tāq̄ in pri/
mo ſubiecto. At ſi forma ipſa cōiuncta eſt : eſſe ip
ſum primo eſt in cōpoſito:ut in primo ſubiecto:
in forma uero tāq̄ in principio. Nos aūt dicimus:
qm̄ uel eſſe & eſſentia ſunt idē realiter : uel non:Si
primū:nihil igit̄ dicit̄. ſ. ꝙ eſſe uno modo fundat̄
in cōpoſito:alio modo in forma:cū nihil in ſe ipſo
realiter fundari pōt:tāq̄ i ſubiecto. Si uero eſſe &
eſſentia realiter diſtinguunt̄:iprimis, illud eſt ual
de dubiū:q̄q̄ non deſint plurimi q hoc affirmant:
Secūdo qm̄ & illo dato apud me:in itelligibile eſt:
ꝙ idē primo fundetur in aliquo : & deſtructo illo
in quo primo fundabat̄:i alio fundet̄:imo quum

accidētia quæ ſunt in ſacramēto:amittāt propriū
ſubm : uidelicet ſubām/dicitur tñ cōiter:deū ſup/
plere ex miraculo. Quare & ſic neceſſarius erit re/
curſus ad miracula:ſicut uere eſt:quapp nō ſtādū
erit in puris naturalibus. Amplius nō poſſum' ca/
pere quid corrūpaẜ:nā quod dicūt/tertiā eſſentiā
corrūpi:manifeſtum eſt:eſſe & nō eſſentiæ corru/
ptionē attribuēdā eſſe:cū itaq; idē totaliter eſſe re/
maneat:nihil igitur eſt fingere quod corrūpatur:
niſi eſſe eſſet eſſe : qđ inimaginabile eſt. Videẜ ēt
ꝙ ſi idē ſit eē:eadē & ſit eſſentia: & ſi eadē eſſentia
ſit:idē & eē ſit. Quare mihi uideẜ neceſſariū: ꝙ ſi
aīa ponatur īmortalis : homo nō uere componaẜ
ex aīa & corpore:ſed ſit aīa utēs corpore:ueluti ſa/
piētiſſime dixit Plato : hoīſq; generatio/& corru/
ptio nō ſint ſubſtātiales trāſmutatiōes:ueꝝ unio/
nes/& ſeparatiōes. Hoc quidē facile eſt ītelligere:
ueꝝ illud apud me prorſus oī caret ratione: &c.

d ECIMVM Argumentū noſtrum. Dixit
cōtradictor eſt hoc. Si aīæ humanæ ſunt
multiplicatæ:erūt igẜ formæ materiales :
qm̄ oīs multiplicatio in eadē ſpecie:eſt ꝑ materiā
quantā. Ad quod contradictor reſpōdendo dicit:
ꝙ ueluti .2. de cœlo dicitẜ. Vnūquodq; cuius eſt ali/
quod opus:ipſum ē : ꝑp ſuū opus. Cū itaq; huma
nus animus ītelligere nequeat:niſi prius a ſenſibi
libus moueaẜ:neceſſe ē ut primo materiæ uniaẜ:
qr erit forma materialis:ſicq; ꝑ ipſam multiplica
ri poterit. Aſt ī formis oīo abſtractis fieri nō pōt.
qñquidē in ītelligēdo nō depēdent a phātaſmate.
Nos aūt dicimus īprimis / hæc dicta nō cōuenire
poſitioni. Vult &.n. poſitio/animum humanū in
differenter poſſe precedere corpus/& nō ꝑcedere.
Quare ſi ꝑcedat : quomodo igitẜ ꝑ materiā diſtin
guentur? Vnde beatus Tho. 2. ſentētiaꝝ diſtin. 17.
aſſerit/impoſſibile eſſe aīas precedere corpus:niſi
ponanẜ eſſe diuerſaꝝ ſpēꝝ:quod & ex Auice. cō/
firmat. Quare Origenē hoc affirmātem damnat.
Quod ſiqs forte dicat aīas non diſtingui ꝑ mate/
rias actu:ſed aptitudine. Veꝝ quid fingi pōt/aīas
illas diuerſas īſpicere materias? qñqdē poſita mū/
di æternitate/unaquæq; aīa:unamquāq; materiæ
portionē īformabit. Quare idē Tho. 2. cōtra Gen/
tiles/dicit/unā animā ſucceſſiue diuerſas materias
informare:repugnantiā claudere. Nō.n. eſſet inqt
accipere/ ꝑ qđ illæ materiæ eēnt diuerſæ. Quāto
igitẜ magis ſi eādē materiam informarēt:nulla ꝑr
ſus diuerſitas aſſignari poſſet. Præterea qd obſta/
ret in eadē ſpetie intelligētiaꝝ:plura poſſe eſſe in/
diuidua? Dicā &.n. ſicuti diuerſæ aīæ humane di
uerſas materias generabiles & corruptibiles īfor/
māt:ſic duæ ītelligentiæ eiuſdē ſpēi duo corpora
cœleſtia informare poſſunt. Nā ueluti ſe hñt duæ
aīe humanæ:ad duas materias generabiles:& cor/
ruptibiles:ſic duæ ītelligētie ad materias æternas
Amplius ſi aīa antecedit corpus:ueluti habet eſſe
ex ſe:ita & operari. Sed quod hmōi eſt:ſaltē ſcđm
Tho. (ut ipſe ſibi aſcribit) non pōt ueraciter eē for
ma corporis: ergo humana aīa nō poteſt eſſe for/
ma corporis:quod poſitioni repugnat. Si uero po
namus aīam nō præcedere corpus:nō minus data
reſpōſio uideẜ improbabilis. Imprimis dicit aīam
uniri materie/qm̄ nequit intelligere ſine phanta/
ſmatibus. Veꝝ cū nō pauciores aīæ recedāt abſq;
aliqua intellectione : q̄ cū intellectione:ut patet in
aborſibus/& in infantibus recedētibus ante rōnis
uſum:quid igitur erit de illis? An ſepatæ aliquid
intelligēt uel nihil? Si nihil/tūc ociabuntur:quod
dicere ridiculū ē. Si uero aliquid intelligent:non
igitur neceſſariū eſt/prius a phantaſmatibus mo/
ueri. Adde ꝙ quaſi nulla erit fœlicitas aīæ ſepatæ:
ſi tm̄ ea intelliget:quæ in hac uita ītellexit: eſto ēt
ꝙ ſit aīa Ariſt. uel Platonis. Hoc.n. nihil eſt/in cō/
paratione ad illud quod neſcit:īmo uerius eſt opi
nio/& ſuſpitio/q̄ ſcia. Quod ſi dicaẜ / ſufficit ꝙ ſit
aliqualiter diſpoſitus per cognitionem habitam a
phantaſmatibus. Sed tunc īprimis ſtat argumen/
tū de his:qui deceſſerūt abſq; aliqua intellectuali
cognitione. Deinde an oīs diſpoſitio/quātulacūq;
ſit:ſit ſufficiēs ad fœlicitandum poſt mortē? Et re
uera nihil fingi pōt/niſi uolūtarie dictū:ut apertū
eſt. Amplius inītelligibile eſt quid recipiat anima
ab illa materia. Quid ue animæ ipſi derelinquat ī
ſepatione:eoq; ꝑcipue : cū ſcđm poſitionē/totū eē
materiæ ſit a forma:īmo eſſe formæ eſt eſſe cōpo
ſiti. Preterea ſcđm iſtos duos modos : uidelicet/
ſiue aīa ꝑcedat: ſiue ſimul ſit cum materia:anima
eſſentialiter eſt unibilis materiæ:ergo intellectus
eſſentialiter eſt alicuius corporis actus. Quod ſi
cōcedatur ſolū quo ad potentiā intellectiuā:nō ue
ro quo ad eſſentiā:certe iſtud uidetur eē merum
impoſſibile : qm̄ potentia inſeqẜ eēntiā. Quare ſi
potentia non eſt in materia : neq; igitur eſſentia.
Amplius nūquid eēntialiter iſta aīa/ informat ma
teriā/ſecūdū eſſentiā:aut ſolū ſecūdū potentias. Se
cūdū dari nō pōt:qm̄ hoc cōpoſitū / eēntialiter nō
eēt aīatū:igitur hec eēntia informat iſtā materiā:
& eſt actus materiæ. Quod ſi dicatur animā non
informare materiā/ſecūdū gradū intellectiuū:ſed
ſolum ſecundū uegetatiuū/& ſenſitiuū. Dicemus
nos:nō ne ſecūdū poſitionē:idē ſunt cū intellecti/
uo? Quare uere intellectus materiā informabit.
Si aūt dicaẜ hoc ueꝝ eē idēptice:ſed nō formaliter
Et nos pariter idem concedimus: qm̄ qua intelle/
ctus eſt/nō ē actus corporis : ſed qua humanus ē.
Nā & ſecūdū eos:re iſte eſt actus corporis:īmo ſe
cundū cōceſſa realiter dependet a corpore:qm̄ ſen
ſitiuus & uegetatiuus realiter depēdēt a corpore:
qbus ītellectus iſte idēptificaẜ. Et ſi āplius dicat:
iſte non affigitẜ organo:neq; materiæ ſubmergitẜ.
Et nos idē dicimus. Quod ſi adhuc dicatur nul/
la uirtus materialis pōt eē huiuſmodi. At contra
nos dicemus/ ꝙ neq; īmaterialis pōt uti organo:
tāq ſubiecto & obiecto. Ipſa.n. ſenſitiua in hoīe/ꝑ
poſitionē/eſſentialiter eſt īmaterialis. Quod ſi ad
huc dicaẜ:hoc non facit qua īmortalis:ſed quate/
nus infima eſt:& de materialitate pticipat. Nos cō
tra dicimus:nō uti organo/qua materialis eſt: ſed
qua perfectiſſima materialiū/& de īmaterialitate
pticipat. Si aūt etiā inſtetur : qm̄ materiale nō pōt

exercere ĩmaterialis opera. Nos cõtra inſtabimus
neqꝫ imateriale materialis:cũ hoc / ꝙ nõ indigere
corpore ueluti ſubiecto ſed ueluti obiecto·nõ ſũt
opa ſimpliciter imaterialis : ut ſepius dictum eſt.
Quare cõcludẽtes dicimus/nihil adduci poſſe/ad
uerſus nos:qď minus militet aduerſus eos qꝫ &c.

u VNDECIMVM Argumentũ:quod idẽ cõ
tradictor·nobis aſcribit:eſt hoc.Si aiæ ſũt
inmortales:nec reuniũtur corpori:& mũ/
dus ſit æternus:iiæ eſſent actu infinitæ/quod ui/
detur impoſſibile.Ad quod idẽ·cõtradictor reſpõ
dendo·duo dicit.Primũ ꝙ poſita illa reunitione/
illud nõ ſeqtur. Secundo ꝙ etiã illa reunitione nõ
poſita·ſtãte etiã mũdi æternitate / nihil incõuenit
ponere actu infinitũ·extra ſenſibilia/dum nõ ſint
eſſentialiter ordinata. Quod ex duobus cõtendit
oſtendere.Primo qm̃ Algazel uir excellẽtiſſimus:
illud apte cõceſſit.Secũdo·qm̃ Ariſt. ĩ.3. phiſicoꝝ
ubi agiť de infinito:deſtruit ĩfinitũ in ſenſibilibus
dũtaxat/& nõ in abſtractis. Dicit &.3.nullo pacto
tale infinitũ eſſe negãdũ:quia abiſſus æternitatis/
quæ ẽ ſupra omne tp̃s:eſt talis.Quarto dicit/hoc
argumentũ eſſe pro una ſua cõclusione·ut infra ui
debiť:uidelicet ꝙ ex lumine naturali cõuincimur
neceſſariũ eſſe lumẽ ſupernaturale:ad hoꝝ cogni
tionẽ.Addit & quinto·ꝙ ſi tenemus quod xp̃iani
tenẽt·nihil hoꝝ nos pturbat.Nos aũt dicimus ꝙ
quãtũ uana ſit illa reunio:ſatis abunde in ſupiori/
bus uiſum eſt.Veꝝ de ſecũdo·i quo dicitur impoſ
ſibile eſſe infinitũ in actu/in ipſis ſenſibilibus:ſed
nihil uetare/in abſtractis/accidentaliter tm̃ ordina
tis/eſſe tale ĩfinitũ.Dicimus inq̃:ꝙ q̃q̃ Algazel / &
Aui.illud affirment:& pleriqꝫ recẽtiores: hoc tm̃ ẽ
meꝝ impoſſibile/unaqꝫ ratio ẽ/de ſenſibilibus &
inſenſibilibus. Quare ſi impoſſibile eſt/eſſe actu ĩ
finitũ in ſenſibilibus:impoſſibile eſt/& in ĩſenſibi
libus.Hoc aũt ſic mõſtrať.Si nãqꝫ eſſet aliqď cor/
pus infinitũ:duo eſſent corpora ĩfinita: qm̃ in infi
nito infinities ſunt infinita. Duo aũt eſſe corpora
ĩfinita impoſſible eſt:qm̃ unũ ĩfinitũ oĩa occupat.
Quare nõ cõpatitur alteꝝ infinitũ:& ſic nõ eſſent
duo infinita/quod eſt oppoſitum cõceſſi. At eadẽ
ratio eſt de abſtractis.ſi nãqꝫ eſſet infinitũ ĩ abſtra/
ctis:in eis duo eſſent infinita.Hoc aũt eſt cõtra ra/
tionẽ infiniti:qm̃ infinitũ oĩa cõtinet:unũ ergo nõ
cõpatitur alteꝝ. Quod mediũ eſt uniuerſale uni/
cuiqꝫ infinito:& nõ tm̃ ĩfinito ſenſibili. Hoc.n.me
dio utitur uniuerſaliter Ariſt.ĩ.3.phiſi.ad deſtruẽ
dũ infinitũ/in abſtractis / & non abſtractis : tã& ſi
proprie ĩ abſtractis. Fuga qꝫ eſt illa/ꝙ in abſtractis·
eſſentialiter ordinatis:nõ eſt poſſibile:ſed bene in
accidentaliter ordinatis : qm̃ una eſt omniũ infi/
nitoꝝ in actu demõſtratio.Falſum etiã aſſumunt
Algazel & Auice.ꝙ.ſ.oĩa eẽntialiter ordinata · ſic
diſponãtur in agẽdo/ut impfectius agat in uirtu/
te pfectioris/nã bos non agit in uirtute aſini/cũ tñ
ſpẽs eſſentialiter ordinẽtur. Sũt.n.ueluti numeri:
ut.8.metha.diciť.Quare diuus Tho.in prima pte
ſummæ:queſtione ſeptima:utroſqꝫ uiros ex inten
tione arguit. Ex quibus patet tertium adductũ eẽ

falſum.ſ.Ariſt.in.3.phiſi.ſolũ deſtruere ĩfinitum
in ſenſibilibus/& nõ in inſenſibilibus.Eſt nãqꝫ di
ctum paꝝ exercitari/in libris Ariſt. nã quãtũcũqꝫ
propria ſit Ariſto.intentio in phiſicis deſtruere in
finitum in ſenſibilibus:tñ ex abundanti & pfectio
ri doctrina:deſtruit uniuerſaliter infinitũ:qď pa/
tet incipiendo a textu.37.uſqꝫ ad.39.incluſiue:fa/
citqꝫ illã rationẽ·qm̃ plura eſſent infinita. Dicitqꝫ
in.39.textu hanc queſtionẽ eſſe uniuerſaliorẽ:ubi
Comẽ.Themiſtius/& reliqui expoſitores dicunt/
hoc ideo dixiſſe/qm̃ hoc eſt metha.negotiũ: uerũ
fuit & cõueniens·in phiſicis & hoc ptractare : qm̃
antiqui exiſtimabant naturalẽ eſſe primã philoſo
phiam.Deſtruit & ĩfinitũ/p dyalecticas rationes:
dyalecticas aũt dico:nõ probabiles.i.nõ de neceſſi
tate cõcludentes:imo per neceſſaria procedũt:ſed
dixit Ariſt.dyalecticas.i.nõ proprias naturalibus:
ueꝝ cões naturalibus:& nõ naturalibus. Vñ Co/
mẽtator.41.cõmẽ.illius tertii/ſic inquit.Per hanc
rationẽ mõſtrat Ariſto. ĩpoſſibile eſſe infinitũ in
actu:ſiue illa ſint amateria abſtracta:ſiue materiæ
cõiuncta:quod ẽt Themiſtius ibi affirmat. Cõclu
dit ẽt Ariſto.in fine capituli:infinitũ tm̃ eſſe poſſe
ſecundũ potentiã:& nullo modo ſecundũ actum.
In undecimo etiã metha. uniuerſaliter concludit/
& probat:ꝙ neqꝫ in ſenſibilibus/neqꝫ ĩ abſtractis/
põt eẽ infinitũ niſi ſecundũ potentiã. Quare mi/
rum eſt/quo modo hoc Ariſto.aſcribunt. Quod
autem.4.dicitur/de æternitate:qm̃ ipã actu infini
ta eſt.In hoc multiplex mihi uidetur eẽ defectus:
qm̃ cõceſſo ꝙ ipã ſit infinita cum ſit deus: non tñ
ſequiť/aliud ab ea eẽ actu ĩfinitũ. Tho.nãqꝫ/que/
ſtione ſeptima primæ partis ſummæ / aſſerit deũ
eẽ actu infinitũ:nihil tñ extra ipſum/poſſe eẽ actu
infinitũ uult. Quare aioꝝ ĩfinitas/actu eẽ nõ põt.
Secũdo/qm̃ ratio per quã probat·æternitatẽ infi/
nitã eſſe/nõ cõcludit.Sic &.n.unaquæqꝫ intelligẽ/
tia actu infinita eẽt:qm̃ motũ æternum producit.
Tertio qm̃ cõceſſo extra deũ eẽ aliqď ĩfinitũ:nihil
uideť pugnare/quin aliquid aliud a deo·eſſet infi
nitæ perfectionis:imo apud me·de neceſſitate ſe/
quiť:quod tñ rationi nõ uideť cõſonare. Quod
nãqꝫ ĩfinitã perfectionẽ cõtinet:deus eſt:& ſic duo
eẽnt dii.Veꝝ an deus ſit pfeſtionis infinitæ/non ẽ
pſentis negotii.Illud aũt quod q̃nto dicebat : hæc
argumẽta religionẽ xp̃ianã nihil perturbare: dici
mus hoc uerifſimũ eẽ:q̃ñquidẽ & ſola religiõe te
nendũ eſt·animã eẽ inmortalẽ:qm̃ & quæ ad eam
ſequũtur/ſola religiõe teneri poſſunt. Illud tñ qď
ãnectebať : uidelicet·ex lumine naturali cõcludi:
eẽ ſupernaturale lumen:per quod hæc ſupnatura
lia/cognoſcere poſſumus.Dicimus ꝙ p naturale
lumẽ tm̃ ĩ naturalia deuenire poſſumus. Verũ in
ſupnaturaliũ cognitionẽ/ſolũ ex lumine gratiæ/
deuenire poſſumus:quoꝝ unũ eſt / animã eſſe in
mortalem.Si nãqꝫ naturale lumen·duceret:ꝙ ſu/
pernaturale lumẽ·habere poſſimus : ipſum certe
nõ eẽt naturale:qm̃ ſupnaturale lumen dať a deo
gratis·& mere cõtingẽť.Hoc aũt nõ ſtat cũ pipa/
tecis:ut ſatis notũ eſt.Q̃r uanũ eſt ſic dicere.

d VODECIMVM argumentű noſtrű / ex
eiuſdé cõtradictoris aſſertione / tale eſt. Si
aia eſt imortalis:& incipit eſſe cű corpore:
creatur a deo:& ſic eſt creatio noua:qđ eſt contra
oés philoſophos. Ad quod idem contradictor/ſic
reſpõdet. Primo ſecundű rationé naturalé haberi:
ꝙ detur creatio:quæ eſt/ex non pſuppoſito ſubie/
cto:hoc aűt cõtendit oſtendere: per diſcurſum fa
ctű a Thoma/in pleriſqꝫ locis. Dicit ſecűdo ꝙ ꝗuis
naturali ratione ſciri poſſit:dari talem creationé:
tñ naturali ratione ſciri neqt / ꝙ ſit de nouo : qm̃
philoſophi uiderűt:nihil nouű eſſe poſſe:niſi mo
tus aliquis pceſſerit. Quare ſecundű eos uniuerſű
de nouo creari nõ põt:qm̃ ante uniuerſum/nõ eſt
aliquis motus:nihil tñ prohibere: quin aia de no/
uo creet:qm̃ ſol & homo generát hominé. Eſtqꝫ
hæc Heruei britõis reſpõſio/in primo ſuoꝝ quo/
libettoꝝ/cum qua & ego multotiens pertranſiui.
Nos auté dicimus ꝙ iſta eſt fuga : & penitus nihil
ad argumentű. Primo/qm̃ ſi qđ habet eé ab alio :
& tñ nõ ex materia ſuqiecta:tunc Ariſt. in .8. phy
ſicoꝝ peccat per fallatiá cõſequétis:cű ſic dicit:ſi
motus incœpit:qm̃ ſubiectű icœpit:igiƭ ſubiectű
fuit factű:& nõ niſi per motű : ergo ante motum
fuit motus. Manifeſtű.n.eſt / ſecűdű poſitionem/
ꝙ eſt alter modus fiendi:ꝗ nõ eſt ex materia pſup
poſita. Quare / ut dicebaƭ/eſt fallacia cõſequétis.
Amplius qm̃ ſi datur iſta creatio noua : apud phi
loſophos:ueꝝ nõ abſolute : ſed ubi motus pceſſe
rit:qm̃ forraſſe dicitur/nouitaté effectus/exigere
nouitaté alicuius cauſæ:hoc ſibi dato:nõ tñ ſequi
tur/iuxta dicta poſitiõis:ꝙ ſiquod eſt nouű : ipm
pcedit motus/ut uult philoſophus : qm̃ dicá/ipm
pcedere aliud creatű:& illud aliud : & ſic in infini
tum:ueluti apud Ariſto. motű pcedit motus. Sic
&.n. ponendo ſemper nouű effectű/pcedet noua
cauſa/& nõ per motű. An uero illud ueritatem ha
beat.ſ. nouitaté effectus/ſemper exigere/nouitaté
in cauſa: licet ſit aperte falſum ſecundű ponentes
mundű nouű:tñ an hoc ueꝝ ſit / de Ariſto. inten
tione/pro nunc nõ diſcutio:ueꝝ reſeruo ad ſpetia
lem tractatű:quem facere intédo/de uolűtate / &
libero arbitrio. Preterea ꝙ nouum pcedat motus
apud philoſophos:nõ eſt:niſi qm̃ nouum dicit de
nõ eſſe in eé : quod apud eos/manifeſtá ſignificat
tranſmutationé:hæc aűt ſubiectű. Qř/non conce
ditur ab eis/aliquod eſſe nouű/niſi ex materia ſub
iecta. Iteꝝ hoc firmaƭ/qm̃ creatio/uel eſt motus:
uel tranſmutatio/uel aliquod aliud : Duo prima
dari nõ poſſunt:ut ſatis manifeſtű eſt:& ab oĩbus
conceſſum:oportet igitur ponere tertiű. Veꝝ ma
nifeſtű eſt:necubi apud philoſophű:aliquod eſſe
nouű niſi per motű/uel mutationé. Quod ſi iterű
dicaƭ/nouű non poni apud philoſophos/ſine mo
tu:qm̃ nouű in effectu:ponit nouitatem in cauſa :
ueꝝ noua cauſa/nõ fit ſine motu. Iam hoc deſtru
ctum eſt:& eſt impudenter dictum:qm̃ ſe ipm de
ſtruit. Ná ueluti effectus põt eſſe nouus : nõ pſup
poſito ſubiecto : non minus & cá. Quare ut dice
batur:ueluti penes Ariſt. motű pcedit motus ; ſic
creationé pcedet creatio. Sed etiá apertű eſt:ꝙ Ari
ſtoteles/in illa ratione octaui phyſicoꝝ/procedit:
qm̃ noui pſupponit ſubiectű. Vnde ét deſtruitur/
ſic dicendo/littera Ariſt. Quod aűt adducitur de
illa:nõ minus prolixa ꝗ ſubtili ratiõe:per Diuum
Thomá adducta. Diciƭ ex illa ſolű haberi: omnia
depédere ab uno primo ente:nõ tãꝗ ueræ efficien
te:qm̃ ut Themiſtius & Auerrois dicűt .3. de aia:
nõ eſt intelligere efficiés:ſine nouitate/& materia:
ueꝝ ut cõſeruans:quod quidem cõſeruare/nõ eſt
efficeř:dixit.n. Auerrois .4. de cœlo/cõmé. primo
æterna/de quatuor cauſis:nõ habere:niſi forma/
lem/& finalem : efficiété uero æquiuoce. At nihil
nouű eſſe põt:abſqꝫ uero efficiente:quod ſine ma
teria apud oés pipateticos eſſe nõ põt. Quo fit/ut
ſi aliquid de nouo eé incipiat:ex materia pſuppoſi
ta eé icipiat. Si igiƭ aia humana nõ é æterna/ut fin
xit Auer. ipa ſcdm philoſophos é genita. qř.&c.

t ERTIVMDECIMVM Argumentum:
dixit cõtradictor / eſt hoc. Si aia humana
eſt incorrupetibilis:igitur & ingenita:quia
omne icorrupetibile ingenitű apud philoſophos.
Ad quod argumentű/idem cõtradictor reſpõdés:
multa dicit. Sűmatim uero h[illegible] c ſunt:uidelicet/ꝙ
aia ueluti eſſe incipit in tépore:ſic & in tépore eſſe
deſinit:& ꝗuis ſic in tépore deſinat:nõ tñ eſſe de/
ſinit:imo æterna eſt:iſtudqꝫ eſſe/quod habet / dű
eſt ſeparata:nõ menſuraƭ tpre:qñquidem eé eius
ſeparatű:eſt æquiuocű / cum eſſe cõiűcto. Itaqꝫ pe
nes ipſum:nõ negauit Ariſt. illud quod incipit eé
in tépore/nõ poſſit eſſe æterno:ſed ſolű ꝙ nõ poſ/
ſit eé æterno/in tépore. Quod náqꝫ eſt in tépore/
cœlo/& eius motui / ſubiiciƭ. Quare & in tépore
terminaƭ. Nos aűt dicimus hác eſſe deridendam
uerſutiá:& ſermoné nimium cauillоſum: ꝗuis &
alias ego ſim uſus hoc cauillo. Primo qm̃ ſecűdű
poſitioné/illud Ariſto. 12. metha. falſum eſſet.ſ. ni
hil prohibere itellectű poſt morté/nõ remanere:
uerű non eſſe ante corpus:qm̃ ſi aia poſt mortem
remanet:cű poſt dicat tpſ:poſt morté eſſet in té/
pore : quod tñ negat poſitio. Quod ſi forte dicaƭ
ſummiƭ ibi poſt:ut etiá ſe extédit ad æternitatis
dřas. Sed tűc diciƭ:ꝙ iſta reſponſio/aperte corrű/
pit litterá. Textu.n.16. ſic dicit Ariſt. Mouétes igiƭ
cauſæ:uelut prius facte exiſtétes:quæ aűt ut ratio
ſimul:qñ.n. ſanaƭ homo:tunc ét ſanitas eſt : & fi/
gura æreæ ſperæ ſimul:& ærea ſpera. Si aűt aliqđ
manet poſterius:pſcrutádum eſt. In quibuſdá.n.
nihil prohibet:ut ſi eſt aia tale:non oĩs:ſed intelle
ctus. Omne náqꝫ impoſſibile forſan. In ꝗbus uer/
bis/manifeſte apparet:ibi loqui:de ante/poſt/& ſi
mul/ut ſunt téporis dřæ:qm̃ exempla ſunt de his
quæ nõ poſſunt eſſe/niſi in tépore:qm̃ cauſe ſunt
corporales:& ſanitas tépore menſuraƭ ſolo:& fi/
gura ſperæ. Preterea ſtaret ſecűdum poſitioné/ꝙ
aia inciperet eſſe cum corpore:& tñ æterna eſſet a
parte ante:quod non placet opinioni. Amplius cű
uera æternitate aiæ:ſtaret/ꝙ ipa ſimul incipiat &
deſinat eſſe cű corpore : ut ſatis notű eſt. Preterea
falſum eſſet/Deű animal eſſe ſempiternű:qm̃ ſic á

tépore eét : cũ tñ Ariſto. ſic ubiq; pronũtiet. Prete
rea manifeſtũ eſt / gloſam hãc textui cõtradicere.
Sic.n.dicif in primo de cœlo: quæcũq; deſinũt eé/
quomodocũq; deſinãt eſſe: incipiũt & eſſe: & ecõ/
tra: ſicut/ ſaltẽ de inceptiõe ét cõfirmat Plato.x.de
republica. Certe hi telis araneaꝝ ſe appodiãt: &c.

ECIMVM quartũ argumentum/ dixit cõ
d tradictor eſt hoc. Nullũ eſt ſignũ: probãs
intellectum intelligere/ ſine phantaſmate:
ergo non debet cõcedi a philoſopho : & per conſe
quens neq; concedi aiam eſſe imortalẽ. Ad quod
cõtradictor ſic reſpõdet/ ꝙ q̃uis experiamur nõ co
gnoſcere ſine phantaſmate: quia tñ cognoſcimus
ſine organo operari: hocq; eſt ſufficiẽs ſignũ/ ad in
mortalitatẽ/ & ſeparationẽ: ideo abſolute pronun
tiandũ eſt/ ipſam eé imortalẽ : & ꝙ q̃nq; cognoſci
mus ſine phãtaſmate. Neq;.n.oĩa quæ ſcimus ſen
ſu cõphẽdi poſſunt: ſufficit aũt ꝙ ratio ex ſenſu
fidẽ accipiat. Nos aũt dicimus/ ꝙ omne mediũ/ qđ
habemus: ſaltẽ ab Ariſto. ad cõcludendũ humanũ
aium eſſe imortalẽ : accipit pro cõſtanti ipm̃ mo
ueri a phantaſmate. Veꝝ tale mediũ nõ eſt eẽntia
le/ ad cõcludendũ aliquã formã eé imaterialẽ. Nõ
enim eſt cõuertibile: cũ intelligẽtiæ uere ſint ima
teriales: & eis nõ cõueniat tale mediũ: ut ſatis apud
ꝑipateticos manifeſtũ eſt. Quare ex illo/ non ſim/
pliciter/ & abſolute/ cõcludi põt: imaterialitas hu
mani animi. Immo apud Ariſto. inferf manifeſte
oppoſitũ. Dicit.n. ſi intelligere eſt phãtaſia: aut nõ
ſine phãtaſia: nõ contingit ipm̃ ſepari. Nõ indige
re igif corpore/ ut ſubiecto / abſolute nõ infert ali
qđ eſſe imateriale : niſi ét adiũgaf: ꝙ nõ indigeat/
ut obiecto: qđ minime dici põt de eo. Vnde ueluti
ſupius mõſtratũ eſt : inter illa duo extrema. ſ. nul
lo mõ indigere corpore ut ſubiecto / uel obiecto:
& oĩo indigere. ſ. ut ſubiecto/ & obiecto: mediat i
digere ut obiecto : & nõ ſubiecto. Cũq; primũ cõ
ueniat intelligẽtiis: ſecũdũ beſtiis: tertiũ conuenit
hoibus: ſiue rationabilibus: & inuicẽ nõ permutã
tur: niſi natura in naturã oppoſitã/ ꝑmutaretur.
Qr cũ nihil poſſit eé ſepatũ a materia : niſi in aliq̃
opatione totaliter nõ indigeat corpore: iõ aius hu
manus a materia ſepari nõ poterit. Quomodo ãt
gloſet illã propoſitionẽ: infra uidebitur: &c.

VINTVM decimũ argumẽtum noſtrũ/ &
q ultimũ/ inq̃t cõtradictor ẽ hoc. Aia huma
na nõ ẽ itellectus niſi ꝑ ꝑticipationẽ: ergo
nõ erit imortalis niſi ꝑ ꝑticipationẽ: non igif erit
abſolute imortalis. Ad hoc dictus cõtradictor ſic
reſpondet. Primo ꝙ tã & ſi humanus aius/ non ſit
ita ꝑfectus/ ueluti intelligẽtia: rationalis tñ eſt: qđ
abſolute imortalitatẽ arguit. Dicit. 2. ꝙ rationale:
cũ ſit mediũ inter intelligẽtias/ & mortalia: abſolu
te cõnumerãdũ ẽ/ imortalibus/ & nõ mortalibus.
Qm̃ cũ aliqđ ꝑticipat de duobus generibus : repo
nit̃ i ſupiori/ & nõ i inferiori. Inferius náq; ſupius
nõ cõtinet: ueꝝ ſupius inferius: ſicut patet de zeo
phita: ſpõgia: & urtica. Nos ãt dicimus: neutrũ di
croꝝ ueritate cõtinere. Primũ q̃dẽ: qm̃ rõnale nõ
tm̃ de imaterialitate participat: ut uere dici poſſit

imortale: qm̃ nullã habet opationẽ in qua a mã ge
nerabili nõ dpẽdeat: qđ tñ maxĩe oporteret ſicut
uiſum ẽ: qr ueræ antiq ꝓnũtiauerũt ipm̃ eé ũbrã
itelligẽtiæ. Dr̃ &. 2. ualde diſſimile eſſe inter ſenſi
tiuum. & uegetatiuũ: & iter mortale & imortale.
Vegetatiuũ náq;/ & ſenſitiuũ ſe hñt ueluti ꝑficiẽs
& ꝑfectũ. Qr unũ ſtat cũ altero. Et.n. idẽ uere/ &
abſolute ẽ uegetatiuũ. & ſenſitiuũ: nihil tñ ueræ ẽ
mortale & imortale. Prima &.n. nõ ſũt oppoſita:
cũ alia ſint oppoſita: uñ ſimpliciter coire non pñt.
Sed unũ illoꝝ ẽ ſcđm ueritatẽ: & alteꝝ ſcđm ſimi
litudinẽ: qr idẽ uere ẽ. uegetatiuũ. & ſẽſitiuũ: licet
nõ tm̃ ſenſitiuũ: neq; tm̃ uegetatiuũ. Sicut idẽ eſt
dulce. & albũ/ abſolute: licet non tm̃ albũ neq; tm̃
dulce: ueꝝ abſolute nihil ẽ albũ & nigrũ. Qr urti/
ca: & ſpõgia ueræ ſunt aialia. & ueræ uegetabilia:
licet plãtæ dici nõ poſſent: ſi plãta ſenſitiuũ exclu/
dat. Vrtica.n. uere & uniuoce aial eſt: qm̃ uere hẽt
ſenſum tactus : cũ a calido & frigido. ſicut cætera
aialia patiaf. Veꝝ hõ nõ ẽ uniuoce itelligẽs / cũ in
telligentiis: q̃nq̃dẽ: neq; in mõ cognoſcẽdi: neq; in
cognitiõe cõueniat cũ ipſis: cuius oppoſitũ ẽ i ſpõ
gia & i ſimilibus. Qr ſpõgia: & cætera hmõi gene
ris: abuſiue dicta ſunt media : iter aialia & plãtas :
cũ ueræ & ꝓprie ſint aialia. At nihil ẽ mediũ inter
ſe ipm̃. Sed uerius dicũf eé media: iter mota in lo
co: & ipſas plantas. Veꝝ qm̃ ex cõi uſu: aial dr̃: qđ
mouef in loco: iõ talia dicũf eé media iter aialia/
& plãtas: ſũmẽdo aial ꝓ moto i loco : nõ aũt ꝓ eo
qđ ſentit. At hõ ueræ ẽ medius iter itelligẽtias &
beſtias. Quare neq; uere ẽ itelligẽtia: neq; ueræ be
ſtia: quare &c.

Caput ſecũdũ in quo ponũf cõcluſiones poſi
tionis: ſuppoſita/ & cõcluſionũ probationes.

ISO itaq; quãtũ ualeãt reſpõſiones datæ/
u ad argumenta nr̃a: ſupeſt mõ uidere/ ſuas
cõcluſiones: & ea: q̃bus dictas cõcluſiones
nitif ꝓbare. Prima igif cõcluſio ẽ hæc. Rõne natu
rali: nulli ue iſiſtẽdo auctoritati: firmiſſima/ & eui
dẽti rõne/ ꝓbari põt aiam humanã : eé oĩo imate
rialẽ & imortalẽ. Secũda cõcluſio hæc ẽ / Aia hu/
mana: ẽ multiplicata ad multiplicationem indiui
duoꝝ : ſic ꝙ unũq̃dq; indiuiduũ humanũ/ ꝓpriã
& diſtinctã hẽt aiam/ ab alio idiuiduo. Tertia con
cluſio firmis remanẽtibus prioribus cõcluſiõibus:
uia tñ naturali: nõ ẽ ſcibile de ſtatu aiæ: quo ad p̃/
ceſſionẽ corporis: licet ſit ſcibile/ ꝙ maneat poſt cor
pus. Amplius de ſua opatiõe poſt ſeparationẽ : ſciri
nõ põt certitudinaliter: q̃buſdã tñ cõiecturis ẽ per
ſuaſibile. Qr ex lumine nãli ſciri põt: ꝙ idigemus
lũie ſupnãli: ſi debemus certificari đ his. Veꝝ qm̃
i. 2. cõcluſiõe ſumus cõcordes: q̃uis ñ ex toto i me
dio: iõ de ea nũc nullus habebit ſermo: ſed tm̃ de
reliq̃s. Ad ꝓbãdũ ãt primã cõcluſionẽ: primo q̃dã
ſupponit. Secũdo ex ſuppoſitis argumẽtaf ad con
cluſionẽ. Et q̃ntũcũq; multa ſubtilia: & compoſita
orõne dicat: nos tñ tm̃ ſubalia rememorabimus.
Suppoſita itaq; diuiſione ſubæ: i mãm/ formã / &
cõpoſitũ: dicit/ nãli uia iuenimus duo genera for/
maꝝ: unũ. ſ. eẽtialiter a mã depẽdens: qđ eé nõ ac

cI

cipit:niſi p generationē cōpoſiti : neq̧ eē amittit/
niſi p eiuſdē cōpoſiti corruptionē. Q̄r licet eſſe cō
poſiti ſit a forma:nō tñ eē ē ipſius formæ: tāq̄ ſub
iecti:ue℞ ē in ipſo cōpoſito:tāq̄ i ſubiecto:uñ neq̧
ueræ opatiões ſunt:ipſius formæ:ſed ipſius cōpo
ſiti. Et.n.cuius eſt eē : eius eſt opari. Tales igiſ for
mæ:nō ſunt q̄ ſunt:ue℞ eis ſunt/q̄ ſunt : neq̧ ſūt
q̄ opanſ:ſed ſunt opationū principia. Cūq̧ dictæ
formæ/ſint eductæ de potētia materiæ:iō abſoluſ
nō poſſunt/neq̧ ab ipſa materia:neq̧ ab eius ma/
teriæ cōditiōibus. Primū aūt inherēs materiæ eſt
q̄titas. Q̄r oīs talis forma erit extēſa & diuiſibilis.
Qd̄ nāq̧ in aliquo recipiſ: ſcd̄m recipiētis naturā
recipiſ: & nō recepti. Vñ oīs forma q̄ incipit & de
ſinit eſſe cū ſubiecto:ē forma nō potens p ſe ſtare:
ne℞ ēt opari:qm̄ ad oēm eius actionem : cōcurrit
materia. Qd̄ nāq̧ neceſſariū ē ad eē:neceſſariū eſt
ad opari. Et ultra hoc/eſt ēt q̄ta: & extēſa ad ſubie
cti extēſionē. Q̄r erit ī loco & in tp̄re. Alte℞ uero
eſt genus forma℞:qd̄ oīo alterius ē generis : nam
neq̧ p ſe depēdet a materia:neq̧ materia ipſa a ta
li forma depēdet:neq̧ in ſuo primo ope/ depēdet
a materia:uñ & ſua opatio neq̧ a loco: neq̧ a tp̄re
menſuraſ:ue℞ ipſa magis eſt cā loci:& tp̄ris. Hoc
autē genus forma℞:naturaliter ſcimus / ex motu
æterno cœleſtiū corpo℞. Cū.n.cœleſtia corpora/
æterno tp̄re moueātur:ut.8.phyſi.demōſtratū ē:
cūq̧ nihil primo poſſit eē mouēs & motū:ut.7.&
8.eiuſdē d'r:altera igiſ erit ſubſtātia mouēs:& alte
ra ſubā mota:cūq̧ cœlū ip̄m ab extrinſeco moue
ri nō poſſit:qm̄ maxime uertigine moueref:quæ
expulſu & tractu cōponiſ:qd̄ cœlo repugnat:igiſ
mouebiſ ab itrinſeco:& ab eius forma:nā.3.phy.
ſemp exiſtimabiſ aliq̄ ſpēs mouens. Talis aūt for
ma nō pōt eſſe cōſtituta in eſſe p ſubiectū:qm̄ oīs
talis ē in materia/cū calido & frigido. Q̄r & gene
rabilis & corruptibilis:qd̄ aūt tale ē/de neceſſitate
corrūpiſ:& ſic cœlū nō ppetuo moueref: qd̄ ē cō
tra ſuppoſitū. Amplius oīs talis forma/ eſt extēſa
ad ſubiecti extēſionē:at forma mouēs cœlū:ē imp
tibilis:& oīo ſine magnitudine:ut demōſtratū ē/i
fine.8.phyſi. Q̄r forma cœli/eſt oīo a materia in/
depēdens:& in eſſe/& in opari : & oīo imptibilis:
nō qdē/ut pūctus : ſed ueluti ſonus eſt inuiſibilis.
Ex qbus ſeqtur/tāq̄ ſcd̄m ſuppoſitū/ꝙ cū talis for
ma abſtracta uere ſit forma cœli:ſitq̧ id qd̄ ueræ
eſt:& uere exiſtit:& uere opaſ:nihil ꝓhibebit:ali
quā eē formā: q̄ uere eſt qd̄ exiſtit:& ēt eſt quo ali
qd exiſtit. Iſta nāq̧ demōſtrata forma : & p ſe exi/
ſtit:& p ſe opaſ:qm̄ intelligit/& deſiderat: ueraci
ter q̧ eſt forma cœli. Ea nāq̧ & cœlū ē cœlū : & ea
exiſtit. Qd̄ uero ſit forma cœli/ ꝓbatū eſt/& ex eo
ꝙ eſt motor intrinſecus:& ex eo ꝙ cœlū ip̄m ē ex
ſe motū:uñ hēt ptē p ſe mouētē:& ptē p ſe motā.
Sed p ſe mouēs eſt forma/in tali p ſe moto. Q̄r cū
intelligētia ſit pars per ſe mouēs: erit forma cœli.
Amplius materia cœli ſecluſa intelligentia:uel eſt
actus:uel ē potētia:uel habēs actū. Primū dari nō
pōt:qm̄ ſic eēt forma:neq̧ tertiū:qm̄ ſic cōponere
tur ex materia & forma. Cū aūt forma ſit princi/
piū actiuū motus eius/ī quo eſt: ab illa igiſ moue
ref:& ſic ſupflueret intelligētia. Amplius illa for
ma:aut eēt extēſa:aut inextēſa. Si extēſa:nō poſſet
in æternū mouere:ſi inextēſa:ergo itelligētia. Q̄r
idē qd̄ prius. Preterea ſubā cœli ſecluſa intelligen
tia/ē mere potētia:igiſ actuabiſ:& nō niſi p itelli/
gentiā:igiſ erit in actu p itelligētiā:neceſſe ē igiſ:
aliqd eē/ qd̄ ē in actu:ideq̧ eē id:quo aliqd ē i actu.
His itaq̧ ſtātibus/tāq̄ fundamētis/& cardinibus cō
cluſiōis: ꝓbaſ cōcluſio:ex duabus eēntialibus opa
tionibus ipſius humani animi. Qua℞ prima ē in
telligere:ſecūda uero ē deſiderare/ſiue uelle. Quā
tū aūt ſit:ex itellectiōe:multis ſyllogiſmis & ꝓſyl
logiſmis ꝓcedit. Ve℞ ſūma ē hæc. Duabus aūt ra
tionibus/ꝓcedit ex re itellecta:& duabus ex mō i
telligēdi. Ex re intellecta/primo ſic. Humāus itel
lectus itelligit oēs formas materiales: igiſ ipſe nō
eſt materialis:cōſequētia uſ tenere:qm̄ ut Cōmē.
cōmē.4.tertii de aīa/dicit. Si materialis itellectus:
materialis ē:oēſq̧ formas materiales itelligit:ipſe
met & ſe ip̄m intelliget:& ſic idē mouebit ſeip̄m:
cōſequētia nota:qm̄ itelligere ē ſicut ſentire: uñ ſi
ſentit aliqd̄:moueſ ab illo. Etiā tūc intus apparēs:
ꝓhibebit extraneū/& obſtruet. Q̄r ſi ē forma ma
terialis: ꝓhibebiſ a cognitōe forma℞ materialiū:
ueluti oculus citrinus:alios colores cognoſcer̄ nō
ualet:qñqdē receptiuū coloris:oī colore carere de
bet:uñ & receptiuū oīs formæ materialis:non de
bet eē materiale. Secūdo humanus aīus abſtracta
itelligit:& oīo liberata a materia:q̄r ſi eſt materia
lis:prohibebiſ ab itellectiōe imaterialiū:cū & oīa
materialia nō poſſit cognoſcer̄. Amplius qm̄ ſciēs
efficiſ ip̄m ſcitū:q̄r itellectus efficiſ imaterialis:ſi i
materialia cognoſcit. Ex pte ēt modi cognoſcēdi:
idem ꝓbaſ. Primo/aīa humana uniuerſalia cogno
ſcit:igiſ oīo ē liberata a materia:cōſequētia patet:
qm̄ ſi ē materiæ cōiūcta:igiſ cū q̄titate/& orgāice
cognoſcit:& ſic cū hic & nūc : tenet cōſequētia ex
ſuppoſito:qm̄ illæ ſunt cōditiones uirtutis mate/
rialis:& tūc ſequiſ ꝙ nō uniuerſale cognoſcit: cū
uniuerſale abſtrahat ab hic & nūc. Secūdo ſic/itel
lectus ſe ip̄m cognoſcit : & ſuā opationē : & quæ
ſunt in ipſo:q̄r ſupra ſe reflexiuus ē : igiſ neq̧ or/
ganicus/neq̧ extēſus:ergo poenitus ē imaterialis:
tenet cōſequētia:qm̄ nulla uirtus organica/agit in
ſeipſam. Nā ut Aui.6.naturaliū dicit:organū ſem
per mediat iter uirtutem/& obiectū:nihil aūt me
diare pōt iter ſe ip̄m:& .n .uirtus eēt:id qd̄ ageret/
& i qd̄ ageret. Patet ēt ꝙ itellectus nō eēt extēſus:
qm̄ nullū diuiſibile reflectiſ/ſupra ſeip̄m:ut dicit
auctor de cauſis. Sed qd̄ neq̧ q̄tū/neq̧ organicū ē:
oīo imateriale ē:ergo itellectus uere ē imaterialis.
Cōfirmaſ/itellectus oīa cognoſcit:ergo nō eſt uir
tus organica:talis nāq̧ ē determinati entis cogno
ſcitiua. Q̄r ſi neq̧ organica:ergo neq̧ i corpor̄. Ex
pte ēt uolūtatis/dupliciter ꝓcedit. Primo tñ ſup
ponit/duos eē actus uolūtatis: ꝓportionatos/duo
bus actibus itellectus. In itellectu.n.ſūt principia:
qbus aſſentit ſine diſcurſu:eiſq̧ minime diſſentir̄
pōt:cū ſint aptiſſima : & ueluti ianua/quā nullus

ig norat. Huic actui ꝓportionabiliter correſpõdet
ultimus finis / ĩ quem naturaliter tendit uolũtas:
ipm ꝙ finẽ renuere nõ põt: q̃nq̃dẽ nihil renuit̃ niſi
habeat rõem mali:& deficientis:qđ ultimo fini re
pugnat. Alter aũt actus ĩtellectus:uerſat̃ circa ea q̃
ſũt poſt pria pricipia:qbus ĩtellectus diſſẽtiř põt:
niſi uideat neceſſariá cõnexiõem cũ primis princi
piis. Huicq; ꝓportionabiliter:ĩ uolũtate coreſpõ/
dent ea q̃ ſunt ad finẽ:q̃ abſolute uolũtas renuere
põt:niſi ex ſuppoſitiõe finis neceſſitet̃. Actus finis
dř uolũtas actus ad finẽ dř electio:q̃ oĩa.3.ethico.
lucidiſſime patẽt. Ex his aũt duobus actibus: hu/
mani aĩ ĩmortalitas/mõſtrat̃. In primo nãq; ethi.
dř: in rebus humanis:eſt unũ:qđ qetare hẽt uolũ
tatẽ:qđ ex nr̃o deſiderio patet: qđ cũ naturale ſit,
nõ põt ex toto eſſe uacuũ. Nihil aũt ꝓ p̃ſenti uita:
põt humanũ appetitũ ſaciare:ſi qđ.n.eſſet:rõnabi
liter illud eſſet ſcire:apparet aũt.ꝙ q̃to aliqs plura
ſcit:tãto plura d̃ſiderat ſcire:ideoq; & uerius dicat̃:
de qbuſcũq; aliis rebus huius uitæ/ſiue mũdi: er/
go ẽ unũ alteꝝ/qđ hẽt noſtrũ appetitũ terminare:
qđ eſt poſt mortẽ:naturali igit̃ rõne cõuincimur:
animã remanere poſt mortẽ:q̃m dũtaxat ſic fœli/
citari põt. Cõfirmat̃/ultimus finis q ẽ beatitudo:
eſt oĩum bonoꝝ cõgregatiõe pfectus. Sed ĩ hac ui
ta nihil poſſidere poſſumus qđ aggreget oĩa bõa:
igit̃ poſt mortẽ eſt talis beatitudo. Amplius oẽ bo
nũ qđ ẽ ĩ hac uita:deficit a ſũmo bono:ſed deficere
a ſũmo bono/habet rõnẽ mali: ſed ubi malũ/non
neceſſario illud uolumus:igit̃ nihil exiſtens ĩ hac
uita:põt eſſe finis hoĩs:cõſequentia tenet: q̃m ulti
mus finis renuĩ nõ põt. Addit inſup & ſatis appa/
renter:ꝙ ſi cætera ab hoĩe tã pfectũ finẽ nõ habẽt:
qeſcũt tñ in fine ſibi cõuenĩẽti:neq; finẽ illũ hoĩ cõ
uenientẽ cognoſcũt. Qř neq; d̃ſiderãt:& ſic a ſuo
ultimo terminant̃. Aſt hoĩ dedit/hãc beatitudinẽ
cognoſcer̃:qř & deſiderare:& demũ cõſeq:alias.n.
natura fuiſſet defectuoſa:cũ poſuiſſet appetitũ in
terminabilẽ:principioq; itrinſeco: nõ dediſſet ex/
trinſecũ:qđ Ariſt.ĩ primo libro de cœlo:mãifeſte
repugnat. Adhuc ſi ĩtellectus eſſet uirtus materia
lis:cũ oẽ tale limitatũ ſit:ergo ad ĩfinitatẽ nõ tẽde
ret:hoc eſt cõtra expimentũ:nã & ĩtellectus ĩfinita
ĩtelligit:& uolũtas ĩfinita appetit. Nõ minus ẽt ex
pte electiõis cõuincit̃ humãi aĩ ĩmortalitas. Et.n.
cũ tres ſint appetitus:naturalis.ſ.ſenſitiuus/& ra/
tionalis. Cũq; naturalis:neq; directionẽ / neq; co/
gnitionẽ ĩ ſe ipſo habeat. Sẽſitiuus uero cognitio
nẽ:ſed nõ directionẽ: beſtiæ nãq; uerius agunt̃ q̃
agãt:utriuſq; uero appetitus directio:ẽ opus ĩtelli
gentiæ:ſolus rõnalis ſui actus eſt dñs. Qř eius tñ
eſt/eligere. Vñ fit:ſi naturalis appetitus ſimplř cor
poreus ẽ. Sẽſitiuus uero q̃m ẽ cũ cognitiõe: ſcđm
qd ĩcorporeus ẽ:abſolute aũt corporeus. Rõnalis
igit̃ ſimplř erit ĩcorporeus & ĩmaterialis. Hoc &
apud me ſic cõfirmari põt. Si uolũtas humana eẽt
materialis:ipſa cœlo:& materiæ ſubiiceret̃. Quo
dato aufert̃ oĩs humãi aĩ libertas:uirtus/ & uitiũ/
tollũtur đ medio:uirtutũ p̃mia:& uitioꝝ pœnæ/
pœnitus peũt. Non itaq; ſumus dñi nr̃oꝝ actuũ:
reclamãte hoc/Ariſt.ethi.3. Manifeſtũ ẽ aũt/illud
ſeq:q̃m materialia cœlo ſubiiciũt̃:& ab eo regũt̃.
Sic itaq; hõ/magis aget̃:q̃ agat. Annectit & experi
mẽtũ Auic.6.naturaliũ. Ibi nãq; dicit. Si qs ſeipm
cõſiderat:poterit hoc clare cõp̃hẽdeř:ĩterroget.n.
ſe unuſqſq;. Quis ego ſum? uidebit utiq; ſe nõ eẽ
cerebrũ:non cor:nõne aliquã corporis ptẽ:ſed qđ
ſupius:oĩbus ptibus corporis ſupſtans. Tertia aũt
cõcluſio q̃ hæc erat. Rõne naturali: ꝓbari nõ põt:
an anima p̃cedat corpus. De eius quoq; ſtatu poſt
mortẽ:certificari non põt:&c.hãc ſic ꝓbat. Ratio
naturalis/ad cuiuſq; rei iueſtigationẽ: ex ſenſatis
ꝓcedit. At nullæ ſunt opatiões:q̃ añ ortũ:uel poſt
occaſũ:ſẽtiri poſſint:intelligere nãq;/& uelle:q̃ hu
mani aĩ opatões ſunt:in uniuerſum a nullo ſenſu
cõp̃hendi q̃unt. Quo fit ut cũ ſepata aĩa:neq; eius
opatiões ſẽtiri poſſint:rõne naturali ad eius ſtatũ
poſt occaſum:uel añ ortũ:pueniri nõ poſſit. Veꝝ
qdã/qbuſdã uſi cõiecturis dixerũt:ꝙ humana aĩa:
iter formas abſtractas: a ſuo ĩmo oĩum cõditore:
tãtã nõ obtinuerit pfectionẽ:ut ſtatĩ fiat ſupmi lu
minis capax:ĩ quo lumine oĩs fœlicitat̃ ĩtelligẽtia:
uñ neceſſe ẽ:ut prius acq̃rat diſpoſitiões q̃ſdã p q̃s
ad pfectionem illã acq̃rẽdã diſponat̃. Veluti.n.pri
ma materia nõ ſtatĩ:formã ĩduit ſubalĩ:ſed prius
qbuſdã accñtibus ornat̃:ſic & humãus aĩus:prius
q̃(ut ita dixerim) fiat deiformis:ſciẽtiis & uirtuti/
bus ornat̃: q̃s qdem cũ accipe neq̃at ĩmediate a re
bus exterioribus:pp ſui ĩmaterialitatẽ:& reꝝ ex/
trinſecaꝝ materialitatem:fuit neceſſe:ut mediãte
ſenſu/eas reciperet:ĩ quo ſẽſu:ſenſibiliũ formæ ha/
bẽt eẽ mediũ:iter eẽ materiale: & eſſe ĩtelligibile.
Potẽtia ãt ſenſitiua:cũ ſit organica:ĩdiget corpore
nobiliſſimæ cõplexiõis. Ad corporis aũt ſalutẽ &
cõſeruationẽ:multæ aliæ potẽtiæ reqrunt̃: ut uege
tatiue/cæteræq; facultates. Id circo aĩa/pp bonum
ipſius:fuit corpori cõiũcta. Hæc autẽ ſcđm naturã
dicta uidẽt̃. Et.n.ſcđm rõnẽ dici nõ putat:corpus
eẽ carcerẽ aĩæ:animãq; ipſam eẽ ĩ ſe pfectã: priuſq̃
corpus ĩgrediat̃:q̃nq̃dẽ mã ẽ pp formã:& natura
impfectũ ad pfectũ ordinat:& nõ ecõtra. Ex qbus
poſtea ĩfert:ꝙ aĩæ q̃ poſt mortẽ diſpoſitiones ſuæ
pfectioni cõuenĩẽtes acqſiuerũt:ſũmo bono cõiũ/
gãtur: & ſic fœlicitãtur:& ſic illaꝝ q̃dã clarius/q̃/
dã uero obſcurius. At illæ q̃ ĩbuerũt diſpoſitiones
diſcõuenĩẽtes:a ſuo fruſtratæ fine ĩfœlicitãtur. Ex
quo ꝓbabiliter ſeq uidet̃: ꝙ aĩa nõ ſit añ ſuũ cor/
pus:ueꝝ ſimul ĩcipiat: licet nõ deſinat eẽ cũ ipſo.
At ex altera pte inq̃t ipſe. Quis ſcit qn cũ tales di/
ſpoſitiões q̃s diximus ĩ aĩa acqſitas eẽ: ad ſupmũ
lumen capiendũ:cũ ſint extrinſecus acqſitæ.ſ.a re
bus ſenſibilibus:an poſt longiſſimũ tp̃s/paulatim
aboleſcãt:qđ cũ fuerit factũ:tũc aĩæ:ueluti/potan
tes letheũ flumẽ:incipiãt in corpora uelle reuertĩ
& iteꝝ diſpoſitiões ĩduãt: ꝓ ſua pfectiõe faciẽtes:
ueluti uidemus cõtingere in materia prima: quæ
mõ unã:mõ aliã formã ĩduit. Sicq; aĩæ nõ pfectæ:
ſed impfecte: pp bonũ ſuũ iteꝝ corpori cõiũgãt̃:
hocq; pacto poterũt eſſe añ corpus. Dicitq;:hæc/
naturali/& certa rõne:compꝓbata eſſe nõ poſſunt. Id

circo putat ſani hominis eē:ut cognoſcat defectū naturalis luminis:credatq̄ neceſſariam fuiſſe doctrinā quādā:ſupiori lumini innitentē: p quā hæc nobis naturaliter ignota inoteſcāt. Arguit & nos ulterius:q̄ i ultimo nr̄i tractatus diximus: quū animā eſſe imortalē:ſit articulus fidei:ſtultū & ſupuacaneū eſſe:uelle illud p rōnes naturales oſtēdere: ſed p ſola miracula: & ſacrorū canonū auctoritatē:illu oſtēdēdū eſſe. Dicit nāq; ſcd̄m ſanctorū doctorū ſententiā:& p̄cipuæ Diui Tho: q̄ fides aliquorū eſt p ſe:aliquorū uero p accn̄s. Illorū uero ē p ſe:ad q̄ naturalis ratio nō attingit:ueluti deū eē trinū & unū:p accn̄s uero fides illorū eſt:quæ licet a ſapientibus p demōſtrationē ſciātur:ab hoibus tn̄ pinguioris igenii:& qui philoſophiæ nō uacāt: credēda ꝓponūtur ex fide: uerbi grā dēū eſſe unū: naturali rōne demōſtratū eſt: ꝓponit tn̄ credēdū in principio ſymboli:cū dicat. Credo in unū deū: &c. Sic & dicimus corpora reſurrectura: ē articulus fidei:hocq; naturali rōne ꝓbari nō pōt:qd̄ aūt ab hoc articulo ſuppoſitū eſt.ſ. animā eſſe imortalē:p accn̄s & nō p ſe ad fidē attinet. quare:&c.

¶ Capur tertiū i quo diſputat de duabus dictis cōcluſionibus:& earū ſuppoſitis & ꝓbatiōibus.

VERVM quātūcūq; hæc ſint ſubtiliſſime iuēta:doctæ enūtiata:& magiſtraliter poſita: qm̄ tn̄ mihi ex toto nō uidēt uera & neceſſaria:nō dicā qd̄ de his mihi dicendū uideat. Neq; pp ſic diuerſa ſentire quis exiſtimet: iter nos aliquas naſci inimicitias: uerū amorē augeri: qm̄ quidē huius exercitationis genus:nō ad uictoriā: ſed ad ueritatē indagandā ordinet. Si nāq; infima ſūmis:& debiliſſima ualidiſſimis:cōferri poſſint: Sic Diuus Auguſtinus & Diuus Hierōymus certauerūt. Sic itaq; nos dictis cōcluſionibus:ſuppoſitis:& ꝓbatiōibus nō ex toto cōſentiētes:dicemus. Primo ad ſuppoſita p quæ cōtendit primā ꝓbare cōcluſionē. Deinde dicemus ad cōcluſiones: & ad earū ꝓbationes. Imprimis igit illud apud me ē ualde dubiū:uidelicet q̄ i formis materialibus: licet eſſe ſit a forma:eſſe tn̄:nō ſit in forma:ueluti i ſubiecto:ſed ſit in cōpoſito tāq̄ in ſubiecto. Hoc.n. dictū (ut exiſtimo) uerificari non pōt:niſi ſuppoſito q̄ eſſe diſtinguat ab eſſentia realiter:quo dato:licet ſit admodū difficile apud me:reſtat tn̄ idagandū:quomodo iſtud eſſe:qd̄ realiter diſtinctū ē ab eſſentia formæ & materiæ ſit ab ipſa forma. In nullo nāq; genere:eſt hoc fingere niſi i genere formalis cauſæ. Quo dato:ſtati ſequit: ipm̄ eſſe exiſter: uel eſſet idē cū forma:uel forma ipa in eo eſſe ſubſtentaret. Quorū utrūuis incōueniens eſt. Si.n. detur eſſe exiſtere eſſe idem cū forma:repugnat cōceſſo. Si uero formā eſſe in eſſe exiſtere:tūc cauſa fundabitur i ſuo effectu:qd̄ capi nō pōt. Illud aūt ſequi:nō imanifeſtū eſt:qm̄ effectus formalis: uel ſuæ cauſæ idēptificat:ueluti entitate ens ē ens:uel ſubſtētat ſuā formā: ueluti albū albedinē ſubſtentat i rōe ſubiecti. Q̄ ſi forma aliqd̄ exiſtit:forma i ipo exiſtere fūdabit:qd̄ nō uidet itelligibile:qm̄ exiſtere eſt poſt formā:cū ſit effectus formæ. Amplius ſi eſſe exiſter eſt i cōpoſito:ueluti i ſubiecto: eē exiſtere ihærebit illi cōpoſito: uel igit ut forma ſubſtātialis uel accn̄talis:qd̄ uis aūt det:uidet icōueniens. Verū qm̄ ad noſtrū negotiū hoc nihil attinere uidet:iō ad ꝓpria cōuertentes:hæc miſſa faciamus. Dicit ulterius aſſignās cōditiōes materialis formæ:qm̄ talis educta ē de potentia materiæ: & ſine ea ſtare nō pōt:iō afficit cōditionibus materiæ:quare cū q̄titas ſit primū ihærēs materiæ: oīs hmōi forma erit extenſa:ad ſubiecti extēſionem. Cui nos reſpōdentes dicimus:iſtud uniuerſaliter nō eſſe uerū:neq; hoc aliqua ſufficiēti uel efficaci rōne monſtrari pōt. Imprimiſq; omittimus Porphyriū:Plotinū:nō ſolū platonicos egregios:uerū & pipateticos:innumeroſq; alios:quos Marſilius ficinus i ſuo de platonis theologiæ libro comemorat:& ex noſtratibus Linconienſē Albertū cognomine magnū Tho. aquinatē:Egidiū romanū:innumeroſq; alios:qui oēs & ſi ſcd̄m hūc noſtrū cōtradictorē nō recte philoſophati ſint:hi tn̄ oēs cōcordes affirmāt oēm animā eſſe indiuiſibilē:ſaltē animaliū pfectorū. Sed etiā rōne cōtendamus:q̄ñq̄dē clamabat Socrates in phedone. Nō Socrati:ſed rationi credite. Manifeſtū eſt i hoie eſſe uere & proprie formā mixtionis:animā uegetatiuā & ſenſitiuā:ut aūt cōcedit opinio:in hoie hæc:idēptificant intellectiuæ. Quare cū intellectiua etiā ſcd̄m poſitionem ſit idiuiſibilis. Oēs itaq; iſtæ formæ ſunt in hoie indiuiſibiles. At Plato & Ariſt. ubiq; clara:& ſonora uoce iſtas ꝓnuntiāt materiales & morticinias. Nō igit diſſonū eſt apud eos:aliquas eſſe formas materiales & morticinias indiuiſibiles. Verū ad hæc fortaſſis dicit:in hoie has aīas nō eſſe morticinias:neq; materiales: qm̄ itellectus nō eſt talis: ſuntq; idē re cū intellectu. Q̄ r̄ & imateriales ſunt: uerū uegetatiuā & ſenſitiuā:ab intellectu ſeparatas: affirmandū eſt eas eſſe morticinias. Q̄ r̄ quū Ariſt. dixit:uegetatiuā & ſenſitiuā eſſe mortales:intelligere oportet:p ſe:hoc eſt cū ſepant ab itellectiuo. Verū eadē rōne:dici poſſet intellectiuū nō eſſe immortale:niſi ſit ſepatū a ſēſitiuo: hūcq; fuiſſe Ari. itellectū. Vnde nulla ratio coget:uel ſaltem auctoritas Ariſt. ad ponendū humanā animā eſſe imortalem: utrobiq;.n. eſt paritas in exponendo Ariſt. uerba. Præterea ſi apud poſitiōem icredibile eſt formā eductā de potentia materiæ habere eſſe in extenſum:cur nō æque incredibile eſt:formā indiuiſibilem & imaterialē dare extenſum eſſe & materiæ pœnitus imerſum: ueluti eſt forma mixti? Quod ſi unū cōceditur: quare & non alterū? Sed forte dicitur:idiuiſibile & imateriale poſſe dare eſſe extenſum:& materiale:at materiale & extenſum nō pōt dare imateriale & inextenſum:maius &.n. cōtinet minus:at nō cōuertitur: ut minus cōtineat maius. Huic dicitur quod aſſumitur ueritatem hēt i genere cauſæ efficientis proculdubio: uerū in cauſa formali: hoc uidetur eſſe ipoſſibile. Quare ſi i unū coeāt materiale & imateriale: tm̄ unum eorū:eſt uere & proprie:alterū uero improprie & ſecūdum quid. At ſine diſcrimine:iſtud in

utriſq; cõtingere põt:luna etenim ſimpliciter eſt i
materialis:& ſcd̃m quid materialis:cũ dicaꝛ eẽ na
turæ terræ. At humanus aĩus (ut liquet per dicta)
ſimpliciter eſt materialis:& ſcd̃m quid ĩmateria/
lis:unde nõ magis ĩmateriale ſimpliciter: põt eſſe
materiale ſcd̃m qd:q̃ ꝙ materiale ſimplr̃ : ſit ſecũ
dũ quid ĩmateriale. Præterea ſi uegetatiua/ & ſen/
ſitiua in hoĩe ſint ĩmaterialia & ĩmortalia:cõtin/
get ergo uegetatiuũ & ſenſitiuũ a corpore ſepari.
Hoc aũt aptiſſime cõtradicit Ariſt. ut ex innume
ris locis eſt uidere:igiꝛ falſum eſt/ quod aſſumiꝛ.
Forte dicíꝛ/ſermonẽ itelligendũ eſſe: de potentiis
& nõ eſſentiis. Veꝝ iſtud ne dũ ĩmpoſſibile/uerũ
& abſurdũ eſſe uideꝛ:qm̃ quidẽ eſſentia & poten
tia ſunt inſepabilia : ſiue potẽtia ponaꝛ idẽptifica
ri eſſentiæ:ſiue eius accñs. Quod ſi iteꝝ dicaꝛ:ſen
ſitiuas potentias/& uegetatiuas:poſt ſepatiõe re
manere in aĩa:ſed nõ fungi proprio officio:qm̃ eis
deſunt propria inſtrumẽta. Sed qd ſtultius/qd ue
magis ĩ philoſophia dici põt irrationabilius:q̃ po
tentiã in æternũ:non poſſe uti ſuo munere? uixꝗ
ꝑ inſtans poſſit exire in opus. Sic &.n.tempus acci
dentale eſſet infinitũ : naturali exiſtente momẽta
neo. Amplius/ſi aĩa uegetatiua et ſenſitiua rema/
nent poſt mortẽ:nõ ne eẽntialiter ipſæ ſunt actus
corporis:phyſici organici? Quõ igiꝛ fieri poterit:
ut diffinitio ſecundũ actũ:ꝑpetuo ſeperetur a defini
to ſcd̃m actum? Certe iſta ſunt deliramẽta in phi
loſophia. Quapp proculdubio dicimus/ꝙ magis
cõſonat naturalibus:ponere aĩam eẽ materialẽ : q̃
ĩmaterialẽ. Vnde reſpõdentes dicimus : ꝙ omnis
forma materialis:uel eẽntialiter eſt extẽſa : ueluti
oẽs formæ citra aĩam uegetatiuã : uel ſi ipſa eſt in
extenſa:aut habet oẽs potentias extenſas:ſicut ani
mæ/ſaltẽ perfectoꝝ aĩaliũ beſtialiũ:uel aliquas ex
tenſas:& aliquas inextẽſas:ſicut humanus aĩus:ue
luti exiſtens medius inter intelligẽtias/ & beſtias:
cũ hoc ꝙ q̃uis aliquæ eius potentiæ ſint inextenſæ:
nũq̃ tñ exire põt in opus: niſi mediãtibus potẽtiis
extenſis. Quare ſimpliciter reddiꝛ materialis /&
mortalis:ſecundũ uero quid/ĩmaterialis & ĩmor
talis. Intelligentiæ uero/ & oẽ genus ſimpliciter ab
ſtractoꝝ:eſt pœnitus indiuiſibile : quó ad eẽntias
& potentias:neq; in ſuis opationibus ĩmanẽtibus:
ueluti ſunt intelligere:& deſiderare:depẽdent ab
aliquo corporeo:cuius oppoſitũ contingit /in hu
mano aĩo:ſicut ratio & experimentũ declarãt. Ex
quibus patet / ꝙ dato ꝙ forma materialis ſit ĩdiui
ſibilis:nõ deſtruiꝛ quod dicitur ab Ariſto.in fine
octaui phyſicoꝝ : ſicut cõtradictor dicit/in quadã
epiſtola ad me miſſa. Imprimis quidẽ peccat ꝑ fal
laciã cõſequentis:tñ quãtũcũꝗ formæ mouentes
cœlos:ſint indiuiſibiles:nõ tñ cõuertiꝛ : ut oẽ indi
uiſibile/ſit intelligẽtia:& cœlos mouens. Peccat &
ſecũdo per fallaciã æquiuocatiõis:qm̃ alterius ge
neris eſt indiuiſibile:quod reperiꝛ in intelligẽtiis:
& alterius quod ĩ rebus materialibus : qm̃ primis
eſt ſimpliciter indiuiſibile:& ſcd̃m eſſentiã & oẽs
eius potẽtias:neq; in aliqua ſui opatione ꝑmanen
te indiget corpore. At alteꝝ nõ ſcd̃m oẽs potẽtias
eſt indiuiſibile:in oĩq; ſuo opere ĩdiget corporeo:
Quare & firmiſſime Ariſto. demõſtrat ibi ĩ octa/
uo:formã mouẽtem cœlũ eſſe ſimpliciter indiuiſi
bilem. In mouẽdo nãq; non eſt uirtus affixa orga
no:qm̃ laboraret in mouẽdo : unde in æternũ mo
uere nõ poſſet. Quod ſi ĩ mouẽdo cœlũ:nõ habet
uirtutẽ corporeã:minus ĩ itelligẽdo & d̃ſiderãdo.
Qꝛ nullã hẽt potẽtiã organicã. Aſt humanus aĩus
ĩ quocũꝗ ſuo ope corpore ĩdiget: ſiue.n.uegetet/
ſiue ſentiat/ſiue intelligat/nõ abſoluiꝛ a corpore.
Veꝝ & de hoc/poſterius dicẽdũ ẽ. Alteꝝ uero ſup
poſitũ:qd quaſi ex primo inferebaꝛ : erat hoc.ſ.ꝙ
intelligentia uere eſt forma corporis cœleſtis. De
hoc aũt ſatis abũde dictũ eſt:in primo capitulo:in
diſputatione octaui argumẽti/mõſtratũꝗ ẽ/illud
eſſe impoſſibile. Veꝝ quod hic adducit.ſ.cœlũ eẽ
oĩo purã potẽtiã:falſum eſt ſcd̃m oẽm opinionẽ.
Hi nãq; qui ꝑter intelligentiã/ponũt aliã formam
in cœlo:ueluti Alexãder/ Alpharabius / Auicẽna:
ex noſtratibus Albertus/Thomas/ Egidius/ Ioan/
nes Scotus:manifeſtũ ẽ illud eſſe apte falſum. Nõ
minus etiã ſecundũ Auer. falſum eſt:qm̃ cœlũ eſt
ex ſe motũ:in quo aſſignari non põt/pars ꝑ ſe mo
ta:niſi ſuba cœli. At motũ debet eẽ ens in actu : ut
tertio & quinto/phyſicoꝝ dicitur. Qꝛ nõ põt eſſe
ens in pura potentia. Sic &.n.& elemẽta ſecundũ
eius poſitionẽ/poſſent ex ſe moueri:quum tñ aſſe
rat oppoſitũ.71.4.phyſi.28.tertii de cœlo:&.22.4.
eiuſdem/& impleriſꝗ aliis locis:& ueluti prius ci
tatũ eſt/ex multis locis:ſemper Cõmen. dicit/ma
teriã cœli eſſe ens in actu:mediãꝗ inter purã potẽ
tiã:& ens in actu ſimpliciter. Neq; oportet ĩ cœlo
eſſe realem cõpoſitionẽ: ex duabus partibus eſſen
tialibus:ſi ſic ponitur eſſe mediũ/ inter purã potẽ/
tiã & actũ ſimpliciter : ſed ſufficit ſecũdũ formali
tatem. Vna.n.intelligentia eſt media inter ſupiorẽ
& inferiorẽ:& ueluti cõpoſita ex actu & potentia:
dicente eodẽ Cõmẽ. in cõmẽto.5.tertii de aĩa ꝙ in
omni ꝑter primã/eſt huiuſcemodi cõpoſitio:cũ tñ
non ſit realis cõpoſitio:ut manifeſtũ eſt ex eius in/
tentione. Ipſaꝗ ſuba cœli:quãtũcũꝗ ſic ſit ĩ actu:
& in potẽtia:non tñ ex ſe moueri põt:nã ad motũ
ex ſe:non tñ ſufficit diſtinctio formalis/inter mo
uẽs & motũ:ueꝝ realis. Sicut apte idẽ Cõmen.32.
cõmen.octaui phyſi. dicit:& in pleriſꝗ aliis locis.
Quomõ etiã apud Ariſt. itelligẽtia dicatur eẽ / aĩa
cœli:in eadẽ diſputatiõe octaua: primi capituli/ſa
tis abũde dictũ eſt:quare quæ ibidẽ dicta ſunt:nõ
eſt opus repetere:ſicꝗ hucuſꝗ ſecundũ ſufficiẽtiã
dictũ ſit de ſuppoſitis. Nũc aũt opus eſt.ad ea quæ
probant cõcluſionẽ/deuenire. Primũ aũt quod ad
ducebaꝛ erat:qm̃ ex eo:ꝙ humanus aĩus oĩa mate
rialia intelligit/inferebaꝛ:ipſum eſſe oĩo ĩmateria
lem. Ad quod imprimis dicimus:nõ eſſe ueꝝ:ma
teriã qualitercũꝗ acceptã : materialiũ cognitionẽ
impedire. Et.n.unuſquiſꝗ ſenſus exterior:eſt uir
tus materialis: tñ unuſqſꝗ ſua obiecta quæ mate
rialia ſunt cognoſcit. Senſus quoꝗ comunis:obie
cta ſenſuũ exterioꝝ cognoſcit:& plura illis. Phan/
taſia ãt/adhuc plura illis cognoſcit. Aĩalia nãq; ꝑfe

cia:ueluti equus/elephas/ & cætera huiuſcemodi
generis:cognoſcit fere oia ſẽſibilia:ſicut & homo
cognoſcit:quaq̃ nõ tã abſolute : cũ nõ ordinent in
ſciẽtiã:ſed ſolũ ĩ ordine ad uitã : ut optime Diuus
Thomas:in expoſitiõe ſecũdi de aĩa dicit. Niſi.n.
beſtiæ ſubſtãtiã cognoſcerẽt:circa ipſam non deci
perẽtur:cum nihil poſſit decipi đ aliquo:niſi quo
modo cognoſcat ipm. Aues nãq; uidentes aliqua
ſibi ſimilia:mouẽtur ad ea: exiſtimantes res uiſas
eſſe res exiſtimatas. Sed quid dicemus de cogita/
tiua ipſa:quæ eſt homini propria? qñqdem ſcđm
Cõmen.& Thomã:cognoſcit indiuidua oium de
cẽ generũ:ſequeſtratq; ſubam ab oĩbus accidenti
bus cõibus/& propriis:quod facere nõ ualet exiſti
matiua in brutis:tñq; a pipateticis hæc uirtus eſt
celebrata:ut cũ hoc q; cognoſcat hũc hoiem.& hũc
equũ:ut hic homo:& hic equus:ponãt etiã eſſe ra
tionẽ & diſcurſum pticularẽ : quod Diuus Tho.
dicit ſibi cõtingere:qm̃ in eodẽ ſubiecto unitur in
tellectui:& eſt prima inter uirtutes extenſas. Eſſe
igitur uirtutẽ materialẽ:nõ impedit a cognitione
materialiũ:ueluti oſtẽſum eſt. Ve℞ eſſe materiale
citra gradũ ſenſitiuũ:nihilq; citra uirtutẽ cogitati
uã põt oia materialia cognoſcere : uel ſaltẽ ita pfe/
cte/ut ipſa cogitatiua cognoſcit. Sed ipſa in ſupre
mo materialiũ cardine exiſtens:oia materialia co/
gnoſcere ualet:quaq̃ non uniuerſaliter:ſed tm̃ ſin
gulariter:ueluti Cõmen.65.cõmẽ.2.de aĩa/ teſtaƭ:
idẽq; cõfirmant Tho.& Egidius:in eadẽ pte:& in
pleriſq; aliis locis. Virtus igiƭ materialis:qualis eſt
ĩfra ſenſum:uniuerſalẽ cognitionẽ impedit/unde
nullũ cognoſcens uniuerſaliter:põt eſſe mixtũ uel
cõplexionatũ cõplexiõe uegetabiliũ: ueluti Empe
docles poſuit. Quare primo & tertio de aĩa : eum
Empedoclẽ redarguit Ariſto. Aſt cognoſcens põt
eſſe materiale:dũmodo ſit ſupra uegetatiuũ:quã/
toq; magis appropinquabit uero imateriali : tãto
ad plura ſe extẽdet:unde uirtus cogitatiua:ad oĩa
materialia ſe extendit:ibiq; ſiſtit:neq; uniuerſali/
ter:ſed tm̃ particulariter. Nõ itaq; ex cognitione ĩ
pticulari oĩum materialiũ : arguẽda ẽ ſimpliciter
imaterialitas : imo ex eo q; tm̃ oĩa materialia co/
gnoſcit:arguenda eſt materialitas:licet talis mate
rialitas imaterialitati ſit imediata. Quod ſi dicaƭ
quomõ illa cognoſcit ſe:& ea quæ ſunt eiuſdem
ſpẽi cũ ipſa? qm̃ ſic idem moueret ſe ipſum. Huic
dicitur:q; oculus actiõe reflexa uidet ſe: idẽq; mo
uere ſe ipſum:nõ primo/& indirecte:in materiali
bus:nõ ſolũ non eſt incõueniens: ſed etiã neceſſa
riũ:& ueluti ex ſpẽ ſenſata:elicitur ſpecies inſenſa
ta:ſic ex alio℞ cognitione:deuenit in ſui cognitio
nẽ:ut & inferius dicemus. Quare Auer.ueluti ſui
oblitus:perperã iterptatus eſt textũ quartũ tertii
de aĩa. Probare.n.cõtendens noſtrũ intellectũ eſſe
imaterialẽ:dicit qm̃ cognoſcit ſe:at ſi ſe cognoſcit:
idẽ eſſent mouẽs & motũ. Verum uir doctiſſime:
apud te:cogitatiua cognoſcit oẽs formas materia
les:quare & ſe ipſam:nõ tñ ipſa imaterialis ẽ:neq;
ĩ materialibus idem mouere ſe non primo : eſt in
cõueniens. Ex aliis.n.cogitatiua iformata moueƭ
ad cognitionẽ ſui:quare nõ primo moue ſe. Neq;
ue℞ eſt quod aliqui/in Auer.errorẽ addũt: uidelĩ
cet q; nihil ſecundũ eſſe reale diſpoſitũ : põt illud
recipere ſecũdum eſſe ſpirituale : qm̃ unuſquiſq;
ſenſus realiter eſt quãtus figuratus/& unus & ta
men tã ſenſus exteriores: q̃ interiores : unitatem/
quãtitatẽ/figurã/& ſic de reliquis cognoſcunt: uñ
nõ oportet q; cogitatiua nõ cognoſcat cogitatiuã.
Suppoſito etiã ſecũdũ Ariſt.cor eſſe inſtrumẽtum
ſenſus tactus : & uniuerſaliter oĩum uirtutũ inte
rio℞:ueluti famoſum eſt de ipſo:in ſecũdo de par
tibus:cũq; cor ipſum ſit calidiſſimũ:adeo q; Gale
nus dixerit digitũ in corde interpoſitũ ex feruore
ſubſtineri nõ poſſe : uñ caliditas ſentiƭ in eo : cũq;
ſedes uirtutũ interio℞ ponaƭ:in ipõ ponũtur ſpẽs
colo℞ odo℞/& ſaporum:ipõ exiſtente colorato:
odorifero:& ſaporoſo. Ve℞ tm̃ illud ueritatẽ hẽt/
in ſenſibus exterioribus reſpectu ſenſibilium pro
prio℞:& nõ comuniũ:cum ſenſus exteriores uni
uerſaliter ſint quãti:neq; ſine quãtitate ualeãt co
gnoſcere. Quare ratio illa nulla eſt: ſi quidẽ uirtus
materialis oĩa materialia põt cognoſcere. 37. nãq;
textu tertii de aĩa dicit. Aĩa eſt oĩa entia : itellectu
itelligibilia:ſenſu uero oĩa ſenſibilia. Quare ſi ſen
ſu omnia ſenſibilia cognoſcit : uirtus materialis
oĩa materialia cognoſcere põt:non igitur ex eo q;
omnia materialia cognoſcit / arguenda eſt imate
rialitas. At ſi qua uirtus omnia cognoſcit : procul
dubio uidetur eſſe imaterialis : materiale nãq; nõ
uidetur poſſe aſcendere i imaterialia. Et.n.cogno
ſcens quoquo modo fit ipm cognitũ:quare ſi ma
teriale imateriale ccognoſceret:uideret effici ima
teriale. Neq; Ariſt.3.de aĩa/itulit:ipam eẽ imixtã:
ex eo q; oĩa materialia cognoſcit : ſed ex eo q; oĩa
cognoſcit: ſi nãq; materialis eẽt/deſpectũ apparere
phibet extraneũ & obſtruet:nã ueluti lippus ocu
lus lucẽ clarã pſpicere neqt:ſic uirtus mãlis i ima/
terialia obtutũ figere nõ põt:uñ hoc manifeſte in
mãlitatẽ arguere uƭ. Quapp Diuus Aug. i libro đ
imortalitate aĩæ:ſuũ iſeqns Platonẽ i phædro : cõ
cluſit aĩam eẽ imortalẽ:ex eo q; æterna cognoſcit/
& deſiderat. Ve℞ ueluti.8.metha. ſcribiƭ: iudica/
mus de formis ſcđm ea℞ opatiões:iõ aĩæ mortali
tas & imortalitas:ex eius eẽntiali opatiõe ſũmẽda
ẽ. Cũ itaq; diuia itelligamus: đ ipſis nãq; loqmur:
ipſis ſacrificamus:ipa oramus/depramur/ & reue
remur:quo℞ nullũ abſq; itellectiõe fieri põt:ideo
humanũ aĩum:nullo mõ eẽ imortalẽ:negare non
poſſumus. Et.n.ut ſcđo đ generatõe aĩaliũ dẽ/ipe
ſolus diuinitatis ẽ princeps:uel maxime iter mor
talia. At ſi acute iſpexerimus: q̃tũ/& q̃liter/diuina
itelligimus/& amamus : apparebit nos pa℞ de di
uinitate habere:magiſq; humanũ aĩum mortali/
bus ãnumerandũ:eſſe q̃ imortalibus. Diuina nãq;
nõ niſi cum uelamine & phãtaſmatibus cognoſci
mus:uñ & ſi ad ea:nõ ueluti cæcos:tñ tãq̃ noctuas
nos habemus:quẽadmodũ Ariſt.2.&.9. libro me
thaphyſice teſtatus ẽ. Beatus quoq; Dyoni.i libro
đ diuinis noĩbus/nos iſtruẽs/dicit/ tũc deũ maxiẽ
cognoſcimus: cum nos eũ ignoraƭ cognoſcimus,

Vnde fit: ut hæc natura quæ in tali diſpoſitione ad diuina ſe habet ex mortali/ & imortali cōpoſita ſit. Qua nāq; in deum aſcendit: de imortalitate habet. Qua uero nō niſi cū ſenſu: & uelaminibus: mortalis eſſe uidetur. Cum uero fieri nequeat/ ut idem proprie ſit mortale & imortale: pp manifeſtā inter ea repugnātiā: a qua etiā diuina potentia excluditur: ut dixit Auguſtinus contra fauſtū: relinquitur igitur ut ipſe humanus aīus tantū unū illorū uere eſſe poſſit: & alterū nō uere. Verū quod iſtorū proprie ſit: ex opatiōibus fiet manifeſtum. Cū itaq; imprimis in hoīe uериſſime eſſe formam mixtionis uideamus: in uniuerſumq; uegetatiuæ & ſenſitiuæ opa: quæ uerisſime ſuper mortalitatē teſtātur: demū ipſum oriri & mori: uelut cætera mortalia: poſtq; mortem nihil ď eo/ ſcd̄m naturā cognoſci poſſit: p qđ coniecturemus ipſius animi aliquid eſſe. Quātum etiā ſit de eius intellectiōe: quid opus eſt dicere: qm̄ quidē animi humani itellectio i nullo cōueniat cū ea quæ eſt diuinorū. Nr̄a nāq; intellectio: cū phantaſmate/ cū diſcurſu/ cū tēpore: iterpollatiſſima/ obſcuriſſimaq; habet. At diuinorū pœnitus cū diſpoſitiōe cōtraria: ut procul dubio uix in noīe cōueniāt. Quis igit̄ niſi ut poſitionē ſubſtineat/ audeat dicere: humanū aīum uere eſſe imortalē: & ſecundū quid mortalem: qm̄ ex ſola ueritate opationū: eſſentiarū ueritas dignoſcatur: lunā nāq; non eſſe uere terreā dicimus: ſed ſolū ſecundū quādā ſimilitudinē: qm̄ non uere habet cōditiones terræ. Quod aūt a poſitione dicit̄: & in ſuo ſcripto: & in quadam epiſtola ad me ſcripta. ſ. idem eſſe ſenſitiuū & uegetatiuū: oēq; quod huiuſcemodi eſt: cōnumerari inter ſenſitiua & nō uegetatiua: eſto etiā q̄ imperfectæ de ſenſitiua cōtineret: ueluti manifeſtū eſt/ de ſpongia & urtica. Quare cū humanus aīus: & de materiali & imateriali habeat: ſimpliciter tn̄ ē imaterialis: qm̄ ab ipſa imortalitate habet ultimū eſſe: & ultimā differentiā: rationale nāq; in hoīe eſt ultima dr̄a. Certe/ ni fallor: hoc incōmode adducitur. Vegetatiuū nāq; & ſenſitiuū: inuicē nō pugnāt: uerū unū eſt pfectio alterius: impfectūq; in pfecto clauditur. At mortale & imortale uere de eodē dici nō poſſunt: mutuoq; ſe expellūt. Si. n. mortale: nō imortale: & cōuertitur. At idem uere & pfecte eſt uegetatiuū/ & ſenſitiuū: imo pfectius habet eſſe uegetatiuū i ſenſitiuo: q̄ ſi ſolitariū māeret. Quapp ſi mortale/ & imortale in unū cocūt: ſcd̄m eſſe perfectū nō coibunt. Idem nāq; ſimpliciter mortale & imortale eſſe nequit: ueluti idem abſolute eſt uiuū: & aial & homo: ſi. n. hō eſt: & aīal & uiuū abſq; aliqua diminutiōne eſt. Quod etiā dicitur/ ſpōgiā uere eſſe aīal: cōcedimus: aīal. n. uniuoce dicit̄ de omnibus beſtiis: quū unā habeāt operationē uniuocā. ſ. tangere: ſecūdo nāq; de aīa: aial eſt per ſenſum tactus: ab eiſdēq; obiectis mouentur tactus urticæ & hominis: & eodē modo. Aſt humanus intellectus: & diuinus: neq; ab eiſdē: neq; eodē modo mouētur: q̄ñq̄dē diuinus nullo mō moueat̄. Vnde nō oportet: ſi urtica eſt uere i genere ſenſitiuorū: q̄ humanus aīus uere ſit i genere deorū. Volumus etiam hoīem nō reponi in ſpē brutorū: qm̄ ultimā dr̄am brutalē nō habet: ſed ponemus ſpēm diſtinctam: qm̄ rationalis eſt: uerū tale rationale/ uere non eſt imortale: imo oēs antiqui pronūciauerūt tale eſſe mortale. Dicit̄. n. hō eſt aīal ratiōale mortale: qm̄ uere itellectiuus nō eſt: neq; uere imaterialis: quēadmodū mōſtratū eſt: ſed ſecundū quid imaterialis: ſicut & lunā terreā dicere cōſueuimus. Neq; cōcedimus materiale ad imateriale aſcendere: ueluti nobis imponit: ſed ſolū q̄ coeūt materiale ſimpliciter: & imateriale ſecūdū quid: ſicut & imateriale ſimpliciter: & materiale ſcd̄m quid: ut diximus in luna: neq; minus impoſſibile ē imateriale uere eſſe materiale: q̄ materiale imateriale. Hæc. n. æqualia ſunt i poſſibilitate & impoſſibilitate. Quod ſi æternū eminent̄ cōtinet corruptibile: & nō cōuertitur: non tn̄ imortale fieri pōt mortale: neq; opa propria mortalis exercere. Dii. n. ipſi neq; poſſunt comedere: neq; bibere: q̄uis hæc ſine diis fieri nequeāt: neq; neceſſe eſt: ut dicit poſitio: ſi ſenſitiuū habet opa uegetatiuæ: & nō cōuertit̄: ut imortale habeat opa mortalis: & nō ecōtra. Qm̄ ſenſitiuū/ ut dictū eſt: uerisſime eſt uegetatiuū: & ad ipſum nullā habet oppoſitionē: uerū eſt eius pfectio: non ſic aūt eſt de mortali & imortali: & ueluti idē ſentit: & uegetat: qm̄ nō opponūtur: ſic idē ratiocinatur/ ſentit/ & uegetat: pp hæc etiā adinuicē nō pugnare. Hæc. n. oīa ſunt mortaliū cōditiones. At proprie itelligere/ qđ eſt deorū: nō cōiūgit̄ cū ſentire: qm̄ taliter intelligere/ eſt de neceſſitate imortale: ſentiī uero mortale: quæ nō ſūt cōpoſſibilia. Q̄ꝰ ſi inſtet̄: ſi tā debilis ē cognitio noſtra: quæ de diis habetur: unde eſt q̄ hoīes tantū deſiderent de eis ſcire. Ad hoc reſpondet Ariſt. primo de partibus: q̄ & ſi ſit debilis: eſt tn̄ maxime nobilis: qm̄ ex obiecto ſcientia magis nobilitatem ſumit: q̄ ex qualitate cognoſcendi: ut ibidem/ & primo de anima/ traditur. Ad illud aūt quod ſecundo principaliter adducebatur. ſ. quoniā ſi humanus animus/ uniuerſale cognoſcit: neceſſe eſt ipſum eſſe ſepatum: ſi &. n. eſſet cōiunctus materiæ: eſſet extenſus. Q̄re tantū cū hic & nūc cognoſceret: & ſic nō uniuerſaliter. Verum imprimis ſciſcitemur ab eo: cū intellectus ſit in homine: ueluti pars in toto: & ſit i materiā ueluti forma i ſubiecto: cūq; intellectio ſit in intellectu: & ipſe ſit in materia: igitur & itellectio eſt in materia. Quare afficietur conditionibus materiæ: & ſic nō uniuerſaliter intelliget: cōſequētia uidetur tenere qm̄ accidens & ſubiectū: ſe cōcomitantur. Ad hoc ipſe reſpondet in epiſtola dicta: q̄ anima & ſi ſit in materia: eſt tamen i ea: ſolum ut perficiens: & nō ut depēdens ab ea. Quare fieri poteſt ut aliquid ſit in anima: & non in materia. Sed hoc ex multis nō uidetur ſufficere. Primo/ qm̄ nō depēdere a materia: uel tollit/ q̄ aliquod nō poſſit eſſe in ea: ueluti in ſubiecto: uel non tollit. Si primū det̄: tūc aīa nō pficiet materiā: & ſic homo nō cōponet̄ ex forma & materia: quare materia hominis/ nō erit in actu: qm̄ nō ē i actu: niſi p formā

exiſtentem in ea: hoc aūt ridiculum eſt: & contra Ariſto. in principio & .n. ſecundi de aīa, probat ꝙ aīa nō eſt corpus qm̄ eſt in corpore / ut ī ſubiecto. Si aūt dicat ſecūdū .ſ. ꝙ nō dependere a corpore: nō aufert quin poſſit eſſe in corpore: tāq̄ in ſubiecto. Quid igit ꝓhibet: & itellectionē eſſe in corpore: & ab eo nō depēdere? Sicut cōtingit & de ſuo ſubiecto eſſe: & ueluti ipſa non eſt extenſa: neq̄ afficit cōditionibus materiæ: ſic pariter neq̄ intellectio. Irratiōabiliter igitur affirmat de uno: & negat de altero. Quod ſi dicat non ſequi in aīa: ſed ſequi in intellectione: pfecto hoc eſt uolūtarie / & irrationabiliter dictū: cū hoc ꝙ eſt famoſum: ubi eſt ſubiectū: ibi eſt accñs ſubiecti. Amplius ſi intellectus ſecundū eſſñtiā pficit materiā: igitur & eſſentialis opatio eius: inimaginabile .n. eſt: ꝙ aliqđ perficiat aliquod: & eius accidentia nō pficiant illud: eſſentia nāq̄ unitur materiæ ꝓꝑ operationē. Sed forte dicit: ꝙ humanus aīus nō perficit materiā: ſecūdū gradū intellectiuū: qm̄ itellectus nullius corporis eſt actus: ſed tm̄ ſecundū uegetatiuū / & ſenſuum: qm̄ ſunt actus corporis phyſici organici. Hācq̄ reſponſionem dare uidet Diuus Tho. in pleriſq; locis. Reſpondēs nāq̄ ꝙ intellectus uideat eſſe organicus: qm̄ eſt actus corporis organici: dicit: ꝙ non actuat niſi rōne ſenſitiuæ: & uegetatiuæ. Hoc autē mea quidem ſentētia penitus eſt irrationabiliter ꝓnūtiatū. Imprimis quidē / qm̄ hæc materia eſſentialiter actuatur ab hac aīa: quæ ſecūdū poſitionē / eſt intellectus: igit realiter intellectus eſt actus corporis: etiā ſecūdū ipſum: hæc forma abſtracta eſt actus corporis. Præterea ſi ſecundū gradū intellectiuū nō actuat: tūc ueluti diximus in tractatu noſtro: igitur nō eſt aīa: cū ſibi nō cōpetat aīæ definitio: & ſic quattuor nō erūt gradus aīatoꝝ. Etiam ſecundum Tho. illa definitio dicit uniuoce de illis quattuor gradibus: quare illud ſtare nō pōt. Amplius aīa eſt eſſentialis pars cōpoſiti: igit īter ea eſt mutua dependētia eſſentialis. Secūdo nāq̄ phyſi. materia eſt cauſa formæ: & forma cauſa materiæ. Etiā ex eis non cōſtitueret unū p ſe: eſſetq̄ aīa perfecta in ſpē: & ſic nō eſſet ꝑs eſſentialis compoſiti. Amplius niſi aīa depēderet eēntialiter a materia: nō eſſet multiplicabilis in eadē ſpē: nihil igit ē dicere: ꝙ nō dependeat eſſentialiter a materia. Dicit aūt poſitio: ꝙ depēdet ſecūdū aptitudinē: nō aūt ſecūdū actū. Q̄r & definitio data de aīa: q̄ ē actus corporis phyſici &c. dicit aptitudinē: & nō actū: uel ē definitio ſcđm æquocationē dicta. Sic .n. dicit ī epiſtola. Sed nulla haꝝ reſpōſionū uidet cōueniēs: & ꝑipatetica. Prima qdē / qm̄. 7. metha. Ariſt. tradens artē definiēdi: diſtinguit ens in ſubſtātiā & accñs: dicitq̄ ſolā ſubām definiri: & hāc p gēus & drām: q̄ oīo īſepabilia ſunt a definito: ſuū actu exiſtēte definito: īpoſſibile eſt ſepari definiētia. At accidētis q̄uis nō ſit p ſe definitio: docet tm̄ ipſm: quomō definiri poſſit: p ſuū nāq̄ genus / & ſubiectū / eē definiēdū ꝓhibet. Genus aūt & ſcđm rē: & ſcđm rōnē īſepabile ē ab eo, cuius ē genus. Subiectū aūt / & ſi ſecūdū potētiā dei: ſepari poſſit ab accñte: ueluti ī ſacramēto euchariſtiæ indubie tenēmus: non tm̄ de naturali potentia: quā ſolā naturales cognouerūt. At idē Ariſto. ī eodē. 7. dicit: ꝙ ueluti accñtia definiūtur p ſubiectū: ſic & aīa: & ī uniuerſum oēs formæ quæ ſunt ī materia: ut Tho. Egidius: & q̄ plures alii: in principio ſecūdi de aīa / dicūt: Ariſt. definiſſe aīam: p corpus: qm̄ formæ currūt curſu accidētiū: quo ſtāte: cū aīa humana definiat p corpus: ab ipſo corpore p naturalē potentiā ſepari nō poterit: ſed tm̄ ex miraculo: qđ nos apte cōcedimus: nō igit ſecūdū naturā dicit: qđ a poſitiōe dicit. Itē tēpus accidentale nō pōt eē æternū: & naturale finitū tm̄: ut ſecūdo de cœlo dicit: cum aūt ſcđm poſitionē: melius ſit tenere poſt ſepationē aīam nō uniri: q̄ uniri: cū æterno tpre erit ſeparata: ſi ipſa ſit æterna: & ſcđm minimū tpſ erit cōiūcta: neceſſe eſt tpſ ſepatiōis: eſſe ſibi naturale: & cōiunctiōis eſſe ſibi accñtale: cū aūt nihil definiēdū ſit p id qđ eſt ſibi cōtra naturā: male igit definit aīa: ꝙ eſt actus corporis phyſici &c. Priorq̄ eſſet iſta dfinitio q̄ ſi ſic hō definiret: uidelicet hō ē aīal qđ p nouē mēſes ſtat in utero materno: ſic .n. p naturalē cōditionē definiremus hoīem: at ipam aīam p cōditionē cōtra naturā: ueluti ſupra ꝓbatū eſt. Qđ etiā dicit / definitiōes dicere aptitudinē: & nō actū: falſū ē: ueꝝ huiuſcemodi generis: ſunt notificatiōes ſatis ſupficiales / & malæ aſſignatæ: p aliquas opatiōes: unde neq̄ uera eſt hæc deſcriptio: graue eſt qđ deorſum tendit: ueꝝ talis admittit: qm̄ p eā ſic ex cōi uſu itelligit: graue eſt: qđ ſi exiſtit extra ꝓpriū locum: neq̄ aliud de īpediat: mouet deorſum. Qđ aūt ſecūdo dicit: definitionē illā dici ſcđ; æquocationē: imptinētis nō ſequit tenētes opiōnē: ut manifeſtū eſt: p Thomā / Egidiū & alios: ueꝝ rei ipſi nō ſatiſfacit. Nā q̄uīcūq̄ Auer. quē citat: dicat definitionē illā dici æquoce: nō tm̄ iō dicit: qm̄ ipe Cōmētator exiſtimet: aīam itellectiuā aliqn̄ īformare: & aliqn̄ nō īformare: &.n. apud eū ſemp īformat: qm̄ definitio nūq̄ ſuū deſerit definitū: ſed ꝓ tāto ſcđm eū æquoce dr: qm̄ una eſt cōſtituta ī eſſe p ſubiectū .ſ. mortalis: & humanā / quæ apud eū eſt īmortalis: nō eſt huius diſpoſitiōis. Vnde recolligentes dictā opiōnē: nobis uidet: ꝙ ſcđm iſtos / neceſſe ſit dicere: itellectū eſſe actū corporis ſubſtātialē: & itellectionē accidētalē: ueꝝ ſi itellectus: & itellectio nō eſſe in corpore dicātur: ꝓ tāto dicūtur: qm̄ neutrū eoꝝ dependet a materia: ueluti ſcđm eos aptū eſt uidere in ſepatione: nō .n. pōt poni aīa ſepata abſq̄ aliqua opatiōe: quibus datis: ſi aīa: & eius eſſentialis opatio: nō hēt p ſe dependentiā a materia: quō igitur fieri poterit: ut nō ſit pfecta ī ſpē? Quare ex ea & corpore nō cōſtituet unū p ſe: neq̄ erit multiplicatio ī eadē ſpē. Duodecimo nāq̄ metha. multiplicatio in eadem ſpetie: eſt p materiā quantā: & ab ipſa / ut oſtenſum eſt, nullo mō dependentiam habere pōt. Quod ſi dicat aīam ī ſuæ creatiōis exordio: dependere a materia: & quō ad eſſe: & quō ad intellectionē: q̄uis nō in ſepatione: niſi aptitudinaliter tm̄. Hoc pfecto ex multis irrationabiliter uidetur dici: infinitæ nāq̄ animæ ſtante mundi

æternitate đceſſerūt:q̄ nullá a ſenſibus cognitioné
acceperūt:ueluti máifeſtú eſt de aíabus aborſoꝝ:
& uniuerſaliter eoꝝ· q̄ ſine uſu rōnis deceſſerunt:
q̄s in ſepatiōe nō oportet ponere: ſine ītellectiōe:
qn̄qdem: nihil ī natura ociaꝛ. Cú itaq̧ tales aíæ nō
depédeát a corpore· ī itelligédo: igiꝛ neq̧ ī eéndo:
opario.n.īſequiꝛ eé. Amplius uideꝛ mere uolúta/
rie dictú: eas ī creatiōe a corpore depédere: & nō ī
eé creato: creás náq̧ ut creet: nō īdiget materia: cú
má neq̧ ſcđm efficiés: neq̧ ſcđm ſubiectú: neq̧ ſe/
cúdú aliqđ genus cauſæ: cōcurrat. Neq̧ ét hoc fin
gi pōt ex pte ipſius aíæ: cú p poſitioné ſine ea: eſſe
poſſit: igiꝛ nulla uideꝛ eé neceſſitas materiæ p ipā
creatiōe. Amplius qd acquirit aía ab ipā materia?
Aut.n. ſubám: aut accidés. Nō ſubá; : ut máifeſtú
eſt. Neq̧ accn̄s: qd.n. eét illud? nō q̄titas: nō q̄litas:
& ſic de reliqs. Qđ ſi dicaꝛ: ut ab ea diſtinctionem
ſumat. At materia magis diſtinguiꝛ per formá: q̄
forma p materiá: primo náq̧ &.7.metha. ī funda
méto naturæ: nihil ē diſtinctú: actuſq̧ é q ſepat/&
diſtinguit. Præterea mā ē extrinſeca a forma: q̄riꝛ
aúr de pricipio itrinſeco diſtinguéte. Ad hæc·ens
p ſe ſtás: & p ſe opans: quomō fieri pōt: ut nō héat
eé cōpletú? Quō igiꝛ qđ é tale: eéntialiter unieꝛ al
teri? pcipue ſcđm tenétes formá mixtiōis realiter
diſtingui ab aía. Sic &.n. ex aía & corpore mixto:
fiet unú: ueluti ex duobus lapidibus. Hæc itaq̧ in/
formatio erit ualde æquoca. Vaniſſimaq̧ erit iſta
cōiunctio: qn̄qdé & aía pōt ſtare: & opari ſine tali
uniōe. Vt náq̧ Diuus Tho. ī.2.lib. cōtra Gétiles di
cit: ſine rōne ē dictú: itelligentiá uere eſſe formam
cœli: ab itelligétia náq̧ cœlú nihil ŕcipit: uel cœlú
ea indiget niſi ut ab ipā moueaꝛ: & fortaſſis ut ab
ipā effectiue eé héat: quoꝝ nullú cogit eſſe formá
illius: imo forma & efficiés ī idé numero/coiꝛ nō
pn̄t: ut.2.phy.dꝛ. Veꝝ ſcđ; húc nr̄m cōtradictoré:
Tho. nō recte pbatus eſt: qm̄ ſcđm ipm̄ intelligen
tia ueraciter é forma cœli: ſic q̧ ex ipā & cœlo uere
cōſtituiꝛ unú: de quo ſatis abúde in ſupioribus di
ctú é. Præterea ex quo aía ſepaꝛ a corpore: neq̧ ab
ipō corpore depédet: ſ; idepédéter aliqn̄ iformat:
qđ iformare é ſatis æquocú: pariter dicere poſſú:
q̧ eéntiale ē homini ſedere: & currere: qm̄ & ſi non
ſedeat/ſemp: tn̄ é aptus ſedeꝛ: &.n. aía ſepata: licet
ſit apta uniri: minime tn̄ uniri pōt. Qr ſcđm actú
aíam corpori uniri: eſt accn̄s p accn̄s: ueluti ſedere
homini: adeſt.n.& abeſt: pter aíæ corruptioné. Ite
rú/eſto q̧ idepédéter iformet materiá: nō tn̄ infor
mat abſq̧ calido & frigido: his.n. corruptis nō in
format: neq̧ ét ſine q̄titate: miꝝ át é/q̧ his diſpoſi
tionibus: nō afficiaꝛ: q̄lis igiꝛ utiq̧ fiet? aut calida?
&c. & ſic nō oía itelligere poterit. At forte dꝛ non
ſeq: qm̄ eéntialiter ab his nō depédet: ueluti ī ſepa
tiōe é uidere. Nos cōtra dicimus: cur igiꝛ: cú ex ſe
habeat eé: qꝛ & nō opari? & abſq̧ phátaſmate itel
ligere nō pōt? Quid.n. obſtat illa cōiúctio? qn̄qdé
nō ita cōiúgiꝛ materiæ: ut a mā ſubmergaꝛ: neq̧
uariaꝛ ſuú eé: ſi qdé ſcđm poſitioné: idé é eſſe cōiú
ctæ aíæ: & ſepatæ: pfecto nihil é fingeꝛ: qđ ueriſi
militudiné habeat. Præterea hét poſitio p ípoſſi/
bili q̧ forma mālis cognoſcat/ſine orgāo: & abſq̧
pēditus materiæ: cur nō æque ípoſſibile é: q̧ íma
terialis & excellens utaꝛ organo corporali: táq̧ fœ
dis paſſiōibus ſubiiciaꝛ? Et.n. eadé & una eſt itelle
ctiua/ſenſitiua & uegetatiua ī hoíe. Quapp cum
hæc oía: irratiōabiliter/& uolútarie/dicta uideáꝛ:
iō ad rōné dicimus: ueluti an̄ diximus.ſ. q̧ opatio
facit cognoſcere formá. Verú uideamus quomō
uniuerſale itelligimus. Sciédú igiꝛ é: ut dꝛ ī primo
de generatiōe aíaliú: naturá gradatī pcedere: p ſen
ſum itaq̧ exterioré: cognoſcimus tm̄ ſingulare: &
ī p̄ſentia ſenſibilis: ſaltē actiōe directa: p ſenſus ue
ro interiores: quoquo modo uniuerſale cognoſci
mus: ná licet ad uniuerſalitaté purá p ſenſus iterio
res: deuenire nō poſſimus: ad quáda tn̄ ídetermi/
natá cognitioné puenimus: q̄ſi mediá iter ſingula
re/& uniuerſale: q̄ iđiuidui uagi cognitio núcupa
tur: cogitamus.n. de elephante: licet neq̧ de hoc:
neq̧ de illo: cú tn̄ nō ſit uere uniuerſalis cognitio.
Poſt has cognitiōes: p itellectú ī naturá elephátis
aſcédimus uniuerſaliter: q̄ neq̧ é ſignati iđiuidui:
neq̧ pticularis cognitio: qm̄ unú é opus ſéſus exte
rioris: alteꝝ uero opus ſenſus iterioris: ſed q̄q̄ ita
ſit: hoc tn̄ fieri neq̧ abſq̧ adminiculo ſenſuú: qm̄
ſine phátaſmate hoc fieri nō pōt: uelut ī nobis ex/
piri poſſumus. Semp &.n. ī qcúq̧ nr̄a itellectiōe/
q̄túcúq̧ abſtracta ſit: aliqđ corporeú: an̄ itellectú
ponimus. Qr nos imaterialia materialiter: & ité/
poralia téporaliter cognoſcimus: ecōtrario mō in
telligétis ſe hn̄tibus: ná materialia imaterialiter:
& tp̄ralia itp̄raliter cognoſcút: ut etiá Dyoni. ī de
diuinis noíbus teſtaꝛ. Qr ipæ ſolæ ſynceꝝ uniuer
ſale cognoſcút: & ſine alicuius ſenſus: uel corporei
adminiculo: qm̄ & ipſæ ſolæ: ueræ & pprie ſunt ī
materiales. Cú itaq̧ nr̄a cognitio de uniuerſali ta/
lis ſit: q̄lé diximus: opepciú é uidere: quá cōuenié
ter iſtud fiat. Dicamus igiꝛ: cú oís aía ſaltē pfecta:
íđiuiſibilis ſit ſcđm eſſentiá: dico át íđiuiſibilé: nō
ueluti púctú ī linea: ueꝝ ſcđm priuationé generis
q̄titatis: q̄liter ſonú dicimus eſſe iuiſibilé: talis íđi
uiſibilitas: maxime cōuenit aíæ humanæ: q̄ é ppī
qſſima itelligétiis: mediaq̧ exiſtit iter materialia
& imaterialia: un̄ rōne unigeneitatis cú materiali
bus: tā & ſi ipā ſcđm ſubam íđiuiſibilis ſit: hét tn̄
oés illas uires extéſas & organicas: q̄ ſenſitiuæ: &
uegetatiuæ deſeruiūt. At qua ipſa humana aía de
ímaterialitate pticipat: éq̧ icōuicinio ſiue cōfinio
ímaterialiú: hét itellectú & uolútaté: q̄ ſunt uires
nō extenſæ. Qr ſpés ī ea recepta iextéſe recipiꝛ: un̄
fit ut talis ſpés uniuerſaliter repſétet. At qm̄ dicta
ſpés: & ī fieri/& ī cōſeruari/đpédet a phátaſmate:
qđ extéſum & ſignatú é: iō nō ſincere oímode uni
uerſale repſentat: ſed uniuerſale ī ſingulari demō
ſtrat. Qu app oís nr̄a itellectio duabus pficiꝛ uirtu
tibus: itellectu uidelicet táq̄ ſubiecto: & phantaſia
táq̄ mouéte. Aſt abſtractoꝝ itellectio: una ſola.ſ.ī
tellectu: uirtute pficiꝛ: ut đcor: & naturæ ordo ſer
neꝛ. Cú náq̧ itelligentiæ ī ſupmo cognitiōis cardi
ne collocéꝛ: neq̧ mā: neq̧ eius cōditiōibus aliq̄ ex
pte ī eaꝝ cognitiōe idiget; qn̄qdé mā é cognitiōis

ímpeditiua. Quo fit ſi maxime cognoſcētes ſint: maxime ſint liberatæ a materia: ueluti egregie dixit Auer. i cōmē. tertii de aia: qr in ītelligēdo: neqꝫ īdigeāt corpore / ut ſubiecto: neqꝫ ut obiecto. Aia āt beſtialis: in īfimo ordine cognoſcētiū reponit. Qr īter cognoſcētia: minimæ libata eſt a materia: unde & in ſui cognitiōe depēdet a corpore: ut ſubiecto & obiecto. Humana aūt aia · iter hæc media exiſtens: nō tñ abſoluit a materia: ueluti intelligētia: neqꝫ tñ imergit: ut aia beſtialis. Quar medio modo ſe hēt in cognitiōe: cū itaqꝫ iter idigere corpore ut ſubiecto: & ut obiecto: & nō idiget ut ſubiecto / neqꝫ ut obiecto: tāq extreme contraria: mediet: uel nō idigere ut obiecto: uel nō ut obiecto: cū fieri neqat: ut idigeat aliqđ ut ſubiecto: & non ut obiecto: relinqtur igit ꝙ mediū illud ſit: nō indigere ut ſubiecto: ſed ut obiecto. Qr aiæ humanæ tāq̄ i medio duoꝝ illoꝝ extremoꝝ cōſtitutæ: ſibi couen1et / i ſuo ope: nō idigere corpore ut ſubiecto: ſed tñ ut obiecto: qđ totū rationi & expimēto cōſonat: uñ Ariſt. ubiqꝫ clara uoce clamat: intelligere noſtrū nō eē phātaſiā: uerū tñ nō eē ſine phātaſia: & ſine hoc. i. ſine itellectu paſſibili: nihil itelligit aia. Suppoſito itaqꝫ ꝙ humanus aíus taliter itelligat uniuerſale: neqꝫ alio mō itelligere poſſit: aptū eſt ipm nō eē imortalē: neqꝫ uere imaterialē: qm̄ ſeparatū a corpore nullā opationē hēret: qđ ē cōtra uniuerſam philoſophiā. Illud āt ſeq manifeſtū eſt: qm̄ ſine phātaſmate nihil itelligit: ut ꝑdemōſtratū ē: niſi qs fingat imediatā trāſmigrationē de uno corpore i aliud corpus: quæ trāſmigratio in prioribus ē iprobata: & īfra aptius etiā iprobabit. Sic itaqꝫ ex eo ꝙ ſic uniuerſale itelligit: nō ē arguēdū ſimplr̄ de eius imortalitate: ſed magis de mortalitate: q̄q̄ ſic opando quoquo mō imortalis / & imaterialis dici mereat: qm̄. n. nō indiget corpore ut ſubiecto: diuſqꝫ ſcđm hoc aſſimilet: ideo quoqꝫ imaterialis & imortalis dici pōt: ueꝝ qm̄ nō ſine corpore ut obiecto: ſuo fungi officio pōt: i quo cōmunicat cū mortalibus: iō mortalibus ānumeranda eſt. Qđ ſi de mortalitate & imortalitate pticipat: qm̄ tñ ueræ hēt de mortalitate: qđ ex opatiōibus totū cognoſcit: & iproprie de imortalitate / & imaterialitate: ſicut ſæpe oſtēſum ē. iō ſimpliciter & uere ē mortalis: ſcđm qđ tñ / & iproprie imortalis: uñ clara uoce Ariſt. primo de aia / dicebat. Si itelliger eſt phātaſia: aut nō ſine phātaſia nō cōtingit animā ſepari. Et i tertio eiuſdē de aia: nō ē itelligere ſine phātaſmate. Et poſt mortē nō reminiſcimur: qm̄ paſſiuus itellectus corruptibilis ē: & ſine hoc nihil itelligit aia. Qr argumentū adductū militat manifeſte cōtra ſuū auctorē. Ex his aūt patere pōt: q̄liter itellectus nullius corporis ē actus: ill đ. n. uniuerſalr̄ ueꝝ ē đ quocūqꝫ itellectu: ſꝫ nō eodē mō: qm̄ & intellectus dr̄ fere æquoce de diis & nobis: itellectus. n. deoꝝ. qui uere itellectus eſt: pœnitus nullius corporis ē actus: qm̄ i itelligēdo nō idiget corpore ueluti ſubiecto: uel ueluti obiecto. Qr ſimpliciter & uere / illud dictū: uerificatur de diis: & de itellectu ſcđm ſe: qm̄ itellectus qua itellectus: nō idiget corpore. Aſt noſter intellectus: ut uiſum ē: q̄uis nō indigeat corpore ut ſubiecto: idiget tñ ut obiecto. Qr nō ex toto nr̄ intellectus nullius ē corporis actus: uñ ꝓpoſitio aſſūpta: ſi referat ad humanū itellectū: reſtringēda ē quātū ad ſubiectū: & nō q̄tū ad obiectū: ſic ꝙ ſenſus erit: intellectus humanus nullius corporis ē actus: ueluti ſubiecti: licet ſit actus ueluti obiecti: ſi nāqꝫ nullo mō humāus aíus eēt actus corporis: ſic ꝙ neqꝫ ut ſubiecti: neqꝫ ut obiecti: ſic nō eēt aia: qm̄ nō eſſet actus corporis phyſici: ut manifeſtū eſt. Exponi ēt pōt: & melius: ueluti dictū eſt: ꝙ humanus itellectus nullius corporis ē actus: qua. ſ. itellectus eſt: licet nō qua humanus: ueluti dicere conſueuimus: oēm motū eē cōtinuū: uelocitabilē: & tardabilē / ī finitū: ut. 3. &. 6. phyſicoꝝ dr̄: cū tñ dicat. 8. phyſi. nullū motū niſi localē: eē cōtinuū: & ꝙ nullus motus pōt uelocitari in īfinitū: uel tardari. Sic ēt abſolute / & ꝑ ſe: itellectus. i. ſolitarie ſūptus: & i ſuo ꝓprio ſignificato: nullius corporis ē actus: q̄uis aliqs intellectus / ut pote humanus alicuius corporis ſit actus. Sic ēt dicere cōſueuimus ſubām natura / definitiōe & tpre ꝓcedere accidēs: cū quo tñ ſtat: aliqđ accñs natura / definitiōe & tpre / ꝓceder aliquā ſubām: ut. 7. metha. manifeſtū ē. Qđ aūt humāus aíus nūq̄ ex toto abſolui poſſit a corpore: patet ꝑ Ariſt. tex. 15. 2. de aia. Dicit. n. intellectiuū ſeparí a ſenſitiuo i rebus mortalibus: eē pœnitus ipoſſibile: &. 20. textu, 3. de aia dicit: ſine hoc nihil itelligit aia. Ex his igit patere pōt: q̄liter itellectus nullius corporis ē actus: & q̄liter nō. At forte obiicit: hæc nr̄a dicta / ſibinuicē cōtradicere: qm̄ ex una pte dicimus: itellectū eē materialē: & formā i ſubiecto: qr & itellectio idigebit corpore: ut ſubiecto: nam opatio cū fluat a ſubſtātia: nō pōt eē magis abſtracta: q̄ ſua ſubſtātia / ſiue eēntia. At ex alio capite dictū ē: itellectionē nō idigere corpore: ueluti ſubiecto: & ſic hæc dicta iuicem pugnāt: & ſe deſtruūt. Ad hoc uero ſatis abūde dictū ē in nr̄o tractatu de imortalitate aiæ: hicqꝫ ex dictis ſolutio clara ē. Dicimus nāqꝫ humanā itellectionē: nō eē in corpore: nō qm̄ nō ſit in materia: qñqdē hoc fieri inimaginabile ē: cū. n. aia ſit i materia: ipoſſibile ē: qn etiā accñs eius nō ſit i materia: ueluti ſupius diximus cōtra poſitionē: ſed ꝓ tāto dicit: itellectionē nō eē i corpore: qm̄ ipa nō dr̄ eē i materia: mō q̄titatiuo: ſed i extēſe: & nullo pacto i organo recipit: ueluti ſēſatio: & oīs opatio uegetatiuæ. imediatū. n. ſubiectū itellectiōis / & uolitiōis: ſunt itellectus / & uolūtas: q̄ nō ſunt organicæ potētiæ: ſicut ſæpius dictū ē: qm̄ oē organicū ē q̄tū: ut patet in definitiōe organici: poſita ab Ariſt. i primo đ hiſtoriis: & ab Auic. i prima primi canōis: ipſæ uero ſolæ ſunt i diuiſibiles. Et ſcđm iſtū modum: uerificat illud Ariſt. 3. de aia. ſ. aia ē locus ſpēꝝ nō tota: ſed itellectus: qm̄ nulla potētia ē iextēſa: niſi intellectus & uolūtas: uñ ꝑ illa uerba: uoluit Ariſt. itellectionē / & ſpēs itelligibiles nō recipi in organo: ſed tñ in eēntia: mediāte potētia itellectiua. Qr neqꝫ mediāte q̄titate: neqꝫ ſēſibilibus q̄litatibꝫ: uñ nō oportet

neq; quantam:neq; qualē fieri:quare neq; calidā/
neq; frigidā. Dici et pōt:nō deſtruēdo priorem re
ſpoſionē:ꝙ itellectio/qua intellectio/nō eſt in cor
pore:intellectūq;/ut intellectus eſt/eſſe locum ſpe
cieꝝ:licet qua humana intellectio: ſit in corpore:
& qua humanus intellectus/nō ſit locus ſpecieꝝ:
quod minime dici pōt de ſenſatione:qm̄ ſenſatio
qua ſenſatio/eſt in corpore: qñquidē oīs ſenſatio
ſit in corpore/nō oī intellectione exiſtēte in corpo
re:ſed ſolū humana. Verū qm̄ nō ita humana itel
lectio eſt in corpore: ſicut ſenſatio: ex duabus re/
ſponſionibus una integrat̄ totam euacuans ambi
guitatē. Et iuxta iſta etiā dicendū eſt:ꝙ intellectus
& intellectio per accidens corrūpunt̄. Primo qui
dem qm̄ intellectus ſumptus per ſe:nullo mō cor
rūpi pōt:ut apertū eſt:de intellectu intelligētiaꝝ:
qui ſenſui non cōiungitur. At humanus itellectus
corrūpitur:qm̄ nō ſolitarius eſt:ſed ſenſui cōiun/
ctus:quare nō per ſe/ſed per aliud. Secūdo/qm̄ hu
manus aīus ratione potētiæ intellectiuæ:& ſecū/
dum quod intelligit: non afficitur quātitate/neq;
aliqua qualitate ſenſibili:at oīs corruptio p ſe eſt
ratione cōtrarii:ut primo de generatione tradit̄:
Quare ei ſecūdū ſe:nō pōt p ſe corruptio attribui:
uerū cū ſit intellectus humanus:de neceſſitate ſen
ſui coniunctus eſt:qñquidē.2.de aīa/ itellectiuū a
ſentiuo ſeparari non pōt in rebus mortalibus: aſt
ſenſus primus eſt tactus:qui a nulla potentia ſenſi
tiua ſeparari pōt:hic aūt p ſe ē quattuor primaꝝ
qualitatū:quæ primo reſpiciūt corruptionē: qua
re oīs uirtus ſēſitiua eſt per ſe corruptibilis. Vnde
fit/ut & humanus aīus ſimul corrūpatur: qñqdē
ſine ſenſu/neq; eſſe/neq; operari pōt:& ſic per acci
dēs qm̄ per aliud corrūpit̄. Obiicit aūt poſitio ad
uerſus hæc:primo/qm̄ impoſſibile eſt: aliquā for
mā materialē.i.materiā perficientē: & de eius po/
tentia eductā:eſſe indiuiſibilem. Secūdo qm̄ apud
recte philoſophātes:hoc dici nō pōt: pcipue apud
Ariſto.in.8.phyſi. Veꝝ utrūq; iſtoꝝ ſuperius mō
ſtratū eſt eſſe falſum:nā neq; illud eſt impoſſibile
imo neceſſariū:neq; recte philoſophātes dicūt op
poſitū:neq; eſt cōtra Ariſto. Nam forma quæ eſt
ſimpliciter indiuiſibilis:& quo ad eſſentiā:& quo
ad oēs potentias:uere eſt abſtracta a materia: talis
aūt nō eſt humana aīa:cū multas habeat extēſas.ſ.
oēs uegetatiuæ & ſenſitiuæ:& q̄uis potentiæ hu/
mani animi: quibus intelligit & uult:ſint inexten
ſæ:tm̄ per ſe depēdent ab extēſo: qm̄ ſine his nihil
intelligit aīa. Vnde apparet iā ſolutio ad illud.ſ.ſi
uniuerſale itelligit:eſt imaterialis: nā dictum eſt:
quo modo intelligit:& quo modo non intelligit.
Aduertendū aūt eſt:humanū aīum rationabiliter
poni:habere potētias nō affixas orgāo: etiā ipſum
exiſtentē materialē:nā ex cōi oīum conſenſu:cogi
tatiua cognoſcit oīa materialia:ſyllogizat & ptīcu
lariter:qm̄ eſt in confinio intellectus:& participat
de intellectu:quid igitur uetat & humanū intelle
ctum cogitatiua ſuperiorē: ratione īmediationis
ad intelligētias: paululū plus eleuari q̄ cogitatiua:
Sic ꝙ ēt uniuerſaliter cognoſcat/ & ſyllogizet:nō
excellēdo tm̄ limites materiæ:qm̄ ſemper a phāta/
ſmate depēdet:cū cōtinuo & tēpore:nā rōnalis di
citur:& nō uere intelligens. Q̄ſ cū diſcurſu cogno
ſcit & tēporaliter:ſi nāq; ab huiuſcemodi liberare
tur:non amplius rationalis eſſet: & ſic natura ſua
piret. Sed unū etiam huic addere uolo:quod tm̄ ex
toto nō aſſero:uerum mihi ſatis probabiliter dici
poſſe uidetur:& forte ꝙ hoc apud plures illuſtres
pipateticos eſt ueꝝ. Hoc aūt eſt iſtud.ſ.ſtat intelle
ctum humanū eſſe extenſum & ſecundū eſſentiā:
& ſecūdū potentiā:ſecūdū quā intelligit & uult:&
tm̄ ipſe uniuerſaliter cognoſcit & ſyllogizat: neq;
hoc Ariſto.cōtradicit. Hoc aūt ſic pſuadet̄. Auer
rois.64.cōmē.2.de aīa:& cōmē.6.tertii eiuſdē po
nit cogitatiuā expoliare ſubſtantiā: ab omni ſenſi
bili comuni & proprio:quare & ſine quātitate co
gnoſcit eā:ideq; Thomas/& Egidius romanus in
q̄pluribus locis affirmāt:dicuntq; ipſam cogitati/
uā diſcurrere:qm̄ apellāt ipſam rationē pticularē:
ſi igitur apud hos celeberimos pipateticos: cogi
tatiua uirtus extēſa eſt:qm̄ oēs affirmāt ipſam eſſe
uirtutē ſenſitiuā:ipſaq; pōt ſequeſtrare ſubſtantiā
a quātitate:q̄uis ſit i quātitate: quid igitur obſtat:
& ipſum intellectū:exiſtentem materialē/ & extē
ſum:ſecundū quēdā altiorē gradū:q̄ ſit cogitati
ua ipſa:infra tm̄ limites materiæ: & uniuerſaliter
cognoſcer̄:& uniuerſaliter ſyllogizar̄:nō diſcedē
do tm̄ penitus a materia:qm̄ in omni tali cognitio
ne depender a phātaſmate: puto itaq; ꝙ qui tenet
cogitatiuā eſſe talē:ut diximus: multū pbabiliter
habet tener̄ & de itellectu. Et forte ꝙ celeberrimi
philoſophi:apud arabes: uidelicet Abubacher &
Auēpace hoc uoluerūt. Dicemus itaq; ſecūdū pdi
ctos uiros/ꝙ imagiatiua/q̄ cognoſcit hic & nunc:
eſt uirtus materialis:& ut ſic nō excedit uires ſen/
ſitiuæ. At ipſa ut illuſtrata ab intellectu agente:&
de intelligētia participat:ratione imediatiōis quā
habet ad ipſam intelligentiā: recipit ſpēm magis
ſpiritualem. Quare ſpēs ſic ab ītellectu agēte illu/
ſtrata:eſt uniuerſalis repſentatiua:& eſt principiū
ſyllogizādi. Et q̄uis ſit in materia & ſubiecto extē
ſo:non tm̄ afficitur ab ipſa quātitate. Sicut.n.apud
dictos cogitatiua & ſi ſit extēſa:non tm̄ afficitur ab
extenſione: ſic & apud nos intellectus:ueꝝ nō ab
ſolute ut materialis eſt: ſed quatenus de imateria
litate participat:& ab intellectu agēte illuſtratur.
Profecto nō uideo ſi primū concedat̄: quare & ſe
cundū concedi nō poſſit. Et hoc modo intelligen/
da erūt uerba Ariſt.ſ.ꝙ itellectus/neq; eſt corpus/
neq; uirtus in corpore:neq; miſcet̄ materiæ:neq;
eſt uirtus organica. Putoq; Alexādrum: Alphara
biū:Abubacher:Auēpace: & in uniuerſum illos:
qui poſuerūt humanū aīum eſſe mortalē:ſic intel
lexiſſe:& Ariſt.interpratos eſſe:ſi tm̄ ipſi poſuerūt
animā humanā eſſe extenſam. Neq; exiſtimo hos
aduerſari ex intētione dictis Ariſto. qñ quidē hi:
& aperte Alexander dicat: hanc eſſe mentē Ariſt.
Hoc.n.argumētū cū ſit tā triuiale nō latuit eos.ſ.
ſi ē materialis uniuerſale nō cognoſcit: quicqd aūt
ſit de extēſione.ſ.an ſecundum eos aīa humana ſit

extenſa:ſcimus tñ proculdubio Alexandrũ/& Al/
pharabium poſuiſſe ipſam mortalẽ. De Alexãdro
illud notiſſimũ eſt: ut apte dicit in paraphraſi de
aĩa.& oẽs hoc ſibi aſcribũt. De Alpharabio ipo ẽt
notũ eſt:qm̃ in libro de beatitudine: ut ẽt eũ citat
Auer.in cõmẽ.36.tertii de aĩa: poſuit beatitudinẽ
eſſe in habitu ſpeculatiuo: q eſſentialiter depẽdet
a phantaſmatibus:negauitq; aĩam humanã aliam
cognitionẽ poſſe habere:ex quibus manifeſtũ eſt:
ꝙ ipſa ſit mortalis. Nã ut dictũ eſt: ſi nõ intelligit
ſine phãtaſmate:nõ cõtigit ipſam ſeparari: aliter.n.
aliqđ in natura ociaret ut ẽt dixit Themiſtius. Qr̃
nõ poſſũ uehemẽter nõ mirari de Diuo Thõ: imo
uerius obſtupeſcere:i.3.nãq; cõtra gẽtiles cap.48.
& i.q.de beatitudine: & i pleriſq; aliis locis dicit/
hãc eẽ manifeſte itẽtionẽ Ariſt.ſ.ꝙ beatitudo cõſi
ſtat i habitu ſciẽtiali:depẽdente a phãtaſmatibus:
Ariſtotelẽq; ex itẽtiõe dãnat: ex quo manifeſte ſe/
quit̃/ſcđm mẽtẽ Ariſt.ꝙ aĩus humanus ſit morta
lis:ſi.n.nullã aliã hr̃e põt fœlicitatẽ: niſi cũ phanta
ſmate:qs ãbiget ipm̃ eẽ mortalẽ? qm̃ ſi imortalis
ẽ:de neceſſitate aliã hẽt fœlicitatẽ. Quõ igit̃ Tho.
uir tãti igenii:ifinitæ fere memoriæ/pfũdiſſimi/
& grauiſſimi iuditii:potuit aſcribere Ariſt.intelle
ctũ humanũ eẽ imortalẽ. Sic itaq; exiſtimo ꝙ ſiue
itellectus ponat̃ idiuiſibilis:ſiue extenſus:nihil co
git ipm̃ eẽ ſimplr̃ imaterialẽ:uerũ mihi magis pla
cet ipm̃ ponere iextẽſum. Tertiũ qđ adducebat op/
ponẽs erat/qm̃ ex quo itellectus humanus reflexi
uus ſupra ſe ipm̃/& actus ſuos ẽ: iõ inmaterialis ẽ:
qm̃ ex eo ꝙ reflexiuus ẽ:ergo nõ orgãicus:& ſi nõ
organicus:igit̃ & imaterialis ẽ. Ad qđ dicimus/&
qđ eſt organicũ:põt eẽ reflexiuũ:etiã nõ ſeq ſi nõ ẽ
organicũ: igit̃ ſimpliciter inmateriale. De primo
quidẽ manifeſtũ eſt:qm̃ oculus organicus eſt:nul
lus tñ ſani capitis:negaret oculũ cognoſcere ſe ui/
dere. Cogitatiua ẽt nonne cognoſcit/an de aliquo
cogitet? Negare.n.hoc eſt ſimile inſaniæ. Ariſto.
quoq; Themiſtius/& cæteri iterpretes tam græci/q̃
arabes/in.2.de aĩa apte illud ponunt Diuus quoq;
Thomas in queſtionibus diſputatis de ueritate: q̃
ſito nono primæ queſtionis: aptiſſime dicit unũ
quẽq; ſenſum ſentire ſe ſentire:decima ẽt q̃ſtione
que ẽ de mẽte: dicit uiſum uidere ſe uidere: quis
aũt ambiget ſenſum eẽ uirtutem organicã? Neq;
uerũ ẽ quod p ipm̃ adducit̃:uidelicet/ſemp orga/
nũ eſſe mediũ inter uirtutẽ:& eius obiectũ:licet il
lud fortaſſis ueritatẽ cõtinere poſſit/de primo ob
iecto:nõ aũt ſecũdario:nã q̃uis uiſus diſtet a colo/
re uiſo:qđ ẽ eius primariũ obiectũ:nõ tñ a ſua opa
tiõe: q̃ ẽ ſecũdariũ obiectũ. Aliqđq; corporeũ põt
agere in ſe ipm̃:licet nõ primo:ẽt uera actiõe:neq;
exẽplũ đ mãu & malleo/qđ adducebat̃/cõueniẽs
eſt:qm̃ manus nõ ẽ uirtus i malleo ſubiectiue: ue
luti potẽtia uiſiua in uiſu/ſiue i oculo. Falſa ẽt eſt
illa ſecũda cõſequẽtia:iuxta ea q̃ dicta ſunt.ſ.ſi nõ
organica:ergo pœnitus inmaterialis:ſed tñ ſeq̃t/
uel ſimpliciter:uel ſcđm qd:ut ſæpius dictũ ẽ. Nã
ad illud abſolute iferẽdũ:oporteret addi ꝙ nullas
potẽtias hr̃et organicas; neq; i ſua prima opatiõe
depẽderet a corpore:cũ tñ utrũq; aptiſſime falſũ
ſit:ueluti ex ſupioribus ẽ mãifeſtũ. Verũ tñ ꝓ horũ
itelligẽtia/ſcire oportet:ꝙ ſcđꝫ tres modos cogno
ſcẽdi:ſunt & tria cognoſcentiũ genera:quorũ unũ
qđq; ſe cognoſcit:& ſuũ actũ:q̃uis aliter/& aliter.
Eſt nãq; itelligẽtiarũ cognitio: q̃ nullo mõ đpẽdet
a mã:ſiue ut ſubiecto: ſiue ut organo. Qr̃ itelligẽ
tia itelligẽdo/nullius corporis ẽ actus:hocq; gẽus
cognoſcẽtiũ:primo ſe itelligit:oĩaq; ſe itelligẽdo/
itelligũt:abſq; diſcurſu/tpre/& deceptiõe. Hocq;
ſolũ cognoſcẽdi genus uere reflexiuũ ẽ: qm̃ & ſolũ
uere liƀatũ ẽ a mã: i hocq; idẽ eſt primo mouẽs:&
primo motũ. Neq; rõnes Ariſt.i.7.&.8.phyſi.con
tra hoc pcedũt:&.n.motus iſte ẽ æquocus/cũ ue
ro motu:ueluti ẽt dicit Cõmẽ.i cõmẽ.44. octaui
phyſi. Iſtoq; mõ dicunt Tho. Egidius/aliiq; q̃plu/
res:imo & Cõmẽ.ipe:Platonem itellexiſſe. Qr̃ di
uerſitas de hoc iter Platonẽ & Ariſt.tm̃ i uerbis eẽ
ſet. Iſto itaq; mõ.ſ.primo mouere ſe:& reflectere
ſupra ſe:arguit aliqđ eẽ ſimplr̃ imãle: qđ i huma
no aĩo nõ cõcedimus:cũ.3.de aĩa itellectus intelli
gẽdo alia/ſe itelligit. Eſt ẽt & beſtiarũ cognitio:q̃
maxime iter cognitiões:depẽdet a mã. Et.n.idiget
corpore:& ut ſubiecto:& ut obiecto:uerũ neq; ne
gandũ ẽ beſtias ſe cognoſcere. Oio.n fatuũ:& ſine
rõne uidet̃ dicere:ipſas ſe non cognoſcere: cũ dili
gãt ſe:& ſuas ſpẽs. Oẽ nãq; aĩal diligit ſuũ ſimile:
ut i prouerbiis dixit Salomon: & oẽs fere actiões
ſuas/dirigũt: i utilitatẽ ipſarũ:ſcđm iduiduũ. Ve
rũ ut Diuus Tho.i citatis locis dicit:iſte nõ ẽ uerus
reditus:tũ qm̃ nõ primo ferũt̃ in ſe ipãs: ſed i ſua
obiecta:tũ ẽt qa nõ cognoſcũt qd ẽ:ſed tm̃ quia ẽ:
nõ.n.ꝓprie ſuas eẽntias cognoſcũt: neq; ſuas opa
tiones:& q̃ i eis ſunt:ſed cognitiõe pmixta:& con
fuſa:nõ.n.ſepant cognitionẽ eẽntiæ; a cognitione
opatiõis:uel ecõtra:ſed cognoſcũt ſe cognoſcere:
ueluti uiſus uidet qm̃ uidet: hoc ãt arguit quãdã
uirtutis imãlitatẽ:nã ꝓpriũ ẽ unicuiq; ſenſui:rece
ptiuũ eẽ ſpẽrũ ſine mã:q̃q̃ admodũ đbilis/& obſcu
ra:ſit abſtractio a mã:huiuſcemodi cognitio. Inter
has aũt reflexiões:mediat rationaliũ reflexio:q̃ nõ
ẽ tã abſoluta & pfecta ueluti ea q̃ itelligẽtiarũ:neq;
tã depſſa/& ipfecta:ueluti ea q̃ beſtiarũ: rõnalia.n.
ut dicit̃.3.de aĩa/primo cognoſcũt alia a ſe:deinde
ſeipã:& ſuas opatiões. Qr̃ i eis:idẽ nõ ẽ primo mo
uẽs & primũ motũ:ueluti ẽ i itelligẽtiis: uñ in eis
nõ ẽ pfectus circulus. Verũ huiuſcemodi reflexio
pfectior ẽ ea: q̃ beſtiarũ:qm̃ cõuertit̃ ſupra eẽntiã:
& opationẽ:q̃ ẽ i ea:ſepatq; unũ ab altero:qm̃ oiuꝫ
mortaliũ abſolutiſſimus ẽ hõ:quo fit ut ipe mõ i/
ter medio itelligẽtiarũ & beſtiarũ cognoſcat:uñ ex
toto nõ abſoluit̃ a mã:qm̃ ſine phãtaſmate nihil i
tellıgit aĩa:neq; ex toto materiæ imergit̃:qm̃ itel/
ligere nõ ẽ phãtaſia:neq; itellectus ẽ orgãicus. Qr̃
ſcđm rõeꝫ ponit̃:humanũ aĩuꝫ aliq̃s hr̃e uires or/
ganicas:& aliq̃s nõ organicas:qm̃ hẽt itellectũ iſe
pabilẽ a ſenſu. Nũqd uero aĩa ipa: ſcđm eẽntiã ſit
diuiſibilis:an potius idiuiſibilis:habeatq; aliq̃s ui
res diuiſibiles:& aliquas idiuiſibiles: ſatis abũde i
ſupioribus uiſum eſt: qualiterq; ſaluari poſſit:ꝙ

intellectus ſit extéſus:& tñ uniuerſaliter itelligere
poſſit:exiſtimamus.n.hác eé mentem Alexandri:
qr̃ de his ſatis. Adducebaẽ etiá ꝙ ſi intellectus eſt
uirtus materialis:& ſit in corpore : túc corpus eſt
eius organum:quare erit & uirtus organica:& ſic
nõ oia cognoſcer. Poſſet ét addi:ꝙ ab excelléti itel
ligibili corrúpereẽ:qm̃ armonia diſſolueret: hæc
aút oia repugnát Ariſt. Ve℞ imprimis ipſi reſpõ
deát:an aia eſſentialiter ſit corporis pfectio:& ma
nifeſtú eſt ꝙ ſic:cú hæc ſit eius definitio:& niſi ha
beret eſſentialé habitudiné ad materiá : nõ poſſet
multiplicari ſecundú ſpém:ueluti.7.&.12.metha.
traditur. Quo cõceſſo:quomodo igitur apud eos
euitari poſſet : corpus eé ipſius aiæ organum? At
fortaſſis dices : ideo corpus nõ eſſe eius organum
eſſentiale:qm̃ ſine ipſo opari põt:ut eſt manifeſtú
in ſepatiõe. Etiam & ſi cõiuncta corpori indiget
phantaſmate:ut obiecto:ipſaq; ſit in corpore : nõ
tñ afficitur cõditionibus corporis: qm̃ nõ é de for
mis cõſtitutis in eſſe p ſubiectú. Sed nullú ho℞ ui
detur proficere. Primú qdem/qm̃ ut oſtenſum é
prius:ꝙ forma quæ diffiniẽ p ſubiectú:ab eo ſepe
tur:hoc ſolo dei miraculo fieri põt:& non ſecúdú
naturá:hic aút ſecundú naturá loqmur. Amplius
res abſolute ſumpta:ſcd̃m eſſe naturale:& non ſe
cúdú eſſe accidentale/uel uiolentú:accipienda eſt:
aiam aút ſepari a corpore ex comuni cõſenſu : Pla
tonis Alberti/Thomæ Egidii & fere oium:eſt ꝑ
ter naturá:& rõ ét manifeſte demõſtrat. Quare na
turale eſt aiæ cú ſit eſſentialis ps corporis : ei cor/
pori eſſe unitá:& in ſuo ope corpore uti : ergo na
turale eſt/corpus eſſe eius organú : & nõ uti eo eſt
cõtra naturá:igiẽ nõ minus eos moleſtat hoc argu
mentú q̃ nos. Secúdú uero dictú.ſ. qm̃ nõ eſt cõſti
tuta in eſſe p ſubiectú:q̃uis ſit in ſubiecto:ideo cor
pus/eius organú nõ eſt ponédú. Profecto hoc mul
tipliciter uideẽ deficere:qm̃ forma q̃ nõ eſt cõſtitu
ta in eſſe p ſubiectú:nõ depédet neq; in eſſe: neq; i
opari.a corpore:quod ꝙ huiuſmodi eſt : eſt cõple
tú i ſpetie:at quod tale é:cú alio non facit p ſe unú:
& ſic ex aia & corpoꝛ/nõ fieret unú p ſe. Amplius/
qm̃ eſto ꝙ ſecúdú eſſe ſeparú : a corpore nõ depen
deat:nõ tñ uitari põt:ꝙ ſecundú eſſe cõiúctú non
depédeat:nõ igiẽ uniuerſaliter negari põt:corpus
eé eius organú. Et eo magis:qm̃ ſecúdú poſitioné:
Ariſto. loquiẽ ubiq; de aia ſcd̃m eſſe cõiunctú. Di
cút.n.iſti:oia uerba Ariſt. quæ ꝑtendút aiam neq;
eé neq; opari ſine corpore:referenda eſſe de ſtatu
cõ iuncto & nõ ſeparato. Præterea mirú eſt:qm̃ ipa
eſt cõiuncta corpori: nõ afficiaẽ quátitate & quali
tate. ſine quibus materiá iformare neqt:ueluti cõ/
iuncta corpori:afficiẽ paſſionibus concupiſcibilis
& iraſcibilis:non.n.uideẽ diſpar ratio. Igiẽ reſpon
dendú eſt.ꝙ licet itellectus/qua intellectus/nõ de
pédeat a corpoꝛ:&.n.p ſe nullius corporis é actus:
ut textu.21.ſecúdi de aia/tradiẽ:tamen/qua huma
nus eſt/impoſſibile eſt ipſum ſepari a corpore:cla
mante Ariſt.15.textu ſecúdi de aia : inmortalibus
impoſſibile eſt intellectiuú ſepari a ſenſitiuo. Et
tertio eiuſdé:ſine hoc.ſ.intellectu paſſiuo:nihil in
telligit aia. Et hoc eſt quod iſti balbutiédo dicere
intendút de humana aia.ſ.ꝙ dum eſt cõiúcta:ſine
ſenſu/non cognoſcit:ſed ſepata cognoſcit ſine ſen
ſu:quod quidé rationi:& Ariſto. cõtradicit:ueluti
uiſum eſt:qm̃ ſine ſenſu cognoſcere nõ põt. At ue
ritaté habet:ſicuti expoſuimus.ſ.ꝙ mortalis ſine
ſenſu cognoſcere nõ põt:ſed imortalis põt:ná mor
talis intellectus de neceſſitate cõiúctus eſt : inmor
talé uero eſſe coniunctú eſt impoſſibile. Et q̃q̃ hu
manus aius ſine corpoꝛ:neq; eé neq; opari poſſit:
proprie tñ corpus:& ſecúdú cõem cõſuetudinem:
nõ diciẽ eius organú:qm̃ ex cõi uſu loquendi or/
ganú ſumiẽ ſecúdú determinatá pté : ceu oculum
dicimus organú uidendi:auré audiédi : & ſic de re
liquis. Aſt totú corpus nõ diciẽ aiæ organú. Quaẽ
in definitione aiæ dr̃: actus corporis organici : qm̃
ipm nõ eſt organú proprie.ſed multa organa con
tinet:unde dictú eſt organicú: quaſi ex multis or/
ganis cõpoſitú:cúq; uirtus intellectiua:in nulla de
terminata pte ſit : ueluti uires ſenſitiuæ & uegeta
tiuæ:ideo ipſa nõ diciẽ organica:q̃ñqdé/ ut dictú
eſt/uirtutes organice ſunt indeterminata pte cor
poris. Adde ꝙ ipſa inextéſa & indiuiſibilis eſt : mi
nimeq; in ſuo opere afficiẽ cõditiõibus materiæ:
licet ex toto a materia abſolui nõ poſſit:qm̃ neqt i
telligere ſine phátaſmate. Ex omnibus itaq; cauſis
iſtis:intellectus humanus diciẽ nõ organicus:dici
tur ét a materia ſeparatus : tú pp ea quæ dicta ſunt:
tú qm̃ non indiget corpore/ut ſubiecto: quare iſti
abſolute ipſum inmaterialé pronúciauerút:cú tñ
ſit reſtricte/ & ſecúdú quid Quare nõ diſtinguen
tes inter utrúq; decepti ſunt:ſecúdú fallatiá a ſecú
dú qd ad ſimpliciter: cauſa aút huius erroris ꝓue
nit:ex impfecta cõſideratione puri itellectus qua/
lis eſt intelligétiaꝶ : & impuri qualis é humanus:
aſt ut.8.metha.dr̃.opatio facit cognoſcere formá.
Quod etiá dicebaẽ intellectú nõ langueſcere: oio
falſum eſt:& cõtra expimétú:nihil.n.tá ſeneſcere
&m arceſcere facit hoiem:q̃ ipm ſtudiú: uñ dixit.
Poeta Vt dignus uéias hederis : & iuagine macra:
ue℞ dicimus hoc nõ eé ratione ipſius intellectus:
ſed ex cauſa ſenſus a quo p ſe depédet: ſine.n.ipſo
nihil intelligit. Quare cú itellectus nõ ſit extéſus:
neq; p ſe & inmediate:in ſuo opere utaẽ calido &
frigido:ſed tñ ratiõe uirtutú ſenſitiuaꝶ : ideo ab
excellenti intelligibili.itellectus nõ p ſe corrúpiẽ:
ſed tñ ratione ſenſus. Primo náq; de aia:itellectus
marceſcit:quodá interius marceſcente. Ad ea aút
quæ adducebanẽ ex pte uolútatis:& primo ex pte
finis:qm̃ nõ põt renuere:&c. Manifeſtú eſt hoc nõ
poſſe intelligi:quo ad actus exercitiú: eſt náq; i po
teſtate uoluntatis:ſaltẽ pro ſtatu iſto:exire & non
exire in actum:reſpectu etiá ultimi finis:uerú hoc
intelligetur:quo ad eliciendú actú:qm̃ non põt in
actú oppoſitú ueluti nolle : licet poſſit non uelle:
qm̃ ut ferẽ oés phi & theologi cõcordes poſuerút:
põt actú ſuſpédere. Sed hoc ꝑlibato appet illd̃ ſup
poſitú eé falſú:uidelicet/ ſi qd̃ uolútati pſétatú:uo
luntas illud renuere neqt:neceſſe ſit illud apphédi
ſub oi ratione boni:ſic ꝙ oia aggreget bona:ſuffi/

cit nãq;: ĩ tali oblato ipſi uolũtati : uolũtatẽ ipſam
nullũ dep̃hendere defectum: q̃q̃ in tali oblato inu
meri fere defectus repiantᷣ. Voluntati nãq; ipſi : p̃
ſentato aliquo bono: quicq̃d ſit illud: ſi ipſum ob
latũ ueluti bonũ conſpiciat: in quo nullũ cõſpiciat
defectũ: q̃q̃ achũ ſuſpẽdere poſſit: minime tñ illud
renuere ualet: qñ quidẽ nihil renui queat: niſi ſub
ratione mali: uel deficiẽtis: quod deficiẽs inter ma
la numeratᷣ. Verũ hoc eſt cõtra id quod ſuppoſitũ
eſt: ſupponebatᷣ.n.comp̃hẽdi ut bonũ : nullũq; in
ipſo cõſpici defectũ. Hinc eſt ꝙ aliqui deſiderãtes
aliquod: quãtũcũq; malũ : exiſtimãt illius rei frui
tionẽ: eſſe fœlicitatẽ: neq; ualent talia renuere: ſtã
tibus illis duabus conditionibus. Quare dictum
illud falſum / & irrationabiliter / aſſumitur: uideli
cet. Quod renui non põt : aggregat omnia bona.
Verũ ſufficiũt illæ conditiones ãnumeratæ. Quo
fit ut aliqui fœlicitatẽ in diuitiis : aliqui ĩ uolupta
tibus: aliqui in honoribus : alii in aliis ſtatuerint:
ueluti eſt uidere ĩ primo ethicoꝝ : quoꝝ nullum
aggregat oĩa bona. Si nãq; fœlicitas renui nequit:
quidãq; exiſtimãt diuitias eſſe fœlicitatem: quod
igitᷣ nequit renui: nõ eſt in uniuerſum neceſſe oĩa
bona aggregare: niſi uelit diuitias oĩa bona aggre
gare. Aſt fortaſſis dicitᷣ tale adeptũ nõ ſatiare appe
titũ: qm̃ ut experimẽtũ docet: & Boetius in tertio
de cõſolatione manifeſtat: quacũq; re in hoc mun
do adepta: in ea nõ ſiſtimus: ſed una habita: aliam
inhiamus: & illa / aliã: & ſic in ĩfinitũ. Quare ſemp
in priori aliquid mali / uel defectuoſi cõſpicimus.
At ultimus finis / & uerus quieſcere facit : qm̃ ulti
mo nõ datur ulterius. Quarᷣ nihil quod nõ aggre
gat oĩa bona: põt eſſe tale: uidelicet / ꝙ in eo nõ cõ
ſpiciatᷣ malũ aliquod: uel defectuoſum. Quo ſit:
ut ille cõditiões repugnẽt illi / quod renui nõ põt.
Hæc &.n.nõ uidẽtᷣ cõpoſſibilia .ſ. nõ poſſe renui:
& ipſum eẽ malũ / & defectuoſum : qñquidem oẽ
malũ / & defectuoſum / renuibile ſit. Amplius ali /
quod nõ ſatiare / & nõ poſſe renui: nõ uidentᷣ poſſe
uniri: &.n.ſi nõ ſatiat : aliud deſideratᷣ : ſi aliud de
ſideratᷣ: primũ erat defectuoſum: nã ex defectu ꝓ
uenit impotẽtia ſatiãdi: ſed quod huiuſmodi eſt:
renuibile eſt. Quare idẽ ſimul erit renuibile: & nõ
renuibile: ſicq; pugnãtia ſimul ſtabunt: quod ridi
culũ eſt imaginari. Ad quod dicẽdũ eſt: nihil ueta
re aliquod ab aliquo / ſecũdũ aliquas circũſtantias
nõ poſſe renui: quod tñ habitũ nõ ſatiat appetitũ:
& renuitᷣ: qm̃ qñ renuitᷣ: tã dep̃hẽditur ſua impo /
tẽtia. Aſt qñ renui nõ poterat: tũc impotentia late
bat appetẽtem. Vnde nihil diſtat: aliquid ſecundũ
unã diſpoſitionẽ: renui nõ poſſe: quod tñ ſecundũ
aliã renuitᷣ. Multi.n.ãteq̃ aliquod cõſequãtur: ma
xime illud deſiderãt: & eo habito: maxima ducũtᷣ
pœnitẽtia. Hoc aũt totũ prouenit: qm̃ cũ deſidera
batᷣ: non apparebat eius malitia. Quare illa oppo /
ſitionẽ nõ hñt: eſt.n.fallaria ſecũdũ q̃d / & ſimplici
ter: qm̃ illud q̃dẽ / quod accipitᷣ nõ renuibile : nõ ẽ
ſimpliciter nõ renuibile : ſed ſolũ ſecũdũ tales cir
cũſtãtias: argumẽtum aũt / ꝓcedit: ac ſi ſimpliciter
eẽt nõ renuibile. Quod nihil cogit argumẽtum.

Sed fortaſſis ad hæc ĩſtabitur: qm̃ difficultas prin
cipalis nõ euacuatᷣ : qm̃ humanus aĩus nõ ſolũ ap /
petit aliquod: quod renuere nõ põt: qm̃ nihil defe
ctus in eo cognoſcitᷣ: ueꝝ & qm̃ ĩ eo nõ ẽ defectus
ex p̃te rei: aliter.n.appetitus ſuus naturalis fruſtra
retᷣ: qm̃ tã & ſi ante adeptionẽ renuere nõ poterat:
qm̃ malitia / & defectus / ipſum latebãt: aſt ipſo ha
bito / & patefacto defectu aliud bonũ q̃rit. Quare
niſi in aliquo ſiſterit: in infinitũ protenderetᷣ eius
appetitus: quod naturæ repugnat: qm̃ eſt ad ipoſ
ſibile. Si itaq; humani appetitus debet eẽ aliquod
bonũ: in quo appetitus ipſe ſiſtat : uel igitᷣ tale bo
num / aggregabit oĩa bona: uel nõ. Si nõ oĩa bona
aggregabit: igitᷣ deficiet a ſummo bono: & ſic re /
nui poterit. Quare non erit ultimũ : in quo ſiſtet:
aliud.n.melius deſiderabit. Si uero detᷣ : ꝙ oĩa bo
na aggreget: iſtud nõ põt eſſe in hoc mũdo: & pro
ſtatu iſto: ergo cũ fruſtrari nõ poſſit / oportet aiaꝫ
hr̃e illud bonũ pro alio ſtatu : & ſic aĩa erit ſepata
a materia / & ĩmortalis: ſtat igitᷣ adhuc argumẽtũ.
Ad quod imprimis dicimus querẽtes : an ſecũdũ
Ariſto. in libris ethicoꝝ: ille ultimus finis : quem
demõſtrat hoĩ debere aggreget oĩa bona: uel non
aggreget oĩa bona. Si nõ aggregat: igitᷣ falſum eſt
q̃d aſſumitᷣ .ſ. illud bonũ ĩ quo quietatᷣ humanus
aĩus: aggregat oĩa bona: qm̃ ꝑ cõceſſa / hoc non eſt
tale. Si uero aggregat oĩa bona: patet & ſecũdũ po
ſitionẽ / & ſecũdũ ueritatẽ / hoc eſſe falſum: qm̃ ni /
hil ẽ p̃ter deũ: quod aggreget oĩa bona : qm̃ ſolus
ipſe ꝑfectus eſt ut .d. Cõmẽ.15.cõmen.5.metha. &
ĩ hoc mũdo nihil tale põt repiri. Huic forte dicitᷣ:
ꝙ finis ille / qui poſitus eſt ab Ariſt. in dicto libro:
eſt finis cõpoſiti: ſed non finis aĩæ: finis aũt cõpoſi
ti nõ debet aggregarᷣ oĩa bona: ſed bene finis aĩæ.
Sed cõtra / ſi finis cõpoſiti nõ debet aggregare oĩa
bona ſimpliciter: ſed ea quæ ſunt cõpoſiti: tũc hõ
nũq̃ pro ſtatu cõiuncto adipiſcetᷣ ſuũ finẽ: etiã con
uenientẽ cõiuncto: qm̃ nullus hõ tm̃ uiuit: ſcit: ha
bet diuitias: honores: & reliqua huius generis: qn
& plura uelit: ergo nõ dabitᷣ fœlicitas cõiuncti: cũ
tñ Ariſto. oppoſitũ ꝑdicet. Ad hoc forſan dicetur:
profecto dari fœlicitatẽ cõiuncti: ueꝝ eã eſſe limi
tatã: & certis terminis clauſam: qm̃ ut dicitᷣ in.10.
ethicoꝝ / ad fœlicitãdũ nõ oportet eẽ dñm maris
& terre: & hr̃e uniuerſum ĩ amicitiã. Quare cum
fœlix maxime debeat eſſe prudens: hac fœlicitate
ſic coarctata ſatiabitᷣ: nõ igitᷣ prudẽs quãto magis
habebit: tanto magis deſiderabit: ſed certũ termi
nũ ſibi ſtatuet: qm̃ nõ eſt prudẽtis tendere ad im /
poſſibilia cũ ratio nõ ſit impoſſibiliũ : & prudens
ethicoꝝ.6. ſcd̃m rationẽ procedit. Sed data iſta re
ſpõſione: argumẽtũ primũ nullũ ẽ: ad probãdã im
mortalitatẽ aĩæ: qm̃ nõ eſt de ratione ultimi finis
alicuius naturæ: ꝙ aggreget oĩa bona: ſed tm̃ q̃ ſi /
bi cõueniũt ꝑ illa natura. Dictũ nãq; ẽ ꝙ fœlicitas
cõpoſiti nõ aggregat oĩa bona: ſed ea q̃ cõueniunt
cõpoſito. Quid igitᷣ obſtabit humanũ aĩum: ĩ ali /
quo fine ipſum quieſcere: q̃uis finis ille non aggre
get omnia bona. Et q̃uis finem illum abſolute de
fectuoſum cognoſcat : qm̃ tñ non eſt defectuoſus

in ſua natura:ideo alium non deſiderabit:qm̃ ſibi
perfectior nõ cõuenit: imo ſui deſtructionem ap/
peteret:a'teri.n.fini altera natura debet: & ecõtra.
Neq̃ dolebit ſi pfectioré finem cõſequi nõ poſſit:
qm̃ ſcit ipſum ſibi nõ deberi:ueluti ruſticus nõ do
let:ſi non ſuccedit i regno:qm̃ ſcit talẽ ſucceſſioné
ſibi nõ deberi.Quod ſi cõquereť de nõ ſucceſſiõe:
ab oĩbus fatuus habereť.Quãto igiť magis aĩa ra/
tionalis:q̃uis cognoſcat aliũ finẽ eſſe pfectioré ſuo:
dolere nõ debet:ſi talẽ cõſequi non poteſt: quoniã
iam nõ rationẽ ſequereť:cũ appeteret quæ ſua nõ
ſunt:unde experimẽtũ illud eſt hominũ iſanoꝝ:
nõ inſequentiũ rationẽ:ſed purã uolũtatem : quæ
multotiẽs eſt ĩpoſſibiliũ : ut diciť tertio ethicoꝝ.
Sic.n.nihil poſſet fœlicitari:niſi deus: qm̃ ſolus ip
ſe pfectus eſt:cætera uero deficiũt/ ab eius pfectio
ne.Quod ſi dicať:nihil poſſe fœlicitari.niſi intelli
gẽs:ut patet.2.phyſicoꝝ:& primo ethicoꝝ: & in
pleriſq; aliis locis. At omnẽ itelligẽs põt uniri deo:
ſecundũ poſitionẽ & ueritatẽ. Quare unuſquiſq;
fœlicitať in deo.Nõ itaq; eſt dĩa inter fœlices:qm̃
oẽs in eodẽ fœlicitanť:ſcilicet in deo.Veꝝ iſtud nõ
euacuat:qm̃ & ſi oẽs itelligẽtiæ fœlicitenť in deo:
nõ tñ oẽs æqualiter:ſciturq; hoc ab itelligẽtiis ip/
ſis:q̃ñqdem & nos hoc ſcimus:ipſe tñ ſua fœlicita
te coartata cõtentanť.Quare patet reſpõſio ad ar
gumentũ tantũ magnificatũ:cũ mihi inter oĩa ar/
gumẽta uideať debiliſſimũ.Nõ.n.neceſſe eſt ut il/
lud i quo quietať aĩus humanu: aggreget oĩa bo
na:ſed tñ ſibi cõuenientia.Quod & firmať.D.năq;
Thomas ubi pertractat de peccato originali dicit:q;
decedẽtes cũ ſolo peccato originali.nõ aliquã pœ/
nã patiunť:& quãtuncũq; cognoſcãt:ſe priuari ui
ſione dei:nõ tñ dolẽt de hoc:cognoſcẽtes talẽ uiſio
nẽ eis nõ deberi p naturã ſed p ſolã gratiã:nullus
enim rõnabiliter dolet.ſi nõ habet quod ſibi non
debeť.Quare neq; rõnalis aĩa dolebit:ſi ſua fœlici
tas nõ aggreget oĩa bona. Vñ patet reſponſio & ad
cõfirmationẽ.Dicebať.n.ſi eſt materialis:igiť eſt li
mitata : ergo ad iſinita nõ ſe poteſt extendere. Ad
quod diciť.ipſam æterno tpre nõ poſſe deſideraꝛ:
qm̃ ipſa æterna nõ eſt:neq; ſecundũ rõnem deſide
rãs:in æternũ eſſe deſiderat : ſed ſolũ tm̃ deſiderat
eſſe:q̃tũ dedit ſibi natura:aliter.n.ſuperbiret con/
tra ſuũ cõditorẽ.Neq; iſinite ſecũdũ pfectionẽ co
gnoſcit/ uel amat.quoniã ipſa finita eſt.licet iſinita
quoquomõ cognoſcat : qm̃ ipſa ẽt quoquomodo
eſt imaterialis:ſi uero deus ipſe iſinitæ pfectiõis ẽ:
& in iſinitũ amat:& cognoſcit:qm̃ opatio & eſſen/
tia ſe cõſequũtur.Sed ad illud quod adducebatur
ex parte electionis : qm̃ cũ tres ſint appetitus.ſ.na/
turalis ſenſitiuus & rõnalis.cũq; naturalis ſit pu/
ræ corporeus:ſenſitiuus ſecundũ qd icorporeus:
igiť rõnalis ſimpliciter incorporeus eſt.Huic dici
tur nõ rectã eſſe factã diſtributionẽ.& cõnumera/
tionẽ.Diuina năq; appetũt:ueluti manifeſtũ eſt:
ipſoꝝq; appetitus ſolus/& ſimpliciter/icorporeus
eſt:qm̃ nullo pacto idiget materia:in ſuo opere:ſi/
cut neq; eoꝝ itellectus in itelligẽdo. Vnde ueluti:
in eoꝝ itellectione nõ cadit error & deceptio:ut.3:
de aĩa tradiť.ſic neq; i eoꝝ deſiderio : ut.36.cõmẽ.
12.methaphi.dicit Auerrois:cũ imaginatũ.& deſi
deratũ in eis:ſit idẽ oĩbus modis : cõtrario modo
ſe habẽte in nobis:nã imaginatio in nobis ẽ aliud
a dſiderato. Aſt nõ cognoſcẽtiũ appetitus ẽ meræ
naturalis & corporeus:in quo ut ĩ paucioribus ca
dit defectus:ſicuti ẽ & in cæteris naturalibus:uelu
ti.2.phyſi.diciť.Veꝝ iter hæc duo extrema:cadũt
duo media:quoꝝ unum uergit ad naturale:alteꝝ
uero ad intellectiuũ ſimpliciter.Senſitiuũ năq; nõ
eſt naturale:qm̃ naturale nõ cognoſcit finẽ:at ſen/
ſitiuũ cognoſcit:licet ſe ipm nõ dirigat in finẽ:ſed
a natura dirigať.Quare non ualet in oppoſita qm̃
quæ finẽ cognoſcit quoquo modo inmaterialis di
citur:nã de aĩa.2.propriũ ẽ unicuiq; ſenſui: eſſe re
ceptiuũ ſpẽꝝ ſine materia. Alteꝝ aũt mediũ qd ẽ
rationabiliũ:uergit ad alteꝝ extremoꝝ:rationalis
năq; appetitus:& finẽ cognoſcit:& ſe i finẽ dirigit:
& ĩ hoc cõuenit cũ itelligẽtiis: & diſcrepat ab aliis
duobus appetitibus.ſ.naturali.& ſenſitiuo : natu
ralis.n.nihil cognoſcit : neq; ſe dirigit. Senſitiuus
ãt licet finẽ cognoſcat:uel ſaltẽ ſit cõiũctus cogno/
ſcẽti : nõ tñ ſe dirigit.Quare tã ſenſitiui q̃ natura/
lis opatio:diciť eſſe opus intelligẽtiæ:ueꝝ rationa
lis appetitus : q̃q̃ ſic ſe habeat : deficit tñ ab appeti
tu intelligẽtiaꝝ:qm̃ ex quo cõiũctus eſt ſenſui/ &
materiæ:uariať & inſtabilis eſt.Quare nõ ſimpli
citer eſt imaterialis : ſed tm̃ ſcd̃m qd:tã & ſi ratio/
nalis ſenſitiuo & naturali comparatus dici poſſit in
materialis:& ſenſitiuus relatus ad rationale mate
rialis:nã mediũ comparatũ alteri extremo : dici põt
alteꝝ extremoꝝ:ut q̃nto phyſicoꝝ diciť. Eodem
modo:ad alterã cõfirmationẽ patet reſponſio:qm̃
uolũtas nõ ſubiiciť cœlo:qua uolũtas eſt: năq; itel
ligentiæ nõ ſubiiciũť cœlo:cũ cœloꝝ ſint cauſæ. At
qua uolũtas humana:quoquomõ ſic: & quoquo
modo nõ:nã quatenus depẽdẽt : a materia nõ ſub
trahitur ab eius ſubiectione: at qm̃ de inmateriali
tate pticipat eſtq; uirtus nõ organica neq; extẽſa:
neq; p ſe utiť qualitatibus primis:materiæ/& cœ
lo nõ ſubiiciť. Alexãder năq; in libro de fato.cũ te
nuerit intellectũ humanum eẽ mortalẽ: uoluit tñ
nos eſſe dominos noſtroꝝ actuũ: qm̃ ipſe iter oĩa
materialia ẽ maxime abſolutus.Quod ẽt ulterius
accipiebať d̃ expimẽto ab Auic. ſũpto.Diciť p illd̃
probari poſſe aſinũ eẽ imaterialẽ : itelligẽtibus.n.
aſinũ:nõ ẽ opus eius cor/ uel cerebrũ/ cognoſcere:
qm̃ hæ ſunt ptes itegrales : q̃ nõ itrãt definitionẽ:
ut.7.metha.ſcribiť.ſed intelligentibus aſinũ ſuffi
cit cognoſcere formã & materiã:uel genus & dif/
ferentiã : falſum.n.eſt q; animã hominis intelligẽ
do:homo ipſe intelligať:ſic.n.homo eẽt aĩa:& nõ
cõpoſitus ex aĩa & corpoꝛ:qd ẽ cõtra Auic. qꝛ &c.

T ERTIA autem cõcluſio:pace uiri dixeri:
tota mihi uideť erronea & ridiculoſa. Di
cit enim:q; & ſi naturaliter ſciri poſſit : q;
anima ſit imortalis & multiplicata:tamen depræ/
ceſſione corporis:hoc minime ſciri poteſt: niſi ex
diuino lumine : quo & nos indigere : naturali ra/
tione idagari poteſt. Probanſq; partem primam:

dicit. qm̄ aĩa ĩtellectiua nõ habet niſi intelligere &
deſiderare: quæ per ſenſum nõ poſſunt innoteſci.
Sed pfecto ſi rõ hæc efficax eſt: neq; de eius imor
talitate certificari poterimus: cuius oppoſitũ dixit
prima cõcluſio: q aũt hoc ſequat/aptũ ẽ: qm̄ ſi iõ
de eius pceſſione certificari non poſſumus: niſi ex
intelligere & uelle ipſius: & p hæc a nobis fieri im
poſſibile eſt: qm̄ itelligere & uelle nõ ſunt ſenſibi
lia: cũ nulla ſit uia ad probãdũ imortalitatẽ: niſi ex
uelle & intelligere: ut ẽt cõcedit poſitio: & manife
ſtũ ẽ: nulla igit̃ relinquit̃ uia ad pbãdã eius imor/
talitatẽ. Amplius i his dictis ẽ apta cõtradictio: di
cit. n. manifeſtũ eẽ humanas aias eẽ imateriales: &
multiplicatas: ue℞ dubiũ eſſe de ea℞ pceſſiõe quo
ad corpus: Sed uir doctiſſime aiæ ſcd᷑ tenẽtes eẽ i
materiales & multiplicatas: diſtinguũt p materias
ueluti Auic. Tho. & reliq cõfitẽtur: cũ itaq; diſtin/
ctũ nõ pcedat diſtiguẽs. Quomõ igit̃ aiæ poterũt
pcedere ſuas mãs? Sed ad hoc argumẽtũ reſpõdet
i quadã epiſtola ad me miſſa. Et. n. prius ei ſcripſe
rã hoc argumẽtũ. Sic itaq; dicit: uel igit̃ mũdus ẽ
nouus: uel æternus? Si nouus diſtiguũt̃ p primas
materias iformatas. Si uero æternus: tũc añ q̃libet
materiã pceſſit una altera. Et ut puto uult dicere:
q aĩa Socratis & Platonis nũc exiſtẽtiũ: non diſtin
guũt̃: p has mãs q̃s informãt: ſed p mãs q̃s prius i
formabãt: illæq; nõ diſtinguũt̃: qñ ſunt p illas ma
terias: ſed p materias priores. Ve℞ utrauis ha℞ re
ſpõſionũ nõ uidet̃ ſatisfacere. Prima qdẽ nõ: qm̄ ſi
a primordio fuerũt decẽ aiæ/exẽpli grã neceſſe eſt
eas diſtingui p decẽ portiões materiæ: cũq; diſtin
guẽs natura pcedat diſtinctũ: oportet prius eſſe di
ſtinctionẽ i mãq̃ in aiabus. Ve℞ quõ hoc poſſibi/
le ẽ: qñqdẽ i fundamẽto naturæ: nihil ẽ diſtinctũ: ut
ut clara uoce teſtat̃ Ariſt. primo & .7. metha. Am/
plius nominent̃ aiæ p. a. & . b. materiæ uero p. c. d.
a principioq;. a. iformauerit. c. b. uero. d. uel igit̃. a.
qd a pricipio iformauit. c. põt iformare. d. uel nõ?
ſi nõ hoc ẽ manfeſte falſũ: qñqdẽ materia idifferẽ
ter reſpicit unãquãq; formã. Si uero põt iformar͛:
qd igit̃ magis diſtinguit̃ p unã q̃ p alterã? cũ nõ ſit
repire cãm aliquã diuerſitatis: data ẽt oi fingẽdi li
cẽtia. De ſecũda aũt qd attinet dicere? q̃ nihil ridi
culoſius & pugnãtius excogitari poteſt. Aia. n. per
nullã materiã diſtinguit̃: & p q̃libet diſtinguit̃: nã
nũc hæc aia nõ diſtinguit̃ p materiã: quã nũc ifor
mat: ue℞ cũ erit ſub alia mã diſtinguet̃ p hãc mã℞:
& ſic dicẽdũ eſt de unaquaq; materia. Sed adhuc
ulterius pgrediamur. Dicit in eadẽ cõcluſione: eẽ
dubiũ de pceſſione & reunitiõe: ue℞ hoc apte re/
pugnat pbationibus primæ cõcluſionis. Probãdo
nãq; aiam eẽ imortalẽ/dicebat: qm̄ debet fœlicita
ri adeo pfecta fœlicitate: ut aggreget oia bõa. Sed
q̃rit̃ ſi talem fœlicitatẽ humanus aius habiturus
eſt: an reuniet̃ uel nõ reuniet̃? Si reuniet̃/ite℞ igi
tur ſubiiciet̃ tot tãtiſq; paſſionibus: ut nũc ſubie/
ctus ẽ. Quomõ igit̃ fœlicitabit̃? Nãq; ut Boetius
in primo carmine primi de cõſolatione dicit. Qui
cecidit ſtabili nõ erat ille gradu: nõ igit̃ fœlicitabi
tur: qm̄ ſcdm̃ poſitionẽ: fœlicitas debet eſſe ſtabi/
lis: cũ aggreget oia bona. Si uero nõ reuniet̃: ma/
gno bono erit priuata: qm̄ nõ erit cõiũcta ſuo toti:
ſepatioq; aiæ a corpore ẽ uiolẽta: & ſic nõ erit fœ
lix cũ nõ habeat oia bona. Sequit̃ ẽt ex poſitione:
nos eſſe certos q nõ reuniet̃: qm̄ ſi ẽ imortalis fœ
licitari põt: ſi fœlicitat̃ nõ reuniet̃: qm̄ reunita fœ
lix eẽ nõ põt. Sequit̃ ẽt nos eſſe certos q reuniet̃:
qm̄ ſi fœlix: aggregat oia bona: & ſi aggregat oia
bona reuniet̃: qm̄ nullã uiolẽtiã debet pati: q̃ op
poſita manifeſte ſequũtur. Dicit inſup q natura/
li rõne cognoſci põt/nos hr̃e poſſe lumen ſupnãle
ad ſupnaturalia cognoſcẽda. Profecto hoc nõ mi/
hi uidet̃ rõnabiliter dictũ: lumẽ nãq; ſupnaturale:
ut placuit Paulo apoſtolo℞ eminẽtiſſimo: dat̃ ex
grã & libere: nullo merito pcedẽte: neq; ex aliqua
pparatione puia/neceſſario reqſita: ut nãq; ſcribit
in epiſtola. Ad Titũ. Appuit grã & benignitas Sal
uatoris nr̃i: non ex opibus/quæ fecimus nos: &c.
uerũ philoſophi & maxime pipathetici negãt hoc
in deo. Si nãq; nõ negaſſent: nõ poſuiſſent mũdũ/
de neceſſitate æternũ. Suæ nãq; rões procedũt/q
deus nõ ſic ex grã/& cõtingentia agit: ut mãifeſtũ
eſt. Q̃r cũ pipatheticis tale uerbũ nõ eſt pnũtiãdũ.
Ratio aũt qua in dicta epiſtola mouet̃: eſt admo
dum friuola. Dicit. n. q naturali lumine cognoſci
mus multa eẽ: quæ tali lumine itelligere neqmus:
q̃r ad ea itelligẽda: idigemus lumine ſupnaturali.
Profecto primũ cõcedimus uidelicet: nos cogno/
ſcere multa: quæ pfecte atigere nõ poſſumus. Q̃r
impfectionẽ noſtrã itelligimus: & q multũ diſta
mus ab itelligẽtiis: & q nr̃a fœlicitas cõditionata
eſt: & noſtris debemus eẽ cõtẽti. Q̃r nõ eſt opus
alio lumine ſupnaturali: ad illa nobis iproportio/
nata itelligẽdũ: qm̄ ad illa puenire nõ poſſumus:
ex defectu nr̃æ naturæ. Certe argumentũ hr̃et effi
catiã: ſi pbaret q talia perfecte cognoſcere poſſu/
mus: qd minime pbat: imo apte a nobis negatur.
Vnde etiã patet uanũ eſſe illud qd ulterius aſſere/
bat poſitio. Dicebat. n. apud nõ ponentes reunitio
nẽ: pbabile eſſe iõ aiam cõiungi materiæ: ut p co
gnitionẽ a ſenſibus acceptã/diſpõat̃ ad cognitionẽ
abſtracto℞. Imprimis qd dicemus de recedẽtibus
ante uſum itellectus? Amplius aut p abſentiã ſen/
ſuũ/remanẽt ſpẽs itelligibiles in itellectu: aut nõ?
Si nõ remanẽt: quæ igitur eſt iſta diſpoſitio? Si re
manẽt: imprimis hoc eſt cõtra expiẽtiã: uidemus
&. n. q deficiente ſenſu: deficit & diſciplina quæ ẽ
circa ipm̃ ſenſum. Amplius qm̄ tunc & poſt mor
tẽ reminiſceremur: qd tñ reclamat Ariſt. 3. de aia:
nõ reminiſcimur. n. poſt: qm̄ paſſiuus intellectus
ẽ corruptus: & ſine hoc nihil itelligit aia: ubi oẽs:
& græci arabes & latini/niſi aliquis deliret p paſ
ſiuũ intelligit uirtutẽ ſenſitiuã. Sed hic noſter op/
ponẽs exponit partẽ illã: quãtũ ad cognitionẽ ſin
gulariũ: non aũt abſolute. Ve℞ iſtud/uidet̃ delira
mentũ & extorſio. Deliramẽtũ quidem qm̄ unde
habet q aia ſepata cognoſcat uniuerſalia: & nõ ſin
gularia? nõ. n. exiſtimo ipm̃ tenere/nihil cognoſce
re animã: poſt ſepationẽ. Sic. n. aliquid ociaretur
in natura: iſtud igit̃ nõ uidetur dici poſſe niſi qm̄

núc ſic expimur. At eadé ratione: neq; poſt morté
uniuerſalia cognoſceret: qm̄ & núc expimur: aíaꝫ
uniuerſale non poſſe cognoſcere: abſq; ipſo ſenſu.
At fortaſſis dices: itellectus ſingularia non põt co
gnoſcere: quátú eſt ex ſui natura: qm̄ itellectus eſt
uniuerſaliú: ſenſus uero ſingulariú. Sed iprimis
auctoritas nõ cogit: qm̄ ſcd̄m poſitioné ſermo Ari
ſtotelis ꝑ totú intelligiť de eſſe cõiuncti: & non de
eſſe aíe ſeparatæ. Amplius/ qm̄ intellectus ſeparatus ſe
cundú poſitioné eſt melioris cõditionis: ꝗ cõiun
ctus. Si igiť cõiunctus intelligit: igitur & ſeparatus.
Præterea. quicúq; affirmant aíam ſepari & multi
plicari: maxime hoc ponút: ut ſeruet iuſtitia. ſ. ut
mali puniátur: & boni remuneretť: mõ hoc poſſe
fieri nõ uideť: abſq; cognitiõe ſingulariú. Pena. n.
& remuneratio non uidétur poſſe fieri abſq; dolo
re & lætitia: quæ a ſingulariú cognitione non poſ
ſunt abſolui. Amplius non ne aía ſeparata: ſe ipſam
cognoſcit? Nõne remuneraté & puniété? Nõne re
cordať ſuoꝝ delictoꝝ: & bonoꝝ operú? Quare
deliramétú uideť dicere aíam ſepari: & nõ cogno
ſcere ſingularia. Quod ſi dicať intelligiť ſermo de
ſingularibus materialibus: & nõ abſtractis. At cer
te iſtud irrationabilius eſt: qñquidé/ cú nullo ab/
ſtracto cõuerſata eſt: ſed tm̄ cú materialibus. Non
minus etiá extorqueť littera: cú littera abſolute di
cat: & ſine hoc nihil intelligit aía: & nõ cõditiona
te: uel reſtricte. Altera ét pars in qua dicit probabi
lé eſſe illá reunioné. Aſt ꝗꝗ de hoc in diſputatione
primi capituli multa dixerimus: đ hoc etiá denuo
aliqd addéres dicemus. Aut. n. remanent habitus:
aut nõ remanét? Si remanent mirú eſt ꝙ nullus re
cordeť/ ex tot ſeculis tráſactis: uix. n. duo dicútur
ſe recordatos uidelicet Pythagoras & Apollonius
thieneus: ut de eo refert Philoſtratus in eius uita:
quod exiſtimádú eſt eſſe fabuloſe dictú ad homi
nú cõpreſſioné. Adhuc túc noſtrú addiſcere eſſet
reminiſci. Si uero nõ remanét: ſed delentur ex flu
mine letheo: ut Vergilius i ſexto æneidos fabulať.
Nõne iſta ſunt ſimilia fabellis delirátiú aniculaꝝ:
& garruloꝝ ſenú? quid. n. eſt iſta potatio? Quod
ſi dicať: hoc eſſe ſcd̄m methaphorá dictú. Aſt ſal
té huius obliuionis cauſam aſſignare oportet: &
nõ eſt fingere quæ ſit illa cauſa. Nõ. n. habitus per
ſe corrúpunť: cú cõtrario careát: neq; per accñs: nõ
enim qm̄ ſubiectú corrúpiť: ut notú eſt: neq; con
ſeruás. Quod eſt igiť illud corrúpens? Inſuper ſe
cúdú poſitioné aía ſepata nõ ſubiiciť tépori: at oís
obliuionis cauſa eſt tp̄s: ut. 4. phyſi. dicit Ariſto.
Præterea ſi datur illa reunitio: apud me ipoſſibile
eſt fugere aíam non ſe hr̄e ad corpus: ueluti nauta
ad nauim: eſſetq; quid ꝑfectú in ſpé: auferetur libe
rum arbitriú: ueluti ſupius diſputauimus. Qr cú
hæc ſint tá irrationabiliter dicta: nõ uidétur cõue
nire hominibus ſe philoſophiæ tradentibus: ſed
magis poetis: uiris uulgaribus: & etiá legiſlatori/
bus nõ curátibus de ueritate: ſed bonú cõſtituere
hoíem: & morigeratú. Cum náq; multi/ imo fere
oés: nõ moueátur ad recte & honeſte uiuendú: ex
uirtutis amore: ſed ex penæ timore: ná hoíes ſub
legibus uiuétes magis retrahunť a uitiis/ ex penis
inferni: ꝗ ex p̄miis paradiſi: eſto. n. ꝙ mali non pu
nirétur in inferno: quátacúq; eént p̄mia paradiſi:
uitia proſequerétur: ideo legiſlatoribus conuenit
talia fingere: quæ tñ remotiſſima ſunt a mõ philo
ſophandi: & ꝓcipue ꝑipatetico. Peripateticoꝝ. n.
ſermo/ debet eſſe aptus/ & nõ uelatus: cádidus/ &
nõ maculatus: oíſq; qui legitime philoſophať: nõ
ratione lucri: nõ iactantiæ deſiderio: ſed ueritatis
amoŕ/ ꝑfectus eſt ſecúdum oés uirtutes morales:
oéſq; ſuas opatiões in ſuú cõditoré dirigit: qñqui
dé ſcit totú ſuum eſſe & operari ex ſua liberalitate
poſſidere: ꝗꝗ poſt mortem nihil timeat/ aut expe/
ctet. Vlterius át dictus cõtradictor nos arguebat:
qm̄ diximus imortalitaté animæ ſola fide/ & mi/
raculis eſſe probádá. Dicit ipſe nihil prohibere alí
cuius eſſe ſcientiam ꝑ ſe: cuius tñ eſt fides ꝑ accñs:
appellans eoꝝ fidé per accñs/ iuxta modú loquédi
Diui Tho. quæ nõ ſunt directe articuli: ſed tm̄ ad
articulos cõſequútur: qualé dicit eſſe aíæ imorta/
litaté: hoc. n. in ſymbolo nõ poniť: ſed tm̄ ad mor
tuoꝝ reſurrectioné ſequiť: quæ manifeſte in ſym
bolo cátatur. Ad qđ dicimus: imprimis nos illud
dixiſſe: qm̄ quú dictus cõtradictor itellexiſſet me
húc tractatú cõpoſuiſſe: ꝑ amicabiles litteras/ cha
ritatiſq; plenas me admonuit: ne húc tractatú ede
ré: ꝓcipuæ qm̄ erat cõtra fidem. Cui reſcripſimus:
gratiſſimá mihi fuiſſe eius admonitioné: qñqdé
ſciebá ex ſyncero corde: & nõ ficto amore ꝓcedeŕ:
ueꝝ/ cú hoc nihil ad fidé intereſſe uideať: cú fides
naturalibus rationibus nõ innitať: ſed auctoritati
canõícæ: ꝑ miracula efficaciſſima cõfirmatæ: hæc
enim imortalitaté aíæ abſq; aliquo ſcrupulo pro/
bát: ueluti i noſtro tractatu diximus. Quare ex ea
cauſa nõ mihi uidebať ab incœpto deſiſtédú eſſe.
Veꝝ tñ p̄ter hæc dicimus: ꝙ aíam eſſe imortalé:
proprie & per ſe eſt articulus fidei: ſic ꝙ ꝑ ſolá fi/
dem probari põt: cætera uero quæ ad imortalita/
té probandá adducútur ſunt meræ nugæ & in ſcá
dalú fidei ſunt: magiſq; ſunt in detrimentú fidei:
ꝗ in adminiculú: imo & in fidei dedecus: & non in
honoré. Quare exiſtimo melius eſſet interdicere/
& anathematizare dicétes aíam naturali rõne pro
bari poſſe eſſe imortalé: ꝗ aſſerétes oppoſitú: ſic/
ꝙ pura & ſyncera fide tenendú ſit aíam eſſe imor
talé: ueluti deú eſſe trinú & unú: & ex uirgine icar
natum: ſyncera & mæra fide confitemur. Nõ mi/
nuſq; malú eſt dicere humaná aíam naturali rõne
poſſe probari/ eſſe imortalé: ꝗ deum eſſe trinú/ &
unú: naturali ratione poſſe cognoſci. ¶ Hæc auté ſic
deduciť. Primo ꝙ ſit ꝑ ſe articulus fidei/ ſic argui
tur. Si náq; aía eſt imortalis/ & multiplicata: mun
dus icœpit: & finiet. Amplius aía ſepata cognoſcit
ſingularia: amat/ odit/ gaudet/ & triſtatur. Adhuc
naturaliter danť paradiſus/ & infernus: etiá lum̄ é
gratiæ: & gloriæ. Adhuc corpora reſurgent nũꝗ
amplius interitura. Quare cõpoſita ex contrariis/
nũꝗ corrúpenť: ipſaq; corpora non ſubdenť moti
bus cœloꝝ: qñquidé ipſi cœli nõ mouebúťur: oía
uiuétia aía mortali ꝑibút: & ſic de infinitis. Verú

huius cõſequẽtis quelibet pars repugnat naturali philoſophiæ: ergo & añs. Hag cõſequẽtiag / primo prima deducit: ꝓ qualibet ſui pte: uidelicet/ ſi aia eſt imortalis & multiplicata/ mũdus incœpit/ & finiet: qm̃ cũ reunitio illa ſit impoſſibilis: ueluti in ſuperioribus demõſtratũ eſt: quilibet hõ habet aiam diſtinctã ab alio hoie: cũ itaq; dari infinitum in actu ſit ipoſſibile: ergo mũdus incœpit. Niſi qs fingat mundũ æternũ: & hoiem incœpiſſe: qđ eſt pœnitus irrationabiliter dictũ: qñquidẽ ſol & hõ generãt hoiem: & experimẽtũ eſt in oppoſitũ: qm̃ ad eſſe hoīs reqrit hõ: ut. 8. phyſicog dicit Ariſto. Si itaq; mũdus icœpit: ergo deſinet: ut patet i fine primi de cœlo: ergo prima pars manifeſte ſeqtur. Secũda ps erat iſta. ſ. ſi aia eſt imortalis / & multiplicata: aia cognoſcit ſingularia: amat / odit / gaudet / triſtat: quæ ſic deducitur: qm̃ aia ſepata pœnitus nõ põt abſolui: ab opatione: ſic ꝙ nihil agat: qñquidẽ nihil ociat in natura. Opationes quæ debẽtur aiæ ſepatæ ſunt: intelligere & uelle: nihil ãt aliqđ intelligit: niſi ẽt poſſit itelligere ſe itelligere: & curã ſui hẽe: amare ſe: odire contraria: igit ſeqt ps ꝓpoſita: uidelicet/ ꝙ ſepata cognoſcit ſingularia: amat / & odit &c. Amplius ex cõi oium cõſenſu / aia ſepata ponit: & multiplicata: ut bene agentes in hac uita / remunerẽtur: & mali puniãtur: ſed hoc: ut manifeſtũ eſt: fieri neqt abſq; amore odio / lætitia triſtitia / & ꝑ cõſequẽs ſingulariũ cognitione: igit idẽ quod prius. Nõ minus probãtur ꝙ naturaliter: poſita tali aia dent paradiſus & ifernus: qm̃ aia ponit imaterialis / & multiplicata: ut fœliciteť: ſed nõ põt eſſe talis fœlicitas: ut aſſerit poſitio: niſi aggreget oia bona: hoc aũt eſt uidẽdo deũ ꝑ eſſentiam: & ipo fruẽdo: ſed hoc ex cõi cõſenſu oium theologog: fieri non põt: niſi ſup naturã / & ex pura gratia collata: ergo naturaliter dabit paradiſus. Nihil. n. aliud ẽ paradiſus. Proportionabiliter dicat de malis: quãtũ ad infernũ: ergo manifeſte ſequit qđ propoſitũ eſt. Ex quo ẽt apte ſequit quartũ. ſ. ꝙ dat lumen gratiæ: & tãdẽ gloria: & ꝙ abſtractũ a materia: patiat a corporeo: ſaltẽ ſecũdũ illos qui ponũt aias cruciari ab igne. Quintũ etiã patet: uidelicet ꝙ corpora reſurgent nũq̃ interitura. Quũ. n. ꝑfecta fœlicitas: nõ patiat aiam æterno ſepari a corpore: ueluti ſupius uiſum eſt: ergo reunieť: ſed facta reunitione: nõ amplius diſſoluetur: eadẽ cã: quia nõ fuiſſet fœlicitas: ergo cõpoſitũ ex cõtrariis nũq̃ corrũpet. Ex quo patet alteg quod inferebat. ſ. talia non ſubiicietur motibus cœlog: qm̃ cœli non mouebũtur. Neq; aliqđ uegetabiliũ uel ſenſibiliũ erit: ueluti beſtiæ & plãtæ: ſicq; tota illa cõſequẽtia deducta ẽ ꝓ qualibet ſui parte. Sed quis adeo eſt pag exercitatus in philoſophia: ſaltẽ ꝑipathetica q̃ nõ uideat totũ cõſequẽs repugnare naturali philoſophie: igit & aiam eẽ imortalẽ / & multiplicatã: qđ ẽ añs: philoſophiæ repugnat. Aſt cũm totũ illud cõſequens: a ſola fide teneat: ueluti manifeſtũ eſt: qm̃ & ſi aliq philoſophi aliqđ illius cõſequẽtis cõceſſerunt: nullus tñ ex toto cõceſſit: igit añs illud ex ſola fide tenẽdũ eſt. Probat conſequẽtia: qm̃ ſi alius a fideli cõcederet añs: ſtati conceſſa cõſequẽtia hẽet cõcedere & cõſequens: & ſic alius a fideli cõcederet cõſequẽs: qđ repugnat conceſſo. Iteg hoc cõfirmat ſic: oīs poſitio quæ ponit aias eſſe imortales & multiplicatas ꝑter opinionẽ fidei chriſtianæ: ẽ cõtra naturalia principia: fabuloſa & ridiculoſa qđ diſcurrẽti ꝑ oẽs opiniones manifeſtũ eſt. Si nãq; Homeg / Heſiodũ / Vergiliũ / cæteroſq; poetas inſpicias: nihil niſi fabuloſum & ridiculoſum compies. Si Pythagorã ſi Platonẽ cõſimiliter. Q̃ r cũ ſola fides imunis ſit a fabulis: oiaq; ſibi cõſonat: ueluti ꝑ illa octo: a Ioãne Scoto in ꝓlogo ſentẽtiag commemorata: ẽ aptum uidere: igit ex ſola fide aſſerendũ ẽ: aias eſſe imortales / & multiplicatas. Dico ẽt ꝙ ſic ponere aiam eſſe imortalẽ & multiplicatã: uergit in detrimentũ fidei: qm̃ in cõſequẽtia prius deducta: cõcedẽti añs: neceſſe eſt & cõcedere cõſequẽs. Si quis igit naturaliter cõcedit aiam eſſe imaterialẽ: naturaliter hẽt cõcedere: nos reſurrecturos: & nũq; ãplius interituros: ꝙ q; naturaliter deus dat gratiã gloriã: & quæcũq; enumerata ſunt. Quod quãtũ repugnet religiõi chriſtianæ neq; obſcug / neq; difficile ẽ uidere: quũ ſolũ iſta ex lumie ſupnaturali ſciri poſſint. Immo q̃ in fide ponũtur: a nulla itelligentiag ſiue bona ſit / qualẽ angelũ dicimus eẽ: ſiue ſit mala: qualem demonẽ appellamus: ꝑ naturã ſciri pñt. Sola. n. trinitas hoc ꝑ naturã cognoſcit. Nõ igit dubiũ eſt hoc eſſe ualde erroneũ in fide. Hoc etiã eſt in dedecus religionis chriſtianæ: qm̃ ponere aiam eſſe imortalẽ: ꝑꝑ phyſicas rationes: cũ ſint ualde debiles: ſe inuicẽq; deſtruẽtes: ueluti oſtẽſum eſt: exiſtimat ita eſſe in religs: ſicut in hac: naſcit. n. occaſio ifidelibus nos irridere: credẽtes nos fidei adherere ꝑꝑ iſtas garrulas ratiunculas: unñ fides reddit ſine fide: exiſtimatq; telis araneag ſe appodiare. Quare longe melius ẽ: ex ſcriptura canonica credere aiam eẽ imortalẽ: & multiplicatã: q̃ uelle ꝑ pura naturalia hoc ꝑſcrutari. Et. n. merces fidei uacua redidit.

¶ Caput quartũ / in quo dictus cõtradictor ſpecialiter uult oſtẽdere / Ariſt. ſẽſiſſe aiam humanam / eſſe inmortalem.

d ICTVS itaq; cõtradictor dicit: hucuſq; ſe oſtẽdiſſe aiam eẽ imortalẽ: nulli innitẽdo auctoritati: ſed ſolũ puris naturalibus: uerũ nũc ſe oſtẽſurg: hanc fuiſſe mentẽ Ariſt. Qđ q̃q̃ ex multis hoc facere poſſet: qm̃ tñ duo ſibi ꝑcipua uident: ideo tm̃ illa in mediũ adducet. Primũ qdẽ ex pricipio tertii de aia ſumptũ. Nã poſtea q̃ Ariſt. compauit intellectũ ſenſui: quãtũ ad ea in quibus cõueniunt: faciẽs deinde intellectũ differre a ſenſu dicit. Neceſſe eſt ipm̃. ſ. intellectũ / eſſe imixtũ & imaterialẽ: atq; ueluti ille Anaxagoræ inmixtus ẽ / ut impet: ſic iſte ut cognoſcat: itus. n. apparẽs ꝓhibebit extraneũ & obſtruet. Amplius ſequit Ariſt. dicens / ipm̃ intellectũ nullã naturã ex ſenſibilibus hẽe: niſi poſſibilitatẽ recipiẽdi ea: unde & tm̃ poſſibilis uocatus eſt. Et poſtea dicit idem Ariſt. ꝙ nõ habet inſtrumentũ corporale. Quare ſolus ipſe ẽ locus ſpẽg: & nõ organũ. ſ. eſt locus ſpetieg: at in

ſenſu aia ipſa nõ eſt locus ſpẽꝝ:ſed organũ ſpẽꝝ ẽ
locus. Vnde fit ut a uehemẽti ſenſibili langueſcat
ſenſus;aut corrũpitur:ſed a uehemẽti intelligibili
ſiue excellẽti:intellectus pficiat & corroboreť:qđ
eſt:qm̃ ſenſus eſt uirtus in corpore:itellectus uero
neq; eſt corpus / neq; uirtus in corpore : qñquidẽ
nullius corporis eſt actus. Cũ igiť hæc ſoli imate
riali & imortali cõueniãt:&.n.idẽ ſunt imateria
le & imortale. Quis igiť nõ excãdeſcat:affirmanti
bus aiam eſſe mortalẽ : & eos oio nõ negligat?ue
luti Auerrois Alexãdro oio ſenſum Ariſto. extor
quẽti. Supaddit & dictus cõtradictor q cũ Ariſt.
paulo poſt declararet:quomodo itellectus ſe ipm
intelligat:dicit Ariſt.intellectum ſe intelligere ex
alioꝝ intellectione:in his nãq; quæ ſunt ſine mate
ria:idẽ eſt intelligẽs & quod intelligiť. Quid igiť/
inquit cõtradictor/aptius dici põt?cũ ipm intelle
ctũ pronũciet ſine mã eſſe. Et.n.hoc uere ſapiẽter
pronũtiatũ eſt ab Ariſt. Cũ nãq; humanus aius co
gnoſcat ſe/cognoſcẽdo alia:qualia alia cognoſcit:
talem ſe iudicat. Quo fit / ut hoies tm̃ terrenis &
corporalibus dediti:cũ ſolũ talia cognoſcãt & affe
ctent:etiã terrenũ & corporeũ intellectũ eſſe iudi/
cãt. At qui diuinis ſe tradunt:& terrena deſpiciũt:
imortalẽ intellectũ eſſe nõ ambigũt. Secũdus aũt
locus/cui idem cõtradictor dicit ſe inniti:eſt illud
ſecũdi de aia:quod ab oibus aſſerẽtibus animam
eſſe imortalem:uniuerſaliter adduci cõſueuit. In
textu nãq;.21.ſic inquit Ariſto.de intellectu aũt &
potẽtia pſpectiua:alia ratio eſt: ſed uideť hoc gen
nus aiæ eſſe diuerſum:idq; ſolũ pemne ac ppetuũ
eſt:hocq; ſolũ ſepari põt. Sed quid clarius inquit
cõtradictor?Dicitq; neq; ad hoc dici põt Ariſt. lo
quutũ eſſe de itellectu intelligentiaꝝ:qm̃ dicit cæ
tere uero manifeſtũ eſt:q inſepabiles ſunt:p cœte
ras aũt intelligit ſenſitiuũ & uegetatiuũ:ut ex litte
ra manifeſtũ eſt. Qr ſi per ſepatũ ſolũ intelligẽtias
uellet:nõ tm̃ ſenſitiuũ & uegetatiuũ:ueꝝ ẽt & hu
manũ intellectũ intelligeret: qđ tñ nõ facit. Dicit
ulterius:innumeros fere locos ex Ariſt. uerbis ad
ducere poſſet:quæ manifeſte Ariſt. animi inmor
talitatẽ proculdubio ſenſiſſe manifeſtãt:a quibus
dicit ſe abſtinere uelle:&c.

ℭ Caput quintum in quo ad dictas auctori tates reſpondetur.

D Hæc igiť reſpondẽtes dicimus : q iſta
a quæ adducta ſunt:nõ modicã faciunt pro
babilitatẽ : p his qui tenẽt intellectiuã ani
mã:realiter differꝛ a uegetatiua & ſenſitiua: quas
morticinias apellauerũt:ueluti Plato/ Themiſtius
Auer. & qplures alii ſenſerũt. At qui tenent intelle
ctiuũ idẽ eſſe i hoie : cũ uegetatiuo & ſenſitiuo:ut
tenet poſito:nõ minores anguſtias patiũtur i illis
dictis:q̃ nos qui ſcd̃m Ariſto.aiam pdicamus eſſe
mortalẽ. Hoc aũt ſic mõſtrať. Secundũ.n.poſitio/
nẽ intellectus humanus/ſiue aia humana:eſt eadẽ
cũ uegetatiua & ſenſitiua : qr ſcd̃m rẽ humanus i
tellectus:erit principiũ/comedẽdi/bibẽdi/ egeren
di/ inebriãdi/ coeũdi/ luxuriãdi/ delirãdi / & infini
taꝝ fere beſtialiũ operationũ/exercẽdi. Anima igi
tur tãtũ pconizata : ut imaterialis & diuina dicať:
quo modo tã uilia opera:tãq; fœda exercere pote
rit? Qui igiť fieri poterit:ut materiæ nullo modo
miſceať?cũ tñ habeat inumeras opationes pœni/
tus materie inmerſas : uixq; una a materia ſepata
ei atribuať. Veꝝ et cũ tã rarenter:tã debiliter/ tãq;
obſcure/ hæc opatio in ipſa ſit aia : ut uix ueſtigiũ
intellectus:& ſepationis eſſe uideať :quis itaq; nõ
admirabiť / nõ obſtupeſcet / ſi quos uidet eã aſſe
rere imaterialẽ? Quis pfecto naturæ pricipia inſe
quẽs;cũ hæc cõſpiciat in hoie : uideatq; hoiem na
ſci & mori:ueluti cætera mortalia:nullamq; poſt
mortẽ opationẽ uel ſignum : quo ſcire poſſimus
ipſam aiam ſupeſſe. Quis inq̃ ipſam inmortalem
affirmare audeat? At forte diciť humanã aiam eẽ
talis diſpoſitionis:ueluti dictũ eſt:qm̃ ipſa eſt infi
ma intelligẽtiaꝝ : qr de utraq; natura pticipat ui/
delicet mortali & imortali;unde qua mortalis ẽt
materiales opationes exercet:ueꝝ qua inmateria
lis & imortalis eſt:intelligit & uult:ſicq; materiæ
nõ miſceť. At cõtra nos obiicimus : qm̃ aia mãliũ
pfectiſſima eſt:eſtq; incõfinio imaterialiũ: igiť de
inmaterialitate pticipat:diciturq; ut ſic : nõ miſce
ti corpori:neq; eſſe uirtutẽ in corpore:non minus
ipoſſibile.n.uideť q aliqđ materiale aliquid ima/
terialitatis habeat:q̃ q aliqđ imateriale aliqd ma
terialis. Cumq; nihil ſimpliciter uere poſſit ſimul
materiale & inmateriale eẽ:pp cõtradictionẽ: ſi ſi
mul coeant materiale & imateriale unũ illoꝝ erit
ſimpliciter:& alteꝝ ſcd̃m quid:ut tradiť : primo
elenchoꝝ:ſic &.n.nõ ſunt oppoſita. Aliquod autẽ
eſſe ſimpliciter/uel ſcd̃m quid tale:ex opatiõibus
cognoſciť: ueluti metheoroꝝ.4.&.8.metha. tra/
ditur. Materialis & corruptibilis plurimæ & uerif
ſimæ opationes cõſpiciũtur in hoie : aſt imateria/
lis uix duæ/ rarẽter/ obſcuriſſimæ/ & ptenues ui/
denť. Quibus fit / ut humanus aius uere ſit mate
rialis/& mortalis: nõ uere/ & ſcd̃m quid inmate/
rialis & imortalis:qñquidẽ ſic ſe habẽt opationes:
quare cũ de inmaterialitate pticipet:diciť materie
nõ miſceri ex ea pte;licet qua de materialitate:pœ
nitus miſceať:ſic &.n.opponẽs habet proportio/
nabiliter gloſare:q̃q̃ ut ſæpe & ſæpius dictum eſt:
abſolute dictũ illud uerificeť de intellectu/ qua in
tellectus eſt. Quare & ſecundũ dictũ / ab eo addu
ctum cõſimiliter retorq̃bimus. Adducebať.n.qm̃
nullũ ſenſibiliũ eſt : ſed tm̃ habet naturã recipiẽdi
oium ſenſibiliũ ſpẽs. Nos cõtra dicimus : ſi ſcd̃m
poſitionẽ:humana aia/eſt uegetatiua & ſenſitiua/
quæ ſcd̃m Ariſt.ſũt morticiniæ. Quomodo igiť
nullã habet naturã materialitatis : niſi poſſe eius
ſpẽm recipere? Et recurrere oportet ad illud ſupe
rius interptatũ.ſ.qua imaterialis eſt:qđ & nos pa/
riter dicimus pportionabiliter ſcd̃m noſtrã poſi/
tionẽ. Cõſimili etiã modo ad tertiũ reſpõdẽdũ ẽ.
Quod nãq; dicit intellectũ eſſe locũ ſpẽꝝ:nõ autẽ
ſenſum:ab opponẽte ſciſcitemur:an iſta aia huma
na informet materiã:uel nõ informet ? Si nõ ifor
mat:igiť hõ nõ eſt aiatus:neq; cõpoſitũ eſſentiale.
Si uero informat;aut intellectus eſt idem realiter

quod aĩa:aut eius accidens. At quouis dato:aĩa exi
ſtente in materia:& eius accidẽtia:in eadẽ erũt. Di
uulgatiſſimũ.n.eſt:& ab oĩbus conceſſũ ubi ſubie
ctũ ibi & accidẽtia. Quod ſi dicit̃ aĩam nõ ĩforma
re materiã:ſecũdũ gradũ intellectiuũ.ſed ſolũ ſecũ
dũ uegetatiuũ & ſenſitiuũ. Imprimis oppõemus
qm̃ ſecũdũ poſitionẽ hæc tria unũ ſunt. Quid igit̃
realiter dici põt de uno: qđ negeť ab altero?ſic.n.
oppoſita de eodẽ affirmarẽtur. Amplius ſecundũ
poſitionẽ intellectus humani multiplicantur:qm̃
materiã informare poſſunt:ueluti ẽt ex definitiõe
patet. Eſt.n.aĩa actus corporis phyſici:&c. gradus
igit̃ intellectiuus materiã informat: & eſt in ea ue
luti in ſubiecto. Nõ igit̃ fingi põt ſecũdũ gradum
intellectiuũ nõ eſſe in materia:quare & intellectio
ſicuti diximus. Quid igitur poſitio diceŕ poterit:
quod & nos diceŕ nõ poſſimus? Dicimus itaqꝫ ſen
ſum nõ eſſe locũ ſpẽꝝ:qm̃ oĩs ſenſatio eſt in mate
ria:neqꝫ fieri põt quin ſit in materia:at nõ oĩs intel
lectio eſt in materia: qm̃ ſeparatoꝝ intellectio pœnĩ
tus a materia eſt remota. Quare accidit ĩtellectiõi
eſſe in materia. q̃q aũt humana intellectio ſit ĩ ma
teria:neqꝫ fieri poſſit quin ſit in materia: minime
tñ afficit̃ cõditionibus materiæ: rõne ſuæ pfectio
nis:& primitatis inter formas materiales:qm̃ uni
uerſale ſpeculat̃:& hoc nõ nude:qm̃ ſemp ĩ ſingu
lari uniuerſale ſpeculat̃. Quapp ĩtellectus dicitur
eſſe locus ſpẽꝝ: ueluti dixi in epiſtola ad contradi
ctorem data. Neqꝫ quis de hoc admirari debet:qm̃
Auer.in.65.cõmẽ.2.de aĩa:& cõmẽ.6.tertii eiuſdẽ:
ponat cogitatiuã: quæ eſt uirtus organica : cõpre
hendere ſubſtantiã: abſqꝫ aliquo ſenſibili comuni
& ꝓprio:dicitqꝫ eã eſſe rationẽ pticularẽ:& diſcur
ſiuã:quod & multotiẽs:a Diuo Thoma cõfirmat̃.
Quare cũ ĩtellectui ſit altior potẽtia: nullaqꝫ deter
minata pte corporis indigeat : poterit & altius ſe
eleuare:& uniuerſale contẽplari: licet pp ſui mate
rialitatẽ.hoc facere neq̃at:niſi ſit cõiunctũ ſingula
ri. Vnde & ad quartum dicit̃:ꝙ ſi intellectus uere
eſſet inmaterialis: nullo pacto ex intellectione lan
gueſceret:cã nãqꝫ laſſitudinis ẽ materia: quare cœ
li nũq̃ ſiſtũt a mouẽdo. At uidemus intellectũ no
ſtrũ:in intelligẽdo maxime langueſcere:imo mẽ
bra extenuãtur:corpus ſeneſcit : cæleriterqꝫ ad ĩte
ritũ deuenit : nihilqꝫ magis uideť corpus macera
re q̃ ſtudiũ. Veꝝ iõ dicimus intellectũ in intelligẽ
do nõ langueſcere:qm̃ qua intellectus eſt, non lan
gueſcit: licet qua humanus:qm̃ ſic materiæ coniũ
ctus eſt : intellectiuũ nãqꝫ ĩ mortalibus a ſenſitiuo
ſeparí impoſſibile eſt:ut clara uoce.2.de aĩa teſtat̃
Ariſt. q̃q & ueluti humanus eſt: nõ p ſe lãgueſcat:
ſed qm̃ ſenſui coniũctus eſt:q ſenſus proculdubio
p ſe langueſcit : quũ in armõia cõſiſtat. Ad quintũ
uero quod adducebat̃: dicimus ꝙ ex eo ꝙ ſe ipm̃
cognoſcit & actũ ſuũ:ſepatqꝫ actum ab eſſentia ar
guimus ipm̃ nõ eẽ ſenſum : ueꝝ ex eo ꝙ nõ ſe pri
mo cognoſcit : neqꝫ p ſui eẽntiã:ſed p alioꝝ ſpẽs:
ſcimus ipm̃ nõ eſſe uere abſtractũ:qm̃ uere abſtra
cta ſe:per ſe,& ſe primo cognoſcũt:& deinde alia:
unde eſt naturæ mixtæ: ex abſtracto & non abſtra
cto: q̃q magis & abſolute,teneat de nõ abſtracto:q̃
de abſtracto. Nã quẽadmodũ in humano aĩo non
uere idẽ eſt quod intelligit & intelligit̃.ita non ue
re inter abſtracta debet annumerari.licet aliquali
ter idẽ ſit intelligẽs & quod intelligit̃:ſicuti & ali
qualiter eſt abſtractũ. Immo cũ in ſenſu ſentiẽs ſit
ipm̃ ſenſatũ:ſenſus & abſtractus dicitur.2.nãqꝫ de
aĩa propriũ eſt unicuiqꝫ ſenſui eſſe receptiuũ ſpẽꝝ
ſine materia. Ad id aũt quod ãnectebat̃: uidelicet
ꝙ hi qui tm̃ terrena ſapiũt:intellectũ mortalẽ pro
nũciãt : qui uero diuina & ĩmortalia cõtemplant̃:
diuinũ & ĩmortalẽ pđicant. Dicimus ſecũdũ cele
bratã a medicis ſententiã .ſ. defectũ & ſupabundã
tiã:ad eaſdẽ ducere differẽtias. Qui nãqꝫ ſolũ terre
nũ pronũtiãt:certe decipiũtur: & nimiũ intellectũ
humanũ deprimũt. At qui ipm̃ diuinũ & inmor
talẽ dicũt abſolute : proculdubio ipſum nimiũ ex
tollunt: hiqꝫ palã ſupbiunt:cũ ſe deos faciant:cum
mortales ſint:conſimiliqꝫ argumẽtatione decepti
ſunt:ueluti ſi quis ſtatuã aliquã: coronã regiã ha
bere uiderit: & eã ſtatuã uere regẽ exiſtimauerit:
uel perinde ſi quis citrinũ aliquod, liquidũ ueluti
mel,cõſpexerit:illo nõ ꝑguſtato:abſolute mel enũ
ciauerit. Nõ.n.ex aliquatula ſimilitudine cõſpecta
inter deos & hoĩes:licet hoĩes diis ipſis inmortali
bus ãnumerare : qñquidẽ inter eos maxima ſit di
ſtãtia : magiſqꝫ ſecũdũ rõem mortalibus cõnume
rare cõuenit:qñquidẽ:cũ eis cõuerſentur , ab ipſis
iuuẽtur, & ledãtur:nullo aũt.fere exiſtente cõmer
tio:cũ ipſis diis. Illud quoqꝫ pace uiri dixerim nõ
ſine aliquali arrogãtia dictũ puto.ſ.oẽs qui mentẽ
humanam mortalẽ poſuere.hoĩes fuiſſe impuros
& flagitioſos:ſicuti hic noſter condictor dicit. Sci
mus nãqꝫ multos fuiſſe uiros ſtudioſos:uitæqꝫ cã
didiſſimæ:qui huius opinionis fuere:ueluti Sene
ca,Alexander,Alpharabius , & iunumeri fere alii
quos ĩ noſtro tractatu comemorauimus. Multiqꝫ
religioſiſſimi uiri hãc eſſe mentẽ Ariſto. credide
rũt : ſimpliciterqꝫ tenuerũt aĩam eſſe ĩmortalem:
nõ cõuicti ab aliqua ratione humana:uel ex Plato
nis,uel cuiuſuis alterius auctoritate.ſed qm̃ eccle
ſia ſic determinat. Namqꝫ ut dicebat Auguſtinus:
euãgelio credo:qm̃ eccleſia credit:ĩter quos & ego
ſum. Cũqꝫ aliqua naturalis ratio inmortalitati aĩ
moꝝ mihi aduerſari uideť:illud mihi ãte oculos
ꝑferť. Preſtet fides ſupplemẽtũ:ſenſuũ dfectui:ſic
itaqꝫ illud moderatius dici potuiſſe puto. Ad illđ
aũt quod in ſecundo loco principali adducebat̃ ui
delicet:ꝙ ſolũ ĩtellectiuũ eſt ſepabile:&c. dicimus
ꝙquãuis paſſim docti & indocti hoc inducant ad
aſtruẽdã:ĩmortalitatẽ aĩæ : hoc tñ aperte eſt cõtra
eos:& cõcludit oppoſitũ. In iſto nãqꝫ loco Ariſto.
nõ põt intelligere de humano intellectu : cũ dixit
ipm̃ poſſe ſeparí a ſenſitiuo : qm̃ in textu.15.aper
tiſſime dixit. Intellectũ inmortalibus impoſſibile
eſſe ꝙ ſepetur a ſenſitiuo:nõ igitur dubitatiue uel
aſſertiue dicere põt Ariſto.intellectũ poſſe ſeparí
a ſenſu:ſi de humano intellectu loquit̃:ueꝝ dicen
dũ eſt ꝙ cũ Ariſto.in textu.15.nõ dixerit abſolute
intellectũ nõ poſſe ſepari a ſenſu : uel intellectiuũ

a ſenſitiuo ſed cũ limitatiõe.ſ.in mortalibus: qm̃
quis ab Ariſt.poſſet q̃rere:cur ſic limitate loquu/
tus eſt:ideo in textu.21.reſpõdet ꝙ intellectiuũ ui
deᷓ poſſe ſeparı a ſenſitiuo:nõ quidẽ in hoie: qm̃
hoc abſolute/in.15.declamatũ eſt:nõ poſſe ſeparı:
ſed qua intellectus eſt: qm̃ in uero ĩtellectu.ſ in in
telligẽtıs.Loquutus eſt aũt dubitatiue: ſecũdum
ſuã cõſuetudinem:qm̃ ille nõ erat locus proprius.
De ſenſitiuo ãt & uegetatiuo nõ cadebat queſtio:
qm̃ illa ſcd̃m totũ ſuũ genus ĩſepabilia ſunt.Neq̃
opus erat ut dicit cõtradicẽs de humano ĩtellectu
mẽtionẽ facere: qm̃ ſupius dixit ipm̃ eſſe inſepa
bilẽ.Adiũgit etiã cõtradictor unũ .ſ. cũ Ariſto.ibi
dixerit de opinatiuo:hoc eſſe quantũ ad ſepationẽ
a ſenſitiuo.quod falſiſſimũ eſt. Impoſſibile eſt.n.
ſ. cundũ Ariſt. opinionẽ eſſe ubi nõ eſt depẽdẽtia
a ſenſu:q̃nquidẽ in liberatis totaliter a materia.ſic
ꝙ nõ depẽdeãt a ſenſu: cadere opinionẽ ĩpoſſibile
eſt:imo neq̃ diſcurſũ m/ neq̃ deceptionem aliquã.
Aſt opinio ut in pluribus eſt cum diſcurſu & dece
ptione. Verꝫ ibi Ariſt.compat potentias adinuicẽ
quo ad idẽptitatẽ uel diuerſitatẽ:nõ aũt an inuicẽ
ſepenᷓ:dicitq̃ opinatiuũ eẽ alterꝫ a ſenſitiuo: qm̃
ſentire eſt alterꝫ ab opinari:unde ſumpta ẽ illa ce/
lebratiſſima propoſitio: potentiæ diſtinguũtur per
actus:& actus p obiecta.Dicit.n.ſic Ariſt.in textu
22.ratione aũt ꝙ altere manifeſtũ:ſenſitiuo.n.eſſe
& opinatiuo alterꝫ:ſi quidẽ ſentire ab ipo opinari:
ubi patet perperã illud eſſe adductũ

❡ Caput ſextũ:in quo cõtradictor reſpõdet
ad auctoritates noſtras/adductas p mor/
talitate aiæ:ſecũdũ Ariſt. diſputaturq̃ an
dictæ ſolutiones ſint cõuenientes.

d IXIT deinde dictus contradictor. Viſo ꝙ
Ariſto. apte ſenſerit humanũ aium eſſe i
mortalẽ: reliquũ eſt reſpondere ad eas au
ctoritates quibus nos mouemur ad aſſerendũ op
poſitũ:quæ pcipue ſunt tres. Prima eſt i tertio de
aĩa.ubi Ariſt.dicit:ꝙ ſolũ intellectus agens:eſt ille
qui uere eſt inmortalis/ & ſepatus: & ꝙ nõ remi/
niſcimur poſt mortẽ: qa intellectus paſſibilis cor
ruptibilis eſt:& ſine hoc nihil ĩtelligit aĩa. Ad quã
dictus cõtradictor ſic reſpondendo dicit ea uerba
adeo ſunt obſcura:ut uariis modis cõmode expo
ni poſſint:nulla tñ eſt expoſitio adeo clara:ut aliis
repudiatis poſſimus dicere: Ariſto.id tm̃ ſenſiſſe:
quomodocũq̃ id tñ exponaᷓ: nõ colligiᷓ ex eo lo
co:aĩam eſſe mortalẽ: imo potius oppoſitũ. Qui
bus dictis:ponit primo unã expoſitionem dicitq̃.
Verbũ illud (hoc ſolũ inmortale eſt & quod uere
eſt) põt intelligi de intellectu poſſibili: quo ſtante
manifeſtũ eſt:uerbũ eſſe pro inmortalitate aĩæ &
cõtra mortalitatẽ.Põt ẽt referri ad intellectũ agen
tem:& hoc dupliciter qm̃ uel ponimus intellectũ
agentẽ eſſe partẽ aiæ/uel deũ.Si primũ inquit ma
nifeſtũ etiã eſt:id facere pro inmortalitate:& q̃uis
ipſe nõ declaret hoc:puto tñ deductionẽ eſſe: qm̃
ſi agens & poſſibilis ſint ptes aiæ:ſiue ſint eſſentia
les ſiue poteſtatiue:aptũ ẽ ſi una illarꝫ eſt æterna:
& altera erit æterna. Si uero ponamus nõ eſſe ptẽ

aiæ:quod dicit ſibi placere magis: nõ minus ſeqᷓ
intellectũ poſſibilẽ eſſe inmateriaĩ ẽ.neq̃ lictera de
ſtruiᷓ.Et q̃uis in declarãdo hoc: multa ſubtiliter
inuẽta:& elegãter ſcripta dicat: ſumma tñ ẽ hæc:
uidelicet/ꝙ ĩtellectus poſſibilis uere ſcd̃m ſubſtã
tiã ſuã eſt inmortalis:ueluti dicit ſe demõſtraſſe:
uerꝫ ſecũdũ recepta eſt mortalis: q̃nquidẽ modo
aliquod habeat:modo nõ habeat:cũ nõ ſit ſemp i
actu. Quo fit ut ſecundũ tale eẽ nõ ſemper ſit idẽ:
nãq̃ intelligẽs eſt intellectũ:cũ itaq̃ non ſemp idẽ
intelligat:quoquomodo non ſemper eſt idẽ intel
lectus.At cõtrariũ patet/eſſe de intellectu agente:
q̃nquidẽ eſt tm̃ actus: & nihil recipit: unde fit/ut
ſemper ſit idẽ.Quod aũt ex uerbis Ariſt.ibidẽ po
ſitis habeaᷓ intellectũ poſſibilẽ eẽ inmortalẽ: faci
le eſt perpẽdere:Ariſt.nãq̃ poſt illa uerba querit:
cur poſt mortẽ nõ recordamur? modo ſi ſecundũ
eius ſentẽtiã:aĩa ẽ mortalis:uana eſt inquiſitio:cũ
quod nõ eſt/recordari non poſſit. At poſita aiæ in
mortalitate:nedum cõueniẽs/ uerꝫ & neceſſaria ẽ
q̃ſtio.Si nãq̃ ĩtellectus poſſibilis eſt: uideᷓ ꝙ poſt
mortẽ recordemur.Ad qd̕ reſpondẽs dicit Ariſt.
ſic ſoluere idõ non recordamur amicorꝫ:&c.qm̃ re
cordatio fit p intellectũ paſſiuũ:qui ẽ uirtus orga
nica:recordatio nãq̃ eſt ipſorꝫ ſingulariũ:quorꝫ p
ſe non ẽ intellectus/ſed ſenſus:quod ſi intellectus
cognoſcit ſingularia:nõ tñ niſi p cõuerſionem ad
ſenſum.Quo fit ut nullo pacto aĩa ipſa:poſt mor
tẽ recordeᷓ:qm̃ tm̃ ſingulariũ eſt recordatio:quæ
cognoſci nõ poſſunt niſi ex ſenſus auxilio: dicitq̃
hãc etiã fore ſentẽtiã eiuſdẽ Ariſt. i primo ethico.
puto tñ ipm̃ erraſſe ex inaduertentia:ſed uoluiſſe
dicere:in primo de aĩa ibi.n.Ariſt.habet cõſimilẽ
ſententiã in textu.66.quã & in.3.de aĩa:i textu.20.
Innuitq̃ nos apte eẽ deceptos ex ignorãtia termi/
norꝫ:creditq̃ nos ideo affirmare ĩtellectũ poſſibi
lẽ eſſe corruptibilẽ:qm̃ in textu illo diciᷓ paſſiuus
corrũpiᷓ: noſq̃ nõ facere differẽtiã:inter ĩtellectũ
poſſibilẽ:& paſſiuũ: ueluti aliqui tẽpeſtate noſtra
nõ fecerũt / quod ipſe & recte refellit.Nã ut ſapiẽ
ter dicit arabes latini & græci: ſine diſcrimine in
ter eos ponũt differẽtiã inter ea uerba:ueluti & pa
rũ exercitatis in lingua græca uidere manifeſtũ ẽ.
Nos aũt ad hæc reſpondẽtes dicimus:ꝙ ſecundũ
quod nobis uideᷓ: hæc oĩa dicta ſunt errores/ua
nitates & cõtradictiões: & hæc magis manifeſtãt
noſtrã opinionẽ.Differunt nãq̃ ueritas & falſitas:
qm̃ ueritas quãto magis pertractaᷓ: tãto magis cla
reſcit:at falſitas ecõtrario: nãq̃ ut primo ethicorꝫ
diciᷓ:uero oĩa uera cõſonãt:ac falſo & falſa diſſo
nãt.Quod itaq̃ de illis tribus expoſitionibus dici
tur:nulla profecto uideᷓ cõueniẽs. Prima.n.apte
licterã deſtruit:ſi.n.li ſolũ referaᷓ ad ĩtellectũ poſ/
ſibilem:quomodo igitur intellectus agens erit in
mortalis? nõ itaq̃ intellectus agẽs erit imortalis:
cuius tñ oppoſitũ ipſe & cæteri dicũt. Secũda aũt
expoſitio:q̃q̃ nõ ſit enormis ex toto ueluti prima:
in eũdẽ tñ incidit laqueũ: nam ſi uterq̃ tã.ſ.poſſi
bilis q̃ agẽs eſt imortalis: quomodo igitur ſolus
agens erit inmortalis? Tertia etiã expoſitio nõ mi

nus erronea eſt: ſi nãqꝫ paſſibilis intellectus qñqꝫ
intelligit: & qñqꝫ nõ intelligit: ratione cuius red/
dit non uere inmortalis: quæ cauſa igit eſt huius
alternæ & interpollatæ intellectiõis? Et certe nul
la aſſignari põt: niſi ea quã dicit Ariſto. uidelicet:
qm̃ ſine paſſiuo & corruptibili: nihil ĩtelligit aĩa.
Cũ igit ĩ morte ex toto deleat intellectus paſſiuus:
poſt mortẽ igit ĩtellectus poſſibilis ſiue aĩa huma
na nihil cognoſcet: ergo neqꝫ deſiderabit: igit nul
lã opationẽ habebit: ſed quod tale eſt/ nihil ẽ: qm̃
in natura/ nihil ocioſum repit: ergo poſt mortem
nõ remanet aĩa. Et confirmat/ nã ſcd̃m poſitionẽ:
intellectus poſſibilis: nõ ẽ ita æternus/ ueluti agẽs:
qm̃ forme generant/ & corrũpũtur in eo: cauſa ãt
corruptionis illaꝝ formaꝝ: nõ põt prouenire niſi
ex defectu ĩtellectus paſſiui: q in diſponit/ uel pœ
nitus corrũpit: igit ipſo corrupto nihil remanet ĩ
intellectu poſſibili: in uanũ igit aĩa unitur corpori
ut recipiat a corpore diſpoſitionẽ: ad cõiunctionẽ
abſtractoꝝ: qñquidẽ oĩa in morte delent: ut ſeqt
ex dictis. Sed iſtud eſt cõtra poſitionem: ergo &c.
Vnde & quod. 2. adducitur contra nos: manifeſte
adducentẽ redarguit: nã cũ Ariſto. neget/ nos poſt
mortẽ reminiſci: ſcd̃m ipm̃ & ueritatẽ: nõ negat
de reminiſcẽtia: quæ eſt opus ptis ſenſitiuæ: ſic.n.
nulla & uiliſſima eẽt dubitatio: neqꝫ correſpõdet
huic/ quod ſeqtur: dicit.n. qm̃ ſine hoc nihil ĩtelli
git aĩa: unde manifeſtũ eſt: loqui de cognitiõe ĩtel
lectus reſpectu pteritoꝝ: ſic &.n. & reminiſcẽtia ap
pellari conſueuit huiuſcemodi cognitio. Cũ itaqꝫ
dicat intellectũ poſſibilẽ/ poſt mortẽ nõ cognoſce
re: qm̃ paſſiuus corrũpit: uel igit hoc ĩtelligit uni
uerſaliter: ſic ꝙ poſt mortẽ nihil pœnitus cogno/
ſcat: uel pticulariter? Si uniuerſaliter/ tũc aĩa poſt
mortẽ nullã prorſus habebit opationẽ: qm̃ aĩa ſe/
pata: in oĩ ſua opatione cognoſcit: uel cognitionẽ
pſupponit: & ſic nihil erit: ueluti ſupius dictũ eſt.
Si aũt tm̃ pticulariter intelligit: ueluti opponens
dicit: qm̃ dicit hoc intelligi quantũ ad cognitionẽ
ſingulariũ: in quoꝝ cognitione indiget cõuerſiõe
ad phãtaſmata. Imprimis corrũpit litterã: nã abſo
lute & abſqꝫ aliqua dterminatiõe dicit: & ſine hoc
nihil intelligit aĩa. Amplius cõtradicit ei quod di
xit: dixit nãqꝫ ĩtellectũ poſſibilẽ nõ eẽ aeque æter
nũ: ſicuti eſt agens: qm̃ ex intellectu paſſiuo indi
ſpoſito abolent uel corrũpunt formæ in ipſo poſ
ſibili: modo manifeſtũ eſt nõ tm̃ aboleri reſpectu
ſingulariũ: ueꝝ ẽt reſpectu uniuerſaliũ. Vnuſqſqꝫ
enim expit in ſe ipſo: uel expiri põt: ꝙ ſciæ prius
habitæ/ ſi nõ exerceat/ obliuiſcit. At ſcia nõ eſt pri
mo ſingulariũ: ſed uniuerſaliũ. Quare oĩs cogni
tio ad interitũ paſſiui intellectus/ delebit in intelle
ctu poſſibili: qr pœnitus nihil ĩtelliget: & ſic nihil
erit. Amplius ẽ dictũ ſine aliqua ratione: ꝙ in ſin
gulariũ intellectione indigeamus conuerſione ad
phãtaſmata: & nõ in uniuerſaliũ cognitiõe: qm̃ nõ
eſt ratio: ꝙ in ſingulariũ intellectione indigeamus
ſenſu: niſi qm̃ ſic expimur: ueꝝ & ſic expimur in
uniuerſaliũ cognitione. Quare non magis hoc eſt
affirmãdũ/ uel negãdũ/ de uno: ꝗ de altero. Quod
ſi dicat alterã eſſe rationẽ in ſingularibus/ & alte
rã in uniuerſalibus: qm̃ ſenſus eſt ſingulariũ: intel
lectus uero uniuerſaliũ: qr ĩtellectus ſine ſenſu po
teſt uniuerſalia cognoſcere: non aũt ſingularia. At
certe neqꝫ iſtud uidet rationabiliter dictũ: qm̃ nõ
minus intellectus põt ſingularia cognoſcere/ ꝗ ſen
ſus: licet nõ eodẽ modo: qr & ſepatus poterit ĩtel/
ligere ſingularia. At forte iterum dicet: cõiũctus
põt: qm̃ põt ſe cõuertere ad phantaſmata: quod fa
cere nõ põt ſepatus: ut manifeſtũ eſt. Sed cõtra di
cimus: unde habet ꝙ cõiũctus ſic põt: & nõ aliter
põt: niſi qm̃ hoc p expiẽtiã cognoſcimus: ſed non
minus p expientiã cognoſcimus: hoc de uniuerſa
li: nõ igitur magis hoc eſt affirmãdũ de uno/ ꝗ de
altero. Adhuc ꝙ ſenſus ſit ſingulariũ: hoc nõ põt
intelligi niſi pro ſtatu iſto. Quid.n. ſcit poſſumus
in ipſa ſeparatione? imo hoc dicit poſitio/ in ſua ter
tia cõcluſione. Quare temerariũ uidet aſſerere ꝙ
aĩa ſepata nõ cognoſcat ſingularia. Preterea: qcũqꝫ
ponit aĩam ſepatã & multiplicatã: maxime ponit
ut bona remuneret: & mala puniatur: ueꝝ ut ẽt
prius dictũ ẽ: hoc fieri nequit abſqꝫ ſingulariũ co/
gnitione: qm̃ ſine deſiderio hoc fieri ĩpoſſibilẽ eſt:
igit aĩa ſepata cognoſcit ſingularia. Amplius ſibi
manifeſte cõtradicit: dixit.n. ponẽdo illã reunitio
nẽ: ꝙ ex letheo flumine ĩcurrũt obliuionẽ maloꝝ
prioꝝ: quare iteꝝ incipiũt in corpora uelle reuer
ti: ut Vergilius noſter fabulatus eſt: mõ nihil obli
uiſcit alicuius: niſi eius prius recordabatur: poſt
mortẽ igit ſepata aĩa reminiſcit: & cupit in cor/
pora reuerti. Præterea ĩfra dicet ex Ariſt. ſentẽtia
in primo ethicoꝝ: quod defuncti fœlices: ſciunt
pro nepotũ infortunia: quid igitur aptius dici po
teſt: ꝙ ſepata aĩa ſingularia cognoſcat. Vnde & p
ea quæ dicta ſunt: patet eſſe falſum tertiũ ab eo di
ctũ. ſ. ꝙ recordatio eſt tm̃ ſingulariũ: nam recorda
mur & uniuerſaliũ/ & ſingulariũ: eoꝝqꝫ obliuiſci
mur. Quapp dicẽdũ ẽ: cũ Ariſt. oſtẽdiſſet utrũqꝫ
ĩtellectũ: uidelicet/ tã agentẽ ꝗ poſſibilẽ eſſe ĩmor
talẽ: ut ex textibus pcedẽtibus eſt manifeſtum/ ibi
uult ponere drãm inter utrũqꝫ intellectũ: quoad
inmortalitatẽ/ qm̃ ſolus agens uere inmortalis: &
ſepabilis ẽ. At poſſibilis nõ uere: ſed tm̃ ſcd̃m qd:
agẽs nãqꝫ intellectus uere ĩmortalis eſt: qm̃ ſemp
actu eſt: & eſt ſua ſcia: qr & actionẽ & eſſe habet p
petua. Poſſibilis aũt ĩtellectus: cũ nullius corporis
uideatur eſſe actus: qm̃ intellectus eſt: neqꝫ in ſuo
ope: indiget organo ut ſubiecto: uidet etiã eſſe in
mortalis: unde & poſt mortẽ uidetur poſſe remi
niſci: extendẽdo nomẽ reminiſcẽtiæ ad ĩtellectio
nẽ pteritoꝝ: hoc aũt non uidet. Quare reſpõdens
Ariſt. dicit: ꝙ agens intellectus: uere ẽ inmortalis:
at hic poſſibilis non uere: qm̃ hic poſſibilis intelle
ctus/ nihil intelligit ſine paſſiuo: q eſt uirtus ſenſi
tiua: dictũ eſt nãqꝫ in textu. 15. ſecundi de aĩa: intel
lectiuũ inmortalibus nõ poſſe ſeparari a ſenſitiuo:
quare ſine eo nihil aĩa intelligit: neqꝫ uniuerſaliter
neqꝫ pticulariter: qr corrupto paſſiuo: nihil poſſi
bilis intelliget: & ſic nihil opabitur: qr neqꝫ erit:
qñqdẽ ĩpoſſibile ẽ aliquid eẽ ſine opere: ut &c.

textu primi de aĩa dicitur intelligere & cõſiderare
marceſcũt: quodã iterius corrupto: ipm aũt in ſe
nõ corrũpit.ſ.per ſe: qm̃ poſſibilis intellectus per
accidẽs corrũpit quia nõ qua intellectus: ſed qua
ſenſui cõiunctus. Non itaq; eſt irrationabilis dubi
tatio: imo maxime neceſſaria: neq; decepti ſumus:
ex ignorãtia terminoꝝ: nõ diſtinguẽtes inter paſſi
uũ: & poſſibilẽ: ueluti nobis poſitio aſcribit: nuſq̃
enim inuenies me talia dixiſſe. Hæc aũt expoſitio
adeo litteræ ẽ cõſonãs: ut in nullo Ariſto. uerba ex
torqueãtur: eiuſq; ſenſus manifeſtetur. Qđ uero
Diui Thomæ & alioꝝ expoſitoꝝ interpratio: ab
Ariſt. aliena ſit: neq; obſcuꝝ neq; difficile eſt uide
re: ueluti in ſuperioribus mõſtrauimus. Quid dicã
aũt: de interpretationibus imo inuolutionibus Auer.
cũ ſit manifeſta cõfuſio: expoſitionum multiplica
tio: necubi firma. a littera aliena: adeo ut unuſquiſq;
facile cognoſcere poſſit ipſum delirare: qr &c.

ſ ECVNDVS aũt locus: cui dicit nos maxi
me inniti: eſt in textu. 12. primi de aĩa: hẽt
enim ibi Ariſt. ſi intellectus ẽ phãtaſia: aut
nõ ſine phãtaſia: impoſſibile eſt ipm ſeparari: de quo
&, ſi multa uerba fecerimus: in taxãdo Auer. in no
ſtro tractatu: hic tñ noſter contradictor admodũ
pauca: & ſi ſubtilia dicit. Ad hoc itaq; tres dat re
ſpõſiones: prima eſt ꝙ Ariſt. ibi loquutus eſt i pte
argumẽtatiua: unde nõ eſt cõcludendũ eius eẽ opi
nionẽ: ſubdit tñ: ꝙ licet multi trãſeãt cũ hac reſpõ
ſione: minime tñ eã ſibi placere. Secũda reſponſio:
quã præ cæteris laudat: quãtũ coniecturare poſſũ:
qm̃ terminis iuſitatis loquit; eſt hæc: aliquæ ſunt
opationes: quæ primo ſunt cõpoſiti & nõ formæ
ueluti iraſci: metuere: & reliqua huiuſcemodi ge
neris: aliquæ uero primo ſũt formæ: & ſolius for
mæ. ueꝝ nõ cõplctu t ſine materia & eẽ cõpoſiti:
ueluti actuare: ẽ formæ & ſolius formæ: & nõ cõ
poſiti: nõ pficit tñ actuare: ſine materia & eẽ cõpo
ſiti: ſunt & aliquæ opatiões: quæ ſine materia pœ
nitus pfici poſſunt. ueluti itelligere & deſiderare
oio ſeparatoꝝ a materia: qbus ſtãtibus. ut exiſtimo
Ariſt. in loco illo ſic intelligit: ſi intelligere ẽ phãta
ſia. i. eſt opatio quæ primo cõpetit cõiũcto: q fuit
primus modus de tribus enumeratis: uel nõ eſt ſi
ne phantaſia. i. eſt opatio formæ ſimpliciter & pri
mo: ſed pfici non põt ſine materia: ueluti eſt infor
mare: qui fuit ſecũdus modus đ enumeratis: quo
uis iſtoꝝ dato: intellectus & intellectio erũt inſe
pabilia a materia: tũcq; manifeſtũ ẽ: cõditionalem
eẽ notã: non tñ uoluit Ariſt. p illa uerba intellectũ
moueri a phãtaſia: qm̃ dicit contradictor ſe ſenſũ
illũ improbaſſe: ſed ſolũ Ariſt. intellexiſſe: ut con
iunctũ phantaſiæ. Quapp dixit cõtradictor argũ
mentũ procedere ex falſo itellectu uerboꝝ Ariſt.
Dat & ultimo tertiã reſponſionẽ: ꝙ dictũ illud. ſ.
nõ ſine phãtaſia: intelligi põt ſi nõ trãſcẽdit genus
imaginabiliũ: uel phãtaſiabiliũ: & .n. ſi intellectus
nõ trãſcendit phãtaſiabilia: utiq; ſeparari nõ poteſt.
Quare idem quod prius: argumẽtũ procedere ex
falſo intellectu. Sed ut opinor unaquæq; haꝝ re
ſpõſionũ ẽ incõueniẽs & uana. Et primo ꝙ Ariſt.
ibi opinatiue ſiue argumẽtando procedat: patet ꝙ
Ariſt. illã nõ enũciauerit opinãdo: ueꝝ ſecundum
propriã opinionẽ. Imprimis quidẽ qm̃ ibi iſtruit
quæ cõſiderãda ſunt de aĩa: inter quæ principale
& maxime deſideratũ eſt de ſeparatione a corpore:
ibiq; dat ea: p quæ cognoſcit eſſe inſepabilis uel
ſepabilis: & ponit illud: ꝙ ſi ẽ phãtaſia: uel nõ ſine
phãtaſia: nõ põt pculdubio a corpore ſeparari: neq;
hoc opinatiue dictũ eſt: qñqdẽ ẽ cõditiõalis & ne
ceſſaria & aptiſſima: ex prima. n. pte illius antece
dentis quæ ẽ diſiunctiua manifeſtũ ẽ illud ſeq: ui
delicet ꝙ ſi ẽ phãtaſia: nõ ſepat a corpore: ex ſecũ
da ẽt nõ minus manifeſtũ ẽ ſequi: uidelicet ſi nõ
eſt ſine phãtaſia: ipa inſepabilis ẽ: qm̃ ex oppoſito
cõſequẽtis iferẽ oppoſitũ añtis: ſeqtur. n. ẽ ſepabi
lis: ergo ẽ ſine phãtaſia: qñquidẽ aĩa ſepata opatur
ſine corpore: ſi. n. moueret a corpore eẽt cõiuncta:
& nõ ſepara: qr ſequit ſi eſt ſepara: ergo ſine phan
taſia. Illud ẽt. ſ. ꝙ nõ ſit ſecũdũ ãbiguitatẽ dictum:
uel opinatiue declarat: qm̃ Ariſt. in. 3. de aĩa: pbat
intellectũ nõ eẽ phãtaſiã: & uniuerſaliter nõ eẽ uir
tutẽ organicã: & demũ i eodẽ tertio clariſſima &
alta uoce teſtat: ꝙ ſine phãtaſmate nihil intelligit
aĩa: & in ſecũdo dixit intellectũ inmortalibus non
poſſe ſeparari a ſenſibus: quomodo igit dicta condi
tionalis nõ eſt ad mentẽ Ariſtotelis? Non minus
improbabilis & uana oſtendit eẽ ſecũda reſpõſio:
quã tñ contradictor extollit. Primo quidẽ qm̃ ſe
cundũ Ariſt. ſemp illa ſecũda pars diſiũctiuæ eſt
uera: nũq. n. ab Ariſto. repertũ eſt: ꝙ humanus itel
lectus aliquid intelligat niſi depẽdens a phãtaſia:
ueluti deductũ eſt: igit apud Ariſt. intellectus eſt i
ſepabilis. Sed amplius uir iſte uult: intellectũ de
pẽdere a phãtaſia: nõ tñ ut motũ ab ea. Quare ex
hoc credit euitar difficultatẽ. Veꝝ uir doctiſſime:
quæ igit eſt iſta depẽdentia intellectus ad phanta
ſiã? oportet. n. ad aliquod genus cauſæ reducere:
& nõ eſt niſi ſcđm cãm mouentẽ. Nõ. n. itellectus
depẽdet a phãtaſia: ueluti a forma: ut liquet neq;
ut finis ſed magis ecõuerſo: minuſq; ut materia:
qñquidẽ phãtaſia ſi eẽt ſubiectũ intellectus ipſe i
tellectus eẽt uirtus materialis quod ipſe negat: re
linquit igit ſcđm cãm mouentẽ: mutat ergo uer
ba & non ſententiã: quare uaniſſimũ eſt: quod ab
eo dicit. Præterea oẽs græci arabes & latini iterp
tes: ſiue antiqui ſiue moderni: exponũt p eſſe non
ſine phantaſia. i. moueri a phãtaſia: quid igitur eſt
hæc uerboꝝ inouatio? Adducit rationẽ aduerſus
nos: ꝙ Ariſt. p nõ eſſe ſine phãtaſia nõ põt intelli
gere moueri a phãtaſia: qm̃ inqt ipſe ſi intellectus
nõ moueret a phãtaſia: tũc neceſſe eẽt ipm ſeparari:
ut manifeſtũ eſt: qñ. n. opat & eſt ſine phantaſia
neceſſario eſt ſeparatus: falſo igit dixit Ariſt. contin
git ipm ſeparari: qñqdẽ quod neceſſariũ eſt eſſe nõ
cõtingit eſſe. At nos contra retorquemus: ſi aĩa co
gnoſcit ſine phãtaſia: neceſſe eſt ipſam eſſe ſepatã:
ergo ſi nõ cognoſcit ſine phãtaſia: neceſſe ẽ ipſam
nõ ſeparari: tenet cõſequẽtia: qm̃ ſi affirmatio eſt cã
affirmationis: ergo negatio eſt cauſa negatiõis: po
ſterioꝝ primo: ergo Ariſt. nõ recte loquutus ẽ; cũ

dixit:ſi ipſa nõ eſt ſine phátaſia:nõ cõtingit ipſam
ſeparitcú tñ dixit. Quare dicendú eſt ꝙ illa propo
ſitio:nõ cõtingit:conuertitur cú illa / impoſſibile
eſt/cõtingens nãq; multotiés ſumitur pro poſſibi
li:ut manifeſtũ eſt ex primo prioꝝ:quare nõ cõtin
gere cõuertiẽ cú ipoſſibili:ſenſus ergo eſt: nõ con
tingit ipſam ſepari:ideſt ipoſſibile ẽ ipſam ſepari:
at iſta uertiẽ in hác:neceſſe ẽ ipſam nõ ſepari: ut i
fine ſecũdi piermenias habeẽ:qẽ ſicuti in una con
tingit ſumiẽ ꝓ neceſſe:ſic & in alia:quod ẽt cõtin/
git aliquotiẽs ſumiẽ pro neceſſario manifeſtũ eſt.
Diciẽ nãq; prioꝝ primo ꝙ ſyllogiſmus eſt oratio
in qua quibuſdã poſitis & conceſſis ꝑ ea quæ poſi
ta ſunt/cõtingit aliud euenire:ubi manifeſtũ ẽ/ ꝙ
cõtingit/ſumiẽ pro neceſſe. At ſcd̃m tenẽtes imor
talitatẽ idem quoq; dicere neceſſe ẽ:ueluti patere
põt. Quod ãt ulterius dicit de exẽplo:uidelicet/ ꝙ
ita erit de aĩa ueluti de recto:profecto ſequiẽ qua
dratiſſime/ad expoſitionẽ noſtram: nãq; ſi huma
nus intellectus inſepabilis eſt a materia: ſecũdum
rem:uerũ qua intellectus ſeparari poteſt: quoniã
intellectus intelligentiaꝝ eſt ſepabilis: tunc itaq;
ita erit de intellectu humano:ueluti de recto: qm̃
ſicuti ſecundũ rem rectum non ſeparatur a materia
ſenſibili:ſed ſolũ intellectu:ſic & humanus intelle
ctus:quẽadmodũ dictum eſt hác aũt expoſitionẽ
poſuit Themiſtius: uerum ad oẽs operatiões aĩæ
hoc accomodauit:quod iudicio meo:eſt aliquali
ter dubiũ:cũ cœtere operatiões ab intellectu & uo
lũtate includãt materiã ſenſibilẽ a qua opationes
ipſe abſolui nõ poſſunt: nõ ſic aũt eſt de itelligere
& uelle:ueluti manifeſtũ eſt: quare mihi uideẽ ꝙ
illud dictũ reſtringẽdũ ſit ad aĩam intellectiuam:
& nõ ampliandũ ad oẽs animas. Poſſet & dici ꝙ ſi
intellectus humanus in intelligendo nõ eſt phãta
ſia:uerũ indiget phãtaſia. tũc partim erit ſepatus:
& partim cõiunctus:ueluti mathe. quoniã ſecun/
dũ rationẽ ſepantur:non aũt ſecundũ rem:prima
tamen expoſitio eſt clarior. De tertia aũt reſpon/
ſione quid attinet dicere:cũ illas calũniãs patiaẽ:
quas ſubſtinet ſecũda: qñquidem/ueluti dictum
eſt:omnes expoſitores cõuenere: ut non eſſe ſine
phãtaſia:intelligatur/moueri de neceſſitate a phã
taſia:ueꝝ ꝑter hoc eſſet nugatio in dictis Ariſto.
Si nãq; per nõ eẽ ſine phãtaſia: Ariſt. intellexiſſet:
nõ trãſcendere phantaſiabilia:idem diceret quod
dixit in prima parte diſiunctiuæ:uirtus nãq; quæ
phantaſiabilia nõ trãſcendit:nõ põt eſſe niſi orga
nica: & ipſamet phãtaſia. Quod ſi dicitur / appoſi
tum eſſe ad expoſitionẽ & maiorem expſſionẽ. ut
ſit ſenſus ſi eſſet phãtaſia: & nõ tranſcẽderet phan
taſiabilia: &c. tũc certe nõ loquutus eſſet diſiuncti
ue. uel aduerſatiue:ſed copulatiue: qm̃ aduerſati/
ua nõ habet exponere:neq; oẽs partes ueras ex ſui
natura: quare uana uidetur eſſe reſponſio.

t ERTIVS aũt locus / cui cõtradictor dicit
nos initi eſt ille trigeſimi ſexti textus: ter/
tii de anima: ubi Ariſt. ſic dicit:utrũ autẽ
ipm̃ nõ ſepatũ a magnitudine: intelligat aliquod
abſtractoꝝ:inferius eſt pſcrutandũ:ex quo uideẽ
haberi ipſum nõ ſeparí a magnitudine: dicit nãq;
ipſum exiſtentẽ nõ ſeparatum. Ad quod dictus con
tradictor reſpondet: ꝙ ex iſto magis conuincitur
oppoſitũ:q̃ propoſitũ. Nã ex eo ꝙ illã pticulã (exi
ſtentẽ in magnitudine) appoſuit: manifeſte duos
innuit modos intelligẽdi noſtri itellectus: unũ. ſ.
ſecundũ eſſe ſepatũ:alteꝝ uero ſecundũ eſſe con/
iunctũ:illũ ꝗ ſecũdũ eſſe ſepatũ: reliquit nãq; ma/
niſeſtum: animam nãq; ſeparam: abſtracta cogno
ſcere:eſt manifeſtũ ſiue ſit fœlix ſiue infœlix: q̃q;
præcipue fœlix:ſed illud quod uertitur in dubiũ:
eſt pro ſtatu iſto:ſiue ꝓ eſſe cõiuncto. Cõmuniter
nãq; & noſtri theologi dubitant: an pro ſtatu iſto
poſſile ſit intelligere ſubſtantias ſeparas:hoc autẽ
totum apparet ex modo loquẽdi ipſius Ariſto. Si
nãq; anima nõ haberet illos duos modos: ſed tan
tum unũ:uidelicet eſſe coniunctũ: ad quid igitur
Ariſt. appoſuiſſet (ipſam exiſtẽtẽ i magnitudine)
abſolute nãq; dixiſſet. An ipſa poſſit ſepara cogno
ſcere:quare cũ illã particulã appoſuerit. ſ. (exiſten
tem in magnitudine) illos duos ꝑnominatos mo
dos intellexit. Nos uero dicimus iſtum fuiſſe ca/
uillũ Diui Thomæ in libro de unitate intellectus.
Veꝝ quod dicit cõtradictor de illis duobus mo/
dis: & ꝙ notum eſt ꝙ aĩa ſecũdũ eſſe ſeparatum: co
gnoſcat abſtracta a materia. Imprimis uideẽ ſibi
cõtradicere:dixit. n. in ſua tertia concluſione: ꝙ ni
hil certi poſſumus habere poſt iſtum ſtatũ de ſuis
operationibus & cognitiõibus:neq; iſtud ſciri po
teſt niſi per reuelationẽ: quam Ariſt. nõ habuiſſe
ipſe non negabit: quomodo igitur hoc eſt manife
ſtum? Eſto etiam ꝙ anima remaneat poſt mortẽ:
& cognoſcat:non eſt apertum ſequi ipſam cogno
ſcere inmaterialia: ueluti Auerrois. 36. cõmento
tertii de anima Themiſtio cõtradicens dixit: imo
uériſimilius eſt ꝙ iſta materialia cognoſceret: cũ
ſciamus pro ſtatu iſto materialia cognoscere. Am
plius quomodo fingi poteſt: hunc modum eſſe
ab Ariſtotele ſuppoſitum: cum in nullo loco Ari
ſtoteles de hoc reperiatur eſſe loquutus: & in om
nibus locis clamet: intellectũ humanum nõ poſſe
ſeparari a ſenſu: unde manifeſtum eſt / hunc mo
dum cognoſcendi nõ fuiſſe Ariſtoteli manifeſtũ.
Vnde dicendum eſt: particulam illam (exiſtẽtem
in magnitudine) non fuiſſe appoſitam: ad differẽ
tiam ipſiuſmet ſeparatæ: quoniam nequit ſepara
ri: ſed ad differentiam intelligentiaꝝ: quæ ſi ſepa/
rata cognoſcunt: ipſæ etiam ſeparatæ ſunt: uel &
apertius quoniam illæ particulæ. ſ. exiſtere in ma
gnitudine: & ſepatum cognoſcere: uidentur habe
re oppoſitionem inuicẽ: & ſenſus eſt: nũquid aĩa
humana poſſit ſeparata a materia cognoſcere: cũ
ipſa ſit in magnitudine: hoc. n. uidetur difficile: ui
delicet: ꝙ cõiunctum materiæ eleuet ſe. ad cogno
ſcendum ſeparata a materia. Quã tamen queſtio
nem ſoluit ſecũdo: & nono metha. nã anima ne
pfecte ſcit: neq; penitus ignorat illa inmaterialia:
non. n. eſt & ueluti cœca: ſed ueluti noctua: quare
quoquomodo ſcit: & quoquomõ ignorat: hocq;
rationabiliter; quandoquidem ipſa eſt media

nter pure abſtracta:& pure materialia: uñ & conuenir mediá cognitioné habere: ue℞ de eé ſeparo nihil habeᵗ ab Ariſt.ut ét ipe cõcedit cõtradictor. Quare mirũ eſt: quomodo fingere potuerit: talé cognitionis modũ ab Ariſt.ipſo fuiſſe præſuppoſitũ. Verũtñ idé cõdictor & a nobis diſcrepat: & a B.Tho.in hoc quod diximus: quomodo.ſ.aia cõiuncta põt ſepata intelligere: hoc fuiſſe declaratũ in.9.metha.imo dicit hãc queſtioné fuiſſe ſolutá ab Ariſt.in.39.&.40.textu duodecimi metha.ibi: (delectatio aũt: qualis optima nobis in paruo tempore: ſic & ſemp illis eſt: nobis aũt ipoſſibile:&c.) Dicit nãq; Algazelé uirũ eminẽtiſſimũ: in ſua methaphyſica dixiſſe: aliquãdo ſapientũ bono℞q; uiro℞ itellectus adeo eleuari: ut pertingant: ad quédã diuino℞ fulgoré capiendũ: eiſq; diuina apparent: ſed tãq fulgur: quod cito tranſit. Qᵣ Ariſt.ſic loqués q nobis ipoſſibile eſt ſemp: ſed modico tẽpore eé in tali delectatiõe: non loquutus eſt de aía ſepata: qm̃ inæternũ pmanet i delectatiõe: ſed tm̃ pro eé cõiũcto: uñ patet q̃ perperá locus ille p nos adductus é i tractatu noſtro. Auer.ét quoad faceᵣ põt locũ illũ accõmodat: ad illá copulationé itellectus agétis cũ poſſibili: ueluti planũ é uidere. Nos uero dicimus: qcqd ſit de illa eleuatione quá dicit Algazel, Ariſt.i loco illo illud nunime itellexiſſe: ſcd̃m nãq; Ariſt.delectabiliſſima opatio inqua quoqñ cũ diis ipſis inmortalibus cõuenimus, eſt illa, q inſepabilis é a fœlicitate: & eá de neceſſitate ſequiᵣ: ut.10.ethico℞ apparet. Fœlicitas aũt ex itétiõe Ariſt.cõſiſtit i habitu ſciétiali: & maxime methaphyſicali: aſt fulgur illud de quo meminit Algazel magis conuenit uiris bonis: & religioſis q̃ ſciétibus: & hoc apud Ariſt é ifirmitas: ex cerebri debilitate pueniés, q̃ raptus ſiue extaſis ſolet nuncupari: de qua Auer.& in libro de ſõno & uigilia: & tertio colliget: multa dicit: medicíq; reducũt in cãm naturalé: & ponunt curá talis egritudinis: uñ talis interp̃tatio minime é ad intétioné Ariſt.non tñ pp hæc p̃iudicamus raptui Moyſi, & Pauli, uerũ hi nõ fuerũt ſcd̃m naturá.ſed ſup naturá: qᵣ nõ ſtaremus in terminis naturalibus: qᵣ &c.

❡ Caput ſeptimũ in quo adhuc cõtradictor alias adducit auctoritates: ex Ariſt.ad oſtédédũ Ariſt.ſéſiſſe aiæ imortalitaté: eſtq; diſputatio: q̃tũ ualeát hæc a cõtradictore adducta.

DHVC dictus contradictor, his q̃ dixit:
a nõ cõtétus: adducit & alios locos ex Ariſt. ad aſtruẽdá poſitioné ſuá: dicitq; q locus ſt'e in.12.metha.in textu.17.é adeo clarus & patés: ut niſi quis textũ extorq̃re uoluerit: nihil clarius: & patétius: habere deſideret. Ariſt.nãq; ibi loquiᵣ de méte q̃ eſt aía: & de ea aia: q̃ eſt forma incipiés eé cũ cõpoſito: talé aũt menté inquit Ariſt.nihil ,phibet ſepari. Vnde ex his duo manifeſta ſunt: q̃ apertiſſime cõtradicũt noſtræ poſitioni. Vnũ.ſ.q forma ſepata ueraciter é forma corporis. Alterũ uero quod etiã nobis cotradicit eſt.ſ.q aliquod é æternũ a pte poſt: quod tñ nõ eſt æternũ a pte añ. Nos aũt dicimus: q locus iſte uideᵣ aduerſari & repũgnãntibus animã mortalẽ: & tenẽtibus unitaté intellectus. Quare Diuus Tho.multũ ſe fundauit ſup hoc: in improbãdo mortalitaté & unitaté intellectus. Ve℞ ex altera pte Ariſt.uidetur huic ſententiæ aduerſari: ſecũdo nãq; de generatione aia.iũ: dicit ipm intellectũ eſſe ante corpus: quare & ipm uenire ex extrinſeco. Ariſt.igiᵣ ſeipm deſtruit: cũ in.12.metha.affirmet animá incipere cũ corpore: & in ſecũdo de generatiõe aialiũ: dicat ipſam eſſe ante corpus. Ad hoc autem idem contradictor reſpondet in quadá epiſtola ad nos tranſmiſſa: q ,procul dubio Ariſt.tenuit aiam inmortalem: qm̃ hoc p rationes naturales ſciri põt: ue℞ an ipſa incepit uel fuerit ante corpus: hoc ſibi fuiſſe dubiũ: & hoc qm̃ non niſi per reuelationé ſciri põt: quare in.12.metha.dixit unũ: in.2.uero de generatione aialiũ dixit oppoſitũ. Nos aũt dicimus: imprimus, q̃ irte uerétez hæc de Ariſt.enũcienᵣ: audientibus relinquo: qd̃ nãq; Ariſt.multa ignorauerit: & multiſq; dubitauerit: nõ ambigimus: ipſomet in proœmio metheoro℞ dicente: in quibus hæc dubitamus: hæc quidé attigimus aliquo modo: & idé dicit in pleriſq; aliis locis: ue℞ tam apte ſibi pugnaſſe. & p̃ſertim in tanta re hoc ſibi aſcribendũ non puto. Fuit nãq; Ariſto.cõſuetudo: nihil temerarie affirmare: ubi ãt ambigebat: cũ nota dubitationis enũciare: ne quicq̃ temere dixiſſe uidereᵣ. Verũ & ſuperius mõſtratũ eſt: Ariſt.nõ dubitaſſe animá pcedere corpus: ſi poſuit ipſam multiplicatá: qm̃ ſi p̃cederet uere nõ poſſet eé forma corporis: ſic, q ex ea & corpore fieret uere per ſe unũ: aiæq; ſi p̃cederent corpus: nõ haberét p quid diſtinguerenᵣ in eadé ſpé: noſtrũ quoq; addiſcere eſſet reminiſci: q̃ oía apertiſſime aduerſanᵣ Ariſto.ſententiæ. Quare ſapientiſſimus Plato, Origenes, reliquiq; qui poſuerũt animá p̃cedere corpus. dixerunt: hoiem nõ eſſe cõpoſitũ ex aia & corpore: ſed hoiem eſſe aiam utentem corpore: noſtrũq; addiſcere nõ eſſe niſi reminiſci: ueluti in primo alcibiade: & ménone eſt uidere. Neq; defuerũt ex Platonicis qui aías humanas differre ſecundũ ſpém affumarenᵣ: qũ quidem ex eo q p̃cedũt corpus: nõ poſſunt diſtingui per ſuas materias: unde fit ut apud Ariſt.non fuerit dubium animam p̃cedere corpus: cum manifeſte apud ipm impoſſibile ſit: neq; ueluti prius mõſtratum eſt.ſecundum eius dogmata: ponere poſſumus animam incœpiſſe: & non interiturá: quare nullo modo: Ariſt. tenuit ipſas inmortales & multiplicatas. Quod ſi quis dicat: animá eſſe inmortalem, uerum non multiplicatá, ſed unicam in omnibus hominibus ueluti Auer.finxit: uerũ & hoc anguſtiam patitur: quoniá illud.12.metha.Auerroi aduerſari uidetur: ibi.n.uidetur aſſerere animam incœpiſſe, ſed nũq interiturá: quare oís poſitio i anguſtiis uidetur repoſita. Si nãq; ponis mortalitatem: uterq; locus ei contradicit: in.12 nãq; metha.dicitur nihil prohibet intellectum remanere: in ſecũdo autem de generatione animalium: dicitur ipſam precedere & uenire de foris: nullum autem horum ſtat cum mortalitate:

ueluti manifeſtú eſt. Si uero ponis animas multi/
plicatas & incipe cú corpore: ſed poſt corporis in/
teritú remanere: túc quod dicit in.12. ei fauet: ſed
ſibi cõtradicit/ quod dicit in ſecúdo de generatiõe
aialiú. Si uero ponis unitaté intellectus: eſt ecõtra i
no qm̃ quod dicit in ſecúdo de generatiõe aialiú/
eſt pro opinione: at qđ dicit in.12. ei apte pugnat.
Quare ut eſt in prouerbio: ubiq; anguſtiæ. Ideoq;
dicendú cenſemus: & Ariſt. procul dubio ſenſiſſe
aiam humaná mortalé ſimpliciter: nullá tñ harú
auctoritatú ſibi pugnare. Quapp. ſciendú eſt: mul
tas propoſitiões eſſe p ſe neceſſarias: quæ tñ ſecú/
dú accidés ſunt impoſſibiles: ueluti Themiſtius/
Auerrois/ Albertus/ Thomas/ Egidius: & q̃ plures
alii poſuerút. Hæ. n. continuú eſt diuiſibile ad infi
nita: ois motus eſt continuus: ois motus é ueloci/
tabilis in infinitú & tardabilis: oés. n. hæ ſunt p ſe
neceſſariæ: & ab Ariſto. poſitæ in ſexto phyſicoꝝ:
tñ in octauo eiuſdé dicit: nullú cõtinuú ad infinita
poſſe diuidi: qñquidé res naturales ſunt termina/
tæ ſcd̃m maximú & minimú: dicitq; i eodé octa
uo: ſolú motú localé poſſe eſſe cõtinuú: & nihil po
teſt in infinitú ualociter: uel tarde moueri eadem
rõne: qm̃. ſ. oia naturalia ſunt terminata: quare tá
& ſi per ſe illæ ſint neceſſariæ: per accidés tñ ſunt
impoſſibiles: appello aút p ſe neceſſarias: nõ ſcd̃m
primú uel ſecúdú modum dicédi per ſe: qm̃ iſtud
eét mere impoſſibile: ſed ſecundú tertiú modú q
eſt: q ſi dictæ propoſitiões ſumátur ſecúdum ſe: &
in eſſe uniuerſali: & abſtracto a determinata ma/
teria: ſunt ueræ ppoſitiões: unde motus qua mo
tus eſt nõ ut localis/ uel alterationis: & in ſui gene
ralitate: eſt cõtinuus: licet in determinata materia
nõ ſit cõtinuus: ut octauo phyſicoꝝ dicit Ariſto.
Continuú ét ſumptú in ſua generalitate & nõ ut
in naturali materia diuidit ad ifinita: ſed in deter/
minata utpote naturali ſic diuidi nõ põt: idemq;
ſtatuat de uelocitate & tarditate/ quare pportio/
nabiliter ſumit per accidens ſicuti per ſe: dicit. n.
neceſſaria p ſe: i. ſolitarie ſumpta: quare p accidés
ei oppoſitú ſumit: ut alteri coniunctú: & in deter
minata materia: unde fit ut multa uideant pugna
re: quæ tñ minime pugnát: qm̃ non ſecúdú idem
ſumútur: unde dicere oé cõtinuum diuidi ad infi
nita: & nullú ſic diuidi: oppoſitioné non habent: ſi
unú ſummat per ſe. ſ. oé continuú diuidi ad infini
ta: qua cõtinuú eſt: & abſtractú a materia ſenſibili.
Nullú aút cõtinuú ſic diuidit: ut coniunctú mate
riæ ſenſibili: pariterq; dicat de cœteris: & Ariſto.
mõ enúciat uná: mõ alterá: ſcd̃m qđ cõuenit pro
poſito: q̃q quaſi ſemp utat ea quæ eſt p ſe. Philoſo
phoꝝ náq; ſermones ut in pluribus accipiútur ſe
cúdú ea quæ ſunt p ſe: tá & ſi aliqñ ponant ea quæ
ſunt p accidés: p q̃ dicta mõ põt patere ſolutio: ad
ea q̃ oppoſita ſút. Dicimus itaq; ítellectú: & poſſe
pcedere: & poſſe ſubſeq corpus: loquédo de ítelle
ctu p ſe: cú. n. nullus ítellectus idigeat corpore: ut
ſubiecto: nõ ſibi repugnat/ qua ítellectus eſt: & p
cedere & ſubſeq: ueluti ois motus qua motus eſt:
põt in ifinitú uelocitari & tardari: ut ſexto phyſi/
coꝝ dicit: at qua humanus: neq; põt pcedere. neq;
ſubſeq: cú ſimul ſit & nõ ſit cú corpore: qm̃ 15. tex/
tu ſecúdi de aia imortalibus ípoſſibile é intellecti
uú ſepari a ſenſitiuo: & .20. textu tertii de aia ſine
hoc. i. paſſiuo itellectu: nihil itelligit aia. licet neq;
rõne ſui icipiat uel dſinat: ſed qua ſenſui cõiúctus
eſt: qr nihil cõtra nos: neq; Ariſt. ſibi contradixit.
Quod aút dicebat itellectú ab extrinſeco uenire:
ſolui põt & cõueniéter: ſcd̃m datá iterptationé: ui
delicet qua ítellectus é: licet & alia dari poſſit: for
te nõ minus ad menté Ariſt. q̃ ſit prima. Dicimus
náq; & recte menté humaná ne dú qua ítellectus é:
deforis deuenire: uerꝝ ét qua humanus ítellectus
eſt: Auer. náq;. 60. cõmé. ſecúdi de aia: & . 5. eiuſdé
tertii de aia: dicit ſcd̃m Ariſto. aiam ſenſitiuá fieri
ab ítelligétia agente: & fieri a motore extrinſeco:
quáto igitur magis. ſuppoſito q aia itellectiua ſit
mortalis: hoc dici põt de ea? Et uerꝝ é Ariſt. hoc
dicere de aia ſenſitiua: itrepide igit apud Ariſt. di/
cendú é humanú itellectú eé mortalé: & tñ uenire
de foris: ſi qdé & aiam ſenſitiuá quá nullus pipate
ticus dubitauit eé mortalé: Ariſt. & Cõmen. enun
tiauerút ipſam de foris uenire. Venit aút ſenſitiua
potétia d foris: & fit ab ítelligétia agéte: nõ qdé q
creet: neq; q nõ cõcurrát primæ qttuor q̃litates:
qm̃ nihil fit niſi ex materia pſuppoſita: & ois ſub/
ſtátia naturalis: fit a quatuor qualitatibus primis:
uel oibus uel aliqua ipſaꝝ: ſeptimo náq; metha.
oé mixtú cú materia: fit a mixto cú materia: & Cõ
métator. 8. metha. & . 8. phyſi. abſtracta nõ agunt i
mediate in hæc iferiora: ſed agunt mediáte motu
cœli: ſed p táto dicútur fieri ab itelligétia & a mo/
tore extrinſeco: qm̃ plus de illis pticipát: eiſq; ma/
gis aſſimilátur: unde in taliú productiõe/ quattuor
qualitates primæ magis ſe hét ut inſtrumétú: q̃ in
pducédo ipſas primas qualitates. Dicit náq; q ca
liditas uirtute propria pducit caliditaté: & in uir/
tute ſolis pducit muré: cú tñ neq; ſine ſole poſſit
pducere caliditaté: ueluti máifeſtú é: ſed oportet
ítelligere ueluti pauloante diximus: uidelicet q i
pducédo aial magis manifeſtat uirtus ſupioꝝ: &
magis ſe habet ut inſtrumentú: & hæc manifeſte
fuit ſentétia Ariſt. i cap. 3. ſecúdi de generatiõe ani
maliú: ſic. n. inqt. Sed. n. ois aiæ: ſiue uirtus ſiue po
tentia: corpus aliud pticipare uidet: idq; magis di
uinú: q̃ ea q̃ eleméta apellátur: uerꝝ put nobilitate
ignobilitate ue: aiæ inter ſe differunt: ita & natura
eius corporis differt: ineſt. n. i ſemine oium: qđ fa
cit ut fœcúda ſint ſemina: uidelicet qđ calor uoca
tur: idq; nõ ignis: nõ talis aliq̃ facultas é: ſed ſpiri
tus qui i ſemine: ſpumoſoq; corpore continet. Et
natura q̃ i eo ſpiritu é: pportione reſpõdés elemé
to ſtellaꝝ: q̃obré ignis nullú aial generat: neq; con
ſtitui quicq̃ déſis: uel humidis uel ſiccis uidetur:
at uero ſolis calor & animaliú: nõ modo q ſemine
cõtinet: uerú etiá ſi quid ex creméti ſit: q̃q̃ diuer/
ſum á natura: tamen id quoq; principiú habet ui/
tale: cæterum caloré in animalibus cõtentú: neq;
igné eé: neq; ab igne originé ducere aptú é ex his:
hæc Ariſt. Vñ patere põt q ſi pducés aial q̃túcúq;

uiliſſimú ſecundú Ariſt. non eſt calor/neq; ignis:
ſed uirtus ſuperior:quanto magis intellectus dici
poteſt a morore extrinſeco prouenire?quare nihil
eſt quod a cõtradicente in hoc primo adducitur.
Citat ſecũdo dictus cõtradictor/illud i primo ethi
coꝝ:quaſi ad finẽ : multũq; huic dicto innititur.
Ariſt.in ea pte i qua q̃rit:an fœlicitates & amicoꝝ
infortunia ad defunctos ptineãt: cõcludẽdo clara
uoce ſic dicit. Videt aũt tã proſpitates q̃ aduerſita
tes amicoꝝ:aliqd defunctis afferre:tale aũt ac tm̃:
ut neq; fœlices. ifœlices:nec quicquá aliud huiuſ/
modi faciat. Dicit & idẽ cõtradictor:q & ſi paulo
ante dubitatiue loquutus eſſe uideat Ariſt. iõ hoc
factũ eſſe inquit:qm̃ tertio de aia dixit Ariſt. nul/
lus poſt mortem reminiſcit amicorũ: qm̃ amor:
odiũ:uniuerſaliterq; ſingulariũ cognitio:nõ ẽ niſi
p cõuerſionẽ ad paſſibilẽ intellectũ: qui corrũpit:
q̃obrẽ dixit (ſi puenit ad ipſos) nõ qa non ſint:ſed
quia nõ ſunt ſenſui cõiuncti:per quẽ haurit itelle
ctus cognitionẽ hoꝝ ſingularium. At nos de hoc
ſermõe pfecto nõ poſſumus nõ mirari:nõ obſtu
peſcere:cũ ſit ſibi pugnãs: & tã incõſiderate prola
tus. Si.n.amicoꝝ infortunia & pronepotũ proſpe
ritates aliqualiter afficiunt defunctos:fœlices licet
nõ remoueãt a fœlicitate:qm̃ ſcdm Ariſto.neq; cũ
uiuerẽt poterãt remouere:licet aliqualiter turbat
eos:uel igit defuncti recordãtur amicoꝝ & prone
potũ:uel nõ recordãtur? Si recordant ergo cogno
ſcũt ſingularia:hoc aũt manifeſte eſt cõtra ſecũdũ
dictũ.hic & ubiq; a poſitiõe negatũ:nã hauriũt co
gnitionẽ ſingulariũ a ſenſu:qui nõ ẽ in defunctis.
Si uero nullã hñt recordationẽ nepotũ : quõ igit
cõturbari poſſunt/uel affici de nepotũ ifortuniis?
manifeſtũ eſt q ſi quis amicus mihi moriat & ne
ſciã:nullã patior triſtitiã. Sed hoc eſt cõtra primũ
dictũ:ergo manifeſte ſibi repugnat. Amplius que
rendũ eſt ab iſto doctiſſimo cõtradicente: iſta affe
ctio quæ uenit ad aias defunctoꝝ: quõ ibi genita
eſt? quod fuit generãs? & certe data ſibi omni po/
teſtate fingẽdi:nihil eſt dicere/quod rationi ſecun
dũ naturã conſonet. Scimus.n.ex fide ueluti dixit
Auguſtinus:i libro de cura habẽda pro mortuis:
q ex bonoꝝ uel maloꝝ angeloꝝ inſtructione: de
functoꝝ aiæ hoc ſcire poſſunt:ueꝝ hoc nõ eſt ſe/
cundũ principia naturalia:qr nõ ſtabimus i termi
nis. Quapp dicẽdũ eſt cũ Euſtratio Tho. Burleo:
cæteriſq; illius loci interp̃tibus:imo ex ipſo Ariſt.
illud defunctis facere ſcdm opinionẽ hoium:& ſe
cundũ eſſe quod hñt in mẽte uiuoꝝ:modo ut ſa/
piẽter dicũr pnominati iterp̃tes : quid fragilius q̃
eſſe in opinione? hoc.n.non arguit ipm eſſe uerũ:
ſed & debiliſſime:& ſcdm qd. Sic.n.& Bugefalus
magni Alexãdri equus uiueret : cũ tm̃ in hiſtoriis
ſit celebratus:& a poetis decãtatus. Qr noſtri chri
ſtiãi/ & pcipue Diuus Tho.cũ uideret locũ illum:
ponere nihil eſſe poſt mortẽ:& q Ariſt. Solonem
damnat dicentẽ:fœlicitatẽ eſſe poſt mortẽ:qm̃ fœ
licitas eſt opatio:& mortui nihil operari poſſunt:
& tertio eiuſdẽ libri ethicoꝝ dicit : mortuis neq;
bonũ neq; malũ cõtingit : propauit pp hæc dicta
Diuus Tho.nõ ad interp̃tandũ:ſed ad corrũpẽdũ
ſenſũ Ariſt. (dixeri mõ cũ tanti philoſophi uenia)
.ſ.q Ariſt. loquutus ẽ:de fœlicitate compoſiti: nõ
aũt aiæ: cũ tñ ſcdm ipm Tho. idẽ ſit eſſe cõpoſiti
& aiæ:ueꝝ quicqd ſit de hoc:cõtradicens non hẽt
p illa uerba:q aia remaneat poſt mortẽ:imo ma/
gis oppoſitũ:ueluti oſtẽſum eſt:qr.&c. Tertio an/
nectit ad ſupiora dictus cõtradictor:q Ariſt. i tex
tu.26.ſecũdi phyſicoꝝ dicit : cõſiderationẽ forma
rũ ſtare ad aias humanas:ſubditq; Ariſto. quõ aũt
ſe habeat:hæc ſepabilis:& quid ſit : ẽ opus primæ
philoſophiæ determinare. Quod etiã conſonat ei
quod dicit i primo de ptibus:capite primo. Que/
rens nãq;:utrũ de omni aia ſpectet ad naturalem:
reſpõdens/dicit : q nõ de intellectiua:tũ qm̃ abſol
uitur a materia:tũ qm̃ nõ mouet:ſed hoc eſſe mu
nus primæ philoſophiæ:ex quibus apte cõuincit
ad methaphyſicũ ptinere/cõſiderare quid ſit/qua
liſq; ſit aia ſepata:quomodoq; operet: q̃uis de di/
ſpoſitionibus cõiuncti:ſit opus naturalis philoſo/
phiæ:qñquidẽ ut ſic a materia dependeat. Manife
ſte igit aia ſepat : huiuſcemodiq; conſideratio ad
primũ philoſophũ attinet:qd nos negamus. Nos
aũt dicimus:q totus iſte ſermo/ nobis uidet cor/
ruptus:& ſibi repugnãs:ſibi.n.repugnat:qm̃ uult
quiditatẽ & opationẽ aiæ ſepatæ:nõ poſſe p natu
rã attingi:neq; p curſum ſciaꝝ ſpeculatiuaꝝ: affir
mat q; hoc Ariſt. ſenſiſſe:ueluti i prioribus ſermo
nibus uidimus:cũ itaq; hoc ſit opus fidei:& ſuper
naturalis luminis:quomõ igit Ariſt. dixit hoc eẽ
opus primæ philoſophiæ? cũ ipa currat ſcdm cur
ſum ſciaꝝ. Nõ minus ſermo iſte eſt corruptus : ſi
nãq; de opationibus humani animi:& eius eẽ : ut
materiæ coniungit. ſpectat ad naturalẽ:ut uero ſe
pat ſpectat ad methaphyſicũ:cũ idẽ dicendũ ſit re
ſpectu diuinoꝝ : nãq; ut diuina reſpectum hñt ad
materiã:a naturali philoſopho conſiderant: uelu
ti.8.phyſicoꝝ : &.2.de cœlo/eſt uidere:imo ſcdm
Auer. Auic. aduerſantẽ:ſolus naturalis põt pbare
diuina eſſe:ueluti ex innumeris locis ab eodẽ ha/
bet. Si inq̃ ita eſt:quomodo igit cõſideratio de for
mis:ſtabit ad aiam humanã:ſcdm naturalẽ cõſide
rationẽ:qñquidem & naturalis ipſe eodẽ mõ con
ſiderat & diuina:& ſic Ariſto.in.2.phyſicoꝝ deli/
raſſet:ſtatuendo terminũ illum. Amplius nemini
dubiũ eſt:Ariſt.in.12.metha.determinare de diui
noꝝ intellectione:cũ itaq; & aia ptineat ſecũdũ po
ſitionẽ ad methaphyſicũ:cur igit de ea:nullus ſer
mo habetur? Aſt fortaſis dicitur:non fuiſſe opus
de anima humana aliũ ſermonẽ facere:qm̃ ſub di
uinis:comphẽdit:unde datur intelligi idẽ ſtatuẽ/
dum eẽ de ipſa:quod & de reliquis abſtractis. Im
primis ſibi contradicit:dicit nãq; neq; hoc haberi
ab Ariſt. neq; naturali ratiõe fieri poſſe. Amplius
nullus expoſitoꝝ hoc dicit: neq; ex uerbis Ariſto.
ſumi põt:imo magis oppoſitũ : cum humana aia
perficiat corpus corruptibile:diuina uero æternũ:
in textu.n.39. dicit impoſſibile eſt nos æterno de/
lectari:quoniam impoſſibile eſt nos æterno uiue
re. At dices in libris qui ad nos non peruenerunt:

uel ab Ariſt.non ſunt cõpoſiti: hoc pertractaſ:uel
ſaltẽ debuit ptractari. Veꝝ non cõueniẽs fuiſſet
ordo iſte:uidelicet ut prius de deo : deinde de hu/
mano aĩo ptractaretur: qm̃ modus philoſophãdi
Ariſt.fuit ex magis notis / & nobis familiaribus:
q̃tũ poſſibile ẽ pcedeř. Sed qd nobis aĩo nr̃o fami
liarius?q nũq̃ nos d̃ſerit:qui pſto ubi uult/ ſeipm̃
cognoſcit:ut uerbis Auguſtini utar : de quo ma/
xime certi ſumus. At cõtra qd a nobis remotius ẽ
q̃ deus?qñqdẽ ſub nullo ſenſu cadat:& a ſolo ipſo
cõphẽſibilis ſit.Nõne ẽt deridẽdus erit aĩus nr̃ : ſi
de maxime a nobis non cognoſcibilibus:iudicare
uelit:de ſe ipo aũt q ſibi pſto eſt:nihil cognoſcat?
Veꝝ ad id qd de.2.phy.ĩ mediũ adducit:mãifeſtũ
ẽ:p oẽs tã græcos q̃ arabes/ & latinos expoſitores:
q ad manus noſtras puenerunt:Ariſt.ibi loquutũ
eſſe de oĩo liberatis a materia:qualẽ nullus poſuit
humanã aĩam. Themiſthus nãq; ſic ĩquit: utrũ aũt
aliquæ formæ habeãť:q̃ ſcd̃m ſubſtãtiã a materia
ſint abſtractæ:& quo nam pacto reſpiciãt ĩferiora
hæc:& q̃ poſtremo ſit eaꝝ natura:munus eſt pri/
mæ phiæ iudicare:Auer.aũt hæc dicit.D.dixit(di
ſpoſitio aũt ĩ abſtracto).i.cõſideratio aũt de diſpo
ſitionibus formaꝝ abſtractaꝝ:ſcd̃m qd ſunt ab/
ſtractæ:& de q̃litatibus eaꝝ:ẽ ꝓprie primæ phiæ:
& non ſciæ naturalis:& poſtea dãnato Auic.q aſſe
rebat diuinũ demrare abſtracta eẽ:concludẽdo di
cit.Scĩa igiť naturalis cõſiderat de eẽ formaꝝ:quo
uſq; pueniat/ad ultimã formaꝝ materialiũ:& pri
mã abſtractaꝝ:aut ad formas formaꝝ : q̃ ſunt me
diæ ĩ eẽ iter illas : ſicut exiſtimatur de forma hoĩs
ultima:Egidius & idẽ mãifeſte: imo Diuus Tho.
q fuit iuẽtor expoſitiõis adductæ p cõtradictorẽ:ĩ
prima ſua expõe pſentis ptis:exponit ſcd̃m hãc ex
poſitionẽ:ueꝝ ĩ ſecũda expõe:dixit illã quã addu/
xit cõtradictor. Conatus nãq; eius fuit:facere Ari.
chriſtianũ:q̃tũ potuit:uideť tñ q; Diuus Tho.nõ
ſine apparẽti rõe ſic expoſuerit: nã lr̃a una ſic ſtat.
Quõ aũt ſe habeat hæc ſepabilis:&c. ubi uideť p
li hæc inuere aĩam humanã:qd Egidius uidẽs for
taſſis:legit. Quõ aũt ſe habeat hoc ſepabile:&c.&
tũc lr̃a eſt clara. Ad illud primi de pribus:ẽ contra
ſic opponẽtẽ. Ariſt.nãq; eo ĩ loco/dicit / ſolũ de ue
getatiua & ſenſitiua ſpectare ad naturalẽ: qr̃ itelle
ctus nullo mõ erit munus naturalis phiæ:cum tñ
Ariſt.3.de aĩa reclamet oppoſitũ.Quapp dicendũ
eſt: Ariſt.ibi loquutũ eẽ de uero ĩtellectu:q nõ mo
ueť:neq; aliquo mõ patiť:ueluti aptũ eſt uidere p
rationẽ ibi adductã. Dicit nãq; de itellectu nõ ſpe
ctař ad phyſicũ:qm̃ nullo mõ moueť:qd minime
de humano ĩtellectu enũciari põt:cũ itelligere ſit
ueluti ſentire:& ſine paſſiuo itellectu nihil aĩa nr̃a
ĩtelligit. Qd ẽt de eẽ aĩæ ſeparatæ quo ad ſuas opa/
tiones nihil ad primũ philoſophũ attineat: & pci/
pue ſcd̃m poſitionẽ/ſic cõfirmať: nã dato q; rema
neret:pfecto nõ ẽ ſcibile p naturã/de eius opatio/
nibus:nullã.n.opationẽ hr̃e põt: quæ nõ ſit cogni
tio:uel cognitionẽ non pſupponat. Quõ igiť ſciri
põt de eius cognitione?uel igiť cognoſcit recipiẽ/
do:uel p eſſentiã:nõ p eſſentiã:cũ ſit in potẽtia:&
actus ſit cognoſcere .9. metha. neq; qs ſani capitis
hoc diceret. Si recipiẽdo:an a phãtaſmatibus:an a
rebus:an ab aliquo ſepato?Nõ ẽ pbabile q; a phã/
taſmatibus:qm̃ uel ſuis:& hoc nõ: cũ non habeat
ſenſum:neq; ab alienis:qm̃ nõ uideť qu in etiã qñ
cõiuncta eſt:ab illis moueri nõ poſſit. Amplius an
ab oĩbus uniuerſi : uel ſolũ ab aliquibus? Et certe
nõ eſt fingere aliqd.Neq; dicere poſſumus q; a re/
bus exterioribus ĩmediate:pciſe &.n.eiſdẽ tormẽ
tis ĩ deſtruẽdo utemur qbus nupime uſi ſumus.
Si uero ab aliquo abſtracto:hoc ẽ mere uolũtarie
dictũ:neq; hẽt rationẽ:neq; habet auctoritatẽ:ua/
naq; eẽt iſta unitio corpori. Qr̃ nihil dici põt ſecũ
dũ naturã:ſed tm̃ temerariũ aliquod/uel ridiculo
ſum:unde ridiculoſum eſt dicere hoc ad primam
philoſophiã ſpectare.Quare ſolũ hoc ex mœra &
ſimplici fide tenẽdũ eſt:unde ſani hominis nõ pu
to/uelle credũa cũ naturalibus miſcere . Adducit
& dictus contradictor illud ſecũdi de generatio/
ne animalium : capite tertio:ubi ponit Ariſto.ani
mam humanam pcedere corpus: unde & uenit d̃
foris : cui & annectit illud.17.textus.12.metha.ſ.
nihil prohibet intellectum poſt mortem remane
re/diciteq; q; quis in dictis Ariſt. uideatur manife/
ſta contradictio:qm̃ fuit dubius an aĩa pcedat cor
pus : tñ fuit certus de eius inmortalitate / unde &
ſemp ipſam enũciauit inmortalẽ. Sed qm̃ in pha/
biris de his abũde diximus:ideo nũc de his ãplius
non dicemus .

Capur octauũ:ĩ quo idẽ cõtradictor:reſpon
det ad quaſdã alias rationes noſtras : & eſt di/
ſputatio / an datæ ſolutiones ſatisfaciant.

d EINDE idem cõtradictor:ſatis tacitæ re
ſpõdet:duabus noſtris rationibus. Prima
eſt qm̃ philoſophus/nõ poſuit aliã fœlici
tatẽ aĩæ:q̃ ſcientiã ſpeculatiuã : quæ in pſenti uita
habeť:ueluti apertũ ẽ : ex libro ethicoꝝ. Qr̃ ſi aĩa
ſepareť ſcd̃m Ariſt.aliã ſtatuiſſet fœlicitatẽ. Secũ/
do qm̃ ſi aĩa ſcd̃m eius ſententiã a corpore ſepare
tur:utiq; cõueniens fuiſſet de ea/ & ſuis opationi/
bus in methaphyſica ptractaſſe: quod minime fe
cit. Addebamus & nos inſup: q; ueluti apud Ariſt.
nulla eſt intelligẽtia quæ nõ ſit forma orbis : cum
humana aĩa:magis reſpiciat materiã q̃ aliqua itel
ligẽtia : nã in eadẽ ſpẽ multiplicať : quod demrat
ipſam eſſe materialiorẽ:q̃ ſit intelligẽtia:qm̃ ipſa ĩ
eadẽ ſpẽ nõ multiplicať:neq; aliquid recipit a cor
pore:ipa aĩa humana recipiẽte:qm̃ a phantaſmati
bus moueť:igitur multo minus poterit eẽ huma
mana aĩa ſine corpore. Ad hæc oĩa ipſe reſpondet.
Primo q; Ariſt.in libro ethicoꝝ dũtaxat de fœlici
tate cõpoſiti ptractat:nõ aũt de ea quæ ẽ aĩæ : hoc
aũt Ariſt.pro tanto feciſſe dicit:qm̃ ea fœlicitas:q̃
eſt cõpoſiti nota eſt:& per rationẽ naturalẽ haberi
põt. At ea quæ eſt animæ fœlicitas: ignota ẽ : neq;
uia naturali atingi põt:quare & Ariſto.eã õmiſit.
Vñ & p hoc dicit reſponſionẽ eſſe apertã/ad id qd
ſecũdo loco adduciť. De itelligẽtiis nãq; ĩ metha.
Ariſt.cõſiderationẽ habuit:qm̃ de eis & earũ opa/
tiõibus:p uiã naturalẽ:ſcĩa haberi põt: qd ut p p/

habita patere pōt ſecũdum poſitionẽ de humana
aia fieri negt. Quod etiã p nos in tertio loco addu
ctũ eſt.ſ.nullã eſſe intelligẽtiã nõ mouẽtem orbẽ:
ex Ariſto.ſentẽtia: dicit cõtradictor: iſtud minime
aſcribendũ eſſe Ariſt. neq; hãc fuiſſe ſuã ſentẽtiã:
ſed iſtud ab eo poſitũ fuiſſe ueluti ꝓbabile: & ab
aliis cõceſſum: quod pōt eſſe manifeſtũ ex uerbis
ibidẽ poſitis. Dicit.n. demõſtrationes fortioribus
relinquamus: unde cõcludit nihil apud Ariſt. ꝓhi
bere: eẽ aias in quouis numero ſine corpore. Nos
aũt dicimus hũc cõtradictorẽ & ſibi cõtradicere:
& quæ ab eo accipiunt minime ueritatẽ cõtinere.
Imprimis itaq; ꝙ dicit duas eẽ fœlicitates: unã ui
delicet cõpoſiti: alterã uero ipſius aiæ: p illud per
quod ꝓbat dari fœlicitatẽ aiæ: p illud deſtruit fœ
licitas cõpoſiti: nã (ueluti ſuperius uiſum eſt) ſecũ
dũ ipm: ideo dat fœlicitas poſt ſeparationẽ: qm̃ quæ
ſunt in eẽ cõiuncto: nõ reddũt nos quietos: qm̃ &
aliud deſideramus. Sed eadẽ ratione nulla eſt fœli
citas cõpoſiti: qm̃ nullus uidet poſſe ſaciari ex re
bus humanis: qm̃ ſemp & alia cõuenientia cõpoſi
ta deſiderat: ut manifeſtũ eſt. Quare uel non dat
fœlicitas cõpoſiti i hoc mũdo: uel oportet eẽ alte
rũ mundũ: in quo cõpoſitũ ipm ſatiet: unde nihil
pōt dici pro una fœlicitate: qđ pariter dici neq̃at
de altera fœlicitate. Quod & cõfirmat: ſi iõ ẽ ꝓter
iſtam fœlicitatẽ altera fœlicitas: qm̃ quocũq; habi
to adhuc aliud deſideramus: cũ ꝗ appetitus natu
ralis ex toto fruſtrari nõ poſſit: ideo illud eſt cõſe
quibile: ut ſupra dicebat. Ve⁊ eodẽ argumẽto ꝓ
babit ꝙ ipſius cõpoſiti eſt alia fœlicitas: magis q̃
eſſe ſeparati: qm̃ ut unuſquiſq; in ſe ipſo experitur:
appetit æterno eſſe in iſto mũdo: frui bonis iſtius
mundi: magiſq; q̃ paradiſi: quod patet quoniam
nullus eſt adeo miſer: q nollet magis in ſua miſe
ria uiuere q̃ mori: uel ſi qui non ſunt tales: hoc
mõſtruoſum ẽ. Cũ igitur appetitus naturalis nõ
poſſit fruſtrari: ergo illa fœlicitas ẽ fœlicitas cõpo
ſiti: & non aiæ. Ite⁊ ſic firmat: qm̃ ſi ꝓter iſtã fœli
citatẽ daret alia fœlicitas: falſo Ariſt. redarguiſſet
Solonẽ ponẽtem: in hoc mũdo nõ eſſe fœlicitatẽ:
ſecũdũ illud noſtri poete. Sed.ſ. ultima ſemp. Ex
pectãda dies homini eſt: dicique beatus: Ante obitũ
nemo: ſupmaq; funera debet. Quod conſonat illi
ſaluatoris: neminẽ ſalutaueritis in uia. Quod ſi di
cat Solonẽ intellexiſſe de fœlicitate cõpoſiti. Nos
dicimus unde habes hoc? nõ.n. ex aliquo hoc ſci
tur. Amplius ipſe Ariſt. arguendus eſſet: qui indi
ſtincte loquutus eſſet in re in qua eſt opus diſtin
ctione: ſiq; daret fœlicitas aiæ ſeparatæ: illa uerius
eẽt fœlicitas magiſq; mereret nomẽ fœlicitatis q̃
ea quæ cõpoſiti: quare reꝑhenſio Ariſt. maiori re
ꝑhenſiõe digna eẽt. Sibi ẽt cõtradicit cõtradictor.
Dicit náq; Ariſt. tacuiſſe de ea fœlicitate quæ ẽſt
aiæ: qm̃ ignota ẽ: neq; naturali rõne illa ſciri pōt:
at ſupius dixit: cũ de illa propoſitione tertii de aia
diſputaremus.ſ. utrũ aũt ipſa exiſtẽs in magnitu
dine poſſit intelligere quæ ſunt extra magnitudi
nẽ: dixit inq̃: iõ dixiſſe exiſtẽs in magnitudine: qm̃
de eẽ cõiũcto ẽ dubiũ: ſed de eẽ ſeparato ẽ notũ: uide
licet ꝙ ſepata cognoſcat: in quo nullus ãbiget fœ
licitatẽ eẽ ponẽdã: ſi det ꝙ aia ſit ſeparata: modo igi
tur ſi hoc relictũ eſt ab Ariſt. tãq̃ notũ: qui igit ne
ri poterit: ut hoc ratione naturali nõ ſit indagabi
le: fueritq; ab Ariſt. relictũ: ueluti lumine naturali
non cognoſcibile? Præterea ſtante illa fœlicitate:
quam dicit poſitio.ſ. ꝙ aggreget oia bona: tũc illa
fœlicitas: non pōt poni in unione aiæ ad corpus:
qualis unio nũc eſt. Náq; (ueluti manifeſtũ eſt) hic
eſt pelagus miſeriaꝝ: neq; in ſeparatione: qm̃ ſic aia
ſeparata eẽt cũ uiolẽtia: qñquidẽ eſt ſeparata a toto: &
a ſua pfectione diſiũcta. Quare ſic nõ aggregaret
oia bona: & p cõſequẽs non eẽt fœlix: igit ſi debet
fœlicitari fœlicitate aggregãte oia bona: oportet
ponet reſurrectionẽ talẽ: qualẽ ſapiẽtiſſime ponũt
chriſtiani: & ꝙ uideãt deũ p eſſentiã: aliter.n. non
aggregaret oia bona: igit ſi Ariſt. cæteriq; natura
les poſuerũt aliã fœlicitatẽ ab ea quæ ẽ i hac uita:
poſuerũt corpora reſurrectura nũq̃ amplius iteri
tura: uiſuraq; deũ per eſſentiã: aliter.n. ſecũdũ po
ſitionem nõ eẽt fœlicitas. (Vt náq; dicebat Grego
rius: qui oia alia uidet: & nõ te uidet: nihil uidet:
& qui te uidet nõ uidẽdo alia oia uidet: qm̃ ipe es
oia) neq;.n. aggregaret oia bona. Quare p naturã
ſcimus corpora reſurrectura nũq̃ iteritura: uiſu
raq; deũ per eſſentiã: ue⁊ hoc nõ ſolum eſt cõtra
Ariſt. & oẽs philoſophos: ſed ẽt cõtra eccleſiã: qm̃
hæc ſola p gratiã ſciri poſſunt. neq; demões neq;
angeli ex puris naturalibus hoc ſcire poſſent. Nõ
minus ẽt falſum ẽ: quod tertio dixit cõtradicẽs.ſ.
Ariſt. nõ prorſus negaſſe aliquas eẽ intelligẽtias. q̃
nõ moueãt orbes. Primo qm̃ eſt famoſum de Ari
ſtotele apud fere oẽs: nume⁊ intelligẽtia⁊ eſſe ſe
cundũ nume⁊ orbiũ: cũ hoc ꝙ eſt eius aperta ſen
tẽtia.43. náq; textu.12. metha. ſic inquit Ariſt. Palã
itaq; eſt: ꝙ tot ſubſtãtias eẽ neceſſe eſt natura: pon
dera uerbũ (neceſſe eſt) & nõ dixit probabile eſt:
& ſeqt ſempiternas natura & imobiles ſcdm ſe:
& ſine magnitudine pp ꝓdictã cãm. Auerroiſq;
cõmẽto.44. digrediẽs aduerſus Auic. ſic inqt: qđ
aũt moderni dicũt ſubſtantiã primã: eſſe priorem
motore totius: falſum eſt: q̃libet.n. ſubſtãtia ipa⁊
eſt principiũ ſubſtãtiæ ſenſibilis ſcdm motorẽ: &
ſcdm finẽ: & iõ dicit Ariſt. ꝙ ſi aliquæ eſſent ſub
ſtãtiæ nõ mouẽtes: eẽnt ocioſæ. Ariſt. quoq; i.48.
textu eiuſdẽ.12. ſic dicit: ſi.n. eſſent aliæ: mouerẽt
utiq; fines exiſtẽtes lationis. Et Cõmẽ. in cõmen.
ſi aliqua eſſet ſubſtãtia abſtracta: quæ nõ moueret
tũc eſſet in diſpoſitione diminuta: ideoq; habet ab
Ariſt. & a Cõmen in pluribus locis: & ꝓcipue i .2.
de cœlo: hoc etiã ſatis rationabiliter ponendũ eſt:
qm̃ ſi aliquæ mouerẽt orbes: & aliquæ nõ moue
rent: tũc inferiora iſta nõ depẽderent ab illis quæ
nõ mouent. Qr uniuerſum nõ haberet colligatio
nẽ: totuſq; mũdus inferior non depẽderet ab illo
uniuerſo choro: quod nõ rationabiliter ponitur:
ſaltẽ ſcdm Ariſt. neq; poſſet aſſignari aliqua ratio
nabilis cauſa: cur aliquæ itelligẽtiæ informãt: aliq̃
uero nõ informãt. Amplius manifeſte iſtud cõtra
dicit poſitioni: qm̃ uel eſt eẽntiale intelligẽtiæ in

formare orbẽ:uel accidentale? Si eſſentiale:igitur
unaquæꝙ intelligẽtia iformat orbẽ:quod ipſe ne
gat. Si uero accidẽtale:nõ igiť intelligẽtia dat uere
eſſe orbi:ex quo.n.accidẽtale ſibi eſt orbem infor
mare:quomodo igiť ex ipſa & orbe fiet unũ p ſe:
eſſentialiterꝙ orbẽ informabit? Quod aũt dicit
Ariſt.dicere:rationabile eſſe:& ꝙ demõſtrationes
fortioribus relinquat:nõ eſt intelligendũ:quo ad
numeꝝ intelligẽtiaꝝ: nam ſupra dixit hoc eſſe ne
ceſſe:ſed referť ad numeꝝ orbiũ:ꝗ numerus ſpe/
ctat ad aſtrologũ quo ad probationẽ:methaphyſi
cuſꝙ mutuat ab ipſo aſtrologo:unde pro cõſtanti
habet methaphyſicus tot eſſe intelligentias:quot
orbes.Iteꝝ in quo numero ſint orbes:methaphy
ſicus accipit ab aſtrologo : unde ſe in hoc remittit
Eudoxo & Calipo ea tẽpeſtate diffamatis aſtrolo/
gis.Refert náꝙ Valerius maximus : quẽdã īterro
gaſſe Platonẽ de rebus geometricis:q̃q̃ Plato ĩ ea
arte pitiſſimus eſſet:ipm miſiſſe ad Euclidẽ geo/
metriæ profeſſorẽ:quẽ emulatus Ariſt.nõ minus
ſe ad profeſſores aſtrologiæ remiſit:perperã ergo
locus ille adductus/ſiue interptatus eſt a cõtradi/
ctore.Demũ dictus cõtradictor:finaliter cõcludẽs
dicit:apud Ariſt.non fuiſſe dubiũ humanũ aium
eẽ imortalẽ:ueluti dicit ſe aptiſſime demõſtraſſe:
ueꝝ utrũ incepit cũ corpore:uel non incepit:ipm
dubitaſſe:unde aut paꝝ/aut nihil ď illo loquutus
eſt:unde arguẽdi ſunt:qui Ariſt.dicunt negaſſe:ꝗ
ignorauit:qñquidẽ ſciuerit Ariſt. ipẽ/res nõ men
ſurari ad ſcientiã noſtrã : ſed magis ſciam a rebus
ipſis menſurari : ueluti ſcripſit ipẽ.x.metha. neꝙ
adeo iſaniuit Ariſt.ut exiſtimaret ſe oia ſcire. Qr
nemini mirum ſit:ſi dixerimus/ipm dubitaſſe de
aioꝝ ſeparatoꝝ ſtatu.ſ.an pcedãt uel nõ:& ď modo
cognitiõis eoꝝ. Adducitꝙ argumẽtum ſatis appa
rens.ſ.ꝙ Ariſt.nõ negauit aias ſeparatas:cũ náꝙ Pla
to clariſſima & ſonora uoce teſteť aios eſſe imor/
tales:ueluti ĩ Phædro/ĩ Phædone / ĩ libris de rep.
& fere ubiꝙ eſt uidere:cũꝙ ſtudium Ariſt.fuerit:
quoad potuit/Platoni contradicere : cũꝙ nihil de
hoc Ariſt.dicat:maxime increpãdus eẽt : neꝙ ſuã
conſuetudinẽ obſeruaret:ubiꝙ.n.& qñ põt/& qñ
nõ põt/eum infeſtat.Nos uero dicimus : in phabi
tis lõgũ ſermonẽ nos habuiſſe:uidelicet cũ Ariſt.
nõ poſſe ſtare aias pcedere corpus : qm̃ in eadẽ ſpẽ
nõ eſſent multe:ex ipſiſꝙ & corporibus / nõ uere
fieret unũ:noſtrũꝙ adiſcere eẽt quodã reminiſci:
ueluti deductũ eſt:quæ oia repugnant Ariſt. imo
oſtendimus ſupius/hoc ipſimet cõtradicenti repu
gnare:qm̃ ſi ipſa eſt fœlicitabilis/fœlicitate cõgre
gãte oia bona:ipſa nõ põt reuniri:ueꝝ de his ſatis.
Neꝙ etiã dicimus nos Ariſt.oĩa ſciuiſſe:q̃uis dica
mus ipm hoc nõ dubitaſſe.ſ. de pceſſione.Sed ad
illud/ꝙ Ariſt.Platoni nõ cõtradixit ponenti aias ĩ
mortales:dicimus hoc apertũ eẽ mẽdatiũ. Primo
náꝙ de aĩa/deſtruit aiaꝝ trãſmigrationẽ: in libro
de generatiõe reſurrectionẽ : in.7.metha. formas
p ſe exiſtentes informare materiã generabilem &
corruptibilẽ:imo uniuerſaliter/oẽm materiã: per
totũ finem primi de coelo : nihil eſſe æternũ a pte

poſt:quod nõ ſit æternũ a pte ante:intellectiuũ in
homine nõ poſſe ſeparari a ſenſitiuo: animáꝙ nihil
intelligere ſine ſenſu.2.&.3.de aia teſtať: infinitũ ĩ
actu ubiꝙ exterminat : uerũ aiaꝝ ſepatio ſine his
oĩbus/aut pluribus / aut q̃buſdã / fieri nequit.Qď
aũt nõ dicat hoc Platonem dixiſſe:quid opus erat
hoc dicere? qñquidẽ deſtruit ea:quæ ad ſeparationẽ
aiæ ſequũtur. Vel fortaſſis/hoc Platõi nõ aſcripſit
qm̃ forte:neꝙ illud tenuit Plato : q̃q̃ in libris ſuis
ſic ſcripſerit. Sunt náꝙ apologi facti ad ciuiũ iſtru
ctionem:nõ aũt ad ueritatem intelligendã pp ho/
minũ indiſpoſitionẽ. Neꝙ quis de hoc mireť: nã
cũ de hoc uerba haberem / cũ græco quadã pitiſſi
mo:dixit mihi/Platonẽ nõ poſuiſſe aias inmorta
les & multiplicatas:ſed hoc dixiſſe ſecundũ apolo
gũ : ueꝝ ipſi uideãt de hoc.

❡ Cap.9.ĩ quo dictus cõtradictor:nos arguit
de ĩſufficientia:& fit diſputatio de hoc.

DEM cõtradictor nobis opponit: ꝙ mul
i ta ĩdiſcuſſa reliqmus : quæ tñ erãt neceſſa
ria ad noſtri opis cõplementũ. Hæc uero
numero quatuor ſunt. Primũ ẽ/an hõ naturaliter
appetat inmortalitatem. Secũdum eſt conceſſo ꝙ
aia ſit mortalis:an in aliquo caſu eligẽda ſit mors.
Tertiũ eſt/an miracula fieri poſſint : a corporibus
cœleſtibus. Quartũ eſt an ſine mẽdatio hõ dirigi
poſſit ad propriũ finem. Ad quæ nos dicimus : ꝙ
quæcũꝙ ex his quatuor/faciũt ad noſtri negotii
cõplementũ.per nos diſcuſſa ſunt : ĩ noſtro tracta
tu de imortalitate aiæ:quæ uero propoſito nõ de
ſeruiũt omiſimus:qm̃ ſecũdũ artem peccaremus:
ut manifeſtũ eſt. Veꝝ quantũ ſit de primo : q̃q̃ la
tiſſimũ ſermonem de hoc habuerimus:in noſtro
tractatu : cũ ſolueremus argumentũ iſtud factũ a
Diuo Tho.ĩ prima pte:iterato tñ & nũc dicemus:
ueluti & tũc diximus:uidelicet nõ ſine magna mei
ad miratiõe illud a Diuo Tho.adductũ eẽ:mihi ui
dere. Manifeſtũ náꝙ eſt:nos appetere ppetuo eſſe:
nõ tm̃ quo ad aiam:ſed quo ad eſſe ſuppoſiti:tum
qm̃ iſtud eſse habemus : & iſtud eſse tm̃ cognoſci
mus:cuius ſignũ eſt : ꝙ ex mille milibus: uix unũ
repies:ꝗ appetat illud eſse ſeparatũ : tum qm̃ apud
omnes/tenentes hoiem cõponi eſsentialiter ex aia
& corpore : aia appetit naturaliter eſse coniuncta
corpori:qñquidem eſse ſeparatũ eſt cõtra naturã/&
impfectũ:quod naturaliter appeti nõ põt : nullus
tñ hoc eſse.ſ.ſuppoſiti ſecũdũ naturã æterno con
ſequi põt.Quapp hoc argumentũ nõ minus mo
leſtat ponentes aiæ imortalitatem:q̃ mortalitatẽ:
nã &.3.ethicoꝝ diciť : hũc eẽ appetitũ ipoſsibiliũ.
Quapp reſpõdentes dicimus hoiem eſse ãcipitis
naturæ:mediũꝙ collocatũ iter deos & beſtias:qꝛ
de utriſꝙ pticipat:ſua integra remanente naturaꝝ
unĩ & in eo/tres aſſignamus appetitus: naturalẽ.ſ.
& hũc ſcd̃m eſse cõpletũ:qñqdem & hõ ipſe uere
ſit mixtũ/uegetatiuus/& ſenſitiuus:quare & ſecũ
dũ hũc appetitũ:imortalitatem appetit:qualem ĩ
aiata mortalia.uegetatiua & ſenſitiua appetũt : &
enim hæc reſiſtunt corrũpentibus:appetũtꝙ eſse
q̃tũ poſsũt ; ſecũdũ ꝙ ſpẽm & nõ idiuiduũ poſsũt

perpetuari : & in his deſideriis hõ in nullo deficit
ab illis: qñquidé/uere mortalis eſt : uere uegetet:
& ſentiat. Aſſignamus & in hoie appetitũ deoꝝ:
ueꝝ hũc impropriũ/obleſum/& occaſionatũ/ qñ
quidé nõ uere hõ diuinus ſit: cũ nõ uere opa deoꝝ
habeat: ſed ueluti umbra & ueſtigiũ deoꝝ eſt. Qr
neq; hoies dei: ſed diui ſunt dicti: unde ſcdm hũc
appetitũ in æternitaté aſcẽdit: ueꝝ ueluti ut imp/
fectũ habet: ſic & impfecte appetit: neq; incõuenit
ſcdm talé appetitũ fruſtrari: qm̃ appetitus iſte nõ
ſibi ineſt ex propria natura hois: cũ rationalis ſit:
ſed ex natura ſupioris generis : ſiue uniuoci : ſiue
analogi: qué ex toto/in hoie fruſtrari/nõ eſt ipoſſi
bile: uidemus.n. talpã aptã uidere: cũ cœca ſit : mu
las hr̃e oĩa inſtrumenta ad generationé requiſita :
multũq; generationé deſiderare : idẽq; de multis
ex putredine genitis: quæ tñ nõ poſſunt ad deſide
rata puenire: qm̃ tale deſideriũ habẽt obleſum &
impfectũ: qd q; non cõpetit eis ex natura ſpẽi: ſed
ex natura generis. Talpa.n. qua talpa: nõ eſt uiſiua:
ſed qua aĩal eſt: neq; muloꝝ genus generatiuũ eſt:
qua muli ſunt: ſed qua aĩalia: & quoniã d aſino &
equo pticipãt: qr ſicuti mulus/eſt quoquõ aſinus
uel equus: ſic quoquõ & nõ pfecte: põt in ea quæ
aſinus & equus poſſunt: unde cũ hõ : quoquomõ
deus ſit: ſed impfecte: ſic & impfecta deoꝝ opera
exercere põt: unde nõ incõuenit ſi æternitaté appe
tat: & eã cõſequi nõ poſſit. Aſſignamus & tertio i
hoie appetitũ qui rationalis eſt: & hic proprie de/
betur hoi : ſcdm quem cæteri appetitus regulãdi
ſunt. Nã quãq̃ homo beſtialé habeat appetitum:
dedit tñ naturæ cõditor/ut poteſtati rõnalis ſubii
ciatur: tam et ſi multi hoies in hoc appetitu: oẽ ge
nus beſtiaꝝ excẽdãt. Nõ minus cohibẽdus eſt ab
hoie: appetitus ſcdm qué in diuina extollit: nã q̃q̃
hõ diuina cognoſcat/diuina appetat: qm̃ itet mor
talia proximior eſt deo: tñ ratio cogit : ut hæc oĩa
ad ſobrietatem fiãt: neq; plus ſape q̃ oportet: neq;
plus deſiderare: q̃ proprie naturæ cõueniat. Qr ſi
dicti appetitus: uidelicet ſenſitiuus/& diuinus: q i
hoie ſunt: a ratione regulent : nullũ hoi icomodũ
afferũt : ueꝝ maxime profigui ſunt. Aſt ſi ſine lo/
ris liberiq; dimittãtur: hoiem p̃cipitem tradunt.
Quod itaq; adducebat: q hõ æternitaté appetit:
hoc quidé cõcedimus : ſecũdũ appetitũ pticipãté/
impfecte tñ & ſecundũ umbrã de diuinitate: ſed
nõ ſecundũ rationé regulatũ/qm̃ uoluntas huma
na multotiés eſt impoſſibiliũ: ueluti in apetendo
immortalitaté: ſicuti.3. ethicoꝝ tradit Ariſt. At ra
tio ſemp eſt poſſibiliũ. Qr humanus appetitus ra
tione regulatus: nõ põt i totum fruſtrari: neq; ho
minem p̃cipité dare: reliquis in oppoſitũ ualenti/
bus: nulla igitur ẽ ratio ibi adducta: & tm̃ magnifi
cata. De ſecũdo ẽt q̃plura diximus i noſtro tracta/
tu: & in capite penultimo/ueꝝ nequeo nõ mirari
de ſic iſtãtibus: cũ fides catholica/ratio naturalis/
boniq; mores expoſcãt: mortem p̃eligendã: ne pec
catũ ſaltẽ graue incurramus: & ſecũdũ theologos:
quodcũq;/quãtũcũq; leue ſit : etiã ſuppoſito q aĩa
eſſet mortalis; ſecundũ orthodoxã fidem : magis
deſiderandũ eſt nihil eſſe : q̃ Saluatoris mandata
trãſgredi. Et.n. qui opus aliquod opant inferni ti
more: uel paradiſi ſpe: ſi ſolũ pp illud opant: gra/
uiſſime peccant: excluduntur q; a ciuitate dei: qñq
dem deũ ament: amore cõcupiſcentiæ: & nõ ami/
citiæ: ueluti lupus agnos : deũq; non amant ſed ſe
ipſos: dictũq; eſt in noſtro tractatu : q tũc pſe non
eligitur mors, ſed uirtus ipa: amor q;/& charitas i
deũ. Quare quod aduerſus nos adducunt: eſt etiã
cõtra religiones oẽs: & p̃cipue chriſtianã: quã cer/
to uerbo/magis q̃ opere profitentur. Ad id etiam
quod tertio querit. ſ. an per corpora cœleſtia poſ/
ſint fieri miracula: dicimus cũ Diuo Tho. in queſi
to de miraculis: & in libro de chriſti humanitate:
& in pleriſq; aliis locis: duo eẽ miraculoꝝ genera:
unũ uidelicet ueꝝ: alteꝝ aũt nõ ueꝝ. Veꝝ eſt/ qd
excedit facultaté naturæ: & hoc tripartitũ eſt : qm̃
uel eſt quo ad ſubſtantiã facti: ueluti duo corpora
eſſe in eodé loco: uel quãtum ad id in quo fit: ſicut
mortuoꝝ reſurrectio: uel cæcoꝝ illuminatio: uel
quãtũ ad modũ: uel ordiné faciẽdi : ueluti cũ aliqs
ſubito curatur a febre: abſq; ſolito & cõſueto cur
ſu naturæ: & ſcdm iſtũ modũ : nihil p̃ter deũ uir/
tute propria: põt iſta facere: neq; hoc negamus: uel
remouemus a deo : q̃q̃ impuriſſimi criminatores
mei: hoc mihi aſcribãt: imo dico q p hæc ſola po
teſt probari humanæ aĩæ imortalitas : ſolaq; hæc
eſt uia certa: at cætera quæ ad eius imortalitaté ad
ducunt : magis poetica & rethorica ſunt: q̃ proba/
bilia: uel demõſtratiua. Non ueꝝ aũté miraculoꝝ
genus: eſt quod cõem hoium ſenſum trãſcendit:
ſed nõ uires naturæ: hocq; de facto faciũt corpora
cœleſtia. multaq; exiſtimãtur eſſe ueræ miracula:
quæ nõ ſunt. Præter hæc etiam ſunt: & miracula
phãtaſtica: qualia ſunt : quæ p p̃ſtigiationes fiunt:
quæ a fraudolẽtis & flagitioſis hoibus fiunt. Vtpꝫ
aũt puer ſtatim editus loquatur : p̃dicetq; futura:
qualé Titus liuius/Eutropius/Plinius/copluresq;
hiſtoriaꝝ ſcriptores/referrũt fuiſſe: in bello ſegũ/
tino: quod etiã bos loquat : ut Valerius refert : tẽ/
pore ciuilis belli: & q ſimulacra appareãt: & talia
hmõi. Exiſtimo q tã & ſi fiãt aliqñ: ex uero mira/
culo: nihil tñ prohibere & hæc fieri poſſe ex natu
ræ & corpoꝝ cœleſtiũ beneficio: ueluti dicũt theo
logi aliqué ſanari a febre cõtingit: & uotoꝝ: & me
dicoꝝ beneficio: hoc tñ nõ temere: neq; ptinaciter
affirmo: ſed me ſubiitio determinationi apoſtoli/
cæ. Sunt tñ aliqua: quæ nullo modo in cauſam na
turalé poſſibile eſt referre: de quibus non eſt ambi
guitas aliqua: ueluti q dñs Ieſus Lazarum quatri
duanũ reſuſcitauerit : q clauſis ianuis ad diſcipu/
los intrauerit: quæ ſola aĩæ immortalitaté demon
ſtrãt: ueluti diximus: i noſtro tractatu : hæcq; tria
ſatis explicita ſunt ibi. De quarto uero : uidelicet
an homo: in propriũ finé dirigi poſſit abſq; mẽda
tio: profecto hoc mihi ſatis curioſe queſitũ uidet :
&.n. huic noſtro negotio oĩo impertinens eẽ uidet.
Dico tamen/iſtud nedũ nõ eẽ impoſſibile: imo de
facto cõtingere: ueluti in uiris ſtudioſis: & uirtuti
bus deditis: eſt perſpicuũ uidere: uerũ q in oĩbus

hoc eſſe poſſit:nedū iſtud eſt impoſſibile ſine mē
datio fieri:imo neq cū mēdatio:ſicuti manifeſtū
eſt.nō tñ p̄iudicādo diuinæ potentiæ:ueluti deus
poſſet:oēs hoīes ſaluare:nō tamen ex cōmuni cur
ſu naturæ:ſic &.n.magis reſultat dei gloria: ma/
giſq; eius iuſtitia refulget:pulchriorq; reddit̄ mū
dus: ut Auguſtinus/cœteriq; theologi declarant:
quare &c.

¶ Capur decimū & ultimū i quo cōtradictor ſe excuſat de hoc/q nobis cōtradixerit: non minuſq; me excuſo q me defenderim.

VONIAM dictus cōtradictor: in ultimo
q ſui tractatus:honeſtiſſime ſe excuſat:& ſe
caſtigationi noſtræ ſubiicit.Ideo ip̄m con
tradictorē cœteroſq; alios ſcire uolo:me minime
hæc moleſte ferre:ipſiſq; inmortales gratias ago:
obſecroq; eos in futurū non ſolū in hoc/ueꝝ & in
quibuſcūq; aliis: in quibus me a ueritate deuiare
credunt:ſuas ſcribere opiniōes. Si nāq; mihi uide
buntur meliores:teſtor deū me erraſſe/nō erube/
ſcam palam cōfiteri:ipſiſq; me nō paꝝ debere ſen
tiā. Nā ueluti corpus egrotās nihil magis q̄ ſanita
tem deſiderat:ſic aīa ignorās:nihil magis q ſciam
deſiderare debet. Quod aūt ipſe noſtræ caſtigatio
ni ſe ſubiiciat.q̄q̄ ip̄m nō ficte:neq; ex ironia: hæc
dicere exiſtime:nā inter omnes mortales quos no
ui:optimus atq; integerrimus eſt:minime tamen
hoc accipio. Ipſe.n.eſt īgenio acutiſſimus: iuditio
grauiſſimus: ſoluſq; iſte pace oīum alioꝝ dixeri/
eſt:qui nō ſine magna ratione cōtradixerit:ueluti
eſt uidere ex alioꝝ contradictionibus. Et qm̄ ip̄m
uirū optimū/atq; doctiſſimum certiſſime ſcio:iō
nō minus me ab ipſo caſtigādum p̄hibeo:q ip̄e ſe
ip̄m mihi caſtigādū exhibuerit: certiſſimeq; ſcio/
propter hæc nullas eē inter nos ortas inimicitias:
neq; noſtrū amorē aliqua ex pte diminutū eſſe:nā
ueluti ſcribit Diuus Hieronymus ad Auguſtinū:
q̄q̄ in opinionibus nō erimus cōcordes:in chriſto
tñ erimus unanimes:ſic & d̄ nobis iudicet.Diſcor
dia.n.in opinionibus ſpeculabiliū:inimicitiā non
generat:ut dicitur.x.ethicoꝝ: imo hæc/ maxime
ad ueritatē inquirēdam eſt neceſſaria: ut.n.eſt in
prouerbio:ferrum ferro acuit̄: q ſ:&c.

PETRI POMPONATII MANTVANI: Apologiæ Liber primus explicit: incipit Liber ſecūdus.

¶ Caput primū in quo ponitur intentio/& ordo procedendi.

N PRIMO Apologiæ noſtræ uolu
mine:ſatis abunde reſpondimus: ad
i cōtradictorē primū:q̄quidē:& ipſe
diffuſe/& grauiſſime: aduerſus nos
ſcripſerit:ſuper eſt modo: ut in hoc
ſecūdo uolumine:ad reliquos reſpondeamus:qui
& ſi noſtræ aduerſentur opinioni:rationabiles tñ
ſunt:cū dictoꝝ ſuoꝝ cauſas aſſignēt. Et qm̄:hi ad
modū pauci ſunt.ſecūdū quod ſcire potuimus:iō
i uno ſolo claudent̄ libro: demū diuino opitulāte
auxilio:in tertio uolumine:reſpondebimus illis q
ſolis uerbis & conuitiis:nobiſcum cōtendere.Hic
itaq; primus occurēs:eſt celeberrimus ſacræ theo
logiæ profeſſor:frater Vincentius de Vincētia:or
dinis p̄dicatoꝝ:regenſq; ſtudii Sācti Dominici in
Bononia. Cū nāq; hic doctiſſimus magiſter: lege
ret primā partem ſummæ.S.Tho. p̄ueniſſetq; ad
partē illā:ubi in dicta ſumma p̄tractatur de aīæ in
mortalitate:a multis eius auditoribus audiui:eū/
dē magiſtrū in multis tractatū noſtrū annotaſſe:
ſic q oēs rōnes noſtras ſolueret: poſitionēq; meā/
ſubtiliſſimis argumentationibus refelleret:Verū
qm̄ in referēdo quæ per ip̄m adducta ſunt:nō oēs
ex ipſis auditoribus cōcordes erant:ideo eoſdē ro
gaui:ut uirū hūc doctiſſimū adhortarēt: illa ſub/
tiliſſima dicta cōtra nos edere:etiā de hoc librum
cōpilare:nā non modicā utilitatē oēs q ſtudiis phi
loſophiæ uacāt/ex eo libro reportarent. Hic autē:
q̄uis:ut ipſi referunt: hoc facere eis pollicitus ſit:
nūq̄ tñ ſcripſit:ob eam cauſam (ut puto) qm̄ uerē/
do morbo infeſtabat̄. Cum aūt maxime deſidera
rē intelligere:quæ ab ip̄o dicta eſſent:nō ex alio
relatione:ſed ex eius ore proprio:ideo inſtantiſſi/
me rogaui Lodouicū nogaroli agri Veronēſis co/
mitē:utriuſq; & amicū/& auditorē: ut ex eius ore
illa audiret: & poſtea ſcriberet: ſcriptaq; mihi da/
ret:qui ut officioſiſſimus eſt:mihi morem geſſit.
Sed cū ab eo magnū uolumen expectarē/relatum
nāq; erat: multa aduerſus nos attuliſſe: admodū
tñ pauca accepi:ad quæ reſpondere inſtitui. De re
liquis uero/ quæ aduerſus nos adduxiſſe fertur:ni
hil dicere intēdo:q̄quidē illa eū dixiſſe:nihil cer/
ti habeā:nolo.n.aliquid ſibi temere aſcribere. Cū
aūt hoc p̄fecero:ad quorūda noſtroꝝ auditorum
dubia nō ſpernēda:pro poſſe reſpondere tentabo.
Diu etiā & per litteras / & p amicos curaui:habere
quēdā tractatū uiri eminētiſſimi: Magiſtri Silue/
ſtri de prierio/ſacri palatii apoſtolici magrī:quem
quidā ex eiuſdem ordinis fratribus:aduerſus nos
cōpoſuiſſe retulerūt. Veꝝ cū p̄ximis his diebus:
Magiſter Ioānes de auguſta frater eiuſdē ordinis/
ex urbe rediens:ad nos ſe cōtuliſſet/retulit:Magi/
ſtrū Silueſtrū/nihil aduerſus nos ſcripſiſſe:q̄q̄ for
ſan ſcripſiſſet aduerſus quēdā confratrē:aſſerentē
Ariſt.ſentire aīos eſſe mortales. Retulit & Am/
broſius ep̄us lamoſenſis:Mantuæ ſufraganeus:ui
rū diuiniſſimū & per uniuerſum decātatū:Augu
ſtinū nyphum ſueſſanū/non tractatū/ueꝝ ingens
uolumen cōtra nos ſcripſiſſe:ſed hoc nōdū ad ma
nus noſtras peruenit:ip̄m tñ expectamus:nā ma/
ximam rem futuram exiſtimo: quādo a maximo
uiro proueniat.

¶ Capur ſecundū in quo ponūtur ea/ quæ ad/ uerſus nos adduxit:Magiſter Vincentius de Vincētia ordinis p̄dicatoꝝ:&c.q̄ Lodouicus Nogaroli/Comes/ex eius ore audiuit: eoq; præſente ſcripſit.

EXEMPLAR.

r ESPONSIO Reuerēdi fr̄is Vincentii or/
dinis p̄dicatoꝝ:ad argumētū Petri pōpo/

natii Mātuani:aſſerētis de mente Ariſt.mortalita
tē aīæ. Et ad primū/ qđ dicebat Diuus Tho.ꝙ ex
eo.ꝙ aīa intellectiua: æternitatē/ & ſupna affectat:
& nō utitur organo corporali: ideo concludebat
aīam eſſe inmortalē:Petrus reflectit argumentū/
& inquit:ipſa aīa ut uegetatiua & ſenſitiua: affectat
mortalia & caduca:utitur organo corporali: nec
oēs formas cognoſcit:ergo ē materialis & morta
lis:cū nō uideaſ eſſe maior ratio de uno q̄ de alte/
ro.magiſq; dicaſ materialis & mortalis:q̄ inmate
rialis:& inmortalis:cū multo plura ſint: q̄ pmo/
ueant ad materialitatē:q̄ ad īmaterialitatē:nā a ſu
pabūdanti debet fieri denominatio. Reſpōdet fra
ter Vinc.negādo aſſumptū.ſ.ꝙ licet argumētum
reflectere: & rō eſt:quia uegetatiua & ſenſitiua in
cludūtur in itellectiua ueluti trigonū i tetragono:
& cū ipſa intellectiua dicaſ eē potior/ & nobilior:
debemus tenere ipſam inmaterialē & inmortalē:
penes opationes intellectiuæ:& nō uegetatiuæ:&
ſenſitiuæ:quia ipſe in intellectiua includūtur: tāq̄
impfectiori. Secūdo.M.V.reſpondet ad ſecundū:
qđ inquit. Primo ꝙ ſi nos inſpexerimus climata
habitabilia:rariſſimos iueniemus hoīes: q ſint ra
tionales:& qui potius nō ſint beſtiæ/ q̄ hoīes. Ad
quod.F.V.Rńt/ ꝙ q̄uis inueniātur hoīes:qui non
multū/aut nihil/dediti ſint contēplationi & ſcien
tiæ:nullus tñ eſt adeo efferus & barbarus: qui i ſe
nō habeat aliquod iudiciū intellectus. Quis.n.pri
mis principiis nō aſſentit:quæ nobis nota ſunt lu
mine itellectus agētis:& hæc eſt ſolutio .D.Tho.
in queſtionibus diſputatis.q.14. qui fere idē facit
argumentū. Tertio ad tertiū.ſ.ad rationē ſiue con
ſequentiā quam facit philoſophus:primo de aīa/
Textu cōmen.12.ubi dicit: ꝙ ſi aīa īdiget corpore
ut ſubiecto:aut ut obiecto:nō contingit eā ſepari.
Rńt F.V.ꝙ.P.fundando ſe ſup hac auctoritate:de
bebat impugnare expoſitionē Diui Tho. quē tñ
in oībus ſequiſ:cū ergo illā expoſitionē nō impu/
gnauerit: debemus huic cōſequentiæ/iuxta Diuū
Tho.reſpōdere & dicere:ꝙ philoſophus nō eſt lo
quutus ibi determinādo aliquā queſtionē: ſed po
tius uolēdo innuere:quāta ſit difficultas circa acci
dentia aīæ:quod manifeſte patet:ex textu.4.phi/
loſophi:ubi dicit:oio āt & penitus difficillimoꝝ
eſt:accipe aliquā fidem de ipa: quā queſtionē hic
motā:ſicut in expoſitiōe dicit.D.Tho.determinat
philoſophus in.3.ubi pbat ipſam aīam nō eē phā
taſiā:indigere tñ corpore ut obiecto:cū hoc tñ di/
cit ipm intellectū eſſe inmortalē:& perpetuū. Qđ
fatuū ſibi uideſ/iquit/accipe argumēta facta ante
oppoſitū: tāq̄ diffinientia & terminātia queſtionē.
Addit & ad hoc/ꝙ ſimpliciter indigere corpore/
ut obiecto:nō arguit inſepabilitatem:quod patet
primo ex Diuo Tho.i prima pte ſummæ.q.75.ar
ticulo.2.in reſpōſione ad tertiū argumentū. Præ/
terea addit rationē/& ad hoc:quia q̄uis ſit diuerſi
tas inter intelligere noſtrū & intelligentiaꝝ.tñ &
ipſe indigent corpore ut obiecto: & ſunt inmate/
riales:nā ipſe agentes p intellectū & uolūtatē:mo
uent orbē determinatū.ſ.hūc orbē: quē neceſſe ē

ut intelligāt:ut p eius motum eſſentiā diuinā a ſe
ipſis intellectā manifeſtent. Quarto ad quartū ar
gumētū de īfinitate aīaꝝ: inqt.F.V.reſpōdeat phs:
curioſi querāt Capreolū: phs negauit infinitatem
in magnitudine: & in inmerſis in materia: forte
ipſam cōceſſiſſet i abſtractis a materia. Vide quæ
dicit.D.Tho.in prima pte ſummæ/ & in libro cō
tra Gentiles. Quinto ad.5.& ultimū argumentū
quod ē fundatū:ſup auctoritate philoſophi in pri
mo cœli:Textu cōmēti.125. ubi dicit ꝙ icorrupti
bile & ingenitū cōuertunſ:quare ſi aīa eſt incorru
ptibilis:eſt ēt & ingenerabilis. Reſpōdet.D.Tho.
in q̄ſtionibus diſputatis:ꝙ intelligiſ ingenerabile:
quod habuit eſſe:nō p ueras cauſas generationis.
Si uero dicat.P. ꝙ iſta reſponſio deſtruit textum:
quia dicit philoſophus:ꝙ īcorruptibile eſt:quod
nūc eſt:& poſterius nō ueꝝ erit dicere nō eſſe: qđ
ſcđm philoſophū cōuertiſ cū i generabili:quod ē
illud:quod nūc eſt:& prius nō erat uerū dicere nō
eſſe. Rńt.F.V.ꝙ rationes illæ ſunt probabiles: uñ
& philoſophus cōditionaliter loquiſ in textu/ cū
dicit. Aut ſi quidē hæc adiuicē cōuertūtur:quod
innuit &.D.Tho.in fine primi de cœlo.& ipſemet
philoſophus:in principio ſecūdi dicit: ꝙ ex ratio/
nibus factis: licet accipere aliquā fidem :nō aūt di/
xit ſciam: illæ aūt rationes pcedūt cōtra Platonē:
qui uolebat ex illo inordinato factū eſſe mundū:
& per uolūtatē diuinā:poſtea in æternū perpetua
tuꝝ. Quare rationes ille ſunt ad hoīem:nō ſimpli
citer prolatæ. Præterea aliud eſt loqui de mūdo q
eſt quodā cōpletū in ſe:& aliud ē loqui de ipa aīa:
quæ ut forma depēdet ab alio: ſaltem in informā
do. Præterea ſi dicimus/ꝙ aīa ē īcorruptibilis: de
bemus intelligere/ꝙ ſit incorruptibilis.i.ꝙ p nul
lā potentiā extrinſecam: neq; ex ſe/poſſit deſinere
eē:quod ſibi nō cōpetit:quia ueꝝ eſt/ꝙ ex ratione
ſua nō pōt corrūpi:bene pōt corrūpi p cauſam ex
trinſecam.i.pōt annihilari a deo: ſic accipimus in
generabile quod cū incorruptibili cōuertiſ:quod
quidē ex ſe nō pōt produci in eſſe.i.p ueras cauſas
generatiōis:pōt tñ produci a cauſa extrinſeca.ſ.p
creationē:& ſi aliter dicaſ icorruptibile/cū ingene
rabili nō cōuertiſ. Vltimo.P.ad auctoritates phi/
reſpondet ꝙ intellectus humanus: qua itellectus
eſt &c.F.V.D.ꝙ ſibi uideſ mera fatuitas dicere ꝙ
remaneat poſt cōpoſitū:& aduenıat ab extriſeco.
Hæc đ uerbo ad uerbū/ex originali trāſcripta ſūt:
nullo prorſus addito uel diminuto.

Capur tertiū: in quo diſputatur de ſufficiētia
dataꝝ reſpōſionū:ab ipſo.M.F.V.Vicētino.

SIGILLATIM itaq; opere pciū eſt uidere/
q̄tū datæ reſpōſiones noſtris argumenta/
tionibus ſatisfaciāt. Prima.n.reſponſio nō
uideſ ſatisfacere:nā ueluti diximus i primo libro:
nō negamus hoīem eſſe intellectiuum:uel uerius
rationalē:imo ſimpliciter & abſolute talis dicen/
dus eſt:qm̄ illa eſt ultima drīa:a qua ſimpliciter ſu
menda eſt denominatio: uerū cū ultra hoc ꝙ hō
eſt rationalis.eſt etiā uegetatiuus ſenſitiuus:& cō/
poſitus ex contrariis:& a rationali ſumaſ inmor/

talitas:& ab oībus aliis mortalitas:quo fit ut hō ſi
mul ſit inmortalis & mortalis:cū aūt hæc ſimpli
citer de eodē enūciari nequeāt:pp manifeſtā repu
gnātiā:neceſſe igiſ eſt:aut humanū aīum nō uere
eē inmortalē:aut nō uere mortalē:ſed unū iſtorū
eſſe ſimpliciter:alteꝝ uero ſcdm qd tm̄. Et.n.ſic/
oppoſitionē nō habent:ueluti elenchoꝝ primo di
ciſ.Quod igiſ iſtoꝝ aīa ipſa retineat ſimpliciter:
ſolū ex opationibus cognoſci pōt:ut metheoroꝝ
.4.&.8.metha.tradiſ.Aſt infinitæ fere opationes:
& propriiſſimæ atteſtanſ ſuper mortalitatē:ueluti
ſunt oēs operationes / procedentes a ſenſitiua/ue
getatiua/& mixtiōe. Vix lāt duæ & obſcuriſſimæ:
ī aīo repiunſ:quæ atteſtenſ ſupra inmortalitatē:
hæq ut ita dixeri3: magis æquiuoce:q̄ analogice/
dicūtur cū illis deoꝝ:quod manifeſtū ē: & ex mō
operādi:& ex obiectis.At ſentire uegetare:& q̄ ex
mixtione proueniūt:uniuoce dicūtur cū mortali
bus:qr ex uero modo philoſoph.idi:proculdubio
cōcludendū eſt/humanū aīum uere eſſe mortalē:
ſecundū qd uero eſſe inmortalē:qñquidē opatio/
nes arguētes mortalitatē:ſint ueræ & propriæ:il/
læ uero ex quibus ſumiſ imortalitas: neq ſint ue
ræ/neq propriæ/ueluti uiſum eſt:cū quo tm̄ ſtat/
ꝙ ab illo nō uere intellectiuo & inmortali:ſed tm̄
ſcdm quid/ſed uere rationali: ſumaſ denomina/
tio ſimpliciter:qm̄ ultima & pfectiſſima eſt diffe/
rētia.Vnde per ſimile patet Reſpōſio ad ſecūdū:
dicimus.n.ꝙ quilibet hō habet aliquid rationis:
neqꝫ cū illud ſit obleſum & diminutū :opationi/
bus uegetatiuæ & ſēſitiuæ itegris remanētibꝫ: nō
uere ē inmortalis licet uere ſit rōnalis:ueluti dictū
eſt.Tertia ēt reſponſio ꝓrſus nulla uideſ.Dicit.n.
imprimis Ariſt. ibi non loquutū eſſe ſecundum
propriā ſententiā:quod tm̄ minime ueꝝ eſt: Ariſt.
nāq ibidem docet:quomodo procedendū ſit : ad
inquiſitionē ſciētiæ de aīa docetq quæ dāt ipſam
eſſe ſepabilē:& quæ inſepabilē. Amplius illa cōdi
tionalis eſt neceſſaria:cōſequēs nāq ſeqſ ex utraq
pte illius deſiūctiuæ:quæ eſt aňs:ſi nāq itellectus
eſt phātaſia:manifeſtū eſt ipm eſſe inſepabilem:ſi
uero non eſt ſine phantaſia:ſic ꝙ nūq̄ itelligat ſine
phātaſia.apertū eſt illud non minus ſequi:qm̄ qñ
ſeparus eſt.aut itelligit aut nō itelligit? Si nō itel/
ligit:utiq neq deſiderat:neq aliquod aliud opus
opatur:quare nihil ē:qm̄ nihil ocioſum ī natura.
Si uero itelligit/ & nō ſine phātaſia:ut poniſ in an
tecedēte:ergo cōiunctus eſt:qm̄ nō moueſ a phan
taſia niſi qua cōiunctus eſt.etiāp poſitionē: nō igi
tur ſeparus eſt:unde apertū eſt male negari / illud
eſſe ſcdm Ariſt.ſentētiā.Quod etiā dicit de expo/
ſitiōe ibi adducta p Diuū Tho.certe expoſitio illa
eſt cōtra ſic dicentē:dicit.n.ibi.D.Tho.Ariſt.in.3.
ſoluere illā queſtionē:uidelicet qm̄ intelligere nō
indiget corpore:ut ſubiecto:licet ut obiecto:uerū
hoc nō arguere inſepabilitatē aīæ.Sed uir doctiſſi
me ſi iſtud uniuerſaliter intelligaſ.ſ. ꝙ ſemp hu/
manus itellectus/in itelligēdo moueatur a phāta
ſmate:non minus ipſe itellectus ſepari poſſit : hoc
inq̄ falſum eſt:ueluti ſupius mōſtratū eſt:ſic.n.in

tellectus ſeparus nullā prorſus haberet opationē.
Quare quod adduciſ de prima pte ſūmæ ſi Tho.
uniuerſaliter intelligat illud:falſum & ridiculoſū
eſt.Nō aliter etiā dicendū eſt de cōfirmatione per
M.V.adducta.Intelligētiæ.n.ſi in oī ſua opatione
indigerēt corpore ueluti obiecto :nō eſſent inma/
teriales:neq p ſe ſubſiſtēre:qd.n.p ſe ſubſiſtit : p
ſe habet eſſe:& per ſe operaſ:unde quis audet di/
cere deū & intelligētias/in oī ſuo ope indigere cor
poribus cœleſtibus:qñquidē deus ē totius factor.
Quod ſi diciſ deus & itelligētiæ:intelligūt corpo
ra cœleſtia:neq nō poſſunt nō itelligere:ſed qd ī
telligiſ obiicitur intellectui:ergo deus & itelligen
tiæ in itelligēdo:īdigēt corpore ut obiecto.At cer
te ridicula eſt talis obiectio. Dato.n.illo ꝙ deus &
itelligētiæ nō poſſint nō intelligere corpora cœle
ſtia:nō tm̄ indigent corpore ueluti obiecto: ut hic
eſt ſermo:de indigentia obiecti.Ariſt.nāq ut etiā
exponit.D.Tho.per indigere obiecto:eſt moueri
ab ipſo.Dicit nāq ibi.D.Tho.ꝙ Ariſt.in.3.oſten/
dit:phātaſmata ita ſe habere ad itellectū:ſicuti co
lores ad uiſum:quis igitur niſi prophanus/aut in
ſanus audeat hoc de deo dicere:unde itelligētiā/ ī
intelligēdo corpus:dicere indigere corpore ut ob
iecto:& intellectū humanū:indigere phātaſmate
ut obiecto:eſt dictū pure æquiuoce: imo dicitur
æquiuoce intellectū in itelligēdo.indigere phanta
ſmate:& intelligētiam ī mouēdo corpus cœleſte/
indigere corpore cœleſti.Phātaſma.n.mouet itel
lectum poſſibilē.& ab eo nō moueſ :at intelligen
tia mouet corpus cœleſte:& ab ipſo cœleſti corpe
nō mouetur:qr diciſ de eis æquiuoce : q̄ perperā
ergo adduciſ ſimilitudo inter tā diuerſa. Quapp
proculdubio ſi intellectus humanus in oī ſuo ope
mouetur a phātaſmate:oīo inſepabilis eſt. Aſt for
taſſis dices (q̄q̄.F.V.hic nō dicat) Ariſt.intellexiſſe
uniuerſaliter:Diuū uero Tho.intellexiſſe pticula
riter:ut ſic ſit ſenſus ſcdm Tho.ſ.ſi aīa ī aliqua ſui
opatione dūtaxat indiget corpore ut obiecto : nō
eſt neceſſe ipſam ſepari:ſcdm uero Ariſto.ſenſus
ſit:ſi in oī ſuo ope aīa indiget corpore ut obiecto:
neceſſe eſt ipſam ſepari nō poſſe. Veꝝ uir iſte do/
ctiſſimus reſpōdeat ad ea:quæ aduerſus Auer.ſic
cauillantē adduximus ī noſtro tractatu de imor
talitate aīæ:ad ea etiam quæ cōtra Tho. in primo
huius apologiæ uolumie attulimus:ubi.D.Tho.
aſſerit humanū intellectū aliqñ ſine phantaſmate
intelligere.Soluat inq̄:quomodo ſcdm Ariſto.in
mortalibus intellectiuū ſepari nequit a ſenſitiuo.
& illud nō reminiſcimur poſt:qm̄ paſſiuus intel/
lectus corruptibilis eſt : & ſine hoc nihil intelligit
aīa:& ad reliqua quæ ibi p nos adducta ſunt. Re/
ſponſio etiā ad quartū argumentū:quantū ualeat
quid attinet dicere? remittit.n.intelligere uolen/
tem & reſponſionē deſiderantē:ad Diuū Tho.qui
nullā certā reſponſionē attulit:ſed aliter hic & ali
ter ibi:tandēq defatigatus dixit:uideat Ariſt. qm̄
quidē nihil ad chriſtianā religionē facit : cū ſcdm
eā mūdus incipiat & deſinat.Quod etiam dicit de
doctiſſimi uiri Ioannis Capreoli reſpōſione:ſatis

abunde in primo uolumine oſtenſum eſt: reſpon/
ſionẽ illá uaná eſſe: oſtenſum ẽ.n. nõ minus Ariſt.
negare infinitũ in actu in abſtractis: q̃ in ſenſibili/
bus: q̃q̃ in .3. phyſicorum principaliter intẽdat de ſen
ſibilibus: imo & Diuus Tho. apte in prima parte
ſũmæ: nõ minus negat ĩ abſtractis: q̃ in non abſtra
ctis. De reſpõſione etiá ad quintũ argumẽtũ quid
opus eſt dicere? cũ quatuor reſponſiones ibi po
nat: & poſterior ſemp eſt deterior priore. De pri/
ma quidẽ nihil attinet dicere: cũ & ipſe eá nõ lau/
det: q̃ debilis aũt ſit & ſecũda, manifeſtũ eſt. Dicit
náq; Ariſt. hoc dixiſſe nõ credẽs ſe demõſtrare: ſed
tñ pbabiliter procedens: quod cõtendit oſtẽdere
ex mõ loquẽdi ibi: ab Ariſto. uſitato. Secũdo náq;
de cœlo, dicit ad pricipiũ: ex his aliquis accipiet fi/
dem: ſed inquit ipſe fides nõ eſt ſcia. At uniuerſali
ter cõſideráti Ariſt. aperriſſime uidebit: hác fuiſſe
mentẽ Ariſt. neq; Ariſt. ipm aliter exiſtimaſſe: im
mo & ipſe Tho. ĩ expõe. 8. phyſicorum, & .12. metha.
arguit ſic Ariſt. interpretantes: q̃q̃ in aliquibus aliis
locis dicat oppoſitũ. Verum quod adducit de uerbis
Ariſto. primo de illo quod ponit primo de cœlo
textu .125. ubi dicit cõditionaliter (ſi quidẽ hæc ad
inuicẽ cõuertũtur) quaſi nõ affirmet Ariſt. ingeni
tũ & ĩcorruptibile cõuerti. Imprimis, eſt cõtra ſic
opponẽtem: qm̃ in altera reſponſione quæ ſequit
ponit cõuerti & rei ueritas eſt. Secundo qm̃ illud
nõ accipit, tãq̃ ambiguũ: ſed eſt ãñs ad illud: q̃d ſe
quitur: & quod principaliter intẽdit cõcludere:
uult.n. inferre, ſ. ſempiternũ cũ ingenito & incor
ruptibili cõuertat: qm̃ aũt infert hoc: ex eo q̃ inge
nitũ & incorruptibile cõuertũtur: ideo dicit: ſi qui/
dem igit hæc ad inuicẽ cõſequũtur: & quod quidẽ
ingenitũ ĩcorruptibile: & quod ĩcorruptibile ĩge/
nitũ: neceſſe eſt & ſempiternũ utriq; cõſequi. & ſi
ue aliquid ingenitũ ſempiternũ: ſiue ĩcorruptibi
le, ſempiternũ. Male ergo accipit hoc ambigue ſũ
ptum eẽ: ſed ueluti dictũ eſt eſt ãñs ad cõſequens
ĩtentũ. Nõ minus ẽt perperá adducit: illud primi
de cœlo, uidelicet: q̃ dixerit fidem, & non ſciam:
nam cũ hoc q̃ illa eſt modeſtia philoſophica ſæpe
Ariſt. abutitur terminis: ut unũ ꝓ altero accipiat:
ueluti multotiẽs cám pro principio: & principiũ ꝓ
cá accipiat: ueluti dicit Cõmen. modicá habendo
ſollicitudinẽ d̃ nominibus. Verum magis urgeret ſi
adduxiſſet illud quod ſequit in textu primo eiuſ
dem ſecũdi de cœlo: poſt illa uerba adducta. Dicit
enim ſic. magná utiq; habebit: & hanc iclinationẽ
ad fidẽ: quod uerbũ inclinationẽ. B. Tho. exponit
perſuaſionẽ: & cõſonat ſignificationi uerbi, incli
natio: ná inclinari ad aliquod eſt nõ firmiter ei ad
hærere: ex cõi acceptione eius: & certe recte expoſi
tum eſt. Sed ex illo nõ cõueniẽter accipit Ariſto.
perſuaſiſſe mũdi ſempiternitatẽ: ĩ principio ná ꝑ
primi textus: Ariſt. cõcludens ex fine primi libri:
uult accipiendá eſſe firmá fidẽ. i. ſciam: de mũdi
ſempiternitate. Quod uero ſequit de inclinatiõe:
ſiue pſuaſione: eſt argumẽtũ ſumptũ ex opinione
cõtraria: qui locus eſt topicus: ut dicit Boetius in
de differẽtiis topicis. Dicit.n. ſic, & p opinionẽ cá:

quæ ab aliter dicentibus & generátibus ipm: ſi.n.
ſic quidẽ habet: contingit ſcd̃m quẽ aũt illi factũ
eẽ dicunt: nõ cõtingit: magná utiq; habebit & hác
inclinationẽ ad fidẽ. Quare ex hoc recte habet, hác
eſſe pſuaſionẽ: quæ pſuaſio fidẽ confirmat: ueluti
fuit cõſuetudo Ariſt. ut poſt ſermones demõſtra/
tiuos ponat ꝓbabile: nõ ad ſimpliciter probádũ:
ſed ad cõfirmandũ. Quare dicit inclinationẽ ad fi
dem. i. cõfirmat demõſtrationẽ: quod patet ex al/
tera tráſlatione: dicit.n. ſic ẽt hoc cõfirmat ſermo
nẽ noſtrũ: q̃ cœlũ ſit æternũ, non corruptibile: uñ
incõpetẽter ex illis uerbis accipit Ariſt. fuiſſe opi/
nantẽ: & nõ demõſtrantẽ: recteq; uerbũ illud non
cõſiderauit. B. Tho. Quod ẽt adducit ibi argumẽ
tatũ eẽ Ariſt. cõtra Platonẽ: quare ratio illa eſt tñ
ad hoiem: & nõ ſimpliciter: q̃ incõſiderate hoc ẽt
enũtiat. Si náq; Ariſt. ex ſimpliciter ueris nõ pro
cedit: ſed ex datis a Platone: inſufficiẽs ergo eſt ea
doctrina ab Ariſt. tradita: ná nõ uniuerſaliter ptra
ctat: de nouitate uel æternitate: ſed tátũ ut uoluit
Plato: ubi igit Ariſt. ad plenũ ptractat? inſufficiẽs
ergo eſt Ariſt. cũ hoc q̃ oẽs modos incipiendi cõ/
memorat: pter illũ expſſe qui ẽ de noua creatiõe:
tãq̃ apud philoſophos nõ imaginabili. Tertia quo
q; reſpõſio nõ plus ponderat q̃ aliæ. Dicit.n. nõ eẽ
ſimile de uniuerſo & de aĩa: qm̃ unũ eſt totũ: & al
terum eſt pars. Aſt certe q̃q̃ hoc ſit uerum: nihil tñ inte
reſt ad propoſitũ: una náq; & eadẽ ẽ demõſtratio
de toto & pte: quátũ ad hoc q̃. ſ. incipit deſinit: &
quod deſinit incipit. Quare Diuus Augu. in .x. de
ciuitate dei cap. 31. aſcribit philoſophis aſſerenti/
bus: q̃ oẽ quod incipit eſſe: deſinit eẽ: & quod de
ſinit eſſe: incipit eſſe: quod cõtẽdit ĩpugnare. Mẽs
itaq; Ariſt. uniuerſaliter fuit: de toto & pte: quare
hæc tertia reſpõſio peccat p fallaciá non cauſæ ut
cá. Quarta aũt reſponſio q̃q̃ obſcuriſſima & inuo
lutiſſima ſit: ſibiq; repugnás: ſaltẽ ſcd̃m uerba: ad
rectũ tñ reducendo ipſam, ſtat in hoc: uidelicet q̃
genitũ duobus modis ſumi põt: uno. ſ. modo pro
eo quod habet intrinſecá cám ſui eẽ: uidelicet ma
teriá. & ꝓ eo quod nõ habet intrinſecá: ſed extrin
ſecá tñ: uerum quomodocũq; ſumat genitũ: ſi cor/
ruptibile ſibi proportionatũ accipiat: hæc inuicẽ
cõuertũtur: genitũ náq; p uerá cám generatiõis: ẽ
& corruptibile p uerá cám corruptiõis: genitũ ẽt
nõ per uerá cám generatiõis: ut pote creatũ: eſt ẽt
corruptibile nõ p uerá cám corruptiõis: qm̃ ẽ áni/
hilabile: ná ueluti eſt ex nihilo factũ. ita & in nihil
cõuerti põt: nõ minus dicat de ingenito & ĩcorru
ptibili. quod náq; ingenitũ eſt: quia nõ habet uerá
cám generatiõis: eſt & ĩcorruptibile qm̃ nõ habet
uerá cám corruptionis: quodq; ingenitũ eſt: qm̃ a
nullo extrinſeco habet eẽ: eſt & ĩcorruptibile qm̃
p nihil extrinſecũ põt ámittere eẽ. uerum ſi nõ ſcd̃m
ꝓportionẽ ſumát. ſ. genitũ, ĩgenitũ corruptibile,
ĩcorruptibile: nõ neceſſe eſt inuicẽ cõuerti: ut pote
ſi quod eſt ingenitũ: qm̃ non habet cám intrinſecá
ſuæ generatiõis: q̃ extrinſecá: nõ oportet eẽ ĩcor/
ruptibile quod nõ habet cám extrinſecá: cũ ſic nõ
accepta ſint, iſta ſcd̃m debitá relationẽ, & correſpõ

dentiã. Quare dicẽdũ eſt ꝙ aĩa ueluti ẽ genita : eſt
corruptibilis:nã ueluti habet eſſe ex nihilo:ſic & ĩ
nihil eſt uertibilis:quare ſic nõ eſt incorruptibilis:
ſed quẽadmodũ eſt ĩcorruptibilis: qm̃ non habet
ueras cauſas corruptiõis:ſic ẽ & in generabilis:uñ
nihil mali ſequit̃. Ueꝝ hæc reſponſio non diſtat a
prima:niſi qm̃ in prima:uult Ariſt.nõ loquutum
eſſe niſi de genitis per uerã generationẽ: hic uero
uult Ariſt.latius eẽ loquutũ: ueꝝ hoc dato nõ ſol
uit̃:qm̃ ſi aĩa ueluti ẽ genita:qm̃ creata: ita eſt cor
ruptibilis qm̃ ãnihilabilis:igit̃ quẽadmodũ de fa/
cto eſt creata:ſic & de facto ãnihilabit̃:quod tñ re
pugnat poſitioni. Aſt forte dicit̃. ſatis eẽ ꝙ annihi
lari poſſit:quãtūcũq; nũq̃ annihilabitur. Ueꝝ hoc
apte repugnat textui: Ariſto.n.ſe exponẽs:quid in
telligat per illos quattuor terminos aſſignatos di
cit:ꝙ genitũ eſt quod poſt nõ eſſe haber eſſe. Cor
ruptibile uero/quod poſt eſſe:haber nõ eſſe. Inge
nitũ uero quod cũ eſt:nũq̃ fuit ueꝝ dicer̃:nõ fuit.
Incorruptibile aũt quod cũ ſit/nũq̃ non erit:ergo
ſi aĩa eſt corruptibilis : de facto nõ erit:neq; aliter
ſumẽdo corruptibile:genito cõtrariaret̃:quod ta
men Ariſto. reclamat. Amplius ſi aĩa intellectiua
ſemper erit:ipſa eſt incorruptibilis:ut ibi exponit
Ariſt.ſed quod eſt incorruptibile eſt ingenitũ:ad
modũ Ariſt.ſed ingenitũ eſt quod ſemper fuit:ut
ibidẽ etiã.d.philoſophus. Quare aĩa ſemper fuit:
& p cõceſſa eſt genita:ergo nõ ſemper fuit. Præte
rea ſi aĩa eſt corruptibilis nũq̃ tñ ipſa corrũpetur:
hoc manifeſte repugnat Ariſt.ibi nã; ex intẽtiõe
probat:ꝙ omne corruptibile de neceſſitate corrũ
petur, Quod ſi forte dicit̃: illud intelligendũ eſſe
de uera corruptione:at tunc erit reditus ad primã
reſpõſionẽ. Quid igit̃ opus erat / quartã addere ?
q̃q̃ & prima ſibi nõ placeat. Qđ aũt dicit ultimo:
nos puertere mentẽ Ariſt. exponẽdo intellectum
uenire de foris:uidelicet/qua itellectus eſt: & hãc
eẽ merã fatuitatẽ. At reſpondeat tãta ſapiẽtia q̃ſo:
qñ noſtra eſt fatuitas. In cap.3.ſecũdi de generatio
ne aĩaliũ:querit Ariſto.an oẽs aĩæ p̃cedãt corpus:
an nullæ:an uero aliquæ ſic/ & aliquæ nõ? conclu
denſq;.d.oẽs p̃cedere eſt ĩpoſſibile:ueꝝ ſola mens
eſt talis : quare ab extrinſeco uenit. Secundũ itaq;
ſuã opinionẽ:cũ Ariſt.ibi loquat̃ de humana aĩa:
eſt igit̃ ſcđm Ariſt.aĩa añ corpus : quo igit̃ modo
reſpondebit:niſi uelit ponere unitatẽ intellectus:
quã maxime damnat? aut Platõis & Origenis po
ſitionẽ:quã.D.Tho.ubiq; p̃dicat eſſe ĩpoſſibilem.
Oportet igit̃ reſpondere quẽadmodũ diximus in
primo libro.ſ.loquutũ eſſe/qua itellectus eſt / nõ
aũt qua humanus:hocq; cõſuetũ fuit Ariſt. Dicit
nãq; motũ oẽm eſſe uelocitabilẽ in infinitũ: cum
tñ nullus ſit talis : ut.8.phyſicoꝝ dicit̃. Qr̃ intelle
ctũ humanũ ſimul eẽ/ & non eſſe cũ corpore teſta
tur:qñq̃dẽ ſecũdo de aĩa dicat/itellectiuũ nõ poſſe
ſepari a ſenſitiuo inmortalibus:&.3.de aĩa:ſine in
tellectu paſſiuo nihil itelligit aĩa? Aſt q̃ itellectus
ſepabilis eſt : eadẽ Ariſt. in.21.textu dicere:nihil p
hibere itellectiuũ ſepari a ſenſitiuo:nãq; de huma
no intellectu minime hoc intelligi põt: qñq̃dẽ cla
ra uoce ſupius dixerit ſepari nõ poſſe:qr̃ intelligẽ
dus eſt:qua intellectus:& de facto uerificat̃ in itel
ligẽtiis. Quãq̃ & de humano intellectu illud intel
ligi poſſit.ſ.ipſum uenire de foris : cũ & ſenſus de
foris ueniat:ueluti in primo uolumine diximus.
Multa aduerſus me uiꝝ hũc doctiſſimũ attuliſſe
audiui:dixiſſeq; in reſpondendo rõnibus noſtris:
unũ falſum me ſumpſiſſe : uidelicet ꝙ diſiũctiua
affirmatiua:habet ꝑ oppoſito/cõpulatiuã affirma
tiuã:factã de ptibus oppoſitis diſiũctiuæ affirma
tiuæ:dicunt.n.ipm̃ dixiſſe hoc nõ eẽ ueꝝ: niſi ubi
diſiunctiua ſit uera: qđ minime credo tm̃ uirum
dixiſſe:cũ ſit mera fatuitas : ideo ab hoc & ab aliis
me abſtinebo:qm̃ in his quæ ſcripſit Comes Lo/
douicus iſta nõ cõtinẽtur.

Caput quartũ : in quo ponunt̃ quædã dubia
circa ea quæ dicta ſunt/ ĩ tractatu de animoꝝ
inmortalitate.

P ETRVS Mãna cremoneſis/ uir acerrimi
ĩgenii grauiſſimiq; iudicii: cũ tractatũ no
ſtrũ legiſſet:hæc ad me ſcripſit. Circa ea q̃
dixiſti in tuo tractatu de aĩoꝝ ĩmortalitate : hæc
occurrũt dubitãda. Primo/qm̃ ſi corruptibilis eẽt
humana aĩa:difficile uidet̃/poſſe ſaluare libertatẽ
eius:cum ſit ſubdita cœlo:ſicut & bruta. Secũdo/
qm̃ in cap.x.dicit̃ intellectũ agentẽ nõ eſſe formã:
ſed tm̃ motorẽ. Sed orit̃ dubiũ:qm̃ ſic ponẽdo:nõ
erit ĩ poteſtate nr̃a abſtrahere. Amplius ĩ quo cor
pore erit intellectus agens ueluti forma: qñquidẽ
apud Ariſt.nulla ſit intelligẽtia abſq; corpore. Ter
tio/qm̃ in.14.cap.dicit̃:finẽ hominis nõ eſſe in ſpe
culari:ſed in p̃cipare ſcđm qđ:de ſpeculatiuo &
factiuo:pfecte aũt de practico. Occurit dubiũ qm̃
ſic fœlicitas nõ eſſet optimũ: cũ uirtutes morales
ſint pp aliud. Amplius.8.cap.10.ethicoꝝ. Ariſt.ui
det̃ dicere oppoſitũ. Quarto dubitat̃/qm̃ eodem
capitulo eiuſdẽ tractatus dr̃: ſomnia fieri ex uirtu
te diuina:ex eiuſq; cura/ quã hẽt deus de inferiori
bus:ueluti etiam aperta fuit Auerrois opinio:in li
bro de diuinatione per ſomnũ. At occurit dubi/
tatio. Primo qm̃ Auerrois ibi & in.12. metha.37.
&.52.cõmen.aſſerit deum non curare hæc ſecun/
dum indiuiduum:ſed tantum in uniuerſali : ſi ue
ro hæc a deo fiunt:deus ipſe curam habebit in pti
culari. Amplius eſſet queſtio: de libertate uolũta
tis:cum deus iſta particularia cognoſcat in pticu
lari. Quinto/quoniã ibidem reducũtur apparẽtiæ
demoniacoꝝ græcæ & latinæ loquẽtiũ : ad diſpo
ſitionem corpoꝝ : cũ ſydeꝝ aſpectu. Sed occurit
ambiguitas:uidelicet unde eſt ꝙ aliquis talis non
naſcat̃:uidelicet qui omnes linguas / omnẽq; ſciẽ
tiam habeat:uel ſaltẽm aliquam illaꝝ/ abſq; p̃ce/
ptore:uel libro. Et enim hæc eſt diſpoſitio perfe/
ctiſſima hominis ſecũdum naturam: imperfecte
igitur operatur natura:ſi aliquis talis non reperi/
tur. Quod ſi dicatur/inquit / ueluti dixit Auer.in
libro de ſomno & uigilia:ꝙ ad acqrẽdas ſcientias:
requirunt̃ ꝓpoſitiões naturales:q̃ ſunt ſicut agẽs:
& ueluti p̃parationes imaginationes.ſ.quæ ſunt ĩ
phãtaſia:quas oportet habere a magr̃o uel libris.

Sed mirabile eſt inquit/ ꝙ diſpoſito corpore per humorẽ melãconicũ taliter ꝙ poſſit addiſcerẽ ſciẽtiã poeticã: uel aliã/ ut dicit in trigeſima pticula ꝓblematũ: qn & ꝓpoſitiones uniuerſales: & pticulares imaginatiões poſſit recipere. Hæc ille. Vergilius girardus Bononiẽſis/ hic Bononiæ logicã docens: rationabiliter dubitauit: inquit.n. ſi hæc opa demoniacoꝝ reducunẽ ad corporis diſpoſitionẽ: & motũ aſtroꝝ ueluti i cãm: quũ loquutio ſit ad placitũ & redacta ad uolũtatẽ noſtrã: ueluti placet Ariſt. in primo piermenias: tũc aſtra eẽnt cã in nobis eoꝝ q̃ ſunt ad placitũ: & actuũ liberi arbitrii: quo cõceſſo: auferẽ oĩs poteſtas liberi arbitrii: qđ cũ hoc qđ eſt falſum: eſt etiã cõtra nos: q̃r &c.

❡ Capur quintum in quo reſpondetur: ad ea quæ obiecta ſunt.

a D HORVM igiẽ primum: ſatis patet rẽſpõſio: p ea q̃ diximus i nr̃o tractatu: & in primo uolumine huius opis; dictũ eſt.n. ꝙ q̃uis intellectus humanus ſit corruptibilis: non tñ niſi p accidens corrũpiẽ: qm̃ nõ qua intellectus corrũpiẽ: ſed tm̃ qua ſenſui cõiunctus ẽ. Amplius qm̃ & ſi ſit materialis: eſt tñ perfectiſſima formaꝝ materialiũ: q̃r nõ plene poſſideẽ a materia: cũ nõ indigeat corpore ut ſubiecto; ſed tm̃ ut obiecto: nõ.n. ẽ uirtus extẽſa: neq; utiẽ quãtitate uel qualitate ſenſibili i ſuo ope: p ſe & imediate: q̃r redditẽ reflexiuus ſupra ſe: & ſuũ actũ: uerũ de hoc ſatis abunde diximus i primo libro. Ad ſecũdã aũt dubitationẽ dicimus: ꝙ ueluti itelligere ẽ in poteſtate nr̃a: ſic & abſtrahere: nã quẽadmodum itelligimus quãdo uolumus: ſemp p̃ſuppoſito actu naturali itellectus: cũ itellectus ſimpliciter ſit prior uolũtate: ſaltẽ origĩe: ſic abſtrahimus qñ uolumus: p̃ſuppoſito tñ actu abſtractiõis ſimpliciter: aliter enim non dareẽ prima abſtractio: ſicut manifeſtũ eſt: eſt tñ differẽtia iter itellectionem & abſtractionẽ: qm̃ intellectio formaliter eſt in itellectu poſſibili q eſt ps nr̃i: aſt abſtractio ẽ intellectus agẽtis: tãq̃ ꝓducẽtis & denominari: qui nõ eſt ps noſtri: ueꝝ dicimur abſtrahere qñ uolumus; qm̃ in nr̃a poteſtate eſt applicare nos abſtractiõi: ueluti dicimus calefimus/ qñ uolumus: qm̃ eſt i poteſtate noſtra: nos applicare calefacienti: q̃q̃ calefaciens non ſit in nobis: licet illa propoſitio ſcilicet abſtrahimus quando uolumus ſit Auerrois & nõ Ariſto. Quod aũt adiungebaẽ/ ſi intellectus agens nõ eſt ps noſtri cuius igiẽ corporis erit forma? Dicimus ꝙ ſecũdum ponẽtes intellectũ agentẽ eſſe deum: tũc erit forma primi mobilis ſiue uniuerſi: ſecundum uero ponentes eſſe ultimã intelligentiaꝝ: ueluti placuit Auic. ſic eſt forma ultimi cœli.ſ. lunæ. Ad tertiã dubitationẽ patet, reſpõſio: p ea quæ diximus in.14. cap. noſtri tractatus: nulla nãq; eſt pugnãtia: dicimus etenim: i relatione ad uniuerſam ſpẽm: pticipationẽ intellectus ſpeculatiui & factiui: & pfecte practici: eẽ finẽ ultimũ: in relatione tñ ad pfectiſſimã ptẽ ſpẽi; dicimus ſciẽtias ſpeculatiuas: eẽ ultimũ finẽ. Quare dictũ ẽ ꝙ finis ultimus de quo i.x. ethicoꝝ traditẽ: nõ eſt ultimus uniuerſæ ſpẽi: ſcđm quãlibet ſui ptẽ: ſed ſolũ ſcđm partẽ pfectiſſimã: unde uirtutes morales: cũ ordinenẽ ad ſpeculatiuas: nõ poſſunt eẽ ultimũ/ pfectiſſimæ partis ſpẽi humanæ: q̃q̃ ſint pfectiſſimũ ſcđm uniuerſam ſpẽm: neq; ut ſic ordinãẽ ad ſpeculatiuas: qñquidẽ ĩpoſſibile ẽ uniuerſam ſpẽm ſpeculari ſecundũ cõmunẽ curſum naturæ. Ad quartũ dicimus nullã in dictis Ariſt. uel cõmẽtatoris eſſe pugnãtiã: &.n. ex eo ꝙ deus & intelligẽtiæ curẽt iſta inferiora; nõ ſequiẽ ipſa in pticulari cognoſcere: ueluti ſapiẽter Auer. in illo libro de diuinatione p ſomniũ dicit: &.n. ibi mouet illã queſtionẽ & ſoluit: qđ nãq; in uniuerſali intelligiẽ in pticulari generaẽ; ueluti natura intendit ſpẽm: & tñ non ꝓducit niſi idiuiduũ. Vñ Albertus magnus: in .11. ſuæ metha. & cap. 10. tractatus primi: arguit Auic. ponentẽ in cœlo aiam ſenſitiuã: ut moueret cœlũ: ex hoc ubi in illud ubi: dicitq; ꝙ q̃uis intelligẽtia nõ cognoſcat hic & nũc: ſed tm̃ i uniuerſali: ſufficit tñ illa cognitio ad illũ motũ: qm̃ ſingularizaẽ p cœlũ qđ eſt hic & nũc. Beatus quoq; Tho. i q̃ſtionibus diſputatis de aia articulo. 8. in reſponſione ad. 17. argumẽtũ p̃ciſe idẽ dicit. Qđ aũt diuinatio ſit magis i hoc hoĩe/ q̃ in illo: magiſq; reſpectu unius/ q̃ alterius: ueluti reſpectu noti/ q̃ ignoti: uel cõciuis q̃ extranei: ꝓuenit hoc ex diſpoſitiõe paſſi: ſicuti eodẽ in loco dicit Auer. neq; pp hoc auferimus libertatẽ: qm̃ pfecte uolũtati & intellectui nõ dominaẽ materia: q̃q̃ illud ſit ueꝝ ut in pluribus: & i maiori pte tẽporis: nã ut i pluribus/ & quo ad ſubiectũ: & quo ad tẽpus: hoĩes magis inſequũtur appetitũ ſenſitiuũ; q̃ rationalẽ. Ad quintã dubitationẽ dr̃: ſi hiſtoriis p̃ſtãda eſt fides: aliq nati ſunt cũ loquutione: ueluti fuit puer ille: de quo meminit Cõciliator in ꝓblematibus: de quo ẽt nos diximus i noſtro tractatu: & de puero nato añ bellũ Sagũtinũ: de quo Eutropius: & Valerius maximus mẽtionẽ faciũt. Sed qd moror? ĩmo & de ipſis beſtiis: multi ſcriptores tradunt: nõ nulliq; recitãtur eſſe nati cũ multis ſciẽtiis: ſed nulli cũ oĩbus; quod ſtante Platonis opinione: cauſam habet manifeſtiſſimã. Si.n. noſtrũ addiſcere ẽ reminiſci: illud manifeſte ſequitur: uerũ ſecundũ magis & minus: ſecundũ meliorẽ & deteriorẽ diſpoſitionẽ corporũ. Neq; ex hoc ſequiẽ ꝙ unus ſingularis homo: perfecte habeat omnes ſcientias; qm̃ neq; aliquod animal habet omnes perfectiões corporeas: quæ poſſunt haberi ſecũdum uniuerſam ſpeciem. Quis.n. eſt homo: qui ſit ita formoſus: qui ab altero nõ excedatur ſecundũ aliquod? Aut.n. i naſo: aut in ore: aut in aliquo alio. Quare Galenus dixit corpus temperatum eſſe ſtatuã Policleti: Policletus nãq; fecit Helenæ ſtatuam formoſiſſimã: q̃uis Helena re uera non eſſet talis: qualẽ ipſe finxerat: hoc.n. natura nõ patiẽ: iuxta puerbiũ.ſ. nihil ẽ ex oĩ pte beatũ. Tradũt.n. hiſtoriæ Iſidẽ ægyptiã: multa hoĩes docuiſſe: cũ tñ a nullo ipſa fuiſſet docta; neq; approbo Auer. ex toto; q̃ dixit cognitionẽ primarũ

propoſitionũ/de neceſſitate ꝓcedere hmõi cogni/
tioné : & prius fuiſſe aliquas imaginationes ꝑ ſen
ſus exteriores habitas &c. Et.n.ſi uera ſunt quæ ꝑ
hiſtorias referũtur:qđ dicit̃ ꝑ Auer. falſitaté con
tinet:ueluti manifeſtũ eſt de illis nouiter natis : q
ſtatim loquũt̃/& ꝓdicãt futura ; imo & de beſtiis
ipſis:quæ aliquando cõptæ ſunt loqui:ut Plinius
ſecũdus in q̃pluribus locis libri de naturali hiſto/
ria ſcribit:neq̃ proprie illa dicit̃ doctrina uel diſci
plina eſſe: Ariſtotelesq̃ loquutus ẽ de his:quæ ut
ex maiori parte eueniũt:& nõ de portẽtis/& mon
ſtruoſis:ſicut ipſe Ariſt.in libro de aĩaliũ hiſtoriis
dicit:ꝗ Auer.ex toto nõ põt ſaluare expiméta:ue
rũ de his īfra latus habebit̃ ſermo. Sexta aũt dubi
tatio oĩbus uidet̃ eſſe grauior & difficilior : uerũ
imprimis & ab aliis ſcire oportet : quæ ſint illa: q̃
tales mirabiles opationes faciũt:dicit̃ aũt cõiter ꝙ
ſunt demones;uel etiã boni ãgeli : ut Auguſtinus
cap.3.ſexti de ciuitate dei dicit. Verũ hoc dato nõ
minor uidet̃ eſſe difficultas:& apud ſic ponentes.
Quomodo nãq̃ demones uel angeli ipſi:ſcire poſ
ſunt ea:quæ ſunt ad placitũ : & redacta ad noſtrã
uoluntatem? Aut igitur hæc ſemꝑ cognouerunt:
aut de nouo cognoſcũt? Si itaq̃ hæc ſemꝑ cogno
uerũt:cum uel cognitio cauſet res:uel res ipſæ cau
ſent cognitioné:ut nãq̃.x.metha.traditur.in aliq
bus ſcia mẽſurat ſcitũ: in aliquibus uero ſcitũ mẽ
ſurat ſciam:in diuinis nãq̃ ſcia menſurat ſcitũ: in
nobis uero/ſcitũ mẽſurat ſciam : ut etiã dicit Co/
mẽtator cõmẽ.51.12.metha.ſi igit̃ det̃ ꝙ cognitio
ſua eſt cã iſtarũ rerũ : quomodo igit̃ iſta ꝑdẽt ex
uoluntate noſtra:& ſunt ad placitũ? Quare idẽ eſt
argumentũ cõtra eos;quod eſt & cõtra nos. Si ue
ro dicat̃ ꝙ iſta cognitio ſit cauſata a rebus:iſtud ẽ
minus intelligibile:cũ res iſtæ non ſemꝑ fuerint:
nihilq̃ cauſet in genere cauſæ efficiẽtis: niſi ſcđm
quod eſt i actu. Eſt & hoc nõ minus cõtra religio/
né chriſtianã.ſ.ꝙ aliud a deo cognoſcat cõtingen/
tia futura. Amplius/tũc iſta actu intelligerent infi
nita:qm̃ uel mũdus eſt æternus:uel nouus:ſi æter
nus manifeſtũ eſt ꝙ infinities īfinita cognoſcerẽt:
cũ infinities infinita īdiuidua ꝓceſſerint:& uẽtura
ſint:quæ oĩa cognoſcũtur ab ipſis intelligẽtiis:qñ
quidẽ nõ ſit maior ratio de uno:q̃ de altero. Si ue
ro mũdus ponat̃ nouus : cũ tñ ponat̃ aĩas in æter
nũ futuras:infinitæ erũt cogitationes ipſarũ:quæ
omnes ab ipſis intelligentiis:ſiue ab ipſis demoni
bus/cognoſcũtur:quare ẽt infinita cognoſcent. Si
aũt det̃ ꝙ itelligẽtiæ/ſiue demones: hæc de nouo
cognoſcant:hoc dupliciter contingit intelligi:aut
enim aliquid de nouo recipiũt:aut nihil. Si aliqđ
de nouo recipiũt:aut igit̃ ab inſenſibilibus & ĩma
terialibus:aut a materialibus ipis & ſenſibilibus.
Si igit̃ ab imaterialibus:tũc eadẽ cõtinget queſtio
de ipſis inmaterialibus.ſ.an ſemꝑ tales cognitiões
habuerint:uel nõ ſemp: & ſic idẽ erit argumentũ
de ipis qđ prius:cũ hoc ut dicit Albertus i ſuo.11.
metha.tractatu.2.& cap.21.ꝙ iſtud ꝑ principia na
turalia ſciri nõ poſſit: inqt.n.ꝙ Deus uel angelus
de nouo inſtruat alterũ angelũ.eſt creditũ/ſed nõ
ꝑ principia naturalia ſcitũ. Si uero a materialibus
ipſis:ſciẽtiam recipiunt : ſicut & humanus intelle
ctus:tũc i primis ſua cognitio mẽſurabit̃ a rebus:
quod eſt cõtra philoſophiæ ꝓcepta. Amplius ĩ no
bis intellectus inmediate non põt moueri a rebus
materialibus:niſi mediãte ſenſu: quãto minus in
tellectus abſtractorũ:niſi fingas & ipſa habere ſen
ſum:ueluti placuit Apuleio : qđ tñ uniuerſæ phi
loſophiæ peripatheticæ aduerſat̃: & rationi ipſi.
Præterea ſi talis cognitio nõ cauſetur niſi a rebus:
tũc anteq̃ fierẽt:nõ cognoſcerẽtur : & ſic nõ ꝓdice
rent futura:quod tñ falſum eſt:& etiã ab eis nega
tur. At forſan dices : ex ꝑſentibus cõiecturãt de fu
turis:quare ſic ꝓdicãt & futura. Verũ tũc ſeparatorũ
cognitio non erit intellectus:ſed cũ cõpoſitione &
diuiſione:& cũ diſcurſu:& tm̃ in his erit coniectu
ralis. Amplius intellectus abſtractorũ eſſet in cõti
nua generatiõe & corruptiõe ſcđm talẽ cognitio/
nem:qm̃ cõtinuæ quaſi infinita generãtur : & infi
nita corrũpũtur: nõ.n.maior ratio eſt/ꝙ unũ indi
uiduũ cognoſcat potius q̃ aliud. Quare ſic ꝑ quod
libet inſtans:infinita fere incipit cognoſcere: & in
finita fere deſinit cognoſcere. Præterea diuulgatũ
eſt:ꝑipatheticos nõ aſſentire his q ponũt intelligẽ
tias ſingularia cognoscere : imo Auguſtinus in ca
pitulo.29.22.de ciuitate dei dicit/hãc fuiſſe uniuer
ſalẽ opinioné philoſophorũ. Si aũt dicat̃: ꝙ iſta ab
ſtracta de nouo nõ cognoſcũt:qm̃ aliquid a rebus
recipiãt:ſed qm̃ res de nouo ĩcipiũt aſſimilari ſuis
ſpeciebus. Profecto iſtud q̃q̃ a Diuo Thoma in ple
riſq̃ locis ponatur ; uidet̃ nõ minus irrationabili
ter dici:q̃ primũ : imo irrationabilius. Imprimis
qm̃ ualde ambiguum eſt apud philoſophos:an in
angelis ſint ponẽdæ ſpẽs:quæ ſint accidẽtia:ut cõ
cedit poſitio. Amplius qm̃ ubi fieret noua eloquu
tio:uel nouũ artificiũ:tunc oporteret creare nouã
ſpẽm in intellectu angeli: ſi tale deberet cognoſce
re. Præterea oĩa mundi indiuidua cognoſceret:cũ
nõ maior ſit ratio de uno/q̃ de altero. Itẽ deficiẽti
bus indiuiduis nõ amplius remaneret cognitio il
lorũ:qm̃ nõ actu aſſimilarẽtur:& ſic ꝓteritorũ nõ
recordarẽtur:quod tñ negat̃ ab eis cũ inſtruant &
de ꝓteritis. Amplius/futura nõ ꝓdicerẽt:niſi in eis
fingamus coniecturalẽ notitiã & diſcurſum. Qđ
uero đr ꝑ eudẽ.D.Tho.hũc nõ eẽ diſcurſum:qm̃ i
uno cognoſcit alterũ:& nõ ꝑ unũ alterũ: qđ eſt de
diſcurſus rõne. Profecto iſtud mihi uidetur ualde
friuolũ:ĩprimis qdẽ/qm̃ ꝑ ea q̃ actu ſunt:coniectu
rat de futuris:ergo ꝑ unũ/alterũ cognoſcit:ut qm̃
demon uidet hũc accedere ad peccatricẽ:iudicat ꝙ
peccabit: ergo ꝑ illud qđ ẽ pñs:iudicat de futuris:
& ex cognitiõe unius deuẽit ĩ cognitioné alterius:
qđ negat poſitio. Qđ ſi đr hoc non ſufficere ad di
ſcurſum:ſed reqrit̃ ꝙ prius tẽpore cognoſcat añs/
q̃ cõſequẽs. Iſtud ẽt nõ uidet̃ recte dictum. Primo
qm̃ poſteriorũ primo ſtatim inducens cognoſcit:
quare non requirit̃ mora inter unũ & aliud. Am/
plius qm̃ & ipſe de neceſſitate habet concedere:ꝙ
aliqñ cognoſcit id ꝑ qđ alterũ cognoſcit̃:licet pro
tũc illud alterũ nõ cognoſcat ; uerbi grã hẽt ſemꝑ

ſpẽm per quã cognoſcit huc leonem. licet nõ ſem
per cognouerit uel cognoſcet iſtũ Leonẽ: qm̃ non
ſemp iſte Leo fuit: neq; ſemp erit. Quod ſi dicit
hoc nõ eſſe p diſcurſum: qm̃ in diſcurſu: ex uno
cognito: cognoſcimus alterũ: hic uero & ſi p ſpẽm
Leõis cognoſcã Leonẽ: nõ tñ qm̃ cognoſco ſpẽm:
cognoſco Leonem. Verũ iſtud uidet uolũtarie & ſi
ne aliqua ratione dictũ: qm̃ negatur diſcurſus in
intelligẽtiis: ne in eis ponat potẽtialitas: ſic q non
ſic plena formis: uerum ſic ponẽdo, ut ponit poſi
tio nõ põt auferri ab ea potẽtialitas: qñquidẽ mõ
aliqua cognoſcat/modo nõ cognoſcat: & negare i
uno: & cõcedere in altero: eſt pœnitus dictũ abſq;
aliqua ratione. Præterea uidet difficile q i pſenti
cognoſcat futurũ: & nõ infallibiliter cognoſcat fu
turũ: ſed tñ cõiecturaliter: quod. n. uidet in alio:
actu dicit eẽ in illo: uel ac ſi actu eſt i illo. Eſt nãq;
& hoc in prouerbio: ut cũ qs uidet aliquid. ex quo
ĩfallibiliter exiſtimat illud ſequi: dicat/illud quod
ſequit uidere illud. Vnde ſi demones & intelligẽ/
tiæ in pſentibus cognoſcũt futura: uidet q ſit cer
tiſſima cognitio: quod tñ erroneũ eſt & cõtra po
ſitionẽ. Quare mihi uidet q cõcedẽti demonẽ ali
quid de nouo itelligere: neceſſe eſt & ei cõcedere:
poſſe diſcurrere: neq; aliqua rationabilis cã poſſit
adduci pro uno: quæ nõ poſſit adduci pro altero.
Amplius uel p pſentia cognoſcũtur futura: uel in
pſentibus cognoſcũtur futura. Si primũ/ẽ diſcur
ſus. Si ſecundũ intuet igitur futura in pſentibus:
ſed ituitiua cognitio terminat ad rẽ: & certiſſima
eſt: nõ igitur eſt cõiecturalis. Præterea aut in intel
ligentia eſt tñ unus actus itelligendi/aut plures:
nõ primum ut cõcedit poſitio: ergo plures: ergo
potẽtialitas: qd igit repugnat diuerſis actibus co
gnoſcere pñs & futurũ? Præterea qñ incipit cogno
ſcere ſortẽ: qm̃ ſortes incipit eẽ: uel ceſſat a cogni/
tione priori/uel non: primũ nõ uidet uerũ: qm̃ ſic
remoueret uniuerſaliter cognitio quã habuit. Si
ſecundũ ergo plures actus cognoſcẽdi ſunt ſimul:
qd tñ eſt cõtra ipm̃. Præterea quũ incipit de nouo
cognoſcere ſortẽ: uel aliqd de nouo generat in an
gelo: uel nihil. Si nihil/quæ igit eſt cognitio? Si ali
quid/cur igit negat diſcurſus? nã ueluti poſt unã
cognitionẽ hẽt alterã: ſic poſt pſens futurũ. Itẽ ad
principale in eis eſſet cõtinua generatio/& corru
ptio ſcd̃m cognitionẽ: qm̃ continue indiuidua ge
nerantur: & corrũpuntur. Amplius quod eſt poſi
tioni propriũ. intelligentiarũ cognitio quãtũ ad in
diuidua eſſet relatio mera: incipiunt nãq; & deſi/
nunt cognoſcere p ſolã mutationẽ factã in altero.
Eo. n. q ſor. eſt: ipſum ſocratem cognoſcit: qm̃ eſt
actualis aſſimilatio: eo aũt q ſor. non eſt: amplius
ſocratẽ nõ cognoſcit: qm̃ corrupta eſt aſſimilatio:
quo dato: talis erit quo ad ſingularia/intelligen/
tiarũ cognitio: qualis eſt ſimilitudo & diſſimilitu
do. Vnde & ego dicã q in uiſione: & in itellectiõe:
neq; uiſus mouetur a coloribus: neq; intellectus a
phãtaſmatibus. ſed tñ ad pſentiã colorũ oculus ui
det: & ad pſentiã phãtaſmatũ: intellectus itelligit:
nõ itaq; intelligere & ſentire cõſiſtũt in pati: quid

igit dici põt de uno: qd non & de alio dici queat?
Præterea ad principale/iſte demon uel angelus: q
i corpore humano exercet tã mirabiles opatiões:
an ſine aliquo corporeo põt talia operari. aut ſine
corporeo nõ põt? Secũdũ (ut puto) dari nõ poteſt:
qm̃ loquutio/cũ ſit ſonus abſq; corpore fieri neqt:
demon igit uel angelus: mediantibus corporibus
talia opantur. Cur igit intelligẽtiæ mouentes cor
pora cœleſtia: mediãtibus illis mirabilibus corpo
ribus: talia opari nõ poſſunt? Et. n. totus iſte mũ/
dus inferior ab illis corporibus gubernatur: inſpi
ciamus. n. quæ in terra: quæ in aquis: quæ in aere
habitant: uidebimus oĩa hæc ab illis corporibus
gubernari: ortũ ſuſcipere: augmentũ/diminutio
nẽ & occaſum: cur itaq; hos tã modicos effectus
facere nõ poſſunt? Sũt &. n. hæc nihil in cõpatiõe
ad illa. Vñ ego nõ uideo: q ſi demon uel angelus/
talia põt operari: quin & itelligentiæ, mouẽtes cor
pora cœleſtia: cũ illis corporibus: imo multo me/
lius. Qr̃ cõceſſis iſtis expimẽtis: q̃ ẽt Diuus Aug. i
ultimo capitulo tertii libri de ciuitate dei cõcedit a
uel saltẽ nõ negat: iuxta principia Ariſt. dicẽdũ ẽ.
Primo accipientes, q cũ iſte mũdus inferior de ne
ceſſitate mũdo ſupiori cõtiguet: ut iđe oĩs uirtus
hic inferior guberneť: ſicuti in principio metheo
rorũ ſcribit: iõ oẽs effectus hic exiſtentes depẽdẽt
a deo & itelligẽtiis: nõ quidẽ agẽtibus ſine medio
in hæc inferiora: ſed mediãtibus corporibus cœle
ſtibus: ueluti. 8. phyſicorũ, ſecũdo de generatione/
&. 12. metha. tradit: cum aũt illa abſtracta: hæc iſe
riora gubernẽt: itelligẽdo & uolẽdo: habentq; ſe
ad hæc iſeriora: ſicut artifex ad artificiatum: iõ ne
ceſſe eſt: ut cognoſcant & curent iſta inferiora: ue/
luti ſapiẽter Auer. & in libro de diuinatiõe p ſom
niũ: & i. 18. 36. 51. 52. cõmẽ. 12. metha. ſcribit. Verũ/
nõ eo modo hæc materialia cognoſcũt: ſicuti arti
fex humanus: ſuũ artificiũ cognoſcit: &. n. ſecũdũ
ſingulare nõ cognoſcũt: ut manifeſte dicit Auer.
in libro de diuinatione/& in cõmen. 51. 12. metha.
ſed ſcd̃m modũ cõuenientẽ: ipſis intelligẽtiis: qui
modus & ſi pprie dici nequeat uniuerſalis: queãd
modũ uniuerſale ẽ i nobis: qñqdẽ uniuerſale fit p
abſtractionẽ: qđ ueritatẽ nõ hẽt i illis abſtractis: di
ci tñ põt uniuerſalis cognitio qm̃ una cognitio nu
mero ſufficit ad oĩa indiuidua. ſcd̃m unã rationẽ:
& ſcd̃m oẽ tẽpus: uerũ in his iferioribus fit multi
plicatio & diuerſitas. ſcd̃m corporis & materiæ di
uerſitatẽ. Quapp dicimus illa ſuperiora non ſolũ
cõcurrere ad irrationabiliũ effectus: uerũ & oĩum
rationabiliũ: ſiue effectus illi procedant ab intelle
ctu ſiue a uolũtate: quare & oĩum eorũ quæ ſunt
ſecũdũ placitũ: & uolũtatis imperio ſubditorum
cauſæ ſunt. Neq; tñ pp hoc remouemus liberi ar
bitrii poteſtatem: ſecundum nãq; religionem no
ſtram deus concurrit ad actus uoluntatis: non ta/
men aufert ſic cõcurrendo uolũtatis poteſtatem:
neq; hæc pugnant ueluti Diuus Auguſtinus in
quinto de ciuitate dei oſtendit contra ſtoicos: &
quãq̃ intellectus, ad mentem Ariſtotelis ſit mate/
rialis/ut exiſtimamus; non tamen ita materiæ

imergitur:quin poſſit ſe reflectere ſupra ſe & ſuũ actũ:cum non indigeat corpore ut ſubiecto:licet indigeat ut obiecto:ueluti ſæpius dictum eſt. His itaq; prælibatis dicimus modo: ꝙ multotiens aliquis erit rudis & craſſi ingenii: & tñ ex beneficio humoris ꝑmutati/ſiue cõplexiõis/ & aſpectu ſiderũ efficietſ ingenioſiſſimus:talẽ aũt refert Ariſt.30. problematum primo problemate:fuiſſe quẽdam Maracũ poetam ciuem ſiracuſanũ. Veꝝ in his:ex primis propoſitiõibus/ & aliis quas habent apud ſe:meliorata cõplexiõe: & imaginatiua melius deſeruiẽte intellectui:ipſe intellectus facilius & plura recipit: & maturius iudicat:quaſ ſupſtitioſum uideſ dicere:in his eẽ ſpiritũ familiarẽ:qui eos doceat:qñquidẽ apertiſſima cauſa eſt huius accidentis. Contingit & aliqñ ꝙ ex tali humore & motu aſtroꝝ:quæ futura ſunt ſibi appareãt:uel in ꝓpria forma:uel in aliena:eaq; apparẽtia ꝑdicent: ſui tñ dicti nullã ſciunt reddere rationẽ. In ꝓpria forma quidẽ:ueluti fuit illud quod Diuus Gregorius refert/in quarto dyalogoꝝ:ibi.n.dicit quẽdã fuiſſe qui cũ infirmareſ: & eẽt diſpoſitũ de eius ſepultura ĩ quadã eccleſia: morti appropinquãs ſurrexit: & ſe induẽs ꝑdixit:ſe uelle ire per uiã appiam: ad eccleſiã ſancti Sixti: cũq; poſt modicum defũctus eẽt:quia longũ erat iter:ubi ſepeliri debebat:repẽte orto cõcilio:exeũtes cũ eius funere ꝑ uiã appiã/ neſcientes quod ipſe dixit: in eccleſia Sancti Sixti ipſum poſuerũt. Aliquãdo aũt nõ per propriã ſpeciem:ſed ꝑ alienã:ueluti inũmera refert Valerius maximus:in primo libro:in capitulo de ſomniis: & in capitulo de miraculis:quæ nũc non eſt opus recẽſere:in his aũt ſpẽs intellectus cauſanſ ex phãtaſmatibus:quæ phantaſmata habita ſunt ex ſenſibus ſed hoꝝ compoſitio facta ẽ ex uirtute ſyderum. Exẽpli gratia in illo exẽplo Diui Gregorii: ille infirmus ĩtellexit ſe uelle ire ꝑ uiã appiam: ad Sanctũ Sixtum:in ſua imaginatiua:erant ſimulachra uiæ appiæ: & eccleſiæ Sancti Sixti: quæ habita fuerunt ꝑius ꝑ uiſum: ſed illa cõpoſitio illoꝝ phãtaſmatũ: & ꝙ tũc mouerint intellectũ illius infirmi:fuit ex uirtute ipſoꝝ ſydeꝝ:una cũ humore ſic diſpoſito: talis etiam infirmus intelligebat quid diceret: & ſibi rep̃ſentabãtur uia appia: & eccleſia Sancti Sixti: uerum nõ intelligebat illam ſignificationẽ. Quare uere non fuit propheta:neq; diuinator/niſi ſecundũ quid: ad ueram nãq; diuinationẽ non ſolum ſufficit:accipere uaticiniũ:ſed & oportet ſcire ipſum interp̃tari. Si itaq; illud ſciuiſſet interp̃tari: uerum fuiſſet uaticiniũ. Quare ſomniũ Pharaõis nam fuit ipſi uerum uaticiniũ: cum interp̃tratum fuerit ſibi per Ioſeph. Contingit & aliquãdo aliquem ꝑdicere futura: eſto ꝙ ſimulachra quæ mouent ad iſtam loquutionem: non fuerint neq; ſecundũ totum/neq; ſecundum partem ſumpta a ſenſu aliquo exteriori:ſed tantũ genita a uirtute corporum cœleſtium: & diſpoſitione paſſi. Hoc autem patere poteſt de illo puero nato ante bellum Saguntinum: qui predixit crudeliſſimum exitum Saguntinorum: ueluti Eutropius in ſua hiſtoria refert: & Valerius maximus: & q̃ plures alii hoc confirmant. Patet etiã de illo puero:quẽ recitat Haly Ebenragel.in libro de natiuitatibus:q puer uocato patre ſibi anuntiauit deſtructionẽ regni ſui/& ſuæ gentis:in his.n.manifeſtũ eſt ſimulachra nõ fuiſſe habita a ſenſibus: cũ primus ď bello ſagũtino uaticinãs uix egreſſus ſit de utero matris: ſic.n.ſcribit Eutropius cap.2. libri tertii:cũ pene mulier enixa eẽt:infans ĩ uteꝝ regreſſus:ciuitatis excidium ſignificauit. Secũdus etiã puer:loquutus eſt poſt.24.horas ab ortu ſuo: ut idẽ Haly refert ſe uidiſſe: uerbaq; quæ puer ꝓtulit:nũq̃ audiuerat. Vidẽdus eſt igiſ modus quo hoc factũ fuit: & mihi uideſ ꝙ tribus modis hoc potuit cõtingere. Vno modo ꝙ hæc facta nõ ſint: mediãtibus ſimulachris aliquibus: ſed uirtus cœleſtis mouerit membra: & organizatiões illas: & cauſauerit talẽ ſonũ: qui re uera nõ eſt uox: cũ ſit abſq; imaginatiõe animæ: ueluti cõtingit in fiſtulante:aliqñ.n.talia organa ſic mota uidentur eſſe aĩata: & habere loquutionem quod aũt hoc cõtingat patet ꝑ ea quæ ſcribũtur a Valerio maximo ĩ primo libro: & ĩ capitulo de miraculis/ibi.n.multa refert pertinẽtia huic propoſito: ueluti ſtatuas emiſiſſe uoces:ꝑ aera auditas uoces: & multa cõſimilia:de quo etiã Vergilius georgicoꝝ primo/dicit. Vox quoq; per lucos uulgo eſt audita ſilẽtes: Ingens &c. Secũdo modo põt hoc cõtingere per ſimulachra tm̃ uoces rep̃ſentãtia:ſed nõ res: ꝓ quo ſcire oportet:ꝙ aliqñ/& multotiens habemus ſimulachrũ uocis:neſciẽtes tñ/qd ꝑ uocẽ ſignificaſ. Exẽpli gr̃a ruſticus oĩo litteraꝝ ignarus & lingue latine:orationẽ dominicã.ſ.pater noſter ſcit:nullũ tñ uerbũ/quid ſignificet intelligit. Similiter purus latinus:tenẽs aliqua uerba græca/uel hebrea: habet ſimulachrũ uocis: licet nõ intelligat qd per talia uerba ſignificeſ: cõtingit igiſ/tales loquutiones fieri ꝑ uocũ tm̃ ſimulachra: & non ſimulachra reꝝ: & hoc modo uerificaſ illud/ quod Valerius maximus dicit:in primo ſuo libro:capitulo de ꝓdigiis.ſ.bello punico ſecũdo conſtitit. Gn. Domitio bouem dixiſſe:Caue tibi Roma. Item & illud Eutropii/capite ultimo/libri ſexti:ubi ſic inquit/ inter cœtera portenta.quæ i toto orbe facta ſunt: bos in ſuburbano Romæ ad arantes loquutus ẽ: fruſtra ſe urgeri:non enim frumẽta ſed homines breui defuturos. Similiter & illud Plinii ſecundi/ in capite quinto decimi libri naturalis hiſtoriæ: ubi ĩquit eſt ꝑcelebris apud feſton urbem aquilæ gloria educatam a uirgine retuliſſe gratiam:&c. xxi.etiam capite eiuſdem libri in calce. Inuenitur in annalibus in ariminẽſi agro .M.Lepido.Q.Catulo conſulibus in uilla Galerii loquutum gallinaceum:quibus cõſentit & Vergilius noſter ĩ primo georgicoꝝ dicẽs. Pecudeſq; loquutæ. Inſ.idũ. Modo in his omnibus experimẽtis:exiſtimãdũ ẽ: hmõi beſtias:habuiſſe uocũ ſimulachra:non autẽ reꝝ. Secũndũ etiã iſtum modũ probabile eſt iſtos quos cõiter demoniacos appellamus:quando loquũtur græcæ/uel latinæ/uel ſcdm aliã linguam

quam penitus ignorát:talia opera mirabilia exer/
cere.poſſunt.n.habere ſolum ſimulachra uocum
ſed nõ reꝝ. Quare nihil itelligũt eoꝝ quæ dicũt:
neq; ſunt ſui compotes:ſed impetu ducũtur:uelu
ti teſtatur Plato in Apologia:& in quinto de legi/
bus:de ipſis uatibus. Tertio etiam modo hoc fieri
põt·ut & uocũ ſimulachra habeant & ipſaꝝ rerũ:
hocq; dupliciter. Vno modo ſic/ꝙ res ipſis repſen
tenť:nõ intelligant tñ quid importent illæ res/ſic
repſentatæ ueluti contigit in ſomno Pharaonis:
habuit.n.ſimulachra uocũ/qm̃ ipi Ioſeph rettulit
quod ſomniauit:& ſimulachra reꝝ : qm̃ uidebat
illas uaccas pingues·& macras:neſciebat tñ quam
ſignificationem haberẽt. Põt etiã eſſe ut pter uo/
cum ſimulachra : & reꝝ ſimilitudines habeant ẽt
ſignificata illaꝝ:ueluti Ezechiel ꝓpheta habuiſſe
dicitur in multis : & Ioſeph·& multi alii/qui ſup
alios modos·habuerũt uaticiniũ & prophetiam.
Verum quibuſcũq; modis hæc fiant:nõ eſt negan
dũ hæc nõ fieri ab intelligẽtiis/una cũ corporibus
cœleſtibus:tãq̃ ſuis inſtrumentis : & hæc intelligi
ab ipſis intelligẽtiis:ſecundũ tñ modũ cõuenienté
ipſis:ueluti ſupra diximus. Et q̃q hæc i nobis ſint
ſecundũ placitũ : non tñ auferetur/ quin iſta ab eis
intelliganť:neq; ꝙ ſi ſint cauſæ actuũ prouenientiũ
a uolũtate:& ab intellectu:ꝓ auferatur liberũ ar/
bitriũ:&.n.cũ libertate uolũtatis ſtat: ꝙ Deus con
currat ad actum uoluntatis:& ſic patet ad ſextam
dubitationem.

Caput.6.in quo mouẽtur dubia:circa ea quæ
dicta ſunt/in capitulo p̃cedente.

a DVERSVS tamen ea quæ dicta ſunt oc/
curunt difficultates: quas aut impoſſibile
aut difficillimũ ẽ ſoluere.Primo quidem/
qm̃ nõ uidetur poſſibile·pueros illos ſic loquutos
eſſe:qm̃ Ariſt.xi.pticula problematũ .xxvii.ꝓble
mate:querens cur eſt ꝙ aliqui pueri ante ætaté lo
quũtur:ibi ſolués/ponit:ꝙ pueri illi dicũt ea quæ
audiuerũt: quare illa loquutio nõ fuit facta:nõ p̃/
cedente ſenſu exteriori: unde concluditur ꝙ non
põt loqui niſi prius audiuerit tales uoces : aut ſe/
cundũ totũ aut ſcd̃m ptem.Quod & firmať:qm̃
loquutio fit ab aía imaginante & phãtaſiante: ſed
phãtaſia eſt motus factus a ſenſu ſecundũ actũ: ut
dicitur.2.de aía:quare/nõ põt loqui : niſi p̃ceſſerit
actus ſenſus exterioris. Amplius ſi quis loq poſſet
nõ p̃cedẽte ſenſu exteriori:tũc nõ oís ſurdus eſſet
mutus:quod eſt cõtra Ariſto. in libro de ſenſu &
ſenſato:eſt & cõtra experimẽtũ· & rationẽ. Cõtra
experimentũ quidé/ueluti manifeſtũ ẽ: eſt ẽt con
tra rationẽ:qm̃ auditus eſt ſenſus diſciplinæ: nul/
lus aũt loquiť/ſecũdũ aliquod idioma:niſi ab ali/
quo inſtruať:aliter.n.idiomata nõ eſſent ad placi/
tum:ſed ſcd̃m naturã:quod & manifeſte falſum
eſt:& Ariſt.apte cõtradicens:ꝓ aũt illud ſequatur
patet:qm̃ ſi habet loquutionẽ ſine auditu. ad hoc
igitur ꝙ loquať:nõ indiget auditu. Præterea ſi qd
loqť:abſq; auditu : habet igiť ſonoꝝ ſimulachra:
nõ p̃cedẽte auditu:quo ſtãte nõ erit ueꝝ ꝙ deficiẽ
te ſenſu deficiat & diſciplina quæ eſt circa ipſum
ſenſum:& ſic cæcus de coloribus ſyllogigare pote
rit:quod reclamat Ariſt.& omnis philoſophia. Se
cũdo principaliter dubitať:qm̃ in p̃cedenti capitu
lo/cõceſſum ẽ:iſta fieri a uirtute cœleſti: uidelicet
talia ſimulachra:cũ etiam fiant a uirtute ſenſuũ &
obiectoꝝ:igitur hæc nõ erũt eiuſdẽ ſpeciei:quod
tñ uideť falſum:cũ cõſimiles habeãt opatiões: nã
bos qñ dixit:caue tibi Roma:idẽ ſignificauit : qđ
ſignificaſſet uox prolata ab homine:idẽq; impor/
tabat:patet aũt cõſequentia: ſecundũ Cõmen.46.
cõmen.octaui phycoꝝ:qm̃ genita ex putredine/&
propagine·nõ uidenť eẽ eiuſdẽ ſpẽi : &.7.metha.
Ariſt.uult:ꝙ domus nõ põt fieri a caſu:ſed tm̃ per
artem. Quare multo magis eloquutio non uideť
poſſe fieri·niſi ab aia imaginãte:& ſic nõ a uirtute
corpoꝝ cœleſtiũ. Tertio qm̃ talis eloquutio / uel
ſonus·cũ ſit ſignificatiuus:uel igitur illud ſignifi/
cat naturaliter:uel ſignificat ad placitũ: nõ poteſt
ſignificare naturaliter : qm̃ cũ bos dixit Caue tibi
Roma:ſi purus alienigena audiuiſſet:non intelle/
xiſſet:quæ ãt naturaliter ſignificãt : apud oẽs eodẽ
modo ſignificãt:neq; ẽt uideť ꝙ illud ſignificat ad
placitũ:qm̃ quæ pure naturaliter fiunt:nõ uideť
ad placitũ ſignificare. Amplius cũ intelligentia &
corpus cœleſte nõ magis reſpiciãt idioma latinũ:
q̃ græcũ/uel aliquod aliud:cur eloquutio facta eſt
latina:& nõ græca?Itẽ cur magis p iſtũ bouẽ : q̃ p
aliũ bouẽ? Et adhuc cur magis ad hunc hoiem.q̃
ad alterũ hoiem?& magis in hoc loco & tẽpore:q̃
in alio loco:& in alio tẽpore? Quarto qm̃ etiã con
ceſſum eſt:ꝙ intelligentiæ mediãtibus ſuis inſtru
mẽtis.ſ.corporibus cœleſtibus:poſſunt iprimere
in itellectu humano:plenam prophetiã.ſ.·quo ad
receptionẽ ſpẽꝝ repſentantiũ/& interp̃tationẽ:&
hoc ẽt nõ p̃cedẽtibus ſenſibus exterioribus : iſtud
quidẽ manifeſte eſt cõtra Auer.in libro de diuina
tione p ſomnũ:uult.n.ꝙ q̃uis ſine primis propoſi
tionibus hoc fieri poſſit : non tñ abſq; p̃paratione
imaginatiuæ motæ a ſenſibus exterioribus : qm̃
phãtaſia ẽ motus factus a ſenſu ſcd̃m actum. Am
plius qm̃ hoc cõceſſo / uideť ꝙ non tñ hoc poſſit
contingere in practicis:uerũ & in ſpeculabilibus:
nõ.n.uidetur maior ratio de uno/q̃ de altero. Ve/
rum hoc ẽt cõtradicit eidẽ Auer. dicit.n.ꝙ ſi quis
haberet huiuſmodi cognitionẽ eẽt æquiuoce hõ
cũ aliis hominibus. Præterea aliqui deberẽt appa/
rere tales:qđ tñ non uideť eſſe ueꝝ. Quinto dubi
tať/qm̃ ex iſtis ſequiť prophetiã eẽ naturalem : &
nõ donũ dei:quo dato incidimus i errorẽ & here/
ſim Mõtani qui dixit prophetas non eẽ loquutos
per ſpũm ſanctũ:ueꝝ fuiſſe arreptitios:& tũc poſ
ſumus cõcedere ſecundũ iſtum modũ:ꝙ i die pẽ/
tecoſtes:apoſtolis non fuit miſſus ſpũs ſanctus:in
forma ignis: uerũ hoc factũ fuiſſe/ex uirtute cœ/
leſtiũ corpoꝝ:qñquidẽ corpora cœleſtia:poſſunt
dare diuerſitatẽ linguaꝝ: nõ p̃cedente doctore.&
dare prophetiã de futuris:quæ oía manifeſtã here
ſim ſapiunt. Sexto·qm̃ neq; ſcd̃m naturalẽ philo/
ſophiã uidetur poſſe cõcedi:bouem eſſe loquutũ:
Ariſto.nãq;/quarto de hiſtoriis cap.9.aperte dicit

nullũ quadrupes habere loquutionem. Quare ne
dũ cõtra religionẽ chriſtianã hoc uidet eſſe: uerũ
& cõtra philoſophiã & pcipue pipatheticã qr &c.

℄ Caput. 7. in quo ad dictas dubitationes
reſpondetur.

q VAMQVAM mihi difficilimũ uideat
me poſſe ad plenũ in hac difficultatũ eno
datione cunctis ſatiſfacere: tñ pro uiribus
noſtris temptabimus aliqua ſaltẽ ꝓbabilia addu/
cere. Dicimus itaqꝫ in primis / ſi uera eſſet opinio
quæ aſſerit / hoies & cũcta aialia: poſſe ex beneficio
corpoꝝ cœleſtiũ ex terra generari: ueluti Plato in
Menexeno cõcedit: a quo ẽt Ariſt. in ſecũdo politi
cæ: nõ uidet diſſentire. Sic. n. dicit: putandũqꝫ eſt
priſcos illos homines: ſiue ex terra geniti fuerũt:
ſiue ex corruptione aliq̃ ſeruati: ſimul fuiſſe igna/
ros & imprudẽtes: quod de terra natis dicit: idẽqꝫ
in. 13. problemate decime pticule uidet cõtẽdere.
Veꝝ Auic. illud apertiſſime poſuit i libro de dilu/
uio: ſicut ẽtiã Auer. 2. metha. hoc ipſi Auic. attri/
buit. Si inq̃ uera eſſet hæc opinio: adductæ dubita
tiões faciliter ſoluerent. Si náqꝫ cœlũ hoiem gene
rare poſſet: quid miꝝ & ſi ſimulachra illa in phan
taſia generare poſſet abſqꝫ ſenſu exteriori: & alia
quæ ibi adducta ſunt: tãq̃ in cõuenietia / minime
eſſent incõuenictia: agẽs. n. ſi dat formã: dat & cõ
ſequẽtia formã: longeqꝫ mirabilius eſſet: hoiem ſi
ne ſemine / & ex terra formare: q̃ phantaſiã ſimula
chris abſqꝫ adiutorio obiectoꝝ: & ſenſus exterio
ris figurare. Neqꝫ ualidã aliquã rationẽ / ut exiſti/
mo / adduxerũt Ariſt. & Auer. in oppoſitũ. Ariſt.
náqꝫ. x. pticula problematũ: problematibus. xiii.
&. lxvi. reddit huius rationẽ: qm̃ inquit ipſe / tem
pus generatiõis hois eſt ualde prolixũ: ſecundũ. n.
cõem curſum: eſt nouẽ menſiũ: modo in nouem
mẽſibus: magna fit aeris uariatio: ſecundũ qualita
tes primas: q̃ ſe impedirẽt in hois cõpoſitione: ná
qđ effectũ fuiſſet p unã diſpoſitionẽ deſtrueret p
alterã. Accedit & his: qꝫ uẽti / pluuiæ / & hmõi cor
rũpent. Veꝝ hæc rõ non uidet multũ ualida: ipri
mis qm̃ fortaſſis nõ eſt idẽ tẽpus generatiõis i his
q̃ generãt ex putri materia: & in his quæ generã/
tur ex ꝓpagine ſuppoſito. n. qꝫ mus genitus ex pu
tredine / generet ſibi ſimile: quis ſcit qꝫ tẽpus gene
rationis utriuſqꝫ: ſit idem? Præterea fortaſſis iſta
generãtur in locis tẽperatis; & remotis ab iſtis ex
tremis: nõ. n. oia in oibus locis naſcũtur: & fortaſ
ſis qꝫ locus ille eſt equinoctialis: quẽ tenuit Auic.
eſſe tẽperatũ: & ante eũ Ptolomeus: noſtriſqꝫ tem
poribus apparuit error aptus Ariſt. de eqnoctiali:
nõ. n. eſt trãſitus in inſulam colucut: cũ ſit ſub alio
polo: & habitãtes ibi habent umbrã oppoſitã: niſi
prius trãſeant equinoctionalẽ. Amplius dici põt:
qꝫ cũ natura non deficiat in neceſſariis: neqꝫ abun
det in ſupfluis: aialia nõ ſemper taliter generãtur
ex terra & a cœlo: uerum poſt diluuia aquaꝝ / &
ignis: uel aliaꝝ cauſarũ recitatarũ ab Auice. & ab
aſtrologis. Quare ſicuti ex exorbitatiõe ſydeꝝ de
ſtructa ſunt aialia / & cœtera uiuẽtia. ſic ex eoꝝ be
nigno cõcurſu: iteꝝ ex terra generãtur unde in tẽ/
poribus illis: nõ fiunt intempies: ueluti multotiẽs
aliquos ãnos uidemus temparos: & pro frugibus /
& pro aialibus aliquos uero intemparos. Et for/
taſſis iſti dicerent: iſtud leges apologizaſſe de pa/
radiſo terreſtri: uolentes paradiſum illũ eſſe locũ
delitiaꝝ / & temperiei: qui durauit illo influxu du
rãte: & p expulſionẽ hoium de paradiſo intelligũ
tur: tũc fuiſſe diſſolutã illã benignã coniunctionẽ
ſyderũ: ſicqꝫ fieri p circuitũ: ſecũdũ motũ ſyderũ:
licet in longis tẽpoꝝ interuallis. Iſtaqꝫ nõ diſſonãt
a Platone in thimeo. Quare ratio illa Ariſt. mini/
me uidet cogere: hocqꝫ fortaſſis uidens Auer. ſ. ra
tionẽ hanc paꝝ ualere: alias conatus eſt adducere:
nã & Ariſt. ipſe in problematibus citatis: poſt illã
rationẽ dicit: niſi etiã aliud obſtet: unde. 46. cõmẽ.
octaui phyſicoꝝ: & cõmen. 4. ſecũdi metha. & in
libro de diuinatione p ſomnũ dixit: hoc ideo fieri
nõ poſſe: qm̃ ſic nõ eſſent eiuſdẽ ſpẽi. ſ. hõ genitus
ex terra: & ex propagine: qm̃ habẽt diuerſum mo
dũ generatiõis: & ex diuerſis materiis generarẽt:
quare ſemina ſupfluerẽt: cum aliter fieri poſſent.
Quæ rationes / quantũ ridiculoſe ſint: neqꝫ tanto
philoſopho dignæ: apertiſſime demõſtrãt Diuus
Tho. & Ioãnes Scotus i. 7. metha. & i pleriſqꝫ aliis
locis: quare ſtudioſus uideat iſtos: qui aptiſſime ui
ri errorẽ oſtẽdãt: & ſi nõ đ hoie: tñ de multis aiali
bus illud cõcedũt. Expimẽtũ ẽt mãifeſte reclamat
cõtra Auer. qñqdẽ & in plantis / & in multis aiali/
bus uideamus genita ex putri materia: procreare
ſibi ſimilia. Auguſtinus quoqꝫ uir nulli poſtponẽ
dus: in ultimo cap. 15. libri de ciuitate dei teſtatur:
muſcã ex putredine genitã cũ alia cõcũbere: & ge
nerare: neqꝫ ſemina ſupfluunt: nã ubi deficit unũ:
ſupplet alterũ: & ẽt hoc eſt ex liberalitate naturæ:
ignis náqꝫ generat ex motu: & ab igne: neqꝫ proxi
ma materia eſt diuerſa. Quare rationes illæ ſunt
admodũ friuolæ: ſed apparẽtius argumentum ad
hoc eſt: qm̃ non uidemus hominẽ uel equũ ſic ex
putri materia generari: quod certe nõ facit fidem:
ſed quãdam probabilitatẽ ut apertũ eſt. Veꝝ eſto
qꝫ hõ nõ ſic ex benefitio aſtrorum generari poſſit:
nullo tñ modo uidetur negandũ / quin figurã ho
minis cœleſtia corpora generarẽ poſſint. Albertus
náqꝫ ſecundo metheoroꝝ: cap. 1. &. 2. tertii tracta/
tus: uolens reddere cauſam figuraꝝ repertaꝝ i la
pidibus: imprimis cõmemorat ea quæ uidit: inter
quæ dicit. In inclita Venetiaꝝ ciuitate: dũ cõſtrue
retur ſuperbiſſimũ templum Diui Marci: uidiſſe
marmor: in quo ex natura erat regia figura: & in
ciuitate Pariſius: in quibuſdã cõchis piſciũ: uidiſſe
figuras multoꝝ ſerpentũ: & multa alia mirabilia
narrat: ptim uiſa: & ptim audita. Reddẽſqꝫ hoꝝ
rationẽ dicit: hæc prouenire ex ipſis ſyderibus: ſe
cundũ aſpectus determinatos ad hoies / uel ſerpẽ/
tes uel porcos: uel quomodocũqꝫ ſit: hoc idẽ alii
lapidarii cõfirmant: & pcipue Auic. Quapp ſi ex
beneficio cœleſtiũ corpoꝝ: i inaiatis diuerſa ſimu
lachra figurari poſſunt: quare igit & nõ in phãta
ſia? cũ maxime receptiua ſit ſimulachrorũ / & ido
nea ad ipſa. Quod põt & argumẽto conuinci: qm̃

quod nos uidimus teſtamur. Cognoui quendam
aſtrologū: qui quibuſdam obſeruatis: ſciebat uni
cuiq; dicere. de quo ſomniaſſet: ſaltē in genere: ut
qm̄ hic de patre ille de equis: & ſic de hmōi: quod
quidē eē nō poſſet / niſi corpora cœleſtia / haberēt
cauſalitatē ſup iſta. His itaq; ſtantibus tāq̄ manife
ſtis: temptādū eſt reſpondere ad ea quæ in oppoſi
tū addicta ſunt. Et primo dicimus ad illud Ariſt.
de puero illo: ꝙ puer ille de quo meminit fuit il/
lius diſpoſitionis & cōtingētiæ: uidelicet ꝙ ꝓtulit
uocē quā audiuit. & hoc etiā nos cōcedimus. Veꝝ
nō negat: quin etiā puer ſtatim editus poſſit habe
re loquutionē: imo in eodē problemate dicit: ali/
quos dicere: aliquos pueros ſtatim editos loquu/
tos eē: quo cōceſſo: illa ſolutio nō ſatisfacit: ut ma
nifeſtū eſt: & ſapienter Cōciliator notauit illud in
expoſitione illius problematis: quapp cōceſſo illo
cōtingēte: quod p illuſtres hiſtoriagraphos cōce/
dit: nulla mihi uidet rationabilis cauſa aſſignari
poſſe ſcd̄m naturā: niſi ea quā ibi attulimus. Vñ
& ad oēs illas cōfirmationes una fit repōſio. ſ. pro
poſitiones illas eē intelligēdas ſecundū cōem cur/
ſum naturæ: & nō ſcd̄m portēta: uel mōſtruoſita
tem: ipſe nā ꝓ Ariſt. in ſexto de hiſtoriis aīalium /
cap. 17. ad finē dicit: ita hæc nos exponimus: ut ma
gna ex pte euenit res: hæc aūt repōſio confirmat/
qm̄ ſcd̄m theologos: & pcipuæ ſcd̄m Diuū Tho.
in queſtione. 12. q. diſputataꝝ de ueritate: in queſi
to de prophetia & in ſeptimo articulo illius que/
ſtionis: de facto in propheta noue ſpēs generātur:
& noua phātaſmata: uel a deo uel ab angelis ſecū
dum iuſſum dei: tūc illa phātaſia nō eſt motus fa
ctus a ſenſu ſcd̄m actū: nō igit uniuerſaliter phan
taſia eſt motus factus a ſenſu ſcd̄m actū. Quod ſi
dicit hoc eſt ex miraculo: & Ariſt. nō cōcedit mira
cula: nos cōtra dicimus ꝙ ſi illa expimēta ſunt ue
ra: & nō dent uera miracula ſecundū Ariſt. ſermo
nē Ariſt. eſſe intelligendū deducta mōſtruoſitate:
& ſcd̄m cōem curſum naturæ. Quare Ariſto. uel
habet negare illa expimēta: uel reſpōdere / ueluti
reſpondimus: qñquidē illa reſponſio nullo modo
uideat repugnare principiis naturæ: imo maxime
conſona eē ipſis principiis. Ad ſecundū aūt princi
pale / quicqd ſit / an illæ eloquutiōes / ſint eiuſdem
ſpeciei: uidelicet facta a boue: & ab homine / & in
aere: credo poſſe ſubſtineri non eſſe eiuſdem ſpēi:
ngat tñ auctoritas Auer. ueluti prius diximus. ſ.
ꝙ non idem ſpē poſſit fieri a diuerſis cauſis ſcd̄m
ſpēm: qñquidē hoc eſt & cōtra expimētū: neq; ha
bet aliquā euidentē rationē pro ſe. Et ad illud qđ
dicitur de ſeptimo metha. uidelicet ꝙ domus nō
fit niſi ab arte: quare tanto magis eloquutio. Dici/
mus ꝙ oīs loquutio: fit ab aīa: nā illa quæ fit in re
inaīata: ſi loquutio nūcupāda eſt: fit ab intelligen/
tia cognoſcēte & uolēte ſecundū tñ modū ſibi cō
uenientē: ut ſuperius diximus: mediātibus tamen
inſtrumētis corporalibus: & ita dicat de ea quæ fa
cta eſt a boue: & a puero nup edito: unde iſta non
ſunt facta abſq; intellectu & uolūtate: leges. n. iſta
concedētes experimēta: dicūt hæc eſſe facta ex illu

ſione demonū: ut dicit Augu. in ſexto de ciuitate
dei. Quare ab intellectu & uolūtate: ſed medianti
bus corporibus aſſumptis: uel ſcd̄m aliquē alium
modū. Nos aūt dicimus & hæc eē facta ab intelli/
gētiis mediātibus ſuis corporibus cœleſtibus agē/
tibus in hæc inferiora: quid igit magis repugnat
uni modo q̄ alteri: certe non uideo. Quod ſi dicas
iſta facta ab angelis: ueluti illa facta a Raphaele
aſſociāte Thobiā: nō fuiſſe uerā loquutionē: neq;
illa quā habuit demon ad Diuū Antoniū: nos pa/
riter dicemus has nō fuiſſe uere loquutiones: ni/
hilq; ut exiſtimo / dici pōt pro uno: quod & ratio
nabiliter dici nō poſſit pro altero. Ad tertiā dicit
ꝙ q̄uis loquutio latina uel græca nobis ſit ad pla
citū: tñ loquutiōis græcæ uel latinæ cognitio dēo
& intelligētiis eſt naturalis: naturaliter. n. ſecūdū
modū eis congruū cognoſcunt hæc oīa inferiora:
qñquidē ſunt cauſæ iſtoꝝ inferioꝝ / & naturaliū:
& ad placitū: ſcd̄m intellectū & uoluntatē. Quare
ſtat ꝙ iſte loquutiōes ſignificēt nobis ad placitū:
& tamē naturaliter fiant a corporibus cœleſtibus:
una cū ſuis intelligētiis: imo principaliter ab ipſis
intelligētiis. Ad ea aūt quæ ānectebātur: uidelicet
cur Romæ bos loquutus ſit latinæ & nō græcæ:
& in iſto tempore & nō in illo: cur q; magis facta
fuerit p hūc bouē q̄ per illū: uel magis p bouē q̄ p
aſinū: cur ue potius huic hoī q̄ alteri: certe & alte/
ra ps hēt reſpōdere ad tales inſtātias: ut manifeſtū
eſt. Dicimus tñ hoc eē ex prouidētia intelligētiæ:
& diſpoſitione paſſi: agūt. n. ratione finis: & inten
dunt bonū: quare diſponūt ſecūdū finis exigētiā.
Ad quartū dicit ꝙ illa quæ dicūtur ab Auer. ut in
pluribus ſunt uera: tñ nō ſunt neceſſaria. Si. n. iſta
expimēta cōcedimus: ueluti ſi puer ſtatim editus
loquat: & bos & genus gallinaceū: & huiuſmodi/
illud Auer. nō eſt uniuerſaliter ueꝝ: ſed ueꝝ ut in
pluribus. Similiter licet ut ī pluribus ſit ueꝝ hæc
eē ſcd̄m ſcias practicas: nihil tñ repugnat uerifica
ri poſſe ſcd̄m ſcias ſpeculatiuas: ut ēt Diuus Tho.
cōcedit: in queſtione citata / & articulo ſecūdo. Tñ
hoc rariſſimū eſt: qm̄ nō fit talis opatio niſi in ex/
cellenti aſtroꝝ cōiūctione: q̄ cōiunctio nō fit niſi ī
longis piodis: & q̄uis hoc uideat incredibile. ſ. ꝙ
uirtute corpoꝝ cœleſtiū ī aliquo hoīe generetur
ſciētia: qm̄ ī ſciētia primo ſunt dignitates: deinde
p̄miſſe: deinde cōcluſiōes: & ſic ordinate quod nō
uidet poſſe fieri p corpora cœleſtia: uideat ſic op/
ponēs: quomodo generat unū aīal: qm̄ ibi primo
eſt cor: deinde alia mēbra. neq; minor / imo maior
eſt ordo in productione unius aīalis / q̄ uniuerſæ
ſciæ: nemini tñ dubiū eſt ꝙ cœlū producat ſua uir
tute multa aīalia / plantas & reliqua ualde mirāda
quādo nō minor ē mirabilitas de uno: q̄ de altero:
ueꝝ hoc prouenit ex incōſuetudine ut nāq; dicit
Aug. 21. de ciuitate dei: cap. 4. Aſſiduitas expiendi
paulatim ſubtrahit admiratiōis incitamentū: ma
gis aūt iſta cōtingūt in practicis & factiuis: qm̄ na
tura magis ſollicita eſt de magis neceſſario: ſpecu
latiuæ ēt non ſunt ſimpliciter neceſſariæ: ut dicit
primo metha. licet poſſint cadere ſub practico: ut

dicit̃ primo ethicoꝝ. Quod autē ulterius adduce
batur/ ꝙ tales hoīes eſſent æquiuoce hoīes:hoc di
xit Auer.ſecundū ſuā opinionē : q̄m exiſtimauit/
ꝗ diuerſum modū habent generatiōis : eſſe diuer
ſaꝝ ſpēꝝ:quod tñ non eſt neceſſarium. Dicere tñ
poſſumus:ꝙ extendēdo nomen diuerſitatis ſpeci
ficæ:hoc cōcedēdū eſt: ueluti ipſe in prologo phy
ſicoꝝ cōcedit:ꝙ homo dicitur æquiuoce de hoīe
pfecto p ſciētias ſpeculatiuas:& non pfecto: quod
quidem intelligendū eſt. ſecūdū maximā differen
tiam operationū:ab hoīe nāq; perfecto p ſcias ſpe
culatiuas:proueniunt operationes diuinæ:ueluti
dicit̃ in.x.ethicoꝝ:a non perfecto uero/aut huma
næ tm̃:ſicut ſunt opera moralia:aut beſtiales : qr̃
ſpeculatiuus ē ueluti deus:non ſpeculatiuus uero:
aut homo aut beſtia:neq; tñ abſolute Auer.negat
quin tales homines īueniri poſſint:ſed magis opi
natur:non poſſe inueniri: unde tales hoīes ueluti
ſunt prophetæ:& multaꝝ ſciaꝝ & artiū inuento
res:& qui ſunt extra cōem curſum naturæ : cōnu
merati ſunt īter deos:& nō habiti ſunt homines:
Diuus nāq; Auguſtinus libro .18. de ciuitate dei:
cap.3.refert de multis:qui crediti ſunt dii : ob ſua
p̄clara facinora: & q̄m fuerūt extra cōem ſenſum
hominū:dicitq; ꝙ Io Inachi regis filia:quæ poſtea
Iſis dicta eſt:ut magna dea culta eſt ī ægypto : q̄m
late iuſteq; imperauerit:& ægyptiis multa cōmo
da/& litteras inſtituerit:refertq; tantū honorem
poſt eius mortem ſibi habitū : ut capitali crimine
reus exiſteret:ſi quis eam hominē fuiſſe diceret.
Idem de multis tradunt antiquæ hiſtoriæ : quos
recenſere eſſet nimis prolixū.Quare illud cōmen
tatoris Auer.non ex toto eſt contra rationē dictū:
q̄m quidem hoīes qui tales fuerunt:quales ipſe di
cit:a cœteris hominibus nō habiti ſunt tāq̄ hoīes:
ſed uerius dii:omnes.n.conditores legū/ ſiue reli
gionū:annumerati ſunt diis: ueluti manifeſtū eſt
legenti priſcas hiſtorias:quare nō uident̃ eē hoīes
eiuſdē rationis cū aliis: & ſic homines eſſe apellan
dos æquiuoce. Vnde & Ioſeph iudeus in libro de
temporibus: mētionem faciens de dño Ieſu ſalua
tore noſtro dixit.Si eū fas hoīem appellare ē : tāq̄
pp mirabilia quæ fecit:non uideretur ſibi ꝙ eſſet
uerus homo. Ad quintū aūt dicit̃ : ꝙ ſcd̃m philo
ſophos omnis prophetia:ſiue uaticinatio/ſiue di
uinatio/ſiue exceſſus/ſiue linguaꝝ īterp̄tatio/ſiue
artiū inuētio/ſiue ſciētiaꝝ indagatio:& deniq; oīs
effectus:inuētus in hoc mūdo īferiori: qualiſcūq;
ſit:habet cauſam naturalē:& ſit a deo : & intelligē
tiis :nō tñ inmediate:ſed mediātibus corporibus
cœleſtibus.Quare & eſt donū dei:& intelligētiaꝝ
licet nō ſcd̃m illū modū ſecūdū quē concedit reli
gio noſtra : q̄m hæc uel aliqua fiunt uel inmedia
te a deo/uel ab angelis:nō concurrētibus motibus
corpoꝝ cœleſtiū.Hoc aūt ex ſignis / & cauſis con
tendunt oſtendere.Primo quidē q̄m aſtrologi ex
motibus ſyderū:ſciūt p̄dicere de prophetis: Haly
nāq; ſciuit p̄dicere regi:ꝙ filius eius nuperrime na
tus:eēt miraculū: & diceret prophetiā:hoc aūt co
gnouit ipſe Haly ex natiuitate pueri; ueluti ipē re
fert in libro de natiuitatibus : idēq; poteſt de mul
tis aliis patere:quod nimis prolixum eſſet referre.
Amplius q̄m philoſophi determināt de ꝓphetia:
ueluti Plato/ Ariſto. Auic. Auer. Hippocras: Gale
nus/& inumeri alii q neq; religiōes neq; leges inſe
quuti ſunt:modo de his:nō determinat niſi p cau
ſas/& ſigna/& ratiōes naturales. Præterea q̄m nō
fiunt talia uaticinia in hominibus: niſi ſcd̃m cer/
tas diſpoſitiones naturales:utpote/iſti abūdant in
humore melanconico:ſicuti dicit Ariſt. in primo
problemate.xxx.pticulæ:uñ Cōciliator ibi refert:
ꝙ cū eſſet quædā ruſtica : oīo litterarum ignara:
quæ congrue latinæ/& græcæ loquebat̃:poſteaq̄
medici euacuauerūt humorē melāconicū:omniū
oblita eſt. Immo quod maius uidet̃: quarto regū
tertio capitulo ſcribit̃ de Heliſeo:ꝙ regi querēti/
reſpōſum dare non potuit : niſi uocato pſalterio:
quaſi nō fuerit aptus prophetare:niſi prius exceſ/
ſum paſſus fuerit:qui p pſalteriū prouocatus eſt:
ſicuti ēt Vergilius ī ſexto æneidos refert: de ſybil
la dante reſpōſum Aeneæ:ꝙ prius bachata ē : & ē
paſſa exceſſum:quod apte cōfirmat Ariſt.in.xxx.
pticula problematū:primo problemate: & Plato
in phædone:& in pleriſq; aliis locis. Nō etiā fiunt
hmōi mirabiles opationes/ſcd̃m omne tēpus : ue
rū in ſtatutis tēporibus:& etiā in locis determina
tis:unde hi prophetæ/magis inueniuntur in ægy
pto & in iudea & in ptibus oriētalibus : q̄ in aliis
ptibus:quæ oīa atteſtantur hæc prouenire ſcd̃m
cōplexionē : & naturalē diſpoſitionē. Habent / &
hæc non minus cām finalē:ſicut Auer. in libro de
diuinatione per ſomniū dicit:& Auic. in ſexto na
turaliū:diuina nāq; prouidentia:rebus in eſſe pro
ductis tribuit:ut in ſe habeant ea:ſine quibus ī eē
ſeruari non poſſunt:ſicut in humano corpore po
ſuit mēbra:quibus ſumit̃/& decoquit̃ cibus:ſine
quo mortalis uita nō cōſeruatur. At genus huma
nū non pōt abſq; ſocietate cōſeruari : unus.n.hō
nō ſufficit ſibi in neceſſariis ad uitā:unde naturali
ter eſt aīal politicū:ut.4.ethicoꝝ dicit̃:ſocietas āt
cōſeruari nō pōt abſq; iuſtitia : ueꝝ iuſtitiæ regu
la eſt prophetia/& deoꝝ oracula:inualidū.n.& in
firmū eſt humanū cōſiliū. Quare natura hmōi ꝓ
phetas producit:pro hoīum regimine:ſcd̃m loco
rū/tēpoꝝq; exigentiā : unde ſi quis inſpexerit ſan
ctiſſimas leges: diligēterq; cōſiderauerit : uidebit
ipſas nō ex humano ingenio:ueꝝ a deis datas / p
ipſos ꝓphetas : qui a philoſophis ponūtur medii
inter deos & hoīes:nā infra deos ſed ſupra hoīes.
Cōſideret etiā hō quomodo artes ſint inuentæ &
pfectæ : ars nāq; medicinæ pro magna pte habita
eſt ex ſomniis/& ex reuelatione:ſicut Galenus tra
didit in libro hereſum:quæ reuelatio facta ē p ꝓ/
phetas:& ꝓphetæ a diis habuerūt:uel in ſomniis:
uel in uigiliis : q̄ñ exceſſum uel extaſim patiebāt̃.
Nō minus cōſiderēt/quomodo mechanicæ artes
inuētæ ſint:& ut alias taceā maxime mirāda ē ars
ſerica:ſiue quomodo pāni ex ſerico inuenti ſint.
Quomodo.n.ex illo uermiculo naſcitur illud/ut
ita dixerim ueliculū:ex illo ueliculo/poſtea ſericūs

quot innumere opationes ꝓcedũt ipſum pãnum
ſericũ. certe ut iquit Plato ad principiũ tertii de le
gibus: hæc nõ niſi dei nutu iuẽte ſunt: unde ſi fiũt
diluuia p aquã: uel p ignẽ: uel p aliquod quo pror
ſus humanũ genus deleaẽ: uel q̃ſi deleaẽ: neceſſe ẽ
tales prophetas generari: p quos humanũ genus
propageẽ: nõ ſolũ quo ad prolẽ: uerũ quo ad artes
& ſcientias: unde Ariſt. in fine primi metheorologicorum
dicit: nõ ſolũ exiſtimãdũ eſt eaſdem opiniones ad
nos deueniſſe: neq; ſemel/neq; bis. uerum infinities
renouatã eſſe philoſophiã. Sũt & neceſſarii hmõi
uates/& ſomniorum interp̃tes: ad uitandũ pıcula: &
cõſequẽdũ proſigia: ueluti illud Iulii Cæſaris. cũ
ſomniauit concũbere cũ matre: quod ſignificauit
ipm dominaturum toti orbi: & de ſomniis Simoni
dis poetæ: & de multis aliis cõmemoratis a Vale
rio Maximo: i primo libro: i capitulo de ſomniis:
& ẽt ab aliis hiſtoriarum ſcriptoribus: quæ oĩa refer
re maximũ & fere ĩfinitũ uolumẽ exigerẽt. Non
ne Plato in thimeo dicit: prudentiæ quoq; & mo
deſtiæ magna ſicut uides noſtris legibus ab initio
cura fuit. diuinatio nis inſup & medicinæ: & ſani
tas nobis: hæc diuinitus procurata: unde in libro
de rep. & i libro de legibus: ſtatuit ut ſint ſomnio
rũ interp̃tes: & auguriorum. Nõne hic mos fuit cal
deis ſiriis/ægyptiis/græcis/romanis/& uniuerſis
nationibus: ut. ſ. in una quaq; rep. eſſent uates di
uinatores/augures/& cæteri huiuſcemodi gene
ris. Adducũt & ꝓbabilitatẽ ꝙ ſi irrationabilibus
aĩalibus: data ẽ uis cognoſcẽdi tẽpeſtates futuras:
ĩminẽtia pıcula: & cætera facientia ad uitæ utilita
tem: quãto magis: hoc debuit dari/ipſis hoĩbus:
q magis deo ſunt ſimiles: & eius magis amici: cũ
ſolus ip̃e deũ colat & iuſtitiã. Neq; tñ oportet oẽs
hoĩes eſſe prophetas: neq; i omni tempore: ſed ſo
lũ determinatos/& in ſtatutis tẽporibus: ſecundũ
temporum locorumq; exigentiã: ſic. n. non eſſent ſuper
alios: & haberẽtur uiles: deſtrueturq; perfectio in
uniuerſo. Nõ. n. iſta contingũt: niſi ſcdm magnas
coniunctiones aſtrorum: quæ rariſſimæ fiunt. ſicuti
rariſſimi extiterunt qui uniuerſo dominari ſint.
Nã & tales ꝓuiſi ſunt: & per uaticinia & p aſtrolo
gos: & aruſpices/ueluti eſt uidere apud Suetoniũ
Trãquillũ: in de uitis. 12. Cæſarum. Quæ. n. & quãta
ꝓceſſerũt/& dicta ſunt: de Auguſto Cæſare: quæ
curioſus uideat in ipſo Suetonio: & i aliis ſcripto
ribus hiſtoriarum. Hæc. n. oĩa reguntur a cœlo: non
imponẽdo tñ neceſſitatẽ: neq; auferẽdo liberũ ar
bitriũ. Hæc aũt ſententia: prim accipitur: ptim re
nuiẽ a chriſtiana religione. Diuus nãq; Thomas ſ
ſequens ſuũ magiſtrũ Auguſtinũ: in quinto libro
de ciuitate dei: in queſtionibus diſputatis/de ueri
tate. q. 12. & in ſecũda ſecũdæ. q. 171. in quibus que
ſtionibus tractat de prophetia: uult prophetiã ali
q̃ã eſſe naturalẽ: & illã dũtaxat: quæ eſt de rebus/
quæ fiunt per cauſas ſecundas: & horum etiã mobili
ter: ſic ꝙ non eſt neceſſaria/& infallibilis: ſed ut in
pluribus ueritatẽ cõtinet. ueluti eſt natura rerum na
turaliũ. Aſt de his quæ ſunt fidei: quæq; excedũt
curſum naturæ: nullo pacto põt eſſe prophetiã ſe
cundũ naturã: & oĩum ẽt illorum/quæ infallibiliter
fiunt: ſed hæc eſt a ſolo ſpũ ſancto: licet non repu
gnet: in ſui miniſteriũ uti ſanctis angelis. Quare
quæ dicta ſunt & ꝓphetata/de Saluatore noſtro:
per ſanctos prophetas: minime in cauſam natura
lem referri poſſunt: ſed ſolũ ꝓconizata fuere per
ſpũm ſanctũ. p ora ipſorum prophetarum. Quapp con
ceſſa illa naturali ꝓphetia: nõ deſtruiẽ lex noſtra:
eo ꝙ ad ea quæ ſunt fidei: naturalis prophetia ſe
extẽdere nequit: q̃nquidẽ/neq; ea quæ ſũt fidei in
cauſis naturalibus continentur: prophetia nãq; na
turalis ex cõi oĩum cõſenſu: nõ põt ſe extẽder̃ niſi
ad ea q̃ ſunt ſcdm naturã. Neq; ſequiẽ/ꝙ illa interp̃
tatio multarum linguarum: habita/ſiue data ipſis apoſto
lis/in die penthecoſtes: nõ ſit data a ſpũ ſancto: nã
illud nullo modo põt referrri ĩ cauſam naturalẽ:
multis ex cauſis. Primo quidẽ/qm̃ quis aliquæ ſi
ue fabulæ/ſiue hiſtoriæ/tradãt: aliquos ex natura
habuiſſe intelligentiã oĩum: uel ſaltẽ multarum lin
guarum: ueluti de Apollonio Thieneo ſcribit Philo
ſtratus in uita Apollonii: imo & itellexiſſe uoces
auiũ: tamẽ ꝙ tot uiri i una & eadẽ hora. ut actuũ
apoſtolorum ſecũdo diciẽ: æqualiter recepiſſent: nõ
eſt ueriſimile neq; poſſibile ſcdm naturã: cũ eẽnt
& diuerſarum ætatũ: & diuerſarum cõplexionũ. Philo
ſophi. n. referũt/iſta ad cõplexiones & corpora cœ
leſtia. Amplius qm̃ tũc in eodẽ loco erant cõgrega
ti/parthi/medi elamitæ/& qui habitabãt meſopo
tamiã iudeã capadociã pontũ & aſiã phrygiã/&
pãphiliã ægyptũ/& ptes libiæ/quæ ẽ circa cirenẽ/
& aduene romani: iudei quoq; & proſeliti/cretes/
& arabes: & tñ nullus illorum accepit illã diuiſionẽ
linguarum: niſi eſſet apoſtolus. Quomodo igitur p
naturã fieri potuit illa diſcretio? Præterea apoſto
li p ſolã ĩpoſitionẽ manuũ: dabãt ſpũm ſanctum.
Quis igiẽ niſi plusq̃ fatuus: hoc poſſe referri ĩ cau
ſam naturalẽ dicere audeat? Itẽ prophetia non eſt
cõtinua. ſed tñ ad tẽpus. Apoſtoli aũt/poſteaq̃ re
ceperũt illã linguarum interp̃tationẽ: nũq̃ amiſerũt:
unde poſtea p uniuerſum orbẽ ꝓdicauerũt: ſicuti
ẽt prius p illuminatũ prophetã Dauit fuerat ꝓco
nizatũ dicentẽ. In omnẽ terrã exiuit ſonus eorum: &
in fines orbis terræ uerba eorum. Quare conceſſa na
turali ꝓphetia: nõ auferẽ noſtra religio: cũ adhuc
remaneat ea quæ ẽ p ſpũm ſanctũ. Verũ circa hãc
ſolutionẽ occurrit una dubitatio: dictũ eſt. n. ꝙ ꝓ
phetia naturalis: nõ põt ſe extẽdere ad ea/quæ ſũt
fidei: ſed tñ ad ea q̃ p cauſas naturales fieri poſſũt.
Verum occurrit dubitatio: qm̃ nullus uideẽ habuiſ
ſe ꝓphetiã: a ſpũ ſancto: niſi fuerit & amicus dei:
& illuminatus p fidẽ: qm̃ ſpũs ſanctus nõ uidetur
poſſe habitare in ĩfideli. Sed Auguſtinus. 23. capi
tulo. 18. libri de ciuitate dei: loquens de uaticinio
Erithreæ ſybillæ hæc dicit. Hæc ſane Erithrea ſy
billa: quedã de Chriſto manifeſta cõſcripſit: quæ
etiã nos prius in lingua latina uerſibus: male lati
nis & nõ ſtãtibus legimus: per neſcio cuius inter
ꝓtis impitiam: ſicut poſt cognouimus. Nã uir cla
riſſimus flaccianus: qui etiã procõſul fuit: hõ facũ
diſſimæ facũdiæ: multæq; doctrinæ: cũ de xp̃o loque

remur:græcum nobis codicem protulit:carmina
eſſe dicẽs ſybillæ Erithreæ:ubi oſtendit quodam
loco / in capitibus uerſuum ordinem litterarum
ita ſe habentem : ut hæc in eo uerba legerentur:

ἰησους χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ:

quod ẽ latinæ : ieſus/chriſtus dei filius/ſaluator.
Hi autem uerſus/quoꝝ primæ litteræ iſtũ ſenſũ/
quẽ diximus/reddunt : ſicut eos quidã latinus ex
tãtibus uerſibus eſt interꝑtatus:hæc continẽt.
Iudicii ſignum tellus ſudore madeſcet
E cœlo rex adueniet:per ſecla futurus
Silicet in carnem: preſens ut iudicet orbem:
Vnde deum cernent incredulus atq; fidelis
Celſum cum ſanctis:eui iam termino in ipſo
Sic animæ cum carne aderunt:quas iudicet ipſe
Cum iacet incultus denſis in uepribus orbis
Reiicient ſimulachra uiri:cunctam quoq; gazam
Exuret terras ignis : pontũq; polũq;
Inquirens tetri portas efringet auerni
Sanctorum ſed enim:cunctæ lux libera carni
Tradentur ſontes æternaq; flãma cremabit
Occultos actus retegens: tunc quiſq; loquetur
Secreta:atq; deus reſerabit pectora luci.
Tunc erit & luctus : ſtridebunt dentibus omnes
Eripitur ſolis iubar:& chorus interit aſtris
Voluetur cœlum:lunaris ſplendor obibit
Deiiciet colles:ualles extollet ab imo:
Non erit in rebus hominũ ſublime uel altum:
Iam æquantur campis:montes & cerula ponti
Omnia ceſſabunt:tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes:torrentur flumineq; igni:
Et tuba tunc ſonitum triſtem dimittet ab alto
Orbe gẽmes facinus miſerũ:uarioſq; labores.
Tartareũq; chaos: mõſtrabit terra dehiſcens
Et coram hic dño:reges ſiſtentur ad unum
Procidet e cœlo:ignisq; & ſulphuris amnis
Addit poſtea / Auguſtinus quãdã excuſationem:
cur in iſtis carminibus nõ ad plenũ potuerit ſerua
ri ordo ille : uidelicet. ꝙ ex primis litteris carmi
nũ:fierẽt uerba illa:quæ i carminibus græcis fiũt:
ſcilicet / ieſus xp̃s dei filius ſaluator. Sed in calce
eiuſdem capituli:inſerit quædã alia uaticinia : di
cta de xp̃o:ex Lactãtii auctoritate ſumpta:quæ ut
idẽ Auguſtinus refert: q̃q; ſint ſparſim / ex multis
gentiliũ uatibus excepta pp breuitatẽ ſic in unum
ponunt:quæ ſunt hæc. In manus infideliũ poſtea
ueniet:& dabunt deo alapas:manibus inceſtis:&
impurato ore expuẽt uenenatos ſputos : dabit ue
ro ad uerbera ſimpliciter ſanctũ dorſum : & cola
phos accipiens tacebit:ne quis agnoſcat quod uer
bũ:uel unde uenit:ut inferis loquat:& corona ſpi
nea coronet. Ad cibũ autẽ fel:& ad ſitĩ acetũ dede
rũt:i hoſpitalitate hãc mõſtrabũt menſam. Ipſa.n.
inſipiens gens:tuũ deũ non intellexiſti: ludentem
mortaliũ mentibus:ſed ſpinis coronaſti:& horri
dũ fel miſcuiſti. Templi uero uelũ ſcindet: & me
dio die nox erit tenebroſa nimis : in tribus horis:
& morte morjet tribus diebus ſomno ſuſcepto.
Et tunc ab iferis regreſſus: ad lucem lætã ueniet:
primus reſurrectiõis pricipio reuocatus oſtenſo.
Ex quibus uidet ꝙ cum iſta manifeſte ſint uerifi
cata in ieſu ſaluatore noſtro:dictaq; ſint per gen
tiles:qui nõ uident eẽ moti a ſpũ ſancto : aut igit
quæ facta ſunt i xp̃o:naturaliter facta ſunt : aut ẽt
naturalis prophetia ſe extendet etiã ad ea quæ ſũt
ſupra naturã:quod non uidet poſſibile. Idẽ quoq;
Auguſtinus cap. 24. octaui libri de ciuitate dei. In
troducit quãdã epiſtolã Hermetis termegiſti ad
quẽdã Aſclepiũ: i qua ꝑdicit deſtructionẽ idoloꝝ
ægypti:& ſatis apte xp̃m uenturꝝ:quare idem qđ
prius. Ad hoc aũt mihi dicẽdũ uidetur: ut inquit
Diuus Tho. in. q. multotiẽs citata de prophetia:&
in quinto articulo eius queſtionis:ꝙ ꝑdicti habue
rũt donũ ſpũs ſancti:nõ tamen ſemper cum dono
prophetiæ dat ſpiritus ſanctus : unde & ſi præno
minati moti ſint a ſpiritu ſancto:non tamen ſpũs
ſanctus inhabitauit eos ; nõ.n.aliquẽ ĩhabitat niſi
habeat donum charitatis:quod ꝑdicti non habue
runt. Legitur nãq; ꝙ Balaam fuit propheta : q̃ tñ
malus fuit & Mathei. 7. dicit ex ꝑſona damnato
rum. Domine nonne in nomine tuo prophetaui
mus:& ad corinthios primæ. 13. ſi habuero ꝓphe
tiã:& nouerim miſteria oĩa:& oẽm ſciam:& ſi ha
buero oẽm fidẽ:ita ut montes transferã:charitatẽ
aũt non habuero nihil ſum:&c. Ad ſextũ aũt dici
tur ſicuti ad primũ:ꝙ intelligit ſecũdũ cõem cur
ſum naturæ:nõ aũt ſcđm mõſtruoſitatẽ:qr &c.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS:
incipit tertius liber / Apologiæ Petri Põponatii Mãtuani.

❡ Caput primũ : in quo naratur criminatio fa
cta per. R. D. D. Fratrẽ Ambroſium Neapoli
tanũ : Lamoſenſem Epiſcopũ:& ſuffraganeũ
Mantuanum : &c.

N DVOBVS primis uoluminibus
noſtræ Apologiæ reſpondimus his:
i qui nobis cõtradixerũt: ſuarũq; con
tradictionũ cauſas attulerũt. Supeſt
modo ut in hoc tertio uolumine:eis
reſpõdeamus:qui publicæ nos damnauerũt / ſua
rũq; damnationũ:nullam rationẽ reddiderũt. Pri
mus aũt/qui ad aures noſtras peruenit:fuit quidã
in ſacra Theologia magiſter:ꝑdicatorq; celeberri
mus/& tũc frater Ambroſius Neapolitanus:ordi
nis Eremitaꝝ Diui Auguſtini:nunc uero Epiſco
pus Lamoſenſis:& ſuffraganeus Mantuanus. Hic
nãq; cũ in ſuperiore quadrageſima ꝑſentis anni:i
eccleſia chatedrali ciuitatis Mãtuæ ꝑdicaret:habe
retq; nõ minus longũ:q̃ ſubtiliſſimũ ſermonem:
de inmortalitate animæ:apteq; (ut ipſe referebat)
demõſtraſſet aĩum eẽ inmortalẽ : demũ cõuerſus
ad auditores:hæc dixiſſe fertur. Neſcio quis ex cõ
ciuibus ueſtris:ſenio confectus: & mente delirãs:
ſcartabulũ quodã ſcripſit:in quo aſſerit animos eẽ
mortales:ueꝝ qm̃ quicqd ab ipſo / in eo ſcartabulo
adducit/erroneũ eſt:nulliuſq; precii ideo non eſt
opus aliud aduerſus eũ adducere. Quod cũ Am

cus Maria Turianus/Marchionalis ſcriba:nepotis
officio functus:p litteras mihi ſignificaſſet: qm̃ &
aduerſa ualetudine:& publico legendi officio deti
nebar:ne me Mantuã transferrẽ: ſtatim ipſi Am/
broſio litteras dedi:admonuiq̧ ipſum: imprimis
mihi falſum aſcribere:uidelicet/me affirmare hu
manos aios eſſe mortales:q̃nquidem paratus ſim
mori pro animoꝝ ĩmortalitate: neq̧ ĩ aliqua pte
eiuſdem ſcartabuli:ĩueniet me aſſerere aioꝝ mor
talitatẽ. Verũ tñ in eo ſcartabulo affirmo:Ariſto.
hoc ſenſiſſe: aiorũq̧ inmortalitatẽ mea ſentẽtia/
nulla naturali ratione conuinci poſſe: ſed ſincera
fide:omni ambiguitateq̧ repulſa/firmiter tenẽda
eſt. Quod ſi ipſe Ambroſius aliter ſentiat: & plu
ra uideat: humiliter deprecor ne ipm̃ Ambroſiũ
pigeat/ me docere:& errãtem dirigere:hocq̧ eſſe
uiri boni:& p̃cipuæ p̃dicatoris officiũ:meq̧ ſibi p
petuo obnoxiũ fore polliceor: nihil.n.infœlicius
philoſopho cõtigere poſſe ipa ignorãtia:& p̃cipue
in tãta re. Ad has aũt litteras nullã reſponſionẽ ha
bui:ſed ſolũ poſt aliquot dies:uir doctiſſimus. Ma
rius æquicolus:eius conciuis ſicuti ipe ſcripſit:ad
me dedit litteras: Ambroſiũ excuſantes:cui reſcri
pſi/me excuſationẽ accipe:tñ eũdẽ Mariũ rogaui:
ut Ambroſium induceret: errores mihi meos ut
aperiret:nõ ut eius ſentẽtiæ aduerſaret: ſed tñ di
ſcendi ſtudio. Interim quidã legũ ſcholaris: & ni
fallor conſanguineus Magnifici equitis Lodouici
de firmo:e Mantua huc rediens:ad me ueniẽs retu
litq̧ hũc ambroſiũ ĩmpleuiſſe totã urbẽ:me pœni
tus philoſophiæ ignaꝝ:& manifeſtũ hereticũ eẽ:
palãq̧ dixiſſe/ ſe talẽ homũculũ nõ timere:ipmq̧
barbã manu pertractantẽ. mõſtrãteq̧ populo rubeã
faciẽ:& ampliſſimũ pectus dixiſſe:iſpicite an hæc
timere habeant pigmeũ illũ. Omneſq̧ fere qui e
Mantua Bononiã ſe recipiebãt: Ambroſiũ iſtum
de me inhoneſte loquẽtem mihi renũtiabant: cũ
itaq̧ neq̧ uerbũ unũ ab Ambroſio iſto accepiſſẽ:
qm̃ a Mario reſpõſum nõ habui:ad accuratiſſimũ
medicũ:& cõpatrẽ meũ Lodouicũ paniza:litteras
dedi rogantes:ut Ambroſiũ conueniat: eũq̧ noĩe
meo obſecret:tandẽ hos noſtros ut aperiret erro/
res:& eo p̃ſertim/qm̃ itellexi noſtrũ paſtorẽ fuiſſe
deſignatũ. Paſtoris nãq̧ officiũ ẽ: ſcd̃m ſaluatoris
ſententiã:aiam ſuam ponere / pro ouibus ſuis. At
ipſum Ambroſium excandeſcentẽ:ipſi Lodouico
mẽtem meã ſibi exponẽti ſic reſpõdiſſe audiui. Il
le tuus cõpater:uix p totos decẽ annos:ſcartabulũ
illud de mortalitate animæ potuit cõficere. Mihi
aũt non cõcedet tempus quattuor menſiũ:ut ſibi
errata ſua aperiã. Hoc itaq̧ mihi renũtiato:ad Ma
riũ æquicolũ litteras ſcripſi:eiq̧ ſignificaui:nomi
ne nr̃o: Ambroſio ut referret:nullã ſibi Ambro/
ſio admirationẽ eẽ debere:ſi homũculus:& ſenio
cõfectus:& mẽte delirãs:tm̃ tẽporis/ut ſcartabulũ
illud cõficeret/appoſuiſſet:ueꝝ q̧ uir tante doctri
næ tã mirabiliſq̧ ſcientiæ: quãtæ ſe facit:tempus
q̃ttuor menſiũ expopoſcerit: ut ſcartabulũ tã futi
le deſtruat:iſtud nõ ſolũ admirationẽ parere.ueꝝ
ſtupefactionẽ. Et eo p̃ſertim/qm̃ q̃ñ in pulpito co
ram uniuerſo populo:tã forte me damnauit: aut
cognouerat errores noſtri ſcartabuli:aut non co/
gnouerat. Si non cognouerat:quid igiť tã temere
me damnauit? Si uero cognouerat: qd igiť opus
eſt:expoſcere tã longũ tẽpus reſpondendi? Nonne
etiam illa admirabilis p̃dicatio: quam habuit:de
animoꝝ inmortalitate/apte oſtendit: aios eſſe in
mortales:quid ergo opus eſt deſtruere aioꝝ mor
talitatẽ: id nãq̧/ quod demõſtrat unũ oppoſitoꝝ
eſſe neceſſariũ: demõſtrat alteꝝ eſſe impoſſibile:
& ſonora uoce clamãt Ariſt.& Auer.in quarto de
phyſica auſcultatione. Sermo demõſtratiuus/ &
per ſe:natus ẽ ſoluere oẽs difficultates: ueꝝ eũdẽ
Mariũ rogaui:ut eidẽ Ambroſio: noĩe meo denũ
tiaret:ut cũ quater ipm̃ cõmonefecerim:errata ut
mihi mea aperire quas oẽs neglexerit: niſi intra
menſem reſponderit: Ambroſiũ ipm̃/Garruli cõ
tradictorẽ:uentoſum p̃dicatorẽ: & deniq̧ nullius
pretii uiꝝ:palã denũtiabo. His aũt geſtis: poſt pau
cos abĩde dies:audio Ambroſiũ iſtũ epiſcopũ: ab
urbe Roma reuertẽtẽ:hic Bononiæ apud fratres
Eremitaꝝ hoſpitari:ilico acceſſi ad hoiem: tũ ut
ſalutarẽ:ueluti par eſt:tũ ut rationes illas: quas tã
efficaces aduerſus me habere p̃dicauit intelligerẽ.
Hominẽ itaq̧ cõueni:ac reuerẽter ſalutaui. Ille ãt
primus cœpit ſe excuſare: falſoq̧ mihi nũciatum
eſſe:me uel librũ meũ/ipm̃ damnaſſe:uerum non
niſi honeſte ac reuerenter ſemper de me loquutũ
fuiſſe. multaq̧ alia in meã laudẽ:quæ nunc nõ eſt
opus referre dixit: addiditq̧ in illa urbe noſtra/
multos eſſe qui ſibi detraherẽt: & undiq̧ inſidias
pararẽt. Quare his nulla eſt adhibenda fides: roga
uitq̧ ut me a tali opinione falſa remouerem. Ego
aũt maxima ſuoꝝ fratrũ corona aſtante:ipſi Am/
broſio Epiſcopo quas potui gratias egi:uidelicet/
q̧ tã bene de me ſentiret: & iã amplæ tãq̧ magni
fice de me loqueretur:ueꝝ hoc unũ obſecraui:ne de
dignaretur:illas ualidiſſimas rationes mihi pãde/
re:quas aduerſus me habeř p̃dicauit: hoc.n.mihi
maxime per gratũ fore:q̃nquidẽ/ & ĩ omni ætate
etiã decrepita diſcẽdũ ſit. Tũ ille p̃fecto aduerſus
me nullas rationes habere dixit: ſed Neapoli pau
lo ante fuiſſe:ibiq̧ data opera:uirũ diuinũ Augu.
ſueſſam conueniſſe: librũq̧ noſtrũ ei oſtendiſſe:
eũq̧ rogaſſe/ut quid de libro ſentiret aperiret: qd
ſibi Ambroſio Auguſtinus ſe facturũ:pollicitus ẽ:
cuiq̧ poſt aliquot dies:ad eũdẽ Auguſtinũ Ambro
ſius eps rediiſſet:dixit Auguſtinus:aduerſus hunc
noſtrũ librũ ſe ingens uolumen cõflaſſe: nã ex.33.
magnis quinternionibus: ipſum uolumen cõſtare
affirmauit:nũcq̧ apud impreſſores eſſe: quare re/
ſpondit ambroſius:inter te & Auguſtinũ uertatur
cõtrouerſia. Aſt tũc ego ad ambroſiũ dixi:hanc rẽ
nõ mihi ingratã fore exiſtimaret:ſciebã.n.nihil ni
ſi doctũ ab Auguſtino conflari poſſe. Quare ſi me
falſum dixiſſe mõſtrauerit:deo in primis:deinde
ipſi Auguſtino:inmortales gratias habebo:q̧ a tã
ta cecitate me liberauerint. Si aũt ueluti ſpo: ipm̃
errare mõſtrauero:maiorẽ laudẽ mihi pabo: qua
propter quomodocũ p ſe habebit res: in lucrum

deputabo. Hæc itaq̧ ſunt: q̄ aduerſus me/ Ambro
ſius ep̄s attulit: & hæc ē ſua diſputatio.

Caput ſecundū: ī quo ponit̃ criminatio facta
p fratres & p̄dicatores uenetos.

VAE igit̃ Ambroſius Ep̄s: aduerſus nos
q dixerit: quaſq̧ rōnes attulerit: hucuſq̧ ſa
tis abūde dictū eſſe puto. Reliquū igit eſt:
ut ad alios criminatores noſtros trāſeamus. Cum
itaq̧ in urbē Venetiaꝝ: bibliopola tractatū noſtrū
de inmortalitate animæ uenūdādum/ ut fit/ aſpor
taſſet. Multiq̧ eū legiſſent: ilico fratrū ſiue cucul/
latoꝝ uulgus: & hoꝝ p̄cipuæ qui officiū p̄dicādi
exercent: aut uiros omniſcios ſe eſſe predicant: in
unū cōuenerūt: habitoq̧ inter eos cōcilio: per uni
ueſam urbem me omniū litteraꝝ ignaꝝ: apertiſſi
mūq̧ hereticū eſſe diuulgauerūt. Deinde caterua
ti ad eiuſdē urbis patriarchā accedunt: meq̧ & li
brū meum/ de heretica prauitate accuſant: unoq̧
ore clamant: ut per uniuerſam urbē hereticus &
ſchiſmaticus pronūtier: petuntq̧ ut libri mei ad
publici preconis uocē: in foro cōburantur. At pa/
triarcha uiris impuriſſimis oēm fidem preſtans:
&.n. ut fama eſt: uir eſt ſimplex & ſanctiſſimus:
ueꝝ philoſophiæ & theologiæ oio expers: ſtatim
ad urbis ſenatores ſe cōtulit: rēq̧ ex ordine pādit.
At dux/ ueluti eſt religionis chriſtianæ zelantiſſi/
mus: ilico hos delatores ad ſe uenire mādat: cōuo/
catiſq̧ fere oībus p̄dicatoribus: & theologiæ ma/
giſtris: iubet unicuiq̧ ſuā proferre ſentētiam. Aſt
oēs cōcordes me eſſe hereticū clamāt: nullus meā
cauſam defendit: omnes nāq̧ amici & noti mei a
longe ſtabant. Nā aut me noſce negabāt: ueluti Pe
trus chriſtū: aut ut iudas aduerſum me iniqua lo
quebātur. Quare publicus hereticus & ſchiſmati
cus/ in regina urbiū chriſtianaꝝ/ declaror: biblio/
pola cogit̃ oēs meos libros ad patriarchā defer/
re: ut deinde ad p̄conis uocē publice cōburantur.
Nec ſatis hoc erat: ueꝝ & litteræ aut a patriarcha:
aut a duce: una cū libro ad Petrū Bēbū eius urbis
patriciū: ſūmiq̧ pōtificis primū Silentiariū mittū
tur: orātes Bēbū oī ut ſtudio curaret: ut ſedes apo
ſtolica me librūq̧ meū p uniuerſum orbē anathe
mate notaret. Veꝝ Bēbus ſicuti nō minus grauis
q̄ doctus eſt: ut librū legit: nihilq̧ inſpexit qd̄ ſibi
hereſim ſapere uideret: librū & opinionē ſuā trā/
ſmittit: ad apoſtolici palatii Magiſtrū: q̄ñqdē hoc
ſit p̄cipiū eius officiū. Apoſtolici palatii magiſter
ridet: laudat Bēbi ſentētiā: refertq̧ Bēbo multos
fuiſſe uiros chriſtianiſſimos: qui & huius opinio
nis extiterunt. Hæc aūt oia acta ſunt: me haꝝ reꝝ
oīum penitus ignaro. Tota nāq̧ fere Bonōia hæc
ſciebat: anq̄ aliqd reſcirē: nullus &.n. mihi hæc di/
cere eſt auſus: ne me triſtitia afficeret. Amici autē
noſtri ueneti: iā me dereliquerāt. Sed dū forte cū
quodā bononienſi mercatore uerba haberē: & de
urbe ueneta & ſtudio patauino: interloquendū di
xi: me ad uniuerſales ſtudioꝝ noſtroꝝ ferias uene
tias nauigaturū. At ille hoꝝ oīum ſcius (&.n. mul
totiēs diu moratur uenetiis) cauſam itinerationis
meæ quæſiuit. Cui reſpondi i p̄mis ut illuſtriſſi
mos patronos meos ſalutarē: & corā uenerarer: de
inde/ ut fere totū ſtipēdiū ultimi anni exigerē: nā
ex tercētū ducatis: nō niſi uigintiquinq̧ ab eis ha/
bui. At ille īquit/ uana & irrita erit tua nauigatio.
Tum ego/ uix amice hoc credere poſſum: q̄ñqdē
Aphonſius Dux Ferrariæ: tū mihi p reſiduo ſti/
pēdii ducētis ducatis teneret̃: oēs tñ bononiā uſq̧
remiſit. At ille ſermonē meū interrūpens: altior
eſt cauſa īquit: rēq̧ ex ordine ut narrauimus pare
fecit: conſuluitq̧ ut quātum poſſem urbem uene
tiaꝝ fugerē. Eā nāq̧ de me apud uenetos opinio/
nem eſſe retulit: ut ſi apud eos eſſem: aut me cre
marent: aut luto ſtercore: & lapidibus obruēdum
pueris me traderent. Tūc ego ab amico diſceſſi ſe
re ex animis: cibus & ſomnus pariter auferuntur:
uixq̧ mei memor efficior. Verum ut ad me redii:
inocentiāq̧ meā in memoriā reuocaui: illud mihi
Socratis in mentem uenit. Eo nāq̧ die quo Socra
tes uenenū bibere ab atheniēſibus cōpulſus eſt: cū
uxor Xantipe cū tribus ſuis filiolis ad Socratē ac/
ceſſiſſet: exanimataq̧ exclamaſet: Socrates iniuſte
morieris: ad eā ſic dixiſſe ferūt. Malo iniuſte q̄ iu
ſte mori: ſic & ego nō moleſte ferendū arbitratus
ſum: q̄ñquidem innocēter & iniuſtiſſime: accuſa
tus & damnatus ſim: neq̧ hoc nouū iuſitatūq̧ ē.
Nā & Plato in Apologia dicit facile philoſophāti/
bus obiici ſolet: eos .ſ. neq̧ ſublimia ſuper terrā:
neq̧ p̄funda ſub terra: neq̧ deos eē putare: idēq̧
Boetius in primo de cōſolatione teſtatur. Veꝝ ut
egregius doctor Auguſtinus: in primo de ciuitate
dei dicit: ſi alienū inocētē īterficere nō licet: quāto
minus ſe ip̄m inocentē occidere nō phas ē. Quare
Cato & Lucretia uituperatione nō carent. Si itaq̧ in
iuriā ab alieno innocēte nō repellere ubi fieri pōt:
peccatū eſt: quāto magis igit̃ unuſquiſq̧ ſeipſum
defendere tenet̃? Nō itaq̧ aliqs miretur: nulluſq̧
moleſte ferat: ſi ſubſequens/ capitulū/ pro innocen
tia & ueritate tuēda ponet̃.

Caput tertiū & ultimum: in quo ponūtur ali
quæ cōcluſiones: pro noſtre opinionis defen/
ſione: aduerſus criminatores noſtros.

IT itaq̧ prima cōcluſio: qcūq̧ dicit librū
ſ noſtrū de inmortalitate aīæ: hereſim cōti
nere: ignorat qd ſit hereſis. Quæ cū nulla
poſſit eſſe maior ignorātia q̄ iſta: iō iſti ſic dicētes
ſunt omniū mortaliū ignorātiſſimi. Probat̃ con/
cluſio: nā ſecundū oēs theologos: & ut alios taceā:
Diuū Tho. in quarto ſcripto ſententiaꝝ: in primo
articulo. q. 2. 13. diſtinctiōis i corpore: qui ſic dicit.
Nomē hereſis græcū eſt: & diuiſionē importat ſe
cundū Iſidoꝝ: unde & heretica diuiſiua dicuntur:
& quia in electione fit diuiſio unius ab altero: ele/
ctio proheresis dicit̃: ut dicitur in ethicis: diuiſio
aūt cōtingit alicui parti p receſſum a toto. Prima
aūt congregatio quæ eſt in hominibus: eſt per uiā
cognitionis: quia ex hac oēs aliæ oriunt̃: unde &
hereſis cōſiſtit in ſigulari opinione: præter cōem
opinionē: unde & philoſophi qui quaſdā poſitio/
nes habebant: præter cōem ſententiā alioꝝ: ſectas
uel hereſes proprias cōſtituebant: ſed quia nullus

denominaƭ ab eo: quod ineſt ſibi imperfecte : ſed
ſolum quádo cõfirmaƭin illo:ſicut nõ dicitur ira
cũdus:cui ineſt paſſio iræ:ſed qui paſſibilis eſt/ de
facili ab ea:neq; qui habet diſpoſitioné dicitur ſa/
nus:ideo neq; hereticus nominaƭ: niſi qui í ſingu
lari opinione firmá habet ſtabilitaté : unde etiá ei
cõpetit nomé hereſis:ſecúdũ quod in electione ſo
nat:quia quod in electione fit:quaſi ex habitu fir/
mato procedit. Cõpetit ei etiá nomé hereſis : ſecú
dũ quod latinũ eſt:ab ꝓherendo dictũ:quia ſue opi
nioni uehemẽter inheret hæc Tho. Ex his patere
põt:ꝙ cũ nulli quod dixerim in illo libro firmiter
adhereá:niſi quantũ determinaƭ ſedes apoſtolica:
quicqd ibi dictũ ſit:ſiue uerũ:ſiue falſum ſit : ſiue
fidei ſit cõſonũ:ſiue ſit fidei cõtrariũ: nullo modo
hereticus haberi debeor. Amplius núquam mihi
aliqua admonitio facta eſt : hic multotiés publice
fuit diſputatũ hoc : ferrarie nõ minus ſubſtẽratũ:
ꝑ uirũ doctiſſimũ Ioánẽ Matheũ Vergiliũ : Vrbi/
natẽ noſtrũ diſcipulũ: & filiũ dilectiſſimũ. At Bo
nonia:& eſt & habetur mater ſtudiorũ:ciuitas ſan
ctæ romanæ eccleſiæ:inter oés religioſſima:in qua
Laurentius Fliſchus:religione integritate/doctri
na ſeueritate/nulli poſtponẽdus:uicelegationem
gerit:hic grauiſſimus & ſanctiſſimus ſenatus: hic
ampliſſimũ theologorũ collegiũ: hic doctiſſimus
& diligentiſſimus hereticæ prauitatis inquiſitor:
nullus tñ aliqd tale de me dixit:aut ſuſpicatus eſt.
Sed quid moror? Nonne Bembus ipſe & apoſtoli
ci palacii magiſter:criminatores noſtros plecto li/
bello/audire noluerũt? Hi igitur nebulones ac ui
ri ignorantiſſimi:plus ſapiunt q̃ ſedes apoſtolica?
Verum ut dicitur:in prouerbio.

Rota cõfracta & deterior:in plauſtro obſtrepit.
Et q̃m aliquis dicere poſſet : ꝙ q̃q̃ liber noſter: ꝓp
cauſam prius adductã:ſiue libri auctor/non ſit he
reticus:tamẽ quod ibi cõtinetur: ſi ei adhereatur:
hereſis eſt:id eo ſit ſecúda cõcluſio. Nihil quod in
libro noſtra cõtineƭ:tanq̃ firma cõcluſio:eſt hereti/
cum:iſto modo/ut dictũ eſt accipiẽdo hereticum
hoc patet : q̃m in proœmio libri manifeſte & ſine
aliqua dubitatione:affirmo & cõfiteor de aiorũ in
mortalitate per totũ : ut ſedes apoſtolica affirmat
& determinat:& uniuerſaliter per totũ librũ.ut é
aptum uidere. Nõ igitur/mea ſentẽtia hereſis eſt;
niſi religioné chriſtianá hereſim teneas. At dices/
attribuis Ariſt. ſenſiſſe aiam eé mortalem. Certe
hoc affirmo/& teneo. Sed uir doctiſſime/é ne hæc
hereſis? Auguſtinus in.22.cap. ultimi libri de ciui
tate dei : dicit Ariſto.ſenſiſſe aiam eſſe corpus : &
quintũ elementũ: quod longe deterius eſt: eſt ne
Auguſtinus hereticus: Sapiẽtiſſimi græcorũ & ui
ri ſanctiſſimi Gregorius nazãzenus : Hieronymi
ꝑceptor : Gregorius nicenus omnium ſubtiliſſi/
mus:Ioánes Sco. Héricus brito / & innumeri alii:
aios eſſe mortales Ariſto.ſenſiſſe palam enũtiant:
grauiſſima uniuerſitas pariſienſis : determinauit
Ariſt.ſenſiſſe aut unicũ eé intellectũ: ueluti Auer.
placuit:aut aios eſſe mortales: uti Alexáder dixit;
quis igitur niſi temerarius:tot taleſq; uiros/de he

reſi notabit? Sed dices/ſcribis in eo libro:aios eſſe
inmortales naturali ratione cogi nõ poſſe. Sed di/
cas queſo/an ea quæ fides ponit / ratione naturali
demõſtrari poſſint? quomodo igƭ uir doctiſſime
fides erit? quaſi igitur fidei ꝓſtanda nõ ſit fides : ſi
qđ fides affirmat;naturali rõne:probari nõ poſſit.
Num te pudet? Num erubeſcis talia dicere? At ad
hæc uiri iſti reſpondent:ꝙ q̃q̃ quæ adducta ſunt:
uera ſint & hoc ore confitear : corde tñ teneo aias
eſſe mortales. O ingenté temeritaté:& cõtra ſalua
toris ꝓcepta:aduerſantẽq; penitus romanæ eccle
ſiæ:hi itaq; impuriſſimi uiri iudicát đ ſecretis cor
dis:cũ tñ hoc creaturae denegatũ ſit : ſed ſolius eſt
creatoris. ſaluatorq; mãdat diſcipulis ſuis : nolite
iudicare & nõ iudicabimini. Apoſtolus quoq;.14.
cap.ad Romanos : tale iudiciũ interdicit. Eſt non
minus & cõtra eccleſiá Romaná : cũ nõ iudicet de
occultis:ſed tñ đ manifeſtis. At iterũ dices & ſi ſe
creta cordis uideri non poſſunt:tñ ex operibus co
gnoſcũtur. Sed uir impuriſſime:ueniamus ad iu/
dicium:examineƭ uita mea ſcđm uerba:& opera/
nullus unq̃/uel docẽdo/uel diſputádo uel cõfabu
lando/me de hereſi notare poterit : nihil unq̃ niſi
chriſtianũ ab ore meo proceſſit:ſemper quátũ po
tui conatus ſum reſpondere ad ea quæ religioni
chriſtianæ aduerſari uidenƭ. Teſtes ſunt Padua/
Ferraria & Bononia. Nõ minus etiá uita mea exá
mineƭ.ſi qd relinquo: quod ꝑ inſtituta Romanæ
eccleſiæ/decretũ eſt. Examineƭ innocẽtia mea : &
ne per ſingula diſcurrá:cõſiderẽtur oés oꝑationes
& uitæ meæ uideantq; falſi criminatores:ſi talia in
me conſpiciũt:de quibus me criminátur. Vtinam
peccata ſua & mea omnibus eſſent nota. Fortaſſis
ipſi heretici iudicarẽtur:& ego chriſtianus. Hæc í
die reſurrectionis aperiẽtur:quá diem iſti mei cri
minatores:nequaq̃ expectát:ſi.n.expectarẽt : non
tam falſa de me cõfinxiſſent.

ERTIA cõcluſio ſit hæc:nulla ratione na
t turali conuinci poteſt aiorũ inmortalitas:
ſed aiorũ inmortalitas repugnat naturali/
bus principiis: ipſaq; ſola & ſyncera fide/teneri po
teſt:& credenda eſt. Huius cõcluſionis tres partes
ſunt. Primo itaq; probaƭ ſecúda:nam ex eius pro/
batione reliquæ partes manifeſtabũtur:probatur
igitur:ꝙ aiæ inmortalitas: repugnet principiis na
turalibus:ꝓſertim ut tradita ſunt ab Ariſto.& ſic.
Si aia eſſet inmortalis : uel ipſa eſſet una numero:
uel plures numero:ſed quelibet pars diſiũctiue re
pugnat naturali philoſophiæ:ergo & antecedens:
aſſumptũ pro prima parte diſiunctiuæ manifeſtũ
eſt:ná præter ea quæ diximus í tractatu noſtro cõ
tra Auer.illud dicere non erubeſcam: uidelicet/ꝙ
quátũcũq;/illa unitas intellectus ore proferaƭ : nõ
tamen corde creditur:nam manifeſtá claudit con
tradictioné:ſi.n.poniƭ ꝙ nõ ſit forma hominis:ſe
quitur ꝙ ſit forma eius : & ecõtra ſi poniƭ forma:
ſequiƭ ꝙ non ſit forma:ueluti apertũ eſt uidere:&
Diuus Thomas deducit. Amplius ꝙ itellectus in/
telligat recipiẽdo:& ꝙ nõ intelligat recipiendo:ꝙ
habeat operationé aliquá nõ cõmunicáte corpori:

& ꝙ nullam habeat talem: & ſic de infinitis aliis.
Vnde uidemus aliquos uni iſtorum cōtradicto/
rum attribuere Auerroi: alios alterum: tātaq; eſt
diſcordia inter iſtos imitatores/& Auerrois inter
ꝑtes: ut facile quis coniecturare poſſit Auerroim
ſe ipſum non intellexiſſe: neq; interp̄tes eius poſ/
ſunt coniecturare quid ſibi uoluerit. Eſt etiam di
cta opinio adeo demēs: ut dementia ſit uelle argu
mentari contra ipſam: quādoquidem nihil demē
tius dici poſſit. q̄ ꝙ Socrates ſit Plato: uel ꝙ Socra
tes non intelligat. Diuus enim Auguſtinus men
tionem faciēs/de hac fatuitate: & enim tempore
Auguſtini ante Auerroim aliqui hāc opinionem
ſequebātur: uidens extremam dementiam huius
chimericæ phantaſiæ: nō dignatus eſt eam redar
guere: iuxta illud primi topicorum: de quolibet
proferente contraria opinionibus ſollicitum eſſe:
ſtultum eſt. Quare ad alterum membrum tran
ſeamus: nam cum hoc ꝙ eſt opinio chimerica: cō
ficta eſt ad nullam utilitatem: ſi nāq; Pythagoras
illam tranſmigrationem: in beſtias finxit: factum
eſt illud ad terrorem ciuium. Refert autē Augu
ſtinus i. 24. capitulo quarti de ciuitate dei Scæuo
lam dicere ſolitum: expedire falli in religione ciui
tates: cui cōſentit. Plato in tertio de re publica: at
mōſtrum iſtud/de unitate intellectus nulli expe
dit: neq; enim conuenit ſpeculabilibus: neq; agibi
libus. Quare dicamus/ſi animæ ſunt plures & in
mortales: aut igitur ſunt eiuſdē ſpeciei aut diuer
ſarum ſpecierum: diuerſarum autem ſpecierum:
non eſt fingere eas eſſe: q̄uis aliqui ex Platonicis
hoc poſuerūt: quoniam ſic Socrates & Plato dif
ferret ſpecie. quod manifeſte falſum eſt: relinquit
igitur eas eſſe eiuſdem ſpēi. Tunc igitur aut poſt
ſeparationem nūq corporibus reunientur aut ali
quādo corporibus reuniētur? Si nūq̄ corporibus
reuniētur: ueluti uoluit Porphyrius: hoc quidem
ſecundum naturam poni non poteſt: tum quoniā
illa ſeparatio eſt cōtranaturam animæ: cum natu
raliter corpori uniatur: nullum autem uiolētum:
& contra naturam/perpetuum eſt: tum quoniam
ut inquit Auguſtinus in. 22. libro de ciuitate dei:
non fœlicitaretur ipſa anima: cum adhuc aliquid
deſideraret: ſcilicet uniri corpori. Sunt & contra
hanc poſitionem omnia quæ adduximus i primo
libro: quæ non repeto. Si uero reunientur corpo/
ribus: aut igitur indifferenter in corpora beſtiaꝝ/
& hominum aut ſolum hominum fiet iſta tran/
ſmigratio? Si beſtiarum: quid fabuloſius dici po
teſt? Creditur enim/ꝙ quantūcūq; Pythagoras:
illud dixerit: ſecūdum tamen apologum dixerit:
ad ciuium inſtructionem: non autem ꝙ ita ſenti
ret: quandoquidem remotiſſimum eſt ab omni
philoſophia. Si uero detur: ꝙ reunietur: ſed nō ni
ſi humanis corporibus: ut Vergilius noſter: ſexto
Aeneidos fabulatur: aut igitur ſeparabitur iterū:
aut nūq̄ amplius ſeparabitur? Si iterum ſeparabi/
tur & ſic in īfinitum per circulum: quid miſerius
homine: ut inquit Auguſtinus fere per totum li/
brum de ciuitate dei: modo enim erit ſeruus: mo
do liber: modo bonus: modo malus: neq; unquā
poterit fœlicitari: quādoquidem non poteſt eſſe
fœlicitas: ſed infœlicitas: ubi non eſt ſecuritas: in
p̄ſenti autem ſtatu: nihil poteſt eſſe ſtabile: ueluti
manifeſtum eſt. Et p̄ter hæc ſūt etiam ea quæ ad
duximus in primo libro: nam non eſſet aſſignare
per quid diſtinguerētur: auferreturq; liberum ar
bitrium: ut in primo libro oſtendimus: & multa
alia quæ ibi adduximus. Reſtat igitur ut reunian
tur corporibus: nūq̄ amplius interituris: & ſic cō
poſitum ex contrariis/non corrūpetur. Amplius:
oportet mūdum finiturum: quoniam infinita cor
pora in actu eſſe non poſſunt. Item neceſſe eſt dari
corporum penetrationem cū ſi fœlicitari habeant
oportet deum per eſſentiam uidere. Item cum in
finitæ feræ animæ decedant ante uſum rationis:
nulla uidetur eē uia ſaluandi hoc niſi ponatur ba
ptiſmus: quo poſito ponitur peccatum originale:
& eo poſito: ponitur uerbi incarnatio: & multa
alia: quæ chriſtiana religio ponit: quæ cum ueriſſi
ma ſint: & ſine dubio aliquo credenda: tamē hæc
non ſecūdum principia philoſophiæ dici poſſunt:
imo omnis theologia chriſtiana clamat: hæc neq;
per naturam fieri poſſe: neq; ſecundum naturam
ſciri. Quapropter cum totū cōſequiens repugnet
principiis philoſophiæ: ergo & antecedens: illud
autem eſt animam eſſe inmortalem: quare patet
ſecunda pars concluſionis. Ex hac autem patet &
prima: quoniam ſi principia naturalia deſtruunt
animæ inmortalitatē: ergo per principia naturalia
non poteſt probari: eiuſdem animæ imortalitas.
Vnde & tertia pars concluſionis ſequitur: ſcilicet
ꝙ ſola fide tenenda ē animæ inmortalitas. Si nā ꝑ
conſiderabis animæ inmortalitatem: nulla poteſt
eē uia: nullus modus inueniri poteſt: qui rationa/
bilis ſit: quiq; omnia ſaluare poſſit niſi illæ qui po
nitur a religione chriſtiana. Quare & ſola religio
chriſtiana: rationabiliter habet ponere animoꝝ in
mortalitatem: ceteræ uero religiones: omneſq;
philoſophandi modi: qui animos inmortales po
ſuerunt: ſunt irrationabiliter dicti: & omnino fa
buloſi: pœnituſq; abiiciendi: ab omni religione &
philoſophia: ueluti etiam oſtendit Auguſtinus ꝑ
longum proceſſum in libro de ciuitate dei: unde
in. 22. libro dicit. Si Plato poſuiſſet animas reuni
tas: nūq̄ amplius ſeparari: ueluti Porphyrius po
ſuit: ſeparatas nūq̄ reuniri. Porphyrius autem ali
quādo reuniri: utriq; effecti fuiſſēt chriſticole. Sed
quis neſcit hæc philoſophiæ non conſonare: qua
re manifeſta eſt tota concluſio. Quæ mihi adeo
uidetur efficax: ut deum teſter: me neſcire in qua
parte claudicet: unde tenētes partē oppoſitam ha/
bent huic rationi reſpondere: q̄uis cum quidā hāc
noſtrā cōcluſionē uidiſſent: dixerūt ꝙ ſecundū na
turā: oportet cōcedere unitatem intellectus. Mihi
uero uidetur ꝙ illa unitas intellectus deſtruat oīa

principia naturalia: non uideoꝗ ſi omnes homi/
nes habent unam animam: quin etiã in omnibus
animalibus poſſit eſſe una anima: quantum enim
ad multa opera magis differunt duo homines in
ter ſe: q̃ Homo & Simia: uel Canis. Quare mihi
uidetur eſſe extrema inſania. Videant itaq; & dili
genter conſiderent: dicentes / ꝙ naturali ratione
mõſtrari poteſt animorum inmortalitas: ne eadẽ
calumnia accuſentur: quã nos acuſant: quoniam
ueluti uiſum eſt ſi ponãt unam animam tantum:
hæc non minus contradicit religioni chriſtianæ
q̃ ſi ponatur mortalis: cum hoc ꝙ eſt opinio in in/
telligibilis: magisq; deridenda q̃ improbanda. Si
uero ponant multiplicatam: uel ponunt: per to/
tum ut aſſerit chriſtiana religio: uidelicet de reu/
nitione: & ꝙ nũq̃ amplius ſeparabitur: cum cæte/
ris quæ per fidem tenentur: uel ut ponunt alii
modi: ſcilicet aut ꝙ diſtinguuntur ſpecie: aut ꝙ
ſi ſũt eiuſdem ſpeciei: nũq̃ reunĩetur: uel ſi reunie
tur: aut ingredientur corpora beſtiarum: aut hu/
mana tantum: ſed per cõtinuam uiciſſitudinem.
Si igitur poſita animæ inmortalitate: ponunt ut
ponit fides catholica: & hoc ſit ſecundũ naturam:
demõſtratiueq; hoc ſciri poteſt: iam amplius non
eſt fides: ſed eſt ſcientia: taliaq; non erunt ſupra na
turam: uerum hoc eſt aperta hereſis: & contra de
terminationem eccleſiæ Romanæ. Si uero pona/
tur aliquis alter modus ex illis enumeratis / quiſq;
ſit ille: non minus eſt contra eandem chriſtianam
religionem: ut manifeſtum eſt: ergo ſic ponẽtes/
nõ minus: ſunt ſuſpecti de hereſi: q̃ opinio ponẽs
animam mortalem: utraq; enim pars manifeſte
contradicit religioni chriſtianæ. Quod ſi dicatur/
ꝙ licet illud conſequens ſequatur ſecundum na/
turã: tamen deus qui eſt auctor naturæ: eſt ſupra
illam naturam: unde operari poteſt p̃ter curſum
naturæ: cur igitur / poni non poteſt etiam ꝙ ſecun
dum curſum naturæ anima eſt mortalis / Sed ex
potenta dei: quæ eſt ſupra naturam: efficitur ut
anima ſit imortalis? Vel & melius / ꝙ quãtum dat
cognitio naturalis ipſa eſt mortalis: ſed ex diuino
oraculo ſcitur ꝙ anima eſt inmortalis. Hoc ſic cõ
firmatur: quoniam ſi ſecundum naturam & per
principia naturalia habetur / ꝙ anima ſit inmorta
lis: uel igitur habetur per principia naturalia de
eius diſpoſitione / ueluti de reunitione: & de cæte
ris ſuperius enumeratis: ut aſſerit fides: uel per
principia naturalia habetur / ꝙ ſit ſecũdũ aliquem
aliorum modorum. Primum dari non poteſt uideli
cet / ꝙ per principia naturalia habeatur / ꝙ ſit tali/
ter diſpoſita ut aſſerit fides: quoniã hoc cõtradicit
determinationi eccleſiæ: ergo oportet dare ſecun
dum / ſcilicet ꝙ ſecundum naturam ſit ſecundum
aliquem alium modum. Quero modo / nũquid
hoc repugnet fidei: uel nõ repugnet? Si datur ꝙ fi
dei repugnet: cum illud cõſequens ſecundum na
turam ſequatur ex illo antecedente: nam ſecundũ
poſitionem bene ſequitur / anima ſecũdum natu

ram eſt inmortalis: igit̃ ſecundum principia natu
ralia non eſt ſic diſpoſita ut ponit fides: ſed ſecun
dum aliquẽ illorum modorum. Cum itaq; per cõ
ceſſa conſequens illud repugnet fidei: igitur & an
tecedens. ergo repugnat fidei ꝙ ſecundum naturã
anima ſit inmortalis: cuius oppoſitum clamant
contra nos: quoniam dicimus: ꝙ chriſtianus non
habet dicere: ꝙ anima ſit inmortalis ſecundum
naturam: ſed ex pura & ſimplici fide: q̃q̃ etiam di
xerimus: ꝙ naturalis neq; illud habet concedere.
Si uero dicatur / ꝙ illud cõſequens non repugnat
fidei ſcilicet ꝙ ſecundum principia naturalia: ani
ma eſt aliter diſpoſita: q̃ ponit fides. Sed repugnet
fidei: animam eſſe aliter diſpoſitam: q̃ ut ponit fi
des: & enim hæc multum differunt. Nam fides te
net: ꝙ pueri poſiti in fornace ardẽti: Nabuchdono
ſor regis: ſecundum naturalia principia / debuerũt
cremari. Sed ipſos crematos eſſe eſt cõtra fidem:
quoniam deus tunc operatus eſt ſupra naturam:
ſic & in propoſito fides tenet: ꝙ ſecundum natu/
ram anima debet eſſe aliter diſpoſita: q̃ ipſamet fi
des aſſerat: tamen ꝙ ſit aliter diſpoſita: q̃ ipſa aſſe
rit: repugnat fidei. Sed hoc dato / cum tam ani/
mam eſſe mortalem: q̃ animam eſſe inmortalem:
eſſe tamẽ aliter diſpoſitam: q̃ ut fides aſſerit: equa
liter repugnet fidei: cũq; ſecundum aſſerat eẽ ue/
rum ſecundum naturam: falſum tamen de facto:
propter potentiã diuinam: quare itaq; non conſi
militer dicendum eſt de primo? Scilicet ꝙ ſecũdũ
principia naturalia anima eſt mortalis: per diuinã
tamen potentiam anima eſt inmortalis? Nulla. n.
rationabilis cauſa uidetur poſſe adduci pro uno:
quæ non & pro altero: quã q̃ etiam manifeſte pro
batum ſit ꝙ ſecũdum principia naturalia illud di
ci nõ poſſit. Iterum & ſic firmatur / quoniam chri
ſtianus ut chriſtianus eſt: ponens animam eſſe in
mortalem: habet ponere de eius diſpoſitione per
totum: ut aſſerit fides chriſtiana: ſed ponendo ut
aſſerit fides chriſtana: non ponit illud ex natura:
ſed ſupra naturam: uel præter naturam: igitur nõ
habet ponere chriſtianus: animam eſſe inmorta/
lem: niſi ſecundum ſupra naturam. Quod ſi dica
tur: ꝙ chriſtiãus ex ſola fide tenet de animæ diſpo
ſitiõe: ueluti ꝙ reunietur: & nunq̃ amplius diſſol/
uetur: & ſic de reliquis: ſed de eius inmortalitate:
non certificat̃ ſolum ex fide: ſed etiam ex natura/
libus principiis: ueluti deum eſſe: & per fidem te
netur: pro quãto ſequitur ex articulis meris: non
minus tamen tenetur & per principia naturalia.
Quare quod aſſumptum eſt: multiplex eſt: uideli
cet / ponẽs quod aſſerit fides chriſtiana: non ponit
niſi ſupra naturam / & ex fide: nam ſi intelligitur
de eo quod per ſe & primo ponitur ſub fide: & ut
eſt articulus uerus & proprius ſic uerum ẽ / quod
aſſumitur: ſed falſum eſt: ꝙ animæ inmortalitas/
ex ſola fide teneatur: & per ſe primo ſit ĩ articulo:
ſed tantum ex conſequenti. Sed ſuppoſito ꝙ hoc
eſſet uerum: q̃q̃ hoc nos non concedamus: ut per

ſuperiora maniſeſtum ē: nihil igitur facit ad chri
ſtianam religionem: an anima ſit ſecundum natu
ram inmortalis: uel mortalis: uerum ſufficit: pro
chriſtiana religione: ꝙ ſic ſincera fide teneamus.
Cū itaq; nos confiteamur ex ſincera fide animam
eſſe inmortalem: neq; plus exigat fides: quid igiẽ
uiri maleuoli: aut ignorantiſſimi: nos acuſant de
hereſi: ſi dicimus ſecundum principia naturalia
animam aſſerendam eſſe mortalem: cum ſiue ſic
ſit ſecundum naturam: ſiue non ſic ſit: nihil ad re
ligionem chriſtianam interſit. Aequs iudex que
ſo conſideret quis noſtrum magis fidem magnifi
cet: illi quidem niſi ſecundum naturam anima ſit
inmortalis: eius inmortalitatem nolunt confiteri.
Nos uero: & ſi per principia naturalia eius inmor
talitatem non conſpiciamus: ſimpliciter tamen &
ſincera fide, confitemur ipſam eſſe inmortalem.
Ipſi ratione humana moti: ponunt animam eſſe
inmortalem. Nos uero ex diuino oraculo ſic into
nante, ſine ambiguitate aliqua imortalem prædi
camus. Quare ii noſtri criminatores uel ſunt he
retici, uel iniquiſſimi uiri, uel ignorantiſſimi, &
fortaſſis ꝙ hæc tria ſimul habent.

q VARTA concluſio ſit hæc, Suppoſito ꝙ
per ſolam fidem ſubſtinenda ſit animoꝝ
inmortalitas: non rectæ ſentiunt qui di
cunt: ꝙ animorum imortalitas per naturam poſ
ſit demōſtrari (ut inmortalitati aſentiant uulga
res) dicendum eſt. Cōcluſio ſic probatur, quoniā
philoſophus hoc facere non debet: & preſertim ſi
eſt docens: quoniam ſic dicens doceret falſum:
eſſetq; infidelis magiſter: & faciliter eius deceptio
poſſet detegi: faceretq; contra profeſſionem phi
loſophiæ. Vt nāq; dicitur primo ethicorum: cum
unicuiq; turpe ſit mētiri: aſt turpiſſimum eſt phi
loſopho: cum ſit ueritatis amator & īquiſitor. Et
Plato in de republica omnium potētiſſimum eſt
ueritas: ueritasq; anteponenda eſt amicitiæ: & in
ſexto de republica philoſophus debet eſſe ex pers
mendatii: ſicuti etiam dixit Ariſtoteles in primo,
& quarto ethicorum: nam cum liceat aliquando
interficere hominem: quoniam nocens aliquādo
eſt: nūq̄ tamen licet interficere ueritatem: cum ſit
innocentiſſima: neq; etiam ſecundum legem chri
ſtianam: licet mentiri: cum Saluator ipſe ueritas
ſit: unde qui eſt contra ueritatem: eſt contra ſalua
torem: uenitq; Ieſus in hunc mūdum: ut teſtimo
nium perhibeat ueritati: omniſq; qui ex ueritate
eſt: dei uerba audit, perdetq; deus omnes qui lo
quūtur mendatia: Ambroſius doctorq; irrefraga
bilis dicūt: omnis ueritas a quocūq; dicatur: eſt a
ſpiritu ſancto. Mendatium uero a diabolo. Diabo
lus nāq; a ſuo ortu mendax fuit: & pater eſt men
datii. Auguſtinus quoque in libro de mendatio:
uult: ꝙ omne mēdatium eſt peccatum: quoniam
eſt cum intentione fallendi. Valde autem debile
eſt quod adducitur pro cauſa: uidelicet ne detur
occaſio peccandi: & ut homines credant inmor
talitatem animæ. Primum enim error eſt: non
enim ſunt facienda mala: ut eueniant bona: neq;
debet eligi malum certum: pro bono incerto.
Amplius, quoniam ſic unūquodq; præter uirtu
tem: eſſet malum: & ſic omnis ſciētia: & cognitio
eſſet fugiēda: quoniam ut dicitur primo rethori
ce: hoc eſt comune de omnibus bonis: exceptis
uirtutibus: ut quis poſſit eis abuti: quare nullus
deberet ſcire: imo neq; hēe diuitias: neq; robur,
neq; ſanitatē neq; militiā: &c. cōſequētia āt patet
qm̄ hæc oia dant, uel poſſunt dare cām peccandi.
Secundū minus ſapienter dicitur: qm̄ in religione
chriſtiana nullum falſum debet admitti. Vt nāq;
ſcribit Auguſtinus in libro de cōſenſu euāgeliſta
rū: & in epiſtola ad Hieronymū: ſi qua in eccleſia
admittiẽ falſitas omnia corruūt: nihilq; eſt ſtabile
in fide. Amplius qm̄ ſi ideo diciẽ ꝙ hoc demōſtra
ri poſſit: quis minime poſſit demōſtrari: ut hoies
his aſſentiāt: pariter deberet dici: de Saluatoris in
carnatione: de ſumma trinitate: de reſurrectione:
& de reliquis articulis fidei: quod tm̄ eſt contra de
terminationē Romanæ eccleſiæ: qm̄ hæc, pura fi
de credūtur: neq; ab aliqua creatura ſecūdū pura
naturalia cognoſcūtur. Præterea cōtingit ꝙ aliqs,
prius aſentiat inmortalitati animæ: quoniā ab ali
quo intellexit hoc naturali ratione demonſtrari:
& iſte poſtea ſe transfert ad ſtudia philoſophiæ:
cognoſcitq; hoc nō eſſe uerum: quapropter deſpi
ciet etiam quæ in reliquis, a religione dicūtur: exi
ſtimans ea eē friuola: fundataq; ſuper falſo: unde
fides redditur contemptibilis: & in deriſionē fide
liū. Amplius ſi huiuſmodi fingūtur: ut uulgares
credant: magis igitur faciunt rationes naturales:
theologicis rationibus: ſicq; præponūt humanū
iudicium diuinæ ſentētiæ: quæ autem eſt maior
hereſis? Neq; etiam audiendi ſunt qui dicunt: nō
eſſe admittēdas diſputatiōes philoſophicas: quæ
fidei aduerſantur. Imprimis, enim damnant: oēs
grauiſſimos, doctiſſimoſq; religionis chriſtianæ
doctores: ut patet iſpiciēti græcos & latinos: quo
rū ſtudiū eſt refellere, quæ a doctoribus ſeculi ad
uerſus ueritatē chriſtianā impio & nephādiſſimo
ore dicta ſunt. Amplius, dant occaſionem uulga
ribus, exiſtimandi rationes naturales eē potiores
diuinis: ſi nāq; prohibēt, hæc dicit: ideo faciūt hoc:
ne infideles fiant: nō autem in infidelitatem occur
rerent: niſi ꝓponerent has ratiōes naturales: dictis
eccleſiæ: nullus nāq; alterum timet: niſi plus faciat
illum q̄ ſe ipſum: aut dubitet ne ſit potentior ipō.
Vnde Auguſtinus capitulo ſecūdo decimi ſexti de
ciuitate dei, ſic ſcribit. Multa quidem ad fidē ca
tholicam pertinētia: dum hereticorum callida in
quietudine exagitantur: ut aduerſus eos defendi
poſſint: & conſiderātur diligentius: & intelligunẽ
clarius: & inſtantius ꝑdicantur: & ab aduerſario
mota queſtio, diſcendi exiſtit occaſio. Eſt enim &
diuulgatum illud ueritas ex falſitatis redargutio
ne elucet. Ex ſacris etiam litteris: & ex omnium
philoſophorum ſententia. Veritas omnium uali
diſſima eſt. Quod ualidiſſimū eſt nihil timet: un

diq̃.n.ueritas ſibi uiá facit:falſú auté ſibi pugnat:
cogiturq̃ ip̄m interimere.Maxima.n.iniuria aſſi/
citur ueritas : ſi exiſtimet a falſitate poſſe propelli
quapp unus ex noſtris de latoribus deridendus ē:
cui eo nãq̃/de hoc ſermoné cú haberem/dixit : nō
aliud aduerſus me dixiſſe:niſi q̃ debuiſſem tacere:
& dicere/opinionem pbor̃:eſſe opinionem fidei.
O uirũ religioſiſſimum : & uirú doctiſſimú:cú tñ
ſe ſúmú philoſophú pfiteat : & uirũ ſanctiſſimú.
Adducunt & alii/aliam rationem:uidelicet q̃ nul
lo modo:ſiue ſecundum fidem/ſiue ſecúdum phi
loſophiam:dicendú ſit animam eē mortalé: quo
niam ſublata animæ inmortalitate omnes uirtu
tes auferútur:& inducuntur omnia uitia. Verum
hoc non minus repugnat philoſophiæ/q̃ fidei : er
go nullo modo aſſerendú eſt animam eſſe morta
lem. Aſſumptum pbatur/quoniam data animæ
mortalitate;auferútur bonorum p̄mia:& malor̃
pœnæ : ſed his ſublatis nihil eſt propter quod bo
num aliquod fiat : & malum relinquatur : ueluti
experimēto manifeſtú eſt ; ergo nullo modo/aía
debet dici mortalis. Ad hoc autem dicimus: q̃ tá
& ſi multa de hoc dixerimus / in noſtro tractatu
de animorum inmortalitate : attamen & in p̄ſen
tiarum dicimus: q̃ iſtud argumentum: eſt nimis
uulgare:& uiliſſimum:ſi enim motiuú inducens
ad bonum eſt/præmium & remouens a malo eſt
pœna : tunc inducemur ad bonum ex amore con
cupiſcentiæ:& retrahemur a malo : ex timore ſer
uili. Verum iſtud apparet eſſe manifeſte falſum:
cum nãq̃ timor ex amore proueniat cauſa oíum
bonarum operationú erit amor concupiſcentiæ:
ſed amor concupiſcētiæ ē amor ſui : ut manifeſtú
eſt:ergo amor ſui cauſabit : omnia bona opera in
nobis. Sed hoc falſum eſt:quoniam talis amor:eſt
ſimilis amori lupi erga agnum:& eſt contra Au/
guſtinú ultimo capitulo .14. de ciuitate dei : quo/
niam amor ſui facit ciuitatem Babilonis:ergo fal
ſa eſt huiuſmodi poſitio. Confirmatur quoniam
ablato fine/auferútur ea quæ ſunt in finem : cum
igitur/finis omnium noſtrar̃ operationú ſit pro
pter nos:& ut remuneremur a deo / ſecúdum po
ſitionem:ablata igitur remuneratiōe: nihil reſtat
ut bene operemur : & deum colamus. Sed quid
impius & ſtultius dici poteſt. Si nãq̃ hominem
alium hominem ſui benefactorem amare : ut ali
quãdo recipiat de nouo ab eo:eſt hominis iniqui
ſimi impiiſimi: & ingratiſſimi : quãto magis ſic
amare deum : ut ab eo remuneremur eſt impius
& crudelius & deteſtabilius quãdoquidem totú
quod ſumus:& habemus:a deo eſt. Non itaq̃ eſt
uiri ingenui & boni/amare deum : proſequi uir
tutes:& fugere uitia:p̄mii ſpe uel ad timore penę.
ſed quoniam ratio & natura ſic expoſtulant:uide
licet ut cum quicqd habemus : a deo habeamus/
ipſum ſúme amemus:& ſua p̄cepta obſeruemus.
Neq̃ noſtris operibus : deus tenetur : nobis retri
buere : ueluti manifeſtum ē. Sed ſi retribuit/hoc
eſt ex ſui/clementia & miſericordia; quam quidé
retributioné expectamus:non quia ipſe teneatur:
neq̃ q̃m opera noſtra ſint ſufficiétia ad talé remu
nerationem:q̃m per rationé naturalem : hoc neq̃
eſſe neq̃ fieri poteſt. Sed q̃m ipſe deus/per ſuos p/
phetas ſic pmiſit. Quare cú deus fallere nō poſſit:
ideo infallanter:talem p̄miationem expectamus.
Cōfirmat q̃m ſi hō ſtudioſe:uel uirtuoſe operatur
propter paradiſum aut igitur ſtudioſa opera ſunt
ſufficientia pro tali p̄mio. aut non. Primum ut pa
tet dari non poteſt/ex comuni theologorum ſen/
tentia:ergo deus taliter operanti mere libere dat
paradiſum:hocq̃ dependet:ſolum ex ſua uolunta
te. Sed quod depēdet ex mera dei uolútate : a crea
tura ſciri nō poteſt:niſi ipſo manifeſtante: non igi
tur ex puris naturalibus tenemur ſtudioſe opera/
ri:propter paradiſum:quãdoquidem q̃ ex ſtudio
ſis operibus : paradiſus conſequatur ſciri non po
teſt:niſi ipſo reuelante: igit q̃ ſtudioſe operemur
propter paradiſum:eſt ex ſola fide cognitum : nō
igitur ex natura. Verum ex natura tenemur ſtu/
dioſe operari:cum natura tendat in bonú: & auer
tat a malo : dempta igitur ſpe paradiſi : & timore
iferni:adhuc tenemur ſtudioſe operari. Quare ēt
ſuppoſito q̃ anima eēt mortalis adhuc ex natura
tenemur ſtudioſe opari. Huic forte dicitur: q̃ na/
turale eſt:ut boni p̄mientur & mali puniantur:ue
luti apertum ē:q̃uis ex puris naturalibus ſciri non
poſſit:ut ex operibus ſtudioſis conſequatur para
diſus: ex puris tamen naturalibus ſciri poteſt/ut
ex talibus operibus cōſequatur aliquod premiú:
& ex uitioſis pœna condigna : ſed poſita aiæ mor/
talitate auferuntur:præmia & pene. ergo ex puris
naturalibus ſciri poteſt : q̃ anima ſit inmortalis:
nam data eius mortalitate auferútur : præmia &
pœne:ſed his ablatis aufertur natura:cum iſta na/
turalia ſint:ē igit cōtra naturá q̃ aia ſit mortalis.
Sed iam ad hoc reſpōſum eſt in noſtro tractatu.
Dicimus tñ & núc iprimis q̃ nō ſolum tenemur
aliquibus & eis obſequimur:ut ab eis aliquid re/
cipiamus. Verum etiam ip̄os amamus: quoniam
iam recepimus:cum itaq̃ totum quod ſumus &
ſumus:ex deo ſit : ideo nullo in poſterum conſe/
quente p̄mio non minus tenemur:eum amare &
ſuis p̄ceptis parere. Adhuc charitas in deum opti
mum eſt. Sed hanc non habemus : niſi ipſo confe
rente quare continue amando deum : continue a
deo p̄miamur ſemperq̃ ſtudioſo operi cōiunctú
eſt præmium : & uitioſo pœna : ipſum nãq̃ uitiú
eſt pœna culpæ : quæ longe deterior ē pœna dáni:
& charitas in deum eſt maximum p̄mium: quod
excedit omnia regna mundi. Habenti enim chari
tatem nihil incōmodi contingere poteſt : ut dixit
Apoſtolus prime ad Corinthios tertio decimo:
Apollo nãq̃ pythius: Aglaum lophidium: Archa
dum pauperrimum Gygi Regi Lydiæ prætulit:
quoniam Aglaus erat ſtudioſus : Gyges uero rex
uitioſus. Virtutes enim ſibi ipſis ſunt præmia:ui
tia uero/ſibi ipſis pœne : ut Plato & Ariſtoteles
pleniſſime teſtantur.

retributioné expectamus:non quia ipſe teneatur:
neq; qm opera noſtra ſint ſufficiétia ad talé remu
nerationem:qm per rationé naturalem : hoc neq;
eſſe neq; fieri poteſt. Sed qm ipſe deus per ſuos p
phetas ſic promiſit. Quare cú deus fallere nõ poſ/
ſit: ideo infallanter:talé pmiationé expectamus.

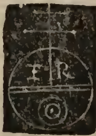
VINTA cõcluſio ſit hæc. Si contingat ali
q quid ad Theologiá chriſtianá pertinens:
poſſe probari per phyſicas diſciplinas: uel
per aliquá aliá ſciétiam : prædicator dimittens ſa
cros canones:& innités aliis ſciétis uel ratiõibus:
arguendus eſt:& nõ modica céſura mulctádus é.
Patet cõcluſio. Primo qm p propria in theologia
nõ procedit:ſed p extranea : quod eſt cõtra omné
arté:& uitioſiſſimú eſt:ut patet poſteriorum primo:
unde querentes laudé maxime uituperandi ſunt:&
enim ſunt máifeſti ſophiſtæ. Vt náq; dicit Cõmé.
4. phyſicorum:philoſophia quæ eſt p extranea & nõ
propria:ſophiſtica eſt. Amplius humaná auctori
taté pponút diuinæ auctoritati:cú tñ Auguſtinus
31. cap. 10. de ciuitate dei clamet : humana fragili/
tas cedat diuine auctoritati. Præterea idé Auguſti
nus. 41. cap. decimi octaui libri de ciuitate dei oſté
dit nullo modo iniſiſtédú eé phyſicis rationibus:
qm nulla fere eſt opinio ita clara i philoſophia: qn
alter philoſophus non conet eá aliquo modo ipu
gnare : ut ſapiétior & admirabilior altero uideat.
At in theologia quátú ſpectat ad ſacros canones/
neq; minima poteſt eſſe cõtrouerſia. Adde quátú
refert:hoc eſſe inuentú humano ingenio:illud ue
ro diuino oraculo nútiatum. Dicit & idé Aug. in
fine. 40. cap. eiuſdé decimi octaui libri. Quæ in ſe
cularibus líis ſcripta ſút:ſiue uera ſiue falſa ſint:ni
hil momẽti afferút:quo rectæ beateq; uiuamus.

EXTA & ultima cõcluſio ſit hæc. Prædi
ſ cator cuius officiú eſt rudé populú iſtrue
re:ut eú a uitiis remoueat : & eú inducere
ut uirtutes proſequat. & tandé ut ad cœleſtia per
ducat naturales queſtiões uel mathematicas : &
uniuerſaliter qualcúq; nõ ad theologiá ptinétes
pertractant. Et qui quæ fidei ſunt:naturalibus ratio
nibus mõſtrare cõtendit:minime officio pdicato
ris fungit neque hic prorſus oi ſapientia & charita
te priuat :ſed ignorátia temeritate arrogátia ina
ni gloria ambitione auaritia dolo fraude & de
niq; oi iniqtate uſq; ad crepaturá plenus iudicet.
Huius cõcluſiõis prima ps é manifeſta : qm ſicuti
nõ eſt grámatici:de queſtiõibus phyſicis ſe intro/
mittere:neq; de domo cõſtruéda:ita neq; pdicato
ris eſt de talibus ſermoné habere : cú hæc ut dixi/
mus in alia cõcluſione ex Auguſtini ſentétia:nihil
ad rectæ beateq; uiuendú faciát. Amplius ſit ſer
mo ut auditores intelligát : ueluti Chriſoſtomus
ſup Matheú & Gregorius in paſtorali referút : &
eſt pceptú Ariſt. in primo ethicorum: & in tertio re/
thoricæ. At rudis populus:horum minime capax é:
neq; uerba intelligit. quare irrita & uana é huiuſ/
modi operatio. Præterea ſemp in talibus queſtio
nibus ut dicit Auguſtinus eſt garrula & inutilis
acuitas : quare ut quottidiana docet experientia:
inter auditores oriuntur diſcordiæ:& ſectæ ſemi
nátur : cú tñ inter chriſtianos ſumma debeat eſſe
pax & cõcordia. cum unú ſit chriſtianorum caput. ſ.
Chriſtus. Præterea prædicator in his inſiſtens:di
mittit quæ dei ſunt & proſequit quæ ſunt ſatha/
næ : unde Marci ultimo Saluator dixit. Ite & pdi
cate euágeliú meú:non aút dixit ſecularé doctriná.
Vnde & apoſtolus primo primæ ad Thimotheú:
dicit:Rogaui te:ut remaneres epheſi: cum irem í
Macedoniá:ut denútiares quibuſdá ne aliter doce
rent:neq; intéderent fabulis : & genealogiis inter
minatis : quæ queſtiones præſtant: magis q́ edifi
cationé dei:quæ eſt in fide:finis aút pcepti eſt cha/
ritas de corde puro:& cõſcientia bona : & fide non
ficta. A quibus quidá aberrátes conuerſi ſunt in ua
niloquiú:uolentes eſſe legis doctores non intelli/
gentes de quibus loquuntur : neq; de quibus affir
mant &c. Non minus etiam peccat: qui quæ fidei
ſunt:per naturales rationes probare contendit. Pri
mo qm quæ fidei ſunt:ex determinatione roma/
næ eccleſiæ p naturalia cognoſci non poſſunt:ſed
tñ ex dono ſpús ſancti. Secúdo qm cum rationes
illæ quæ adducútur nõ ſint tantæ efficatiæ ſicut
rethorum & poetarum ſermones:qui audiút ſi quid in
genii habent cõtemnút illas: credútq; q fides tali
bus uanis innitatur: cú minime uerum ſit. Tertio qm
querút impoſſibile : nullus. n. intellectus creatus:
quæ fidei ſunt itelligere põt niſi ex dono ſpiritus
ſancti:quare manifeſtata parte prima cõcluſionis:
quis dubitabit de ſecunda:ſcilicet nihil charitatis
& ſapiétiæ habere:cú Saluatorem relinquat: & ſa
thanam proſequatur. Sapiétia. n. & charitas nõ in
habitát:ubi Saluator nõ eſt. Ná ut apoſtolus Ioan
nes dixit:qui in deo manet in charitate manet: &
qui in charitate manet in deo manet: neq; etiá ibi
habitare põt ſapientia:ubi nõ eſt charitas:cú cha/
ritas ſit forma oium uirtutum:unde fit ut relicto
deo:ſathaná inhabitet:ſed qui ſathaná inhabitat:
omne uitium inhabitat:qñquidé ipe ſit initiú ois
peccati. Neq; etiá experimétú cõtradicit his : quæ
de talibus pſeudo religioſis diximus:ná ut ſingu/
la proſequamur:quis ignoret eorum ignorantiá? cú
tantum de his quæ dicunt uerba & nõ ſenſus ha/
beát:ſuntq; ueluti pſitaci & picæ quicquid. n. di
cunt in ſcartabulis diſcunt:omneq; tempus conſu
munt:ut ea memoriæ tradant : & ueluti mimi in
ſcæna alienã perſonam induant. Quid de temeri
tate & arrogátia? quádoquidé teſte Auguſtino in
ultimo de ciuitate dei:ignorantia temeritatem &
arrogantiam pariat. De ambitione autem & eorum
inani gloria:quid attinet dicere? quando ipſi om
nes mortales longiſſimo interuallo ſuperét. Vnú
uero tacere non potero : q́uani ſint huiuſcemodi
generis uiri : ná græcæ hebraicæ caldeæ latinæ
& ſecundú unúqdq; idioma loquútur : quaſi rude
uulgus oia idiomata teneat:cú uix unú balbutiat:
linguá natiuá & patriá negligút: mixtáq; & pegri/
ná pnútiare tétát:ut hoium aures demulceát: cát
lenas canút:ifinitá memoriá oſtédunt:ut hoibus í
admirationé ueniát. At quáto melius eét hoies in

ſui admirationē traheret:ex uitæ & mo⁊ītegrita te:q̄ ex tot tātiſq; ſciētiis & tot lingua⁊ uarietate. Sic &.n.docebat Antōius abbas diſcipulos ſuos. Quid aūt eſt opus dicere de eo⁊ auaritia? qñ pdi cationes plus porrigentes auri: nō ubi plures aīæ ſaluātur:tā ſolliciti & querūt & mēdicant. Quid de dolis & fraudibus & rapinis dicemus? qñ horri dā barbā:incultū ueſtitū:muſtelinū colorē:caput ſubmiſſum:uerba tremula ſimulant:ut a ſimpli cibus argentū & aurū ſubripiāt. Quæ etiā uiri do loſiſſimi nō patiūtur:nō ſimulāt:ut unus ad ſum mū pontificatū pueniat:alter ut pileū: alter ut epi ſcopatū: alter plationē aliquā cōſequat? Quid de odiis, & digladiationibus inter eos dicā? qñ oēs magiſtratus horū clamoribus pleni ſunt. Certe unū:& uerıſſime dicam:milies fui corā illuſtriſſi mo Veneto⁊ dominio: & nūq̄ ſaltē ſemel ex tot uicibus:deerāt iſti acuſantes ſe:de nephādiſſimis criminibus:& inter ſe digladiantes. Vnde uere de his dici pōt:illud qđ Ariſt.ferūt dixiſſe ſolitū: de muliere pulchra ſed inhoneſta.ſ. ſi linceos oculos haberemus:ut uiſus noſter diſtātiā penetraret: p fecto itroſpectis uiſceribus ho⁊ hypocrita⁊:non uideremus, niſi dolos fraudes, inſatiabile deſide riū auri, argēti, dignitatū, hono⁊, inhoneſtarūq; uoluptatū:q̄ uix humano eloquio narrari uel cō phendi poſſunt:qr cū tales ſint:habeantq; agno⁊ ueſtes:& ſerpētū corda, ab ipſis maxime cauēdū ē.

Tales aūt fuiſſe criminatores meos non dubites:q & ſi a uulgaribus magni habeāt & honorēt:certe tñ ſpnēdi ſūt. Nāq; ut.d. Ariſt.3.rethoricæ ubi ma ior eſt multitudo:ibi minus ē de itellectu:uulgus enim ut ibidē dicit:magis mouet ex hypocriſi:q̄ ex enthimematibus & rōibus. At ſapiētes ecōtra rio:qr &c. Perfecta eſt itaq; hæc apologia per me Petrū filiū Ioānis Nicholai Pōponatii, Mantuani: die.21.Decēbris.1517. Bononiæ anno quinto Pon tificatus Leonis Decimi.

¶ Impreſſum Bononiæ p Magiſtrū Iuſtinianū Leonardi Ruberienſem:anno ſalutis. M.ccccc.xviii.Die.3.Feb.

¶ Petro Bembo.S.D.N.Primo ſilentiario:Petrus Pōponatius Mātuanus fœlicitatem.

Forſan optime ac eloquētiſſ.Bēbe ad primū huius Apologiæ noſtræ cōſpectū: putabis me cu raſſe ut ea ī manus tuas ueniret: uti ſi denuo irritabiles ac cerebroſi accuſatores noſtri me de ferent:ilt ructius atq; paratius aciē ſubſidiaria:opē ferre plentē ualeas. Siue ut certiorē te faciā quatenus illis reſpondere ualeas. Vel ut in amicitiæ tuæ penetralia me profundius inſinuem: gratiā apud aures tuas his lenociniis aucuparus. Cæte⁊ nulla me huiuſmodi ratio mouit: quippe cū talis in te fulgeat eruditio:nulla ut egeat pparatione:& ſi licet magnis parua cōponere:perinde eēt te docere: ac aquilā ad uolatū inſtruere:aut torrentē exiguū, inuaſtū oceanū deducere. Nec ea quidem cauſa me impellit, ut his ineptiis amorē tuū uener:tāq nūc primū a te amari, nūcq; primū eſſe in ſinu tuo inci perē. Nāq; me Genitor tuus uir oī laude ſupior in intimis ſemp habuit: & omnibus pietatis, ac amo ris, officiis me ſemp proſequutus eſt. Cuius rei indicia manifeſtaria pbuit. Neq; te fallit:ſi recte cōii cio:illū eūdē patrē tuū, tanto pignore fœliciſſimū, cū Vicedominū Ferrariæ ageret, quēadmodū eius opera & auſpiciis:ab obitu Nicoleti philoſophi celeberrimi: illi ſubrogatus per honorifice fuerim. Nūc uero ad te me cōuerto Bēbe cultiſſime:qui inter cætera ueri amoris indicia:in accuſatores nr̄os exarſiſti:ionaſti:fulguraſti.qui me perperā hereſeos inſimulabāt. Nā ſupioribus diebus. Humaniſſi mus uir Fauonius uergerius iuſtinopolitanus.R.Car.Egidii ſecretarius, mihi ex fide retulit:te corā nō paucis Card.Sanctiſſ.Dño nr̄o:nec nō cæteris:ad quos huius rei ſpectabat arbitriū:nō erga clientē patronū egiſſe:ſed pientiſſimū erga filiū parentem:& quod maius eſt beneuolentiæ ſignū: quod nihil tale cogitantem:nō ambientem:& prorſus criminationis ſimul ac defenſionis igna⁊: protexiſti. Sed quid ego ī humanitate tua ſingulari īmoror? liberalitatem omniū uirtutū, rariſſimā attingam. Cum primū a.S.Leone Decimo crucigero⁊ equitū pfecturā ſane opulentiſſimā cōſecutus es:nōne quāpri mū redditus:uectigalia:pēſiones annuas pro nutu noſtro ſeruire iuſſiſti? Idq; ſepiſſime œconomos diſpenſatoreſq; tuos ut cōmodis noſtris pſto eſſent admonuiſti? Quare ſuauiſſime ac benigniſſime Bēbe, cū tot tantiſq; in me meritis par eſſe nō ualeā, nec tot debita noſtra uiciſſitudine beneficio⁊ di ſpungere:me fortunaſq; oēs meas:inditionē tuā do ac dedo:quæ licet tali in me beneuolētiæ, officiis: neceſſitudini collatæ oppido quā uileſcāt. Te tñ, ut oīa noſtra:hoc eſt tua: læta ſoles excipere fronte ſuſceptu⁊ cōfido:ac æq bonięq ducturu⁊ nō rei quæ daſ tenuitatē:ſed dātis animū metiēdo. Vale.

❡ Tractatus iſte:continet primã contradictioné:
de qua abunde.in primo Apologiæ noſtræ uo
luminæ diſputauimus. Verum quoniá cõtin/
gere põt:nos aliqua addidiſſe:uel ſubtraxiſſe:
contra auctoris intentioné.Ideo curaui una cú
Apologia imprimi:& eo ꝑſertim:qm̃ hic con/
tradictor mea ſententia:nihil relinquit: quod
rationabiliter aduerſus nos aduci poſſit. Eſt
&.n.tractatus iſtæ copioſus:doctus:grauis:acu
tiſſimus:& diuino artifitio:cõflatus:qr̃ &c.

d E ANIMI HVMANI ĩmorta/
litate ſciétiam cenſeo ego ratione
naturalí acqri poſſe: atq; ex Ariſt.
dictis colligi:ueꝝ multoꝝ quæ ad
aiæ ĩmortalitatem cõſequũtur il/
liq; ſũt ãnexa cognitione naturali
rõe haberi nõ poſſe exiſtimo:perfectá licet nõnul
lis cõiecturis naturalibus uti poſſimus in illis ex
plicãdis:quæ fidé potius faciant quam ſciam. Exẽ
pli cauſa ſi aía ĩmortalis ſit quená ſit eius diſpoſi
tio poſt morté:an ante corpus illud fuerit cuius ẽ
anima nec ne:puto ego rationé naturalé minime
ſufficere ad hoꝝ inueſtigationé:licet nõnullis con
iecturis naturalibus uti poſſimus ad huiuſcemo/
di queſtiones explicandas:quo fit ut ſano homini
cõcedendú putem cú in re tã neceſſaria defectum
humanæ rationis agnouerit diuinitus aliqua fuiſ
ſe hominibus reuellata ex quibus ea cognoſcere
poſſint in quibus cognoſcẽdis naturalis ĩtellectus
lumé defficiebat. Duo uero quéadmodú puto ego
de intellectu humano naturalis ratio efficaciſſime
probat. Horum alteꝝ eſt ꝙ intellectus humanus
unitus in omnibus hominibus eé nõ poſſit: ut pu
tauit Auer. Alteꝝ uero ꝙ aía hoís ſimpliciter ſit ĩ
mortalis licet defficiat ab intelligẽtiaꝝ ĩmortalita
te. Neq; arbitror ego in duobus his Ariſt. ullo pa
cto dubitaſſe:in aliis uero ad quæ diximus ratio/
nem naturalé nõ pertingere niſi ꝑ cõiecturas cen
ſeo ego Ariſt. ualde ambiguú fuiſſe. Veꝝ qm̃ ſcia
nõ ex auctoritate: ſed ex demõſtratione procedit
(ná ſiquis Ariſto. uel cuiuſdá alterius auctoritati
ĩnixus alicui quãtũcũq; uere cõcluſioni cõſenſerit
uerá eũ opinioné habere ſciam uero minime dice
mus) idcirco ab auctoritatibus núc nobis abſtiné
dũ duco:ſed ſolis ratiõibus quibus tñ philoſophi
ueteres uſi fuerũt inſiſtemus: poſtmodú uero qđ
ná de duabus cõcluſiõibus illis quas ratione natu
rali probari poſſe cẽſemus Ariſto. ſenſerit:ex eius
dictis hinc inde colligemus.

p RIMA cõcluſio ꝙ intellectus.ſ.nõ ſit uni
tus quéadmodú exiſtimauit Auer. ea rõe
quá tangit etiá excelléntia tua efficaciſſime
probari puto:nam intellectus ille unicus uel ẽ for
ma dans eſſe ſubſtantiale ſingulis hominibus uel
nõ. Si dicatur qđ nõ: quũ intellectio ſit actio ĩma/
nens in ĩtellectu ſicuti uiſio eſt actio ĩmanés ĩ ocu
lo intellectus uero nõ ſit in nobis:utiq; de neceſſi/
tate intellectio neq; opationes illæ quæ ſequũtur
intellectioné ut uolũtas & ellectio nõ pertinebũt
ad nos. Neq; poſſumus recurrere ad phãtaſmata
exiſtẽtia in nobis: quia ĩ phãtaſmatibus nõ eſt ĩtel
lectio:ſed phãtaſmata mouẽt intellectũ ad intelle
ctioné ſicut color mouet uiſum ad uiſioné. Si ue/
ro dicatur quod intellectus illæ unicus ſit forma
dans eſſe homini quéadmodú neceſſe ẽ dicere: tũc
ſequitur quod omniũ hominũ ſit unũ eẽ ſecundũ
numeꝝ:imo quod Socrates eſſet ille quod eſt Pla
to: quod omni impoſſibili impoſſibilius eſt: cõſe
quẽtia probat̃ quia quũ eẽ inſequat̃ formá ſubſtã
tialem uná formá numero ĩſequit̃ unũ eſſe: quo
fit ut omniũ hominũ ſit unũ eſſe numero: deinde
quũ cõpoſitũ quodq; maxime ſit pricipalis cõpoſi
ti ps: & ꝑcipue quũ oẽs aliæ ab ea in eẽ dependent:
Sequit̃ quod Socrates maxime ſit intellectus qui
eſt eius forma ad quá ſequit̃ eẽ in toto:& ꝑſertim
cũ ſit forma per ſe ſubſiſtens apud Auer. Socrates
ergo maxime ẽ intellectus ille unicus: idẽ dicemus
de Platone ac Cicerõe: quo fit ut oẽs homines ſint
idẽ numero quo quid ſtolidius cõcedi poſſit non
uideo. Sunt ꝑter hanc etiá aliæ rationes: ſed hanc
puto ego oium ualidiſſimá & eá quæ nullo pacto
ſecundũ eá rationé quæ eſt interius cuius intereſt
cognoſcere ac aſſentiri principiis demõſtrationis
ſicut dicit Ariſto. infringi poſſit.

ſ ECVNDAM uero cõcluſioné inq̃ nõ pe
nitus idé ſẽtio cũ excellẽtia tua oſtẽdemꝰ:
ſi prius nõnulla ex quibus huiuſce rei pro
batio omnis pendet percuremus. Ens quod neq;
ꝑ accidẽs eſt neq; ueritaté propoſitiõis ſignificat a
philoſophis diuiſum eſt ĩ ſubſtantiá & accidens:
differt uero ab accidẽte ſubſtãtia ꝙ ſubſtãtia perſe
ſubſiſtit & ꝑſe eſt: accidẽtis uero eẽ eſt eẽ ĩ alio. De
inde cũ ad cõſiderationé ſubſtãtiæ cõuerſi philo/
ſophi fuiſſent: multaſq; ſubſtãtias uiderẽt genera
tioni atq; corruptioni obnoxias eẽ: ratione coacti
diſſoluerũt ſubſtantiá ꝑ ſe ſubſiſtẽtem in duas na
turas: quaꝝ alterá appellauerũt formá alterá uero
materiá: haꝝ deinde diuerſitaté inter ſe cõtẽplati
ſunt: ná materiá qa ſubiectũ ẽ generationis diuer
ſaſq; formas ſubſtãtiales recipit appellarũt poten
tiá in genere ſubſtãtiæ .i. ĩcohationé quádá ꝑ ſe in
cõpletá illius ſubſtantiæ quæ per ſe exiſtit: formã
uero dixerũt eſſe actũ ſeu cõplemẽtũ ſubſtantiæ ꝑ
ſe ſubſiſtẽtis: & cũ pro tanto unũqđq; uere ſit pro
quãto eſt in actu: dixerũt quod formá ſubſtãtialẽ
ĩſequebat̃ eẽ ſubſtãtiale. Veꝝ quũ oium ferre ſub
ſtantiaꝝ generabiliũ opationes cõtẽplati eẽnt ma
teriã nõ trãſcendere formas ſeu actus huiuſcemo
di ſubſtantiaꝝ: appellarũt formas materiales tãq̃
eas quæ nõ eẽnt ꝑ ſe in actu nec haberent eſſe ꝑſe
cõpletũ. Ex quibus cõcluſerũt ꝙ eſſe ſubſtãtiale ꝙ
facit ꝑſe eẽ licet eſſe ſequeret̃ formá ueluti princi
piũ quoddá: nõ tamen erat ĩ forma tãq̃ ĩ ſubiecto
primo quia forma ꝑſe nõ eſt: ſed erat in cõpoſito
ex materia & forma: hoc.n. ꝑſe exiſtit & ꝑſe ẽ. Cũ
uero opari ꝑſuppõat eſſe illud uere opabitur qđ
uere eſt: ſed cũ formæ huiuſcemodi nõ ſint ut di/
ximus: ſed cõpoſitũ ſit illud quod ꝑſe eſt dixerũt
nullo pacto formá opari: aut agere ſiue moueri:
aut corrũpi: aut generari: ſed cõpoſitũ eẽ illud qđ
ageret moueretur aut corrũperet̃. Cum uero cõ/
poſitũ cõſtitutũ ſit ex materia & forma exiſtima/
uerunt quod in opatione ea quæ eſt propria ſpẽi
alicuius quá cõpoſitũ operat̃ cõcurrant & materia
& forma ex quibus cõpoſitũ cõſtitutũ eſt ueꝝ di/

uerſimodinã formã dixerunt eſſe principiũ illius
materiã uero eẽ ueluti organũ q̃ddã opationis:ex
quibus cõcluſerũt oẽm formã materialẽ eẽ uirtu
tẽ organicã large extẽdendo nomẽ organici: (pro
priæ nãq; loquẽdo organicũ corpus ẽ ꝙ hẽt diuer
ſitatẽ in ptibus quale ẽ corpus ꝙ eſt ſubiectũ aĩæ)
deinde de huiuſcemodi forma materiali dixerũt
ꝙ cũ pſe nõ ſit ſed indigeat materia tãq̃ ſubſtenta
culo quoddã inquo ſit ꝙ materia ẽ cã in eẽndo ta/
lis formæ ſubſtẽtat nãq; ipſam:cũ ãt affectiões cau
ſæ i eſſendo illius inquã cauſe q̃ & ipa nõ pſe ẽ prin
gat ad illud cuius eſt cã:affectiões utiq; materiæ p
tingent ad ipſam formã:qr cũ materia ſcd͂m ſe ſit
diuiſibilis:talis etiã forma erit diuiſibilis & exten
ſa ad extenſionẽ ſubiecti:& cũ materia ſit limitata
ad certũ locũ & tẽpus : talis ẽt forma limitata erit
& cõphẽſa a certo loco ac tẽpore : nõ.n.aliter fieri
põt quũ huiuſcemodi forma nõ ſit i actu neq; pſe
ſit ſed ſit tm̃ actus qui cõpoſitum eſt indigeatq; in
eſſendo materia ſibi itrinſeca aqua depẽdet uelut
a ſuſtẽtaculo i ſuo eẽ. Ex his ergo breuiter colliga
mus ꝙ forme materialis cõditiões quia nõ ẽ i actu
ſed ẽ tm̃ actus ſunt hæc:nõ eẽ illud qđ opaꝛ:ſed eẽ
principiũ opatiõis organo idigens:atq; eẽ formã li
mitatã & extenſam ad limitationẽ & extẽſionem
ſubiecti aquo depẽdet tãq̃ ab itrinſeco quodã ſub/
ſtẽtaculo i eſſendo. His declaratis dicamus quod
philoſophi inſup nõ uia generatiõis & corruptio/
nis ſed uia motus & opationis cuius principiũ eſt
forma deuenerut ad cognitionẽ formaꝝ alterius
cuiuſdã generis:nã cũ uidiſſẽt ſubſtãtias naturales
moueri has quidẽ uiderunt moueri ab alio ueluti
a pricipio illas uero uiderũt moueri a ſe:mouẽtur
ab alio oĩa q̃ uioleter mouẽtur & oĩa q̃ inaĩata ſũt:
nã in motu eoꝝ naturali de potẽtia accidẽtali mo
uenꝛ a remouẽte phibẽs:de potẽtia uero eẽntiali
mouenꝛ a generãte:qr cũ nõ ſit in ĩfinitũ pcedere
in mouentibus & motis ab his q̃ ab alio mouẽtur
neceſſe eſt deuenire ad motũ aliqđ ex ſe:huiuſce/
modi uero ſunt aĩata ut manifeſtum eſt. Hæc aũt
mota ex ſe q̃ aĩata ſunt ſimplicia eẽ nõ poſſunt nã
nihil ſe ipm̃ primo mouet:idẽ nãq; eẽt in potẽtia
& i actu reſpectu eiuſdẽ qđ cõtradictionẽ claudit.
Sed diuidũtur in duo principia ex quibus cõponũ
tur p quoꝝ alteꝝ mouent:p alteꝝ uero mouenꝛ.
Veꝝ quũ mota ex ſe q̃ hic ĩfra orbẽ lunæ uidemus
generẽtur & corrũpanꝛ:ſicq; in ĩfinitũ procedant
nullũ ipſoꝝ ſigillatim neq; oĩa ſimul poſſunt eſſe
cã cõtinue huius ſucceſſionis & infinite:quia in oĩ
eſſentiali cãꝝ ordine ubi primũ non agit neq; me
dia agere poſſunt:at in infinito nõ ẽ primũ:quare
neceſſe eſt ut oĩa hæc mota ex ſe generabilia conti
neanꝛ ab aliquo moto ex ſe eterno ſiue unũ ſit ſiue
plura. Hoc uero motũ ex ſe æternũ diſtinguiꝛ &
ipm̃ ſicuti alia mota ex ſe in duo principia quoꝝ
alteꝝ eſt mouens alteꝝ motũ. Veꝝ mouens prin/
cipiũ p tẽpus ĩfinitũ nõ põt eſſe uirtus materialis:
quia oĩs talis uirtus p materiã intrinſecã aqua in
eſſendo dependet eſt terminata: ut ſuperius dixi/
mus:qr ſequiꝛ qđ nõ eſt uirtus: aut forma in ma/
teria: ſed eſt uirtus abſtracta pſe exiſtẽs i actu neq;
in ſuo eſſe ĩdigens materia per quã ſubſtẽtetur ex
quibus oĩbus colligiꝛ qđ per uiã motus philoſo/
phi deuenerũt in cognitionẽ alicuius generis for/
maꝝ q̃ actuant quidẽ materiã:& ſunt actus:cum
hoc tñ a materia in eſſe non dependent:& ſunt in
actu pſe:ita ꝙ eſſe p qđ ipſe ſubſiſtunt cõicant ma
teriæ actuãdo & pficiẽdo ipſam:in quo differũt a
formis materialibus:quia ipſe nõ ſunt per eſſe qđ
eas inſequiꝛ:ſed ſunt principiũ per qđ cõpoſitũ ẽ.
Huiuſcemodi uero ĩmateriales formæ cũ hoc qđ
ſunt principiũ p qđ materia eſt actuãdo ipſam:ipe
etiã pſe ſunt:neq; affectiões materiæ pertingũt ad
tales formas quia in eſſendo nõ depẽdent a mate/
ria ſicuti formæ materiales depẽdent:quo fit ut ta
les formæ nõ ſint diuiſibiles:aut extenſe ad exten
ſionẽ materiæ neq; limitenꝛ ad certũ locũ & tem
pus a quo cõphendanꝛ ĩmo ſunt ſupra locũ & tẽ/
pus:in ſuiſq; opationibus intrinſecis nõ indigent
organo corporeo:quia quũ opatio ĩſequaꝛ eẽ:iſte
uero formæ perſe ſint abſq; materia in ſuo eſſe in
trinſeco:idcirco perſe etiã abſq; organo itrinſecas
opationes exercent.hæq; formæ ſunt ſimpliciter
ĩmortales ut paulo poſt declarabimus:materiales
uero formæ ſunt mortales:ut probabimus. Nũc
illud declaremus qđ formæ dantes eẽ corporibus
cœleſtibus ſunt ĩmateriales formæ:hoc quidẽ ex
diſcurſu ſuperius facto claꝝ eſſe põt:quia corpus
cœleſte eſt illud primũ motũ ex ſe ad quod eſt de
ueniendũ:motũ uero ex ſe eſt illud in quo princi/
piũ actiuũ motus eſt intrinſecũ mobili:qr princi/
piũ actiuũ motus cœleſtis erit intrinſecũ corpori
cœleſti:qđ fieri nõ põt niſi det ipi eẽ:oĩs.n.forma
ſubſtantialis intrinſeca alcui materiæ eſſe nõ põt
niſi illi det eſſe:prima ſi cœlũ moueretꝛ ab extrin/
ſeco uel ergo pulſu uel tractu uel uertigine moue
retur:qđ eſſe nõ põt:quia oẽs iſti motus ſunt uio
lẽti: tũ etiã quia uertigo q̃ motui cœleſti minime
accomodari põt eſt motus cõpoſitus cœlũ uero
moueꝛ motu ſimplici. Amplius ſi cœlũ ſit perſe
ſubſiſtens abſq; itelligentia cũ oẽ qđ eſt i actu uel
ſit actus uel habeat actũ cœlũ uero non poſſit eſſe
actus ut manifeſtũ eſt ergo habebit actũ.i.formã
ſubſtantialẽ pter itelligentiã:quũ uero natura cor
poris ſimplicis ſit principiũ actiuũ motus ſimpli/
cis hæc utiq; forma erit principiũ actiuum motus
ſimplicis:nõ recti:ergo circularis:talis aũt motus
eſt ĩfinitus & uirtus materialis nõ põt mouere tẽ/
pore ĩfinito qr ſequiꝛ talẽ uirtutẽ eſſe ĩmaterialẽ
& intelligentiã: cõcludamus ergo ꝙ ex hoc ꝙ mo
tus cœli eſt motus ſimplex naturalis illi corpori:
principiũ illius motus ſit forma ſubſtãtialis q̃ eſt
natura illius corporis:ex eo uero ꝙ eſt infinitus ſe
quiꝛ illã formã eſſe ĩmaterialẽ & pſe ſubſiſtentẽ.
Adducã nũc multos Ariſt.locos ex quibꝰ hoc ma
nifeſtũ colligiꝛ quin etiã.B.Aug. in libris de ciui/
tate dei ab hac poſitione nõ eſt alienus ꝙ.ſ.angeli
ſint aĩæ corpoꝝ cœleſtiũ ueꝝ nollo ab iſtituto di/
ſcedere atq; alicuius auctoritati inniti pſertim cũ
tu id fatearis. Quorſuꝫ hæc tãta: ad hoc inq̃ ne ali
cui uideaꝛ ĩpoſſibile aliquẽ eſſe actũ ſeu formam
pficientẽ aliquã materiã q̃ ſit hoc aliquid & q̃ ſit p
ſe ſubſiſtens:nã q̃uis talis forma ſit in actu & perfe
pfecta eſt tñ actus:qr actuare paratã materiã põt:
actuare nãq; nõ eſt pficĩ:ſed perficere. Apud uero
Diuũ Tho.qui aliter ſentit hoc nõ negaꝛ:qa repu/

gnat actui pſe ſubſiſtẽti actuare.ſed quia materia or
dinaẽ ad formá & ad utilitaté formæ refferi debet
qđ nõ eſt in ītelligentiis apud ipm ueꝝ ſi in alicuius
formæ pſe ſubſiſtentis utilitaté cedere poſſet aliqua
materia pſe ſubſiſtere nõ impediet quin illa forma
actuet illá materiá.His aũt poſitis reuertamur ad p
bandũ illud qđ ſupius īprobatũ dimiſimus hoc aũt
eſt ꝙ formæ materiales ſunt mortales īmateriales
uero īmortales & incorruptibiles:hoc uero ſic oſten
diẽ.Oẽ ꝙ corrũpiẽ uel p ſe uel p accñs corrũpiẽ pſe
corrũpit id ꝙ pſe eſt qm āmitit ac perdit actũ p qué
eſt:p accñs uero corrũpiẽ actus ille qui eſt in ente p
ſe nõ tñ ipſe eſt pſe:īpoſſibile náq eſt aliquid eſſe qn
uel illud pſe ſit uel ſit in aliquo pſe ente.oẽ aũt cõpo
ſitũ ex materia & forma materiali cũ forma illa non
ſit in materia illa niſi diſpoſita p qualitates habẽtes
cõtrariũ corruptis diſpoſitiõibus illis a cõtrario actũ
ſuũ amittere põt:qr & etiá ꝙ inſequiẽ actũ:ex quo ſe
quiẽ ꝙ corruptibile ſit:forma uero illa ſeu actus cũ
āplius nõ ſit in ente perſe ipſe uero pſe nõ ſit deſinit
etiá ipſe eſſe ſicq mortalis eſt:quáobrẽ dicit Ariſto.
de formis ꝙ ſunt & nõ ſunt abſq generatione & ge
neratiõe ipſaꝝ:ex his ergo manifeſtũ eſt qđ oĩs for/
ma materialis eſt mortalis.Probemus modo ꝙ for/
ma īmaterialis q̃ pſe eſt eſt ſimpliciter īmortalis.Ni
hil ens in actu tendit ad nõ eſſe ꝙ āmitere nõ poſſit
actũ p qué ẽ:ſed huiuſcemodi formæ quæ ſunt pſe ī
actu nõ poſſunt āmittere actũ per qué ſunt ergo ſũt
ſimpliciter īcorruptibiles & īmortales.maior ẽ ma/
nifeſta:nihil.n.põt perdere eẽ qđ nõ perdit actũ per
qué eſt:minor pbatur quia iſte formæ ſibi ipſi ſunt
actus nihil aũt ſe ipm pdere põt:qr ſequiẽ de neceſſi
tate ꝙ formæ īmateriales quia ſunt in actu & ſunt
actus ſibi ipſis ꝙ ſimpliciter incorruptibiles ſint:ſibi
náq ipſis ſunt uigor eẽndi.Oĩbus his certiſſimis ut
puto rõnibus cõprobatis accedamus mõ ad pricipa
le ppoſitũ noſtrũ:pſcrutemurq an ītellectus huma
nus ſit īmortalis necne.principiũ huius pſcrutatiõis
certũ ac firmũ eſſe hoc exiſtimo cuius cá oĩa ſupiora
pcurrimus.palá eſt ītellectũ eẽ ſubſtantiá & eẽ hoĩs
formá:nõ repugnat aũt formæ q̃ eſt actus eẽ in actu
ut pbauimus.Innata uero nobis eſt uia ex notiori/
bus nobis:notiores uero nobis ſunt operatiões quá
eẽntie iccirco ab opationibus intellectus pcedamus:
cõſideremuſq an ex opationibus īellectus probari
poſſit ītellectũ eẽ formá pſe ſtanté & actu enté an po
tius ecõtra ex illis cõcludaẽ intellectũ nõ eẽ pſe ſtáté
neq pſe actu:ſed tñ actũ corpis.Ná ſi primũ cõclu
deẽ ſequiẽ de neceſſitate intellectũ eẽ īmortalẽ ſim/
pliciter:ſi uero ſecũdũ ītellectus pculdubio erit ſim
pliciter mortalis quẽadmodũ dícit excellẽtia tua:ue
rũ qm̃ uana oĩs pſcrutatio noſtra ſi animá eſſe īmor
talé eẽt articulus fidei ut dícit excellẽtia tua ná lumẽ
naturale hominis nõ ptingit ad articulos fidei oſten
dendos ueꝝ ex ſupnaturali tñ lumine cognoſcunẽ:
dicimus ꝙ fides aliquoꝝ perſe eſt aliquoꝝ uero per
accñs:fides pſe illoꝝ ẽ ad q̃ nullo pacto ratio natura
lis attingit:uerbi.g.deũ eẽ trinũ & unũ:p accñs uero
fides multoꝝ eſt quæ licet a ſapiẽtibus p demõſtra/
tioné ſciátur hominibus tñ craſſioris ingenii & qui
philoſophiæ nõ uacarũt pponũtur credẽda ex fide:

uerbi.g.deũ eẽ ũnũ ẽ pbatũ demõſtratione naturali
proponiẽ tñ credendũ ſtatim in principio ſymboli
cũ dicíẽ.Credo in unũ deũ:ſic dicimus ꝙ credere re
ſurrectioné corpoꝝ eſt articulus fidei qui rõe natu/
rali probari nõ põt:illud uero ꝙ ẽ ſuppoſitũ ab hoc
articulo.ſ.animá eẽ īmortalẽ pertinet p accñs nõ p
ſe ad fidé:ſicuti etiá unũ deũ eſſe:quare nõ uana erit
inquiſitio noſtra ſi inueſtigabimus an hoc rõe natu/
rali probari poſſit.His ergo declaratis quæ neceſſa/
ria erát bene ītelligere ad rationes quas ſubdemus ī
telligendas:quo factũ eſt:ut plixiores fuerimus in
eis explicádis.Accedemus ad probandá concluſioné
noſtrá.ſ.ꝙ intellectus humanus ſimpliciter ſit īmor
talis itaq remaneat poſt corruptioné cõpoſiti.Duæ
ſunt opationes ppriæ aiæ ītellectiue quatenus ītelle
ctiua eſt:haꝝ altera ẽ ītelligere:altero uero q̃ ptinet
ad appetitũ ſequenté intellectũ eſt uelle:atq eligere:
Dico ergo ꝙ ex utraq oſtendiẽ intellectũ eſſe ſimpli
citer īmortalẽ:primo ergo pcedamus ab ītellectiõe
utamurq rõe Ariſt.nolo tñ ut auctoritas Ariſt.nos
aliquo pacto moueat:ſed tñ cõſideremus rationes.
Forma illa quæ oĩa ītelligit eſt pſe ſtás atq īpmixta
materiæ:ſed ītellectus oĩa ītelligit ergo ītellectus ẽ
forma pſe ſtans & īmixta materiæ:maior probatur
tripliciter aut quadrupliciter.primo ſic forma quæ
oĩa intelligit uniuerſalia ītelligit & quicquid eſt reꝝ
intelligit:oĩs aũt huiuſmodi eſt perſe ſtans:& īmate
rialis:ergo forma oĩa ītelligens ẽ perſe ſtans & īma/
terialis:huius rationis minor eſt nota ná oppoſitũ
pdicati infert oppoſitũ ſubiecti.Maior probaẽ quia
oĩs cognitio uel ẽ idẽ pſe cũ forma exiſtente in po/
tentia cognoſcitiua ſcđm eſſe ſpirituale:uel eſt actio
īmanens cuius principiũ ẽ forma illa:uel ẽ cõphẽſio
ac ueluti q̃dá cõtinẽtia illius formæ a potẽtia cogno
ſcente:quõcũq ſit de neceſſitate modus cognitionis
inſequiẽ eſſe formæ cognoſcibilis in uirtute cogno
ſcente.Ná ſi cognitio ſit ipſamet forma manifeſtũ ẽ
id qđ diximus.Si uero fuerit actio cuius principiũ ẽ
forma illa.manifeſtiſſimũ etiá ẽ ꝙ ſequeẽ modum
atq eẽ formæ q̃ ipſius ẽ principiũ.Si uero ſit cõphẽ/
ſio formæ illius mãifeſtũ etiá eſt ꝙ forma eo modo
cõphendeẽ a potentia quo habet eẽ in potentia illa:
idẽ hoc etiá experimento cõprpbari põt:quia oculus
citrinus iudicat albũ eſſe coloris citrini:quia ſecũdũ
illud eſſe forma uiſibilis eſt in oculo eius ꝙ moueẽ.
His declaratis accedamus ad pbationé minoris ī uir
tute ſeu forma cognoſcẽte uniuerſale & ipm ꝙ quid
eſt neceſſe eſt formá rei ītellecte etiá ſcđm eẽ abſtra/
ctũ ab hic & nũc:aliter per eá uniuerſale aut quicqđ
eſt intelligi nõ poſſet ut demõſtrauimus:ſed forma
ſcđm eſſe abſtractũ īpoſſibile eſt ut ſit ī corpore aut
ulla parte corporis:quia oẽ corpus limitatũ eſt:rece
ptũ uero ī recipiente eſt ſcđm modũ recipientis ut ẽ
pſe notũ.ergo hæc forma erit in ītellectu tñ nõ aũt
in corpore:qđ ſi eſt:de neceſſitate ſequiẽ ꝙ ītellectus
ſit perſe ſtans.ſi.n.nõ pſe eẽt:ſed haberet intrinſecá
materiá a qua depẽderet in eſſendo:penitus impoſſi
bile eſſet aliquid eſſe in ītellectu & nõ eſſe ī corpore
aut materia:ná forma & materia ut diximus ſupius
nõ ſunt partes ītegrantes ita ꝙ una poſſit eſſe extra
aliá:ſed ſicuti forma actuans materiá eſt in quacũq

parte materiæ:& totá materiā penetrat ut ita dixeri:
ita φ nihil eſt materiæ quin illud actuetur a forma:
ita etiá forma quæ eſt tm̄ actus & nō eſt in actu ſed
dependet in eſſe a materia neceſſe eſt ut ſecúdú totá
penetreť ut ita dixerim a materia:ita φ nihil ſit iue/
nire formæ illius i quo itrinſeca nō ſit materia:ná ſi
aliqd formæ iueniremus iquo nō itrinſeca eēt mate
ria illud certe pſe ſtaret neq; in eē depéderet a mate/
ria:ſicuti ēt ſi aliqd materiæ iueniremus φ nō actua
reť a forma neceſſe eſſet dicere φ illud pſe ſtat abſq;
forma:qđ accidere ī materia q̄ é tm̄ potétia implicat
cōtradictioné ut manifeſtú eſt. Reuertamur ergo ad
pbationē noſtrā & dicamus φ cú forma itelligibilis
q̄ é principiú itellectionis uniuerſalis ſeu ipſius φ qd
é ſit i ſic cognoſcēte ſcđm eē abſtractú ut pbauimus:
neceſſe é ut talis forma nullo pacto ſit ī corpore:ſed
tm̄ ſit uirtute illa uniuerſali cognoſcēte quia neceſſe
eſt illā uirtuté pſe eē in actu ſine corporis mixtione.
Alio etiá mō hoc idē deduci pōt: forma itelligibilis
eſt i uirtute illa ſcđm eē abſtractu:ergo etiá ea uirtus
habet eē abſtractú:φ ſi fuerit:ergo affectio materiæ
q̄ é hic & núc nō ptingit ad ipſam formá ergo ut p/
bauimus ſupius i eē nō dependet a materia qa pſe é.
Efficaciſſima igiť rōe oſtéſum é φ uirtus cōphendes
φ quid é:ē:uniuerſale pſe ſtat: quaŕ ſequiť φ uirtus
cognoſcens oia pſe ſit. Secúdo principaliter pbaŕ ma
ior illius primi ſillogiſmi.ſ.φ forma cōphēdens oia
pſe ſtat:uirtus cōphendens oia cōphédit oia organa
corporea:ſed uirtus cōphédens oia organa corporea
nō é mixta alicui organo quia pſe é:ergo uirtus cō/
phēdens oia pſe é & hæc eſt maior primi ſillogiſmi.
Huius rōis minor é pſe nota maior pbaŕ qa organú
quo aliqua uirtus de neceſſitate utiť in ſua opatione
ſemp é mediú iter obiectú circa φ uirtus opatur &
ipſam uirtuté:quia impoſſibile é ipſam uirtuté circa
organú illud opari:uerbi.g. Si i ſcribédo neceſſarius
eſt calamus ípoſſibile é uirtuté illá cui ānexus eēt ca/
lamus ſcribere & ſic i aliis p idu
ctioné é manifeſtú: quáobrē uirtus q̄ itelligit & cō/
phendit oia organa corporea i ſui opatiōe nō utitur
organo corporeo quia nec etiá i eſſe é mixta organo
corporeo:res.n.nō pōt opari niſi eo mō quo é:ſequi
tur ergo φ pſe ſit:qŕ pbata maiore nře rōnis ſequiť
nřa cōcluſio q̄ erat maior illius ſillogiſmi primi φ.ſ.
forma cōphendēs oia pſe ſit. Tertio principalŕ pbať
eadē maior. Virtus cōphēdēs oia ſe ipſam cōphēdit
& ſuas opationes itrinſecas:ſed nulla uirtus cōphen
dens ſe ipſam utiť organo aliquo quia ſemp organú
ut diximus p iductioné eē manifeſtú eſt mediú iter
obiectú circa φ opaŕ uirtus & ipſam uirtutem ergo
uirtus cognoſcēs oia nō é uirtus organica quia in eē
depēdet ab organo aliquo corporeo organum nāq;
corporeú illud aquo i eſſe depēderet eēt itrinſece ad
mixtú ipſi q̄z ſine ipo opari nō poſſet. Seqť ergo φ
pſe ſit. Quarto pricipalŕ pbať maior illius primi ſil
logiſmi. Virtus cognoſcēs oia cognoſcit oēs formas
materiales:ſed forma cōphēdens oēs formas mate/
riales nō pōt eſſe ī genere formaꝝ materialiú & mix
taꝝ materiæ ergo forma cognoſcēs oia é imixta ma
teriæ qŕ pſe eſt:minor é manifeſta:maior pbaŕ quia
recipiēs é denudatú a natura rei ſceptæ: nō.n.recipit

niſi quatenus ē in potétia ad naturā rei receptæ q̄z
actus ſcđm eēntiá ſiue naturá nō eſt in genere rei re
ceptæ:hoc aút pter rationé eſt máifeſtú iductiōe ná
nulla figura alicuius ſpēi eſt ſubiectú recipiens alias
figuras:neq; ſubiectú recipiens colores ſcđ.n eēntiá
pōt eſſe i aliqua ſpé coloris:materia ēt prima qa reci
pit formas ſubſtātiales i ſui natura nō habet formá
ſubālem aliqua.qŕ ſequiť φ uirtus recipiens oēs for
mas materiales nō ſit i genere formaꝝ materialiú:
ergo erit imixta materiæ qa pſe ſtans ſine materia:
ois igiť uirtus cognoſcēs oia é uirtus pſe ſtās pbata
é ergo efficaciſſimis rōibus maior primi ſillogiſmi.
Minor aút φ.ſ. itellectus cognoſcat oia é nota ex idu
ctione ná uniuerſalia & φ qd é cognoſcit: imo φ qd
eſt q̄ſi eſt obiectú ppriú itellectus:cognoſcit & iueſti
gat naturá oium organoꝝ corporeoꝝ ſeipm & ſuas
opationes iquirit & cōphendit oēs quoq; formas ma
teriales pſcrutať ut manifeſtú é ex hoibus:quoꝝ aliq
i d ſciplina certi cuiuſdá generis ſunt excellentes:alii
uero i diſciplina alterius generis:& ſic de oibus reꝝ
generibus:qŕ qa cōcludamus cú philoſopho & dica
mus φ neceſſe eſt nō pbabile inq̄ aut rōabile: ſed ne
ceſſe é itellectú eſſe imixtú materiæ ſcđm eē ná itus
apparés.i.materia q̄ ipm intrinſece penetraret ſi ab
ipſa i eſſe depēderet alienú phibebit & obſtruet:ob
ſtruet ná p cognitioné uniuerſalis & φ qd é: hoc.n.
eſt alienú a natura materiæ: phibebit cognitioné or
ganoꝝ oium corporeoꝝ ut ſui ipius:hoc.n.é alienú
a natura i cuius eſſe é materia: phiberet cognitioné
formaꝝ materialiú quaꝝ neceſſe é ipm eſſe imixtú
& imateriale. Cæteꝝ cur moror ego i huius rei oſtē
ſiōe cú excellētia tua cōcedat φ nec itellectio nec for
ma itelligibilis ſit i organo corporeo:ſed duo adiun
git excellentia tua ex qbus adiúctis ppea q̄ diximus
nō uideť tolli materialitas ab intellectu. Primú φ di
cit eſt φ p táto diciť itellectio aut forma itelligibilis
nō eſſe in organo corporeo nō qa nō ſit i corpore ná
uideť eē ipoſſibile quú aia i q̄ é itellectio ſit i corpore
φ forma itelligibilis nō ſit i corpore:ſed ppea φ reci
piť i aia idiuiſibiliter nō aút extenſe:quo ſit ut itelle
ctus poſſit ſeipm ſupra ſe reflectere & ſe intelligere.
Alteꝝ φ dicit excellētia tua eſt hoc φ licet itellectio
nō ſit i organo corporeo poſſumus tm̄ dicere φ totú
corpus ſit organú ipſius itellectus & cōcurrat ad in/
tellectioné quia.ſ.cōcurrit ad eſſe itellectus in quo é
intellectio. Ex quo poſtremo dicto mihi uideť excel
lentiá tuá iferre uelle φ licet itellectio ſit tm̄ in itelle
ctu & nō i corpore itellectus tm̄ p ſepationé a corpe
perit ſicut: Exēpli gřa:ſi qs diceret manú eſſe imixtá
brachio & illud φ é i manu nō eſſe i brachio manus
tm̄ p ſepationem a brachio corrúpiť & perit. Sequiť
ergo φ licet intellectio nō ſit i organo corporeo:ſed
tm̄ in itellectu nō tm̄ cōcludiť quín itellectus ſeparus
a corpore pereat. Ad primú hoꝝ rńdeo iterrogádo
excellentiá tuá quid intelligat p eſſe formæ indiuiſi
bile in itellectu ná indiuiſibile quátú ſpectat ad ppo/
ſitú diciť duobus modis:punctú náq; indiuiſibile di
cimus uno mō quia ptinens ad quátitaté non habet
partes inquas diuidať. Alio uero mō dicimus intelli
gentiá eſſe idiuiſibilem nō quidem ſicuti punctú ná
punctú habet determinatá poſitionem in quátitate

cõtinua. Sed dicitur itelligentia idiuiſibilis ſicuti uox dicit̃ inuiſibilis quia .ſ. non eſt ex eoꝝ genere quæ uideri poſſunt: ita etiá itelligentia indiuiſibilis quia nullo pacto ptinet ad genus i qđ cadit aut pſe aut p accńs diuiſio: forma igit̃ intelligibilis q̃ eſt in itellectu idiuiſibiliter eſt idiuiſibilis uel erit indiuiſibilis ſicut punctú: aut ſcđm modú quo diximus itelligentia. Si primo modo ſtatim ſequit̃ ꝙ intellectus ſit uirtus organica quia illud puctú corporis ſecundú determinatá portionem cuius forma intelligibilis é indiuiſibilis erit organú intellectus qđ é cõtra ea quæ demõſtrauimus & cõtra ea quæ dicit excelléntia tua. Primo neceſſe erit aſſignaṙ in qua parte corporis ſit hoc puctú an .ſ. in corde an in cerebro aut in aliqua alia parte corporis ibiq; dicemus eé organú intellectus. Si uero excelléntia tua dicit formá eé in itellectu indiuiſibilé ſicuti dicimus intelligentiá eé indiuiſibilé quú receptú ſit in recipiéte ſecundú eſſe recipiétis: erit ergo intellectus etiá ſic idiuiſibilis: oís aút forma ſic indiuiſibilis eſt forma imaterialis: quia affectio materiæ ad ipſá ptingere nõ poteſt ut manifeſtú eſt ex fine octaui phyſicoꝝ. Ad ſecundú qđ uidet̃ dicere excellétia tua manifeſtú eſt ꝙ id qđ poteſt dici de manu abſciſa aut aliquo alio corpore ullo pacto poteſt applicari intellectui qui ponitur per ſe eé: & actuare corpus quia manus abſciſa corrúpitur eo ꝙ perdit actum ſuum per corruptiõem diſpoſitionum cõuenientium illi actui: ſed intellectus qui ponitur eé in actu & perſe eé quú ipſe ſibi ſit actus amittere ſuú actú non poteſt ut ſuperius demõſtrauimus: quare ſequit̃ ꝙ ſimpliciter ſit imortalis. Hactenus oſtéſum eſt ꝙ animus hominis ſit ſimpliciter imortalis rationibus ſúptis ab ea operatione quæ eſt itelligere. Núc uero téptemus an etiá ex operationibus appetitus intellectiui .i. uoluntatis hoc idem oſtendi poſſit. Voluntas ſicut dicit philoſophus differt ab appetitu ſenſitiuo in eo ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt particularis cuiuſdá boni uolútas aút eſt boni uniuerſalis. Huiuſq; ratio eſt in promptu quia appetitus retinet naturá potentiæ cognoſcitiue quá inſequitur. ſenſus auté ſingulariú eſt/intellectus uero uniuerſaliú quo fit ut uoluntas appetat honeſtum qđ in ſe eſt: & abſolute bonú: appetitus uero ſenſitiuus appetat bonú ſibi delectabile. Voluntas aút circa bonum qđ appetit duas habet operatiões: quaꝝ altera eſt ipſius finis: & huiuſmodi operationi applicatur nomen ipſius potétiæ: diciturq; & ipſa uolútas ſeu uelle. Altera uero é eoꝝ bonoꝝ quæ ſunt ad finem & iſtoꝝ eſt electio diciturq; intellectus ea elligere: & hæc eſt liberú arbitriú: modo ſicut ſe habet intellectus circa principia prima & cõcluſiones ita ſe habet uoluntas circa ea quæ appetit: ná ſicuti ueritas abſq; ulla falſitate: & omniú tandem ueritas continet̃ in primis principiis quo fit ut intellectus ſtatim eis aſſentiat neq; ab illis diſſentire queat concluſionibus uero aſſentit neceſſario: his quidé quæ neceſſariá cõſequentiá habere uidentur ex principiis: aliis uero cõcluſionibus in quibus hæc neceſſaria cõſequétia nõ inſpicitur nõ penitus aſſentitur intellectus: ſic quoq; uoluntas in ipm finé ultimú de neceſſitate fert̃. illis aút quæ ſunt ad finé: & ſunt oía alia bona quæ appetit niſi neceſſaria uideátur aperte habere depédétiá a fine ultimo quia ſunt bona & habent etiá aliquem boni defectú poteſt uolútas in ea ferri & ea renuere quo fit ut ſe ipſam agat: in illis proſequédis. His poſitis argumtamur primo ex parte operationis uolútatis quæ eſt circa ultimú finem deinde ex parte operationis eius quæ eſt ellectio ꝙ intellectus hominis eſt imortalis. Argumentemur ergo: bonú qđ uolútas appetit ut ultimú finem é bonú ꝙ uoluntas renueṙ nõ poteſt: & qđ omni ea parte uoluntaté implet: ſed huiuſmodi bonú eſſe nõ poteſt niſi bonú illud qđ cõtinet oé bonú: uel ſtatus omniú bonoꝝ aggregatiõe: perfectú ergo bonú qđ eſt ultimus finis uolútatis noſtre é bonú cõtinés omne bonú. Anteq̃ ulterius procedamus declaremus ꝓpoſitiões huius ſyllogiſmi. Minor propoſitio quæ primo eſt poſita quátú ad primá eius parté .ſ. ꝙ bonú qđ é ultimus finis uolútatis eſt bonú in qđ neceſſario fertur uoluntas: manifeſta eſt ex ſuperius dictis: quia uolútas eodem mõ ſe habet ad illud bonú appetendú quo intellectus ſe habet ad aſſentiendú primis principiis: quantú uero ad ſecundá parté ꝙ .ſ. illud bonú eſt bonum qđ omni ea parte implet uoluntaté probatur. Ná deus & natura non dedit appetitú rebus niſi ut ꝑ illú inclinarétur ad finé atq; perfectioné ſibi cõuenienté quo fit ut in oíbus rebus appetitus correſpondeat perfectioni: adeo ut neq; ſit maior, neq; ſit minor perfectione ad quá res illa eſt ordinata: nõ .n. fecit natura intrinſeca repugnátia extrinſecis ſicut dicit philoſophus in primo de cœlo contra Pla. quapropter corruptibili dedit cauſas extrinſecas corrúpentes fecit natura incorruptibile appetitus ergo nõ excedit ultimá rei perfectioné neq; ab ea deſſicit: ſed quú ad eá ꝑuenerit res appetitus queſcit & undiq; eſt ſatur ut id dixerim: anteq̃ uero ad eá perueniat ſemper inclinat & mouet ac quaſi ré ſtimulat ad perfectioné ſuam quátúcúq; res illa extrinſecis fulciméntis ſuſtentata quieſcat. Hoc uero ſenſu cõphendimus: in rebus oíbus naturalibus graue núq̃ quieſcit niſi cú ad centrú peruenerit: túc .n. plane quieſcit: átea uero quátúſcúq; fulciméntis ſubſtétatú quieſcat: ſemper tamen uergit ad centrú reſq; ipm ſuſtinentes pmit. Minor ergo primo aſumpta eſt manifeſta ꝙ bonú qđ uolútas appetit ut finé eſt bonú ꝙ uoluntas renuere nõ põt: & ꝙ oí ea parte uolútaté implet. Maior uero ꝙ huiuſmodi bonú eſt bonú cõtinés oé bonú: & eſt ſtatus oíum bonoꝝ aggregatiõe pfectus: ꝓbatur: quia bonú illud qđ nõ cõtinet oé bonú ſed aliqua ex parte deficit (quia deffectus boni habet̃ pro malo) uolútas renuere põt: niſi i eo neceſſaria dependétia ad finé ultimú appareat: ꝙ nõ põt eſſe in ultimo fine quia a nullo alio fine depédet. quare uolútas in illud nõ neceſſario ferret̃ neq; erit cõſequens ultimus finis. Tale etiá bonú qđ nõ cõtinet omne bonú nõ omni ex parte implet appetitú noſtrú ut quilibet in ſe ipſo experiri põt: interroget

unuſq́ſq ꝑ ſeipm an in quātauis cognitiōe ex ſciē
tiis habita an in quauis alia uirtutis opatione oī
ex parte quieſcat: & uidebit ꝙ nō quieſcit licet ma
gis quieſcat in illis quā in rebus aliis quia per illas
ad finē ſuū tendit nō aūt per res alias: ſicuti graue
ſi moueat̄ ad centrū magis ſecundū naturā ſe ha/
bet in illo motu & magis eius appetitus quieſcit
quā ſi moueat̄ ſurſum aut ſi ſurſum detineat̄ nō
tñ penitus quieſcit ſicut queſcit in centro quia ad
centrū tendit cōſimile quoddā in ſeipō unuſqſq
recte cōſiderans intuebit̄: cū ergo cōcluſum ſit ꝙ
finis inquē tendit uolūtas ſit bonū qđ cōtinet oē
bonū & ſit ſtatus omniū bonoꝝ aggregatione ꝑ/
fectus: huic cōcluſioni adiūgamus ꝙ uirtuti mor
talis & formæ materialis huiuſmodi finis cōueni
re minime pōt: qđ probat̄ quia uirtuti limitate cō
uenit bonū limitatū cuiuſmodi nō ē bonū qđ di/
ximus: ꝓterea rei bonū cōuenire nō pōt qđ nūq̄ res
illa aſſequi pōt: ſed huiuſmodi bonū a re mortali
nec a nobis ante mortē attingi pōt: ergo ſeqtur ꝙ
animus humanus cuius finis ille cōtinens oē bo/
nū ſit īmaterialis & īmortalis. Secūda opatio uo/
luntaris eſt electio: modo etiā ex hac inſpiciamus
ſi colligere poſſimus animi humani īmortalitatē
& īmaterialitatē. Pricipiū uniuſcuiuſq motus ſe
cundū naturā eſt aliqua inclinatio ſeu appetitus il
lius qđ mouet̄: appetitus aūt ē triplex quidā ē na
turalis: quidā ſenſitiuus: quidā ītellectiuus ſicuti
eſt electio: ea q̄ appetitu naturali tm̄ mouent̄ neq
cognoſcūt finē neq ea q̄ ſunt ad finē ſed a ſuperio
ri cā diriguntur per cōueniētia media ad ſuū finē.
illa q̄ mouent̄ appetitu ſenſitiuo licet cognoſcant
id ad quod ꝓxime mouētur ſcđm tñ impſſionē
formæ obiecti mouētur: nō aūt ipſa cōſultant ut
deliberāt: qr abſolute nō ſe agūt ſed agunt̄: q̄ uel/
le mouētur electiōe nō agunt ſed ſe ipſa agunt &
dominant̄ ſuis actibus. His declaratis dicamus ꝙ
aīa eſt principiū motus ex ſe cuiuſdā intrinſeci in
re aīata ut manifeſtū eſt: & hoc ē ꝓpriū aīæ: agere
inq̄ ecōtra corporis ē moueri & agi: quāobrem &
corpora oīa īanimata ponunt̄ inter ea q̄ mouent̄
ab alio. His ſuppoſitis argumētemur hoc pacto. Si
cut aīa illa q̄ in operatiōe ſua tm̄ agit̄ penitus cor
porea eſt & illa q̄ licet quoquō ſic agat abſolute tñ
agit̄ quō incorporea eſt abſolute tñ corporea ita
aīa illa q̄ ſe ipſa abſolute agit abſolute īcorporea
erit & abſolute aīa non mixta corpori. Hæc ꝓpō
eſt manifeſta ex ꝓprietate aīæ: & ex ꝓprietate cor
poris quas diximus: ſed aīa ītellectiua ſola ſeipsā
agit in elligēdo quū ſit dña ſui actus liberꝝq arbi
triū habeat: reliq uero ut uegetatiua q̄ tm̄ agit̄ cū
appetitu naturali ſerratur: & ſenſitiua q̄ abſolute
agit̄ licet quomō ſe agat quū ex cognitiōe mouea
tur. ipſa certe ſola erit abſolute īcorporea & abſo/
lute aīa īmixta corpori: & fortaſſe hāc rationē te/
tigit Plato cū dixit animā eſſe īmortalē cū ſe ipsā
moueat. Ecce ergo ꝙ ex ellectiōe libera uolūtatis
ſequit̄ humanū animū pſe eſſe ſine corpore: qr &
abſolute īmortalē: ſi quis etiā ſeipm cōſideret po/
terit hoc clare cōphendere: interroget. n. ſe quiſq
quis ſum ego: uidebit utiq ſe neq eſſe cerebrum

neq cor neq aliquā corporis partē ſed ſuperius
quoddā partibus oībus corporis ſupſtans. Ex his
igit̄ rationibus iudicio meo cōſtantiſſime oſten/
dit̄ animi humani īmortalitas: adeo ut putē quā/
cūq aliā demōſtrationē factā in philoſophia na/
turali facilius infringi poſſe quā has: excipio ſem/
per illas ſexti phyſicoꝝ & primi de cœlo in tracta
tu de infinito & ſi q̄ huiuſmodi ſunt q̄ potius dicē
de ſunt mathematice q̄ naturales. His hactenus di
ſcuſſis īmortalitatē hāc aīæ demōſtratā meo iudi
cio circūſtāt multa ad q̄ demōſtrāda rō naturalis
ut patet perfecte attingere non pōt: ſed quibuſdā
tm̄ uti pōt cōiecturis in eis tractādis. Talia aūt ſūt
de ſtatu animaꝝ poſt mortē & an ꝓcedūt in eſſen
do corpora quaꝝ ſunt aīæ necne: iſta (ut puto) de
mōſtrari nō poſſunt rōe naturali: qđ probat̄ quia
Rō naturalis ad inueſtigatiōē cuiuſq rei ex ſenſa
tis procedit & nulle ſunt operatiōes aīæ q̄ ſentiri
poſſint aut ſenſu cōprehendi poſt mortē atq āte
generationē hoīs: nā intelligere & uelle ſenſu cō/
prehendi non poſſunt: quo fit quū neq aīa ſepata
ſit ſenſibus neq opatōes eius ſenſibiles qđ rōe na
turali perfecte ad ſtatū eius poſt mortē aut ante
generationē protiugere nō poſſimus: quibuſdam
tñ cōiecturis qdā uſi dixerunt: ꝙ aīa humana quū
īter formas abſtractas nō deuenerit ad tantā pfe/
ctionē ut ſtati ſit capax ſupmi luminis in quo oīs
ītelligentia eſt fœlix: neceſſe ē ut prius acquirat di/
ſpoſitiones quaſdā p quas diſponat̄ ad pfectionē
illā acquirēdā: ſicuti materia prima nō inducit for
mā niſi prius diſpoſita ſit diſpoſitiōibus formæ il
li cōuenientibus. diſpoſitiōes uero p quas animus
humanus fit dei formis ut ita dixeri. i. diſpoſitus
ad attingēdū deū ſunt ſciæ ac uirtutes: ueꝝ quū
has acquirere non poſſit a rebus pp materialitatē
reꝝ ſēſitiuaꝝ ſuāq īmaterialitatē. neceſſariū fuit
ut mediāte ſenſu eas acquireret: inquo forme ſen
ſibiliū habēt eē mediū iter eſſe materiale & eſſe ī
telligibile: potētia uero ſenſitiua cū ſit organica ī/
diget corpore nobiliſſime cōplexiōis: ad corporis
uero ſalutē & cōſeruationē multe alie potētie req
runt̄ ut uegetatiua cætereq facultates: iccirco aīa
pp bonū ipſius fuit coniuncta corpori: & hucuſq
dicta ſunt maxime ſcđm naturā: nō puto. n. ſcđm
rōem dici corpus eſſe carcer aīæ: & ꝙ aīa ſit inſe p
fecta anteq̄ ingrediat̄ corpus qa materia ē pp for/
mā & natura ordinauit īperfectū ad pfectū: nō āt
ecōtra. Ex iſtis ſequit̄: ꝙ poſt mortem Aīæ q̄ di/
ſpoſitiōes cōuenientes ſue pfectioni acquiſiuerint
ſue perfectioni. i. ſummo bono cōiungātur & in
eo ſint felices: q̄uis quedam clarius quedam ob/
ſcurius: ille uero quæ imbuerint diſpoſitiones di
ſcōuenientes a fine ſuo fruſtrate ſint infelices. Ex q
bus etiā rationabiliter uidet̄ ſequi ꝙ aīa nō ſit āte
corpus cuius ē aīa ſed ſimul incipiat eē cū ipō. Ve
rū ex alia parte qs ſcit an quū tales diſpoſitiones
quas diximus ī aīa acquiſitas eē ad ſupmū lumen
capiendū ſint extrinſecus acqſite. i. a ſenſibilibus
rebus an poſt longiſſimū tēpus paulatī aboleſcāt:
qđ cū fuerit factū tūc aīæ ueluti potātes letheū flu
mē incipiāt ī corpore uelle reuerti ut iteꝝ diſpoſi

tiões īduāt ꝑ ſua pfectiōe faciētes:ſicutſ uidemus
cōtīngere in materia prima mō unā mō aliā for/
mā recipit & ſic aīæ non pfecte ſed ipfecte pp bo
nū ſuū :tēꝫ corpori cōiungātur: hocq̄ꝫ pacto eſſe
poterūt āte corpus. Certe iſta rōe naturali certa &
cōperta eē nō poſſunt:iccirco puto ego ſani homi
nis eſſe agnoſcere defectū naturalis luminis & cre
dere neceſſariā hoī fuiſſe doctrinā quādā ſupiori
lumini initētē.ex qua hæc nobis naturaliter igno
ta cōperta eē poſſint. In hac parte cōſentio ego ex
cellētie tue neceſſariū eē lumē fidei; ſed ad oſtēdē
dā animi imortalitatē puto ſufficere rōem nālē ut
dixi. Poſtremo reſtat quātū ad hāc ptinet partē ut
ſoluamus rōes eas q̄s facit excellētia tua ad iprobā
dā animi imortalitatē ſimpliciter;itaq̄ꝫ poſt mor
tem non remaneat anima.

Rgumētatſ āt excellētia tua multis rōibus
a primo hoc pacto. Intelligere nō ē ſine phā
taſia ut patet ergo aīa nō eſt ſeparata nec ī
mortalis. Secūdo/ quū plures opatiões īdicēt aīaꝫ
eē mortalem q̄ imortalē: ut opatiões oēs potētiæ
uegetatiue & ſenſitiue q̄ nō ſunt ſine orgāo corpo
reo:& a ſupabūdāti debeat fieri denoīatio qur po
tius ſimplr dicēda ē aīa imortalis q̄ mortalis. Ter
tio.n.illa ſcia ē potius ignorātia uel negatiōis uel
diſpoſitōis q̄ ſcia appellāda;qur ergo tā magnifica
re debemus itellectum noſtrū ut faciamus ipm ī
mortalē. Quarto aīa poſt ſepatōeꝫ quū habeat na
turalē iclinationē ad corpus cuius fuit forma uel
reunietſ uel nō: ſi reunietſ icidemus ī reſurrectio/
nē: & ī fabulas phytagoreas d̄ qbus dr̄ ī primo de
aīa:ſi nō reunietſ aptitudo illa erit fruſtra. Quinto
ſi nō reunietſ nō ſeruabitſ ordo naturæ qa finiti ad
īfinitū nulla eſt ꝓportio. Sexto aīa ſepata uel ocia
bitſ uel itelliget:nō ē dicendū ociaturā;nulla.n.eſt
forma aq̄ nō ſit actio aliqua:ſi uero itelligit: uel a
phātaſmate uel ſine phātaſmate:cū phātaſmate di
ci nō pōt qa ſepata ē a corpoꝛ:ſi ſine phātaſmate:
dico q̄ hoc etiā nō pōt quia diuerſus modus ope
randi idicat diuerſitatē ī eēntia & ī ſpē: qr aīa con
iūcta & ſepata nō erit eiuſdē ſpēi : qđ ē ipoſſibile.
Septimo poſt ſepationē aīæ a corpore ſi amplius
aīa nō reuniatſ corpori potētiæ uegetatiue & ſen/
ſitiue quæ radicaliter ſunt ī aīa erūt fruſtra opati
nāꝫ nūq̄ poterūt cū careāt orgāo corporeo. Octa/
uo illud q̄ ē hoc aliqd nullius pōt eſſe actus:ſed ſi
aīa ſit imortalis ſimplr erit hoc aliqd: qr non erit
actus corporis qđ ē cōtra diffinitionē aīæ. Nono
poſt ſepationē aīæ a corpore qd dicemus de eē cō
poſiti remāebit ne an corrūpetſ. Decimo ſi aīe tot
ſunt quot ſunt indiuidua:erūt ergo formæ mate
riales qa oīs multiplicatio ī eadē ſpē ē ꝑ materiā.
Vndecimo ſi aīæ ſunt imortales nec reunientſ cor
pori & mūdus ſit æternus aīæ eſſent actu infinite
q̄ uidetſ ipoſſibile. Duodecimo ſi aīa ē imortalis
& icipit eſſe cū corpoꝛ creatſ a deo & ſic daretſ crea
tio noua qđ eſt cōtra oēs philoſophos. 13. ſi aīa ē
icoruptibilis:eſt īgenita;quia oē icoruptibile inge
nitū apud philoſophos. 14. nullū eſt ſignū ꝓbās
itellectū itelligere ſine phātaſmate ergo nō debet
cōcedi a philoſopho;& ꝑ cōſequēs neq̄ꝫ cōcedi anī
mā eſſe imortalem. 15. anima humana nō eſt itel
lectus niſi per participationem:ergo nō erit imor
talis niſi per participationē;nō ergo erit abſolute
imortalis. Hæc ni fallor ſunt omnes rōes excellen
tiæ tuę. Auctoritates uero philoſophi in ſecunda
parte huius tractatus differimus in quo perſcruta
bimur quid nā de hac re ſenſerit Ariſto. Ad has
ergo prout poterimus reſpondebimus. Ad primā
dico q̄ uel excellentia tua loquitſ de intellectione
intellectus coniuncti corpore uel ſeparati ſi ſepa/
rati nego ego q̄ intellectio illa non ſit ſine phanta
ſia:imo ē ut latius dicemus iferius. Si uero de itel/
lectiōe cōiūcti loquatſ ſic nego cōſequētiā;cōceſſo
antecēdente;ſufficit.n.ad oſtendēdā imortalitatē
& imaterialitatē itellectus: q̄ itellectio nō ſit in or
gano corporeo ut ex rōibus noſtris patere pōt; q̄
depēdeat a phātaſmate nō cōuincit ipm nō poſſe
ſeparari & non eſſe pſe ſine phātaſia; ſicut oculus
quāuis ī uidendo dependeat a colore perſe eſt tm̄
abſq̄ꝫ re colorata & a coloribus ſeparatus pſe agit.
Ad ſcđm dicimus q̄ q̄uis oēs rōes ꝑter unā cōuin
cerēt animā eſſe formā materialem una uero tm̄
cōuinceret illā eſſe imaterialē:debemus dicere q̄
abſolute eſt imaterialis;& ſcđm quid materialis:
cuius rō eſt qa forma materialis nūq̄ pōt aſcendetſ
ꝑ potentias organis affixas ad opatiōes formæ ma
terialis ſicuti etiā aīa ſenſitiua deſcendit ꝑ poten/
tiā quā cōtinet ad opa uegetatiuæ;uegetatiua aūt
ad opa ſenſitiue aſcendere non pōt. Vel etiā dicen
dū q̄ natura eſſentiæ ſpecifice debet dignoſci ab
his q̄ ſunt ꝓpria illi ſpēi non ab his q̄ ſpēs illa cōti
net cōmunia cū aliis ſpeciebus: ꝓpriū aūt hoīs in
eo q̄ hō eſt itelligere & uellē: quo fit ut ī illis opa/
tionibus phs inquirat hoīs felicitatē. reliquę uero
opatiões quas cōnumerat excellentia tua ſunt cō/
munes hoī & bruto: qr ab illis: & non ab illis de/
bet ſūmi natura ꝓpria humani animi. Ad tertiū
dicendū q̄ licet nr̄a itellectio cōparata itelligētiis
ſit ualde debilis aīalibus uero aliis cōparata eſt ad
modū magna & eſt eius naturæ ut ſupius oſtēdi
mus; q̄ ex ea aptiſſime colligitſ imaterialitas itelle
ctus noſtri:qua in re illud etiā ī capacitatem natu
ralem humani animi inducere poteſt : q̄ ſcientia
hæc quā habet non magnā putat; ex quo colligitſ
q̄ multo perfectioris ſcie capax eſt in qua ſumma
eius pfectio cōſiſtit. Ad quartū dicimus qđ certi
tudo illius qđ queritſ ratione naturali haberi non
poteſt utrūq̄ꝫ tamen probabiliter ſuſtineri pōt:
poſſumus nāq̄ꝫ dicere q̄ reunietur alteri cuidam
corpori humano per generationem facto ab homi
ne & a ſole: & ſic non erit reſurrectio illa quæ ſu/
perat uires naturæ de qua eſt fides: neq̄ꝫ icidimus
in fabulas phytagoreas de quibus ī primo de ani/
ma: quia non ponimus animam hominis forma/
re corpus bruti alicuius animalis: ſicuti phytago/
ras dicebat; poſſumus etiam probabiliter dicere q̄
nō reunietur: neq̄ꝫ aptitudo illa ad corpus erit fru
ſtra; quia iam anima adepta ē finem ꝓpter quem
habuit aptitudinem ut corpori uniretur: illud.n.
dicitur fruſtra qđ finem intentū nō eſt adeptum.
Ad quintū dicimus q̄ licet poſſemus dicere pro/

babiliter ꝙ anima reunietur corporibus ut ſupe/
rius diximus. Si etiã nõ reunietur non tolleret or
do nature imo hoc maxime eſt ſecũdũ naturã ut
labor & motus finitus ſit ordinatus ad quietẽ iſi/
nitã tãq̃ ad finẽ. cõtrarius uero ordo poſſet uideri
cõtra naturã ſic infinitus aut longus labor ad pau
cam quietẽ aut momẽtaneã eſſet ordinatus q̃ ad
modũ neceſſe ẽ dicere illis qui ponũt animã mor
talẽ. Ad ſextũ dicimus ꝙ diuerſe operatiões ſecũ
dũ eſſentiã in rebus eodẽ modo ſe habẽtibus for/
taſſe indicarent diuerſitatẽ nature: ſed diuerſitas
operationũ accidẽtalis in rebus pſertim nõ eodẽ
modo ſe habentibus nõ arguit diuerſitatẽ eẽntie
imo uidemus i rebus naturalibus naturã quæ eſt
principium naturalis motus alio atq; alio modo
operari ſecundũ diuerſum. ſ. modũ rei in qua eſt.
Natura nãq; grauis q̃ eſt principiũ motus deſcen
ſus dũ graue eſt extra locũ propriũ illa eadẽ ẽ cau
ſa ꝙ graue in loco proprio quieſcat: quies tñ &
motus uidẽtur cõtraria ſi ſecundũ ſe cõſiderẽtur
quantũ uero ad modũ accidẽtalẽ ꝙ diuerſificent
operatiões eiuſdẽ nature manifeſtũ fere in oĩbus
eſt. Accedendo ergo ad itellectionẽ dicimus ꝙ in
tellectus ſemper intelligit per formã rei intellecte
neq; in hoc ſibi ipi nũq̃ diuerſus eſt; ue℞ quãq; per
fectius quãq; impfectius: & hoc eſt anteq̃ perfectio
nẽ ſuã attigerit quũ eſt in corpore indiget phãta/
ſmate a quo hauriat intellectionẽ: poſtq̃ uero per/
fectus eſt ſecundũ curſum naturalẽ inq̃ ex cõpara
tis ut ita dicã theſauris ſibi ipſi ſufficiens eſt ad in
tellectionẽ imo ad altiorẽ intellectionẽ eleuatur
neq; indiget phantaſmate. Huius uero rei exẽplũ
cõmodiſſimũ intueri poſſumus in animalibus q̃
anteq̃ pfecta corroborataq; mẽbra habeãt nutriã
tur ex ſanguine mẽſtruo digeſto a matre p ũbili/
cum matriq; adhereãt: neceſſe ẽ a qua nutrimẽtũ
capiant: poſtq̃ uero pfectus eſt fœtus ex utero ma
tris in lucẽ prodit ſibiq; ipi ſufficit ad capiendũ &
digerendũ cibũ: ſic in propoſito intellectus donec
imbecilis eſt & ad ſupmã lucẽ recipiendã ineptus
intellectionẽ ueluti cibũ digeſtũ in phãtaſia prius
recipit: poſtq̃ uero eſt iã p ſe: ſibi ſufficit neq; am/
plius indiget phãtaſia. Ad ſeptimũ dicimus ꝙ ue/
getatiua & ſenſitiua potẽtie cũ ordinate ſint ad in
tellectiuã tãq̃ ad finẽ quũ ea pfecta fuerit ſuũ finẽ
adepte ſunt qꝛ nõ ſunt fruſtra ſicuti etiã potentia
augumẽtatiua: quæ ante etatẽ cõſiſtentie nõ ope/
ratur nõ dicit fruſtra eſſe in animato: quia finem
ſuum attigit: ſi uero diceremus probabiliter ꝙ aĩæ
reuniunt corporibus ratio nullo pacto ꝓcederet.
Ad octauũ patet per ea q̃ demõſtrata ſunt ꝙ hoc
aliquid quũ ẽ actus põt eẽ alicuius actus; neq; hoc
incõuenit imo oſtẽdimus ꝙ actus corporũ cœle/
ſtiũ ſunt actus qui ſunt hoc aliqd. Id uero qd obi
citur ex beato Tho. non eſt ad ꝓpoſitũ quia apud
ipm actus qui ſunt in actu per ſe & quãtũ ad actũ
primũ eſſendi. i. ad eſſe & quantũ ad actũ ſcdm. i.
ad pfectionẽ nõ ſunt uniti materiæ: quia talis uni
tio in nullã cederet utilitatẽ formæ: materia uero
quũ ſit ꝓpter formã debet cedere in utilitatẽ for/
mæ; actus uero noſter qui eſt hoc aliquid quia in
principio indiget corpore pro ſua opatione ut di/
ximus cõuenientiſſime unitus ẽ corpori. Ad nonũ
de eſſe compoſiti reſpondeo ꝙ in cõpoſito nõ eſt
aliud eẽ quã eſſe qd inſeqt formã qd qñ forma p
ſe nõ eſt in actu inſequit formã tãq̃ principiũ tñ:
& tñ in compoſito ueluti i primo ſubiecto & per
illud eẽ cõpoſitũ actu eſt: quãdo uero forma eſt in
actu illud eſſe nõ tñ inſequit formã tãq̃ principiũ
ſed etiã ẽ in forma tãq̃ in ſubiecto: cõmunicaturq;
cõpoſito: quo fit ut per illud idẽ eẽ per qd forma
eſt ex cõmunicatione formæ cõpoſitũ etiã ſit: quo
fit ut poſt corruptionẽ cõpoſiti eſſe cõpoſiti nõ pe
reat ſed ſit in forma in qua etiã primo erat: neq;
in cõpoſito eſt aliud eſſe pter hoc: & hæc eſt ſentẽ/
tia Diui Tho. in. 4. ſentẽtia℞ ubi tractat de reſur/
rectione. Ad decimũ dicimus ꝙ quãuis aĩa huma
na per ſe ſit ſine corpore cũ tñ unũqdq; cuiuſẽ ali/
quid opus ſit propter ſuũ opus ut dicit a philoſo
pho in ſecundo de cœlo illud qd per ſe operari nõ
põt cõnumerat inter ea q̃ per ſe nõ habent eſſe cõ
pletũ: talis aũt eſt aĩa humana q̃ ut diximus pp in
firmitatẽ luminis intelligibilis indiget prius ut ex
erceatur in rebus iſtis ſenſibilibus i eiſq; prius ſu
periora illa intueat: poſtmodũ per has res diſpoſi
ta ſupioribus illis perficiat: hoc aũt facerẽ non põt
ſine corpore: quare inter eas formas cõnumeran/
da eſt q̃ oĩo p ſe nõ habent eſſe cõpletũ ſicq; cũ pro
portionata materiæ eſſe debeat poterit multipli/
cari per materiã qd i formis penitus & oĩo abſtra
ctis dici nõ põt. Ad undecimũ dicimus ꝙ ſi proba
biliter teneamus reunitionẽ illã rõ nõ procedit ut
eſt manifeſtũ: ꝙ ſi illã nõ teneamus mũdũ ꝓ pute/
mus eſſe eternum nõ putauit incõueniẽs Algazel
uir excellẽtiſſimus ꝙ in rebus incorporeis q̃ ſunt
indiuiſibiles & trãſcendũt tẽpus ac locũ neq; ordi
nate ſint eſſentialiter ꝙ ſit actu infinitũ quo fit ut
uideamus Ariſt. in. 3. phyſico℞ in tractatu de infi
nito ſecludere a p ſcrutatione ſua entia abſtracta:
& imaterialia: ꝙ ſiquis etiã interius cõſideret ac te
neat mũdũ æternũ: teneatq; ut neceſſariũ ẽ fateri
eſſe rẽtibus deũ eſſe penitus imutabilẽ æternitatẽ
cõprehẽdere & cõtinere totũ tẽpus quãtũcũq; iſi/
nitũ: neceſſe eſt ut hic fateatur ꝙ licet ea q̃ a finito
quodã tẽpore cõtineãtur ſit actu finita neq; poſ/
ſint eſſe actu infinita: indiuiſibili tñ eternitate illa
neceſſe eſt uellint nollint ut fateant actu cõtineri
infinita ſi actu ſimulq; totũ tempus infinitum: &
oĩa quæ ſunt in tempore in æternitatis illo abulo
ad quem itellectus noſter nũq̃ attingit cõtinent:
quid ergo prohibebit animas quæ ſunt ſupra tẽ/
pus & locũ eſſe infinitas. Verum hoc argumentũ
querit illud de quo humana ratione certi eſſe nõ
poſſumus: ut ſæpe ſuperius diximus: quãobrem
ſani hominis eſt cẽſere huic naturalis luminis de
fectui ſupnaturali quoddã adminiculo ꝓuiſum
eſſe adeo cui etiam ſecundum philoſophos eſt de
omnibus prouidentia: quare ſiquis teneat id ꝙ fi
des chriſtiana tenet nullum inconueniens ſeque/
tur. Ad. 12. dicimus ꝙ ſiquis recte conſideret hæc
animæ creatio nequaq̃ philoſophiæ repugnat nã
prius philoſophi adeo putauerũt hãc ꝓpoſitionẽ

(ex nihilo nihil fit) eſſe uerã ut dicerẽt generationẽ
nil aliud eſſe q̃ extractionẽ quandã rerũ latitantiũ &
actu exiſtentiũ. Veriti ne ſi cõceſſiſſent res generatas
prius actu nõ fuiſſe cogerenꝰ negare principiũ illud
ex nihilo nihil fit. paulo poſterius melius cõſideran/
tes uiderũt principiũ illud id tm̃ innuere ꝙ nihil fit
ex nihilo quia factio q̃ mutatio q̃dã eſt nõ põt eẽ ſine
ſubiecto: uerũ quũ putaſſent ſubiectũ etiã ſubſtãtiã
quãdã in eſſe cõpletã putarũt ꝙ mutatio eſſet in acci
dentibus ꝙ accidentia fierent cũ prius nõ latitarent:
ſed cũ prius actu nõ eſſent ecce quõ receſſerũt a craſ
ſo intellectu eoꝝ qui cõcedebãt latitationem reꝝ ne
negarentq̨ ex nihilo nihil fieri. poſt hoc Ariſt. diſſol
uit ſubſtantiã cõpletã in eſſe in duo principia mate/
riã. ſ. & formã: putauitq̨ formam ſubſtãtialem eſſe
poſtq̃ prius actu nõ erat abſq̨ latitatione iſta: neq̨ ne
ceſſariũ eſſe dixit ſubiectũ factiõis illius eſſe ſubſtan
tiã cõpletã ſed materiã primã: poſtmodũ iterius res
cõſiderãtes uidentesq̨ omnia ꝑter primũ etiã ꝑ par/
ticipationem ipius eſſe: ſolũ aũt primũ eſſe per eſſen
tiam cõcluſerũt ꝙ oia entia & totũ entis genus mate
riãq̨ primã & omnia eſſe a primo tãq̃ a cã efficiente
nõ quidem ꝑ generationem: ſed per ſimplicem ema
nationem. Ecce quã paulatim deuenerũt ad hanc ſa
ctionem quæ eſt ſine aliquo ſubiecto ueꝝ cũ ab agẽ
te æterno apud ipſos nõ poſſit prouenire noua actio
niſi aliqua alia nouitas ꝓceſſerit: putarũt hãc ſimpli/
cem emanationem totius entis a primo eſſe æternã
nõ nouã. Ecce ergo ꝙ apud philoſophos nõ eſt incõ
ueniens ꝙ aliquod ens emanet adeo nõ ꝑ generatio
nem: ſed ꝙ hoc fiat nulla nouitate ꝓcedente hoc pu/
tant ipi incõueniens. modo nos in ipſa aĩa humana
dicimus ꝙ eſt a deo ꝑ creationem uel ꝑ ſimplicem
emanationem (idem nãq̨ hæc ſunt) mutationibus
ꝓcedentibus & hæ ſunt diſpoſitiones materiæ facte
a ſole & ab homine: quo fit ut quoquo pacto cõcede
re poſſemus ꝙ ad eſſe animæ cõcurrant ſol & homo
ueluti inſtrumẽta q̃dã ualde remota tamen. Hocq̨
modo animæ productio media eſt iter uerã purãq̨
creationem & generationem: licet. n. fiat anima i ſe:
fit tñ etiã ſimul in materia qđ ꝑtinet ad generationẽ
ſine qua materia in principio ſcđm naturam ut dixi
mus eſſe nõ põt anima quia quoquo pacto actio ho
minis & ſolis ꝑtingit ad eſſe animæ cũ per alteratio
nes factas a ſole & ab homine fit anima in materia il
la ſine qua ſecũdũ naturã fieri nõ poterat. Ecce ergo
ꝙ hoc qđ ponit̃ de factione animæ nullo pacto ſi qs
recte cõſideret repugnat rõi naturali: ſed ſi quis tene
ret reunitionem illã argumentũ nullã haberet uim.
Ad. 13. dicimus ꝙ impoſſibile eſt aliqua cõparari ad
inuicem niſi cõueniãt in eo in quo cõparantur quia
cũ in primo de coelo Ariſt. cõparet ea q̃ ſemper ſunt
ad ea quæ q̃ñq̨ ſũt & quãdoq̨ nõ ſunt dicit neceſſe
eſt ergo ut cõueniãt in menſura duratiõis in qua cõ/
parãtur cũ ãt menſura duratiõis eoꝝ quæ quãdoq̨
ſunt & quãdoq̨ nõ ſunt ſit tempus ut mãifeſtũ eſt:
neceſſe eſt ergo ut philoſophus accipiat ea quæ ſem
per ſunt & ſunt in tempore nõ ꝙ infinitũ poſſit tem
pore menſurari quia nec motus infinitus menſurat̃
tempore ut dicit̃ in. 4. phyſicoꝝ: ſed quia extendit̃
ſecundũ extenſionẽ temporis duratio illa: ſed quũ
eo modo debeãt accipi termini in cõcluſione quo ac
cipiũtur in propoſitionibus ratio philoſophi hãc cõ
cluſionem cõcludet ꝙ ea q̃ quãdoq̨ ſunt & q̃ñq̨ nõ
ſunt ſiue ꝑ generationẽ nõ eſſe ꝓceſſerit eoꝝ eẽ: ſiue
ꝑ corruptionẽ nõ eſſe ſequat̃ eẽ nõ poſſunt ſemper
eſſe. i. eoꝝ duratio extendi nõ põt per tempus infini
tũ: nõ aũt ſequit̃ ꝙ illud ſemper eſt cuius duratio nõ
menſurat̃ neq̨ extendit̃ tempore: ſed tota eſt ſimul
licet deficiat ab eternitate primi entis nõ potuerit cũ
prius fuerit in tẽpore incipeꝛ eſſe & deſineꝛ eſſe in tẽ
pore poſtea eſſe extra tẽpus in eternitate. Nos ergo
de aĩa humana dicimus ꝙ ſi incepiſſet eſſe in tẽpore
cũ prius nõ fuiſſet: poſtea uero nũq̃ deſineret eſſe in
tẽpore: ſed eius duratio extenderet̃ per tempus infi
nitũ hoc poſſet uideri incõueniens: ſed hoc nos non
dicimus: imo cõcedimus ꝙ ſicuti incipit etiã in tem
pore ita deſinit eſſe in tẽpore poſt uero ſemꝑ eſt eq/
uoce quia nõ ſubeſt tẽpori ꝙ de motu & ordinatiõe
mũdi per motũ Plato dicere nõ poterat quia motus
eſt ſub tẽpore & extendit̃ ad extenſionem temporis
ſi uero teneamus reunitionem illã argumẽtũ nullã
uim habet. A. 14. dicimus ꝙ eſt ſignũ demõſtratiuũ
cõcludens ꝙ intellectus intelligit ſine phantaſmate
nam ſi ex eo ꝙ itellectus nõ eſt in organo corporeo:
demõſtrat̃ intellectũ ꝑſe eſſe & ꝑſe ſubſiſtere poſt ſe
parationẽ a corpore erit: qꝛ & operabit̃ ſuã ꝓpriam
actionem quæ eſt intelligere neq̨ cũ phãtaſmate qa
corpori unitus nõ eſt. Ecce quomodo ratio hoc con
uincat. Sed dicet aliquis hoc ſenſu nõ cõꝑhẽdit̃ aut
experimento. Reſpondeo ꝙ ſtultũ eſt uelle ea ſenſu
experiri quoꝝ nõ eſt ſenſus ſicuti ſtultum eſſet ſi qs
uellet oculis uocẽ intueri: neq̨ hoc eſt principiũ ſed
cõcluſio ad quã neceſſe eſt ꝑuenire rõe q̃ cõcluſionẽ
non uidet i ſeipſis: ſed in ſuis principiis & ꝑ ſua prin
cipia q̃admodũ eſt i hac re. Hæc. n. eſt concluſio ſcita
ꝑ cõꝑhenſionẽ nature intellectus: naturã uero itelle
ctus cõꝑhendimus ꝑ operationẽ quã agit dũ ẽ i corꝑ/
pore eſt ergo philoſopho concedendũ ꝙ intellectus
ſiue phãtaſmate intelligit. Ad. 15. dicimus ꝙ licet hu
manus animus nõ ſit intellectus niſi ꝑ participatio/
nẽ eſt tñ rõalis ꝑ eſſentiã. Rõ uero eſt opatio ad quã
forma materialis nõ ꝑtingit ut oſtendimus licet rõ
ſit intellectus obũbratus (eſt. n. ut recte iquit excelẽ
tia tua) humanus animus medius iter formas mate
riales & imateriales puras quaꝝ particeps ẽ proprie
tatũ utriuſq̨ generis neq̨ eſt ita abſtractus ſicut itel
ligentia quia i principio ad ſuã opationẽ indiget cor
pore ſuaq̨ opatio deficit a ꝑfectiõe itellectus: neq̨ ẽ
ita imortalis & æternus ſicut itelligẽtia: quia q̃ſq̨ ẽ
in corpore & q̃ñq̨ nõ ẽ ſimulq̨ eẽ icipit cũ corpore:
eſt tñ cõnumerãdus inter formas imateriales ſicuti
cõſpicimus i his mediis ꝑ q̃ natura ab uno genere i
aliud deſcẽdit ſẽſim: ea nãq̨ oĩa media uidemus ſim
pliciter ꝑtinere ad genus ſuꝑius: licet ĩꝑfectiſſimum
obtineãt gradũ in eo genere media illa: de q̃bus dicit
Ariſt. ꝙ dubitamꝰ an ſint radices an metalla abſolu
te ſũt i genere uegetabiliũ: licet opatiões aĩæ uegeta/
tiue i eis ſint ualde obſcure & iꝑfecte ſicut zoofita q̃
ſunt media iter aĩalia & plantas ut ſpongie atq̨ urti
ce abſolute ſunt i genere aĩaliũ non plantaꝝ: quãuis
opationes aĩæ ſenſitiue ſint i illis ualde obſcure q̃ẽ

& ītellectus humanus medius īter formas materia/
les & īmateriales abſolute ponendus ē ī genere ima
terialiū licet opationes ītellectuales ſint in eo ualde
obſcure & īperfecte: huiuſq; rei ratio in prōptu eſt:
quia īferius genus nullo pacto pōt ptingere ad opa/
tiones generis ſupioris: ſic ergo cōcludamus q̄ ītel
lectū humanū eē abſolute īmortalē multiplicatūq;
ſecundū hominū multiplicationē ſciri pōt rōnibus
naturalibus. Ea uero q̄ ad īmortalitatē ītellectus cō/
ſequuntur. ſ. quid & quō poſt mortē opeť an fuerit
ante corpus nec ne quāq̄ rō naturalis attingit niſi q̄/
buſdā perſuaſionibus pbabilibus: quāobrē exiſtimo
ego maxiē eē ſani hoīs: quū in his rebus quarū cogni
tio pcipue facit ad finē ſuū hoībus attingendū rō na
turalis defficiat: credere q̄ deus glorioſus cuius in/
tereſt oībus puidere hoc aūt eſt oīa ad fines ſuos cō
ueniētibus mediis dirigere aliā quādā hoī cōditionē
dederit harū rerū ex ſupnaturali reuelatiōe ſupnatu
raliq; lumine fidei a quo meo iudicio nemo niſi aut
nō ītelligens aut ualde arrogās ob idq; nō aduertēs
diſſentire pōt. Nūc uero poſtq̄ rē hanc explicuimus
rōi naturali tm̄ inixi nullius uero auctoritati uidea/
mus quidnā de hac re Ariſt. ſenſiſſe ex eius dictis col
ligere poſſimus. Quū uero oībus ferre ī locis Ariſt.
dicta de hac re nō ſit paruifaciēda: oīum tn̄ maxime
ea ſunt aīaduertenda q̄ dicit ī. 3. de aīa: ī eo loco ī quo
īueſtigat deffinitionē & naturā ītellect9: quū ergo de
claraſſet q̄ ītellectus eſt uirtus ſuſceptiua ſpēi: in quo
cū ſenſu cōuenit tāq̄ in genere quodā quia ītelligere
eſt ſicut ſentire: ſtatim īueſtigat ppriā differētiā ītel
lectus p quā differt a ſenſu: dicitq; neceſſe eſt īmixtū
eē ſicuti dicit Anaxagoras ut īperet hoc eſt ut cogno
ſcat: ītus nāq; apparens alienū phibebit & obſtruet:
de nulla uero forma mortali ſiue materiali (idē nāq;
ſunt) ut exclamat Auer. hoc dici pōt q̄. ſ. ſit īmixta:
neq; ulla forma materialis habet eā cōparationē ad
materialia & corporea quā hēt ītellectus apud Ana/
xagorā ex quibus cū poſt modū cōcluſiſſet q̄ nullam
habet naturā niſi q̄ poſſibilis uocatus eſt &c. ſubdit
quo circa neq; cū corpore mixtū eē rōi cōſentaneū ē.
nā formæ ſenſibiles ptinerēt ad illū; & ſic nō eēt tm̄
poſſibilis: neq; hēt aliqd̄ īſtrumētū: ſed ē locus ſpērū:
paulo īferius deinde inquit: q̄ ſenſus ex uehemente
ſenſibili fit ībecilior: ītellectus uero ex ualde ītelligi/
bili aliquo fit ualidior ad ītelligenda minora īferio/
raq;: cuius rationē ſubdens īquit: ſenſitiuū. n. nō ſine
corpore: at ītellectus ab eodē ſeparabilis eſt: qs p deū
nō eſcādeſceret quēadmodū Auer. Alex. qui poſitio
nē ſuā adaptare Ariſt. dictis uolebat: inferius deinde
declarās quō ītellectus ſeipm̄ ītelligat ītelligēdo alia
inquit: in his. n. q̄ ſunt ſine materia ītelligens & id q̄
ītelligiť ē idē: ac ſi dicat cū ītellectus ſit ſine materia
fit res ītellectu: quia ītelligēdo rē illā ſe ipm̄ ītelligit:
& hoc re uera ita ſe habet: nā nullus recte iudiciū fa/
cere pōt de ītellectu niſi q multa ītellexerit ualdeq;
peritus ſit & ī diuinis exercitatus ac pure ſit mentis
hic certe cōſpicit diuinitatem ītellectus ī rebus illis
quas cōtēplať: q uero īpura mēte ē ac circa corporea
tm̄ ītentus iudicat ītellectū eſſe eiuſdē naturæ cū re
bus ī quibus ſemp uerſať ac qbus uehemēter ē affe/
ctus: ex quo fit ut tā diuerſe ſint ſententiæ de aī natu/
ra: eā nāq; unuſquiſq; talē iudicat qualē cernit: cernit
aūt eā ī rebus quas cōtemplať qa ex diuerſitate rerū
diuerſum etiā de aī natura iudiciū fit: ſed de hoc ſa/
tis. Reuertamur ad Ariſt. ī. 2. de aīa ī tex. cōmē. 21. ita
inquit de ītellectu alia rō ē: ſed uideť hoc genus aīæ
eē diuerſū idq; ſolū pinde at ppetuū ex eo q̄ accidit
ſeiūgi ſeparariq; pōt. & ne quis diceret Ariſt. loqutū
de ītellectu ītelligētiarū ſubdit: cæteras āt ſparabiles
quidē nō eſſe: ut quidā dixerūt ex his patet. rōe uero
differe nō obſcurū uideť: nāq; ſenſitiui rō diuerſa ē a
rōe principii oppinādi ſiquidē ſentiť & opinari ſunt
diuerſa. Ecce quā clare dicit q̄ ītellectus quē dicit ſe
parari a corpore & eē ppetuū ſit principiū opinandi:
differatq; rōe a partibus ſenſitiuis q̄ nō ſunt ſeparabi
les: ſed quid moror ī re tā clara ī numeros certe ad/
ducerē poſſē Ariſt. loco hoc explicātes a quibus abſti
nere uolo. Nunc reſpōdeamus ad duos treſue locos
quos adducit excellētia tua. Primus locus eſt ī. 3. de
aīa ubi dicit q̄ ītellectus agēs ſolū eſt īmortalis uere
ac ſepatus: & qd̄ nō recordamur poſt mortē qa ītelle
ctus paſſibilis corruptibilis ē: & ſine hoc nihil ītelli/
git aīa. Alius locus ē ex primo de aīa q̄ ſi intellectus:
aut ē phātaſia: aut nō ſine phātaſia non cōtingit ipm̄
ſeparari. Tertius uero locus ē in. 3. de aīa ī. 16. tex. ubi
īquit: utrū aūt ipm̄ nō ſeparatū a magnitudine ītelli
gat aliqd̄ abſtractorū īferius eſt pſcrutādū: ex quo ui
detur colligi q̄ ītellectus nō ſeparať a magnitudine.
Ad primū dicimus q̄ ea uerba adeo ſunt obſcura ut
uariis modis cōmode exponī poſſint: nulla tn̄ eſt ex
poſitio adeo clara: ut aliis repudiatis poſſimus dice
re Ariſt. id tm̄ ſenſiſſe quōcūq; id tn̄ exponať nō col
ligiť ex eo loco aīam eſſe mortalē imo potius oppo/
ſitū nā ea uerba hoc ſolū eſt īmortale & ppetuū poſ/
ſunt refferri ad ītellectū agentē uel ad poſſibilē: ſi ref/
ferātur ad poſſibilē ſunt p nobis ut clarū ē: ſi uero ref
ferātur ad agentē ītellectū & intellectus agens ſit ps
aīæ humanæ ut clariſſimi ex pipateticis dixerunt fa
ciūt etiā p nobis: ſi uero refferātur ad ītellectū agētē
dicamus qd̄ ītellectū agentē eē uel deū uel aliquā ex
ītelligentiis recte ītellecta uerba illa nō faciūt contra
nos: inqt. n. ſepatus uero. ī. ſolū qd̄ ē: ac ſi dicat quū ī
tellectus poſſibilis qñq; ītelligat qñq; nō: & ītellect9
efficiať res ītellecta: nō ē ſolū id qd̄ eſt imo uarias for
mas ſuſcipit: hic uero ītellectus agēs ſepatus quia eſt
ītellectus ī actu & nō ī potētia ē id ſolū qd̄ eſt: qa ſub
dit atq; id ſolū eſt īmortale ac ppetuū: qa mutatio ſe
cūdū uarias formas ē ueluti q̄dā corruptio ītellectus
ſpeculatiui ſeu ītellectus ī actu: iccirco uere ac pprie
ītellectus agēs ē īmortalis & ppetuus qa ſemp eodē
mō ē ītellectus ī actu neq; de potentia ad actū uenit
aut ab actu ī potentiā q̄ cōtingit ī poſſibili ītellectu
quo fit ut īcipiat eē cū corpore: ex qbus manifeſte col
ligiť quātum defficiat a recta īmortalitate ītellectus
agētis ſic. ſ. ut diximus hoc ſolū. ī. ītellectus agens ē
uere īmortale & ppetuū: nō aūt ex hoc uult ītellectū
poſſibilē corrūpi p corruptionē hoīs q̄ māifeſte &
apte uerba quæ ſequūtur oſtendūt: dubitat nāq; cur
eſt q̄ poſt mortē nullus recordať amicorū aut filio/
rum uel inimicorū: hæc certe queſtio ſi concluſum
eſſet ſupius q̄ intellectus poſſibilis eſt mortalis nul
lo pacto fuiſſet inducta ab Ariſto. manifeſtum nāq;

eſſet ex ſe cur hoc cõtingeret.ſed q̄ſtio cõtingit quia
oppoſitũ dictũ ē ſtati ab exordio tertii uſq; ad eũ lo/
cũ.Sed qđ moror ãplius exſolutiõe.q.patet hæc res:
iquit.n.icirco nõ recordamur poſt morté amicoꝝ
&c. qa itellectus paſſiuus corruptibilis ē & ſine hoc
aia nihil itelligit.quantũ aũt differãt nõ tm̃ in ſignifi
cato:ſed ēt i appellatiõe itellectus poſſibilis ab intel
lectu paſſiuo manifeſtũ ac notũ eſt cuiuis uel medio
criter ſi græcis litteris erudito.nõ ergo recordamur
nõ ob eã cauſam qđ itellectus poſſibilis eſt corrupt i
bilis: ſed quia corruptibilis eſt itellectus paſſiuus.i.
uis interior ſenſitiua in qua ſunt aiæ ꝑturbatiões &
ꝑ cõuerſioné ad quã itellectus ꝑ formã intelligibilē
intelligit ſingulare:ſine hoc ergo paſſiuo intellectu
neq; reſtat amor aut odiũ:neq; etiã ſingulariũ cogni
tio:& hoc cõſonat illi qđ dicit i primo ethicoꝝ qđ
inferius tangemus. Ecce quõ ex hac auctoritate ex/
ꝑſſe colligit qđ itellecus poſſibilis remãeat poſt mor
té:licet defficiat ab imortalitate itellectus agẽtis: nã
& ego cõſentio excellentiæ tue i hoc qđ dicis intelle
ctũ agẽté nõ eē aiæ parté ſed ſupioré quẽdã itellectũ.
Ad ſecũdũ poſſemus dicere ꝙ ibi quũ nõ ſit locus i
quo tractet ex ꝓpoſito ab Ariſt.de itellectu nõ eſt fa
ciẽda magna uis. hæc.n.eſt cõſuetudo Ariſt.ut non
loquat exacte de naturis reꝝ niſi i ꝓpriis locis.Veꝝ
hæc a nobis ſolutio abſit. Dicẽdũ ergo ꝙ opationes
ſeu paſſiões aiæ poſſunt ipi ſoli attribui duobus mo
dis:uel ſcđm eē qđ ſignificat eſſentiã uel ſcđm eē qđ
ſignificat exiſtẽtiã:uerbi grã:ſicut dicimus formã eē
actũ & actuare materiã: & dicimus formã generari
uel corrũpi uel mouere:aut aliquid agere:priora ꝑdi
cata q̄ attribuunt formæ ꝑ eſſe qđ ſignificat eſſentiã
& icc rco attribuunt formæ nõ aũt cõpoſito: nã for
ma ē actus nõ aũt cõpoſitũ ē actus: & forma actuat
nõ tñ ꝓpea cõuinceret formã etiã ſeparã qa licet for/
ma ſola ſit actus & actuet: nõ tñ actuat aut eſt actus
niſi exiſtẽdo icõpoſito nõ aũt exiſtẽdo ꝑſe:ſi ãt attri
buamus poſteriora ꝑdicata formæ ꝑſe ꝙ.ſ.ipa ſit id
ꝙ mouet aut corrũpit.cũ hæ actiões ꝑſupponãt exi/
ſter illius qđ agit aut patit:ſtati ſequit ꝙ forma ꝑſe
ſit actu & ſepabilis a cõpoſito.mõ eo i loco:ut palam
eſſe põt recte ituenti Ariſt. loquit de paſſiõibus ſeu
opationibus ꝓut attribuũtur aiæ ſcđm eē ꝙ ſignifi/
cat eſſentiã nõ aũt ſcđm eē ꝙ ſignificat exiſtẽtiã:dein
de adiũgit id qđ ꝑtiet ad exiſtẽtiã qđ clariſſimũ ē cõ
textũ ipſius cõſiderãti. Ingt.n.nõ ſolũ oportet cõſide
rare qđ ē aia:ſed etiã accidẽtia & paſſiões aiæ q̄ re ue
ra icõcluſiõe ſciẽtifica ſcđm eſſentiã attribuũt ſubie
cto:ſed ex paſſiõibus & opatiõibus aiæ q̄dã aiæ ſoli
attribui nõ poſſunt ut iraſci metuere &c.ſed ſunt cor
pori aiæq; cões:q̄dã uero uident attribui ſoli aiæ ut
itelligere:mõ iquit ipe ſi hoc itelligere ꝙ attribuimus
ſoli aiæ ſit phãtaſia aut nõ ſine phãtaſia.i. ꝙ licet at/
tribuat tm̃ itellectui.non tñ ipſi attribuat niſi ut eſt
phãtaſia cõiũctus nõ põt ſepari:ac ſi diceremus i for
mã eē actũ & materiã actuare licet attribuat ſoli for
mæ & nõ cõpoſito:ſi aũt alicui formæ nõ attribuit
ſine cõpoſito.i.niſi inqtũ eſt cõiũcta cõpoſito quãuis
ſoli formæ attribuat nõ cõtigit talé formã ſepari:nõ
ergo uoluit phs ꝙ ſi itelligere nõ ſit ſine phãtaſia ꝓnõ
cõtingat itellectũ ſepari.i.ꝙ ſi nõ ſit ſine phãtaſmate
tãq̄ mouẽte itellectus nõ poſſit ſepari.Hoc.n.ut oſtẽ
dimus ſupius ſepationé itellectus nõ ꝓhibet:ſed ſi i
telligere ꝙ attribuit ſoli itellectui nõ attribuit ipſi ſi
ne phãtaſia.i.inquãtũ ē cõiũctus phãtaſiæ attribuit
(ſic.n.itellectꝰ eēt uirtus materialis)nõ poterit itelle
ctus ſepari:ꝙ aũt ita itellexerit ex ſequẽtibus patere
poterit: ſtati nãq; ſubdit:nãq; ſi aliq̄ aiæ opationũ ꝓ
pria ē cõtingit ipam ſepari:hic q̄ro ego: an id uerbũ
ſit:dicat eẽntiã uel exiſtẽtiã:ſi dicit exiſtẽtiã ita ꝙ iſte
ſit ſenſus:ſi aliqua opatio ꝓpria ſit aiæ: ita ꝙ aia ꝑſe
abſq; corpore eã opet: dico ꝙ falſo dixiſſet ꝙ contin
git eã ſepari: imo neceſſe eſt eã ſepari:ꝙ ſi id uerbũ
ſit dicat eſſentiã.tũc re uera dici põt ꝙ poſſibile eſt eã
ſepari:nõ aũt neceſſe ē:qa ſcđm exiſtẽtiã aia cuius eſt
ꝓpria opatio ſi erit ꝑſe erit ſepara:ſi cõiũcta & depẽ
dens a corpe non poterit ſepari: ſi uero nulla opatio
tm̃ aiæ attribui põt ipoſſibile eſt ipſã ſepari:ꝙ ſi aia
nõ ſit ſeparata hæ paſſiones q̄ tm̃ ipſi uident cõpetere
erũt ſicuti i recto cui iquãtũ rectũ & ꝑſe ꝙ eſt ſcđm
eſſentiã cõpetũt multa:uerbi.g.tãgere ſpherã i pun/
cto:ſcđm tñ exiſtẽtiã nũq̄ tãget ſepara a materia ſen
ſibili:ſi ergo i ꝓpoſito itelligere ſcđm eſſentiã attri/
buat tm̃ itellectui: nõ tñ ſcđm exiſtẽtiã exiſtẽti ſine
phãtaſia utiq; ſepari nonpoterit itellectus.Ecce quã
clare hoc exẽplũ ꝙ adducit Ariſt.de recto nobis idi/
cat quonã pacto loquutus fuerit ſupius de itelligere
ꝙ.ſ.nõ ſit ſine phãtaſia.In.3.uero declarat ut oſtendi
mus ꝙ itelligere attribuit itellectui exiſtẽti ſine phã
taſia.i.ꝑſe exiſtẽti & imixto materiæ nulloq; utenti
organo:q̄re erit ſepatus. poſſumus etiã dicere ꝙ phs
dixit itelligere nõ eē ſine phãtaſia ſi nõ trãſcenderet ge
nus imaginabiliũ phãtaſia.ſic.n.nõ eẽt ſepatus. Ad
tertiũ dicimus ꝙ ex eo loco.3.de aia potius cõuincit
itellectũ eē ſepabilé a corpore q̄ ꝙ ſit iſepabilis.Nã ſi
eſſet iſepabilis Ariſt.abſolute q̄ſtioné illã ꝓpoſuiſſet
dixiſſetq; an uero itellectus itelligat aliqđ abſtracto
rũ cõſiderãdũ ē nullo addito:nũc uero cũ dicat: utrũ
aũt cõtingat itellectũ nõ ſeparũ a magnitudine itelli
gere aliqđ abſtractoꝝ inuit duos modos eẽndi itel/
lectus i quoꝝ altero nõ cõtingat q̄ſtio: i altero uero
cõtingat:nã qñ itelleſtus ſepatus eſt i magnitudine:
nõ ē dubiũ an itelligat abſtracta:imo manifeſtũ eſſe
põt ꝙ itelligit.ſed dubitatio ē an itellectus dũ eſt cõ
iũctus corpori ꝑuenit ad tantã ꝑfectioné ut aliqđ ab
ſtractoꝝ itelligat. hãc.n.q̄ſtioné ꝓponũt nr̃i theolo
gi apud quos nõ ē dubiũ de ſepatiõe aiæ. Ex hoc er/
go nõ colligit Ariſt.uoluiſſe itellectũ nõ eē ſepabilẽ
imo potius colligit Ariſt.oppoſitũ ſenſiſſe.hãc ergo
q̄ſtioné puto ego ab Ariſt.fuiſſe ſolutã i.12.meth.in
tex.39.& 40.ubi iquit diſpoſitio q̄lis optima nobis
quidé paruo tépore:&c.Hic.n.exiſtimo ego Ariſto.
illud inuiſſe ꝙ dicit Algazel i ſua metha.ꝙ aliqñ ſa/
pientũ bonorũq; uiroꝝ itellectus adeo elleuat ut ꝑ/
tingat ad fulgoré diuinoꝝ quẽdã capiẽdũ: eiq; diui
na appareãt:ſed tãq̄ fulgur qđ cito tranſit.Sic quoq;
nos cito decidimus ab itellectione illoꝝ.Nã ut ingt
Aug.i.8.đ trinitate ſtati nobis ſe obiciũt imagines
& nubila phãtaſmatũ ſicq; ab optima illa diſpoſitio
ne decidimus i quo uero meth.fortaſſe eandé.q.ſol
uit ubi iquit ꝙ ignorãtia illa q̄ opponit ueritati ſim
plici q̄ ē i itellectiõe abſtractoꝝ nõ eſt i nobis ut cęci
tas:&c.Locus uero ille i.12.meth.i tex.17.ē adeo cla
rus ut ei q tex.extorq̄re nõ uult nihil poſſit eſſe cla
rius nam ibi loquitur de mente quæ eſt aia & de aia
q̄ eſt forma ſimul incipiens eſſe cũ facto.i.cõpoſito

talem aűt mentem inquit ipſe nihil prohibet ſepari.
Ecce ꝙ apud Ariſt. neqꝫ ꝓhibet ꝙ ſit actus corporis
quin poſſit ſeparari: neqꝫ ét ꝓhibet quin poſſit ſepa/
rari quia ſimul īcipit etiá cű corpore &c. In primo ue
ro ethicoꝝ ubi dubitat an fœlicitates ac infortunia
amicoꝝ ptineát ad defunctos: quid clarius dicere po
tuiſſet: inquit. n. cōcludédo. Videť aűt tá pſperitates
ǭ aduerſitates amicoꝝ aliquid defunctis afferre: tale
aűt ac tantű ut neqꝫ fœlices iſœlices nec quid ǭ aliud
huiuſmodi faciat. Sed aliquis dicet paulo ſuperius
ſub dubitatione locutus eſt. Inquit. n. ſi aliqd ex his
ad illos pueniat exile eſſe aut bonum aut contrariű.
Rńdeo ꝙ ſiqs recte aiaduertat dictű illud ſub dubi/
tatiōe poſitű eſt pp illud ꝙ dixit in. 3. de aīa: ꝙ nullus
poſt morté reminiſciť amicoꝝ: qa amor odiűqꝫ ac
ſingulariű cognitio é ī ītellectu p cōuerſioné ad ītel/
lectű poſſibilé q ītellectus paſſiuus corruptibilis é &
poſt morté nō é: & iccirco dixit ſi puenit ad illos nō
quia nō ſint: ſed qa nō ſűt ſenſus ꝯiűcti: p qué haurit
ītellectus cognitioné hoꝝ ſingulariű: quáobré uſus
eſt hoc mō loquédi: ut diceret ſi puenit ad illos tanǭ
ꝙ lōginq ſint ab iſtis rebꝰ ſenſibilibus ī. 2. uero phy.
ī tex. 26. poſtq dixit ꝙ ꝯſideratio naturalis ſtat ad for
mas ǭ ſpé ſunt ſepate: ſed exiſtűt ī materia: qa ſol &
hō generát hoieꝫ. i. ad aīas ītellectiuas hoiuꝫ: ut ét ex
pōit excelléria tua ſubdit: quō át ſe hét hæc ſepabilis:
& quid ſit: primæ pħiæ eſt opus determinare: & hoc
cōſonat ei ꝙ dicit in primo de ptibus aīaliű cap. 1. ꝙ
agere de ītellectu ſcđm oém modű nō é naturalis in
ter quas. hác adiűgit: qa ītellectus nō eſt natura ǭ ſit
principiű motus. Principiű. n. uegetádi é aīa uegetati
ua: principiű alteratiōis ǭ é ſcđm ſenſum é aīa ſenſiti
ua. Principiű delatiōis é aliud ab ītellectu: ná delatio
é ī cæteris aīalibus: ītellectus uero nō é: quű dicit ītel
lectű nō eé cæteris aīalibus īquibus eſt delatio ſeclu
dit certe hoiem: īquo uult eé ītellectű qui nō é ꝯſi/
ratiōis naturalis ſcđm oém eius opationé: de quo ét
dicit ſtari poſtea ꝙ é abſtractus: naturalis aűt nō cōſi
derat de formis abſtractis: qű aűt intellectus ſit cōſi
deratiōis phyſicæ alterius é negotii p ſcrutari. In. 2. đ
generatiōe aīaliű in cap. 3. ubi dubitát an oés aīæ ue/
niát ī cōceptű qđ é ī poténtia ad illas cű áte fuerint an
nulle ueniát cű añ fuerint an aliqꝫ añ fuerint: & aliqꝫ
nō. Rńdet his uerbis. Cæteꝝ oés añ eé īpoſſibile his
rōnibus eé oſtédiť: quoꝝ. n. pricipioꝝ actio é corpo/
ralis hæc ſine corpore ī eé nō poſſe certű eſt: uerbi. g.
ábulare ſine pedibus: itaqꝫ ea extriſecus: eteniꝫ īpoſſi
le é: nec. n. ipſa pſe accedere poſſunt cű iſepabilia ſint
neqꝫ cű corpore. Semé. n. excreméű aliméti mutati é:
reſtat igr̄ ut mēs ſola extrinſecus accedat eaqꝫ ſola di
uina é. nihil. n. cű eius actiōe cōicat actio corporalis
qđ clarius dici potuiſſet ǭ hæc méris inmaterialitas.
Sed dicet aliquis hic uideť Ariſt. dicere ꝙ mēs pcedit
ī eſſe corpus cōpoſitű: & ꝙ uenit ī corpus qđ cű ante
fuerit ī. 12. uero meth. ī tex. 17. & é locus qué ſupius
adduximus uidetur dicere ꝙ ſimul īcipiat ſed rema
neat poſt corpus. Ad hoc rńdeo: ꝙ de illo ad ꝙ rō na
turalis ex opatione ītellectus ptingit. ſ. ꝙ intellectus
ſit īmaterialis & ex cōſequenti īmortalis ſimpliciter
Ariſt. nō dubitauit: de his uero ad ǭ rō naturalis nō
ptingit p certitudiné Ariſt. ambiguus fuit: & iccirco
uno ī loco uideť diceř ꝙ aīa ſimul cű corpore īcipiat
eé ī alio uero ꝙ extriſecus ueniat: in oibus tñ ſibi ipſi
cōſentit ꝙ ſit īmixta materiæ: & ꝙ actu ſua ſit ī cor/
poralis: & ꝙ pſe ſit neqꝫ ī ſuo eé īdiget corpore: qua
de cá neqꝫ de fœlicitate poſt morté locutus é quia ad
ea nō ptingit rō naturalis niſi p cōiecturas. In primo
uero ethicoꝝ loquiť de fœlicitate hoīs cōpoſiti & p
cipue de fœlicitate politica: ut patet diligéter cōſide/
ráti ea ǭ dicit hac de cá ī. 12. meth. ubi loquiť non de
aīabus hoiuꝫ: ſed đ ītelligétiis dixit tot eé quot ſunt
motus cœleſtes: ad plures uero rō naturalis per certi
tudiné nō ptigit: nec tñ ppea aſſeuerádű é nō eé plu/
res: qa hác negatiuá non demōſtrat rō naturalis quá
obré ī eo loco dicit rōabile é tot eſſe: neceſſariű uero
fortioribus relinquať. Quáuis aűt pter hos alii ét loci
adduci poſſent ex Ariſt. hos tñ puto ego ſatis eé. Ex
qbus meo iudicio colligiť Ariſt. de īmortalitate aīæ
dubiű nō fuiſſe. ueꝝ de eius opatiōe poſt morté an
añcedat corpus nec ne cű rō naturalis ad hæc p certi
tudiné nō ptigat puto eű fuiſſe ábiguű: ppeaqꝫ paꝝ
aut nihil de rebus illis locutű fuiſſe: nō. n. fuit Ariſt.
tá iſcipiés quéadmodű multi ex his qui nűc philoſo
phátur ut putarit qcqd neſciret ipſe nō eé: ita ut meti
reť eé reꝝ ſua cognitiōe ac ſcīa imo nec naturali hoī
cognitiōe metiédű eſſe reꝝ dicit ipſe ī locis plurimis
nullus ergo mireť ſi de ſtatu aīaꝝ poſt morté locu/
tus nō é: quis putarit aīam poſt morté remaneř: ꝙ ſi
putaſſet eá poſt morté nō remanere nulli dubiű (cű
oés fere oppoſitű crederét téporibus Ariſt.) ꝙ ī eum
retorqri poſſet rō quá adducit ipſe ī. 2. phy. cōtra anti
quos qui de caſu & fortuna mentioné nō fecerűt. in
quit. n. ſi nō putarűt caſum & fortuná aliqd eſſe. hoc
eis đclarádű fuit quű oés habeát ꝯtrariá exiſtiationé
putétqꝫ caſuꝫ & formá aliquid eé: ſic nos quoqꝫ dice
remus ī Ariſto. ſi nō putat aīam poſt morté remane
re cű oés exiſtimát eá eé īmortalé appiendus fuit hic
error philoſopho pſertim cű Plato qué ī oibus repꝛ/
hédere conať tá clara uoce tot & táta de aīabus dicat
cur nō aliquo ī loco figméta Platonis ab Ariſto. non
rephendűtur miꝝ re uera hoc eét ſi putaſſet Ariſto.
illa fuiſſe penitus figméta. At dicet aliquis ueritus é
leges. Rńdemus ꝙ epicurei ac cirenaici nō uerebanť
leges: dicebátqꝫ ſine piculo aīam eé mortalé at ī aliis
locis. Ariſt. ueritus é ne leges ī. 2. meth.? ubi inqt ǭtű
ualeat cōſuetudo leges oſtédűt īquibus fabularia &
puerilia magis credűtur quá pſe manifeſta: ī. 12. ubi
đridet faciétes deos humana forma: ueritus ne eſt le
ges? minime. nō ergo ét ī hac re ueritus fuiſſet leges.
Multa adhuc īdiſcuſſa ſupſűt ab excelléntia tua dicta:
á. ſ. hō naturaliter appetat īmortalitaté: an poſita aīa
mortali aliqs debeat morté elligere: an miracula poſ
ſint fieri a corpibus cœleſtibus: an īpoſſibile ſit hoīes
ad ꝓpriű finé dirigeř abſqꝫ médatio. Veꝝ ſatis ſupqꝫ
céſeo ego abuſum fuiſſe me humanitate tua cű tá lō
gis nugis te detinueri: ac fatigari inquibus noui ego
multa eé ǭ caſtigatiōe īdigeát: quo factű é ut tibi táǭ
medico cuidá aīoꝝ excelléntiſſimo noſtriqꝫ amátiſſi/
mo: quicqd carcinomatis aut ulceris ītus gerá palam
fateri non erubuerim: quo. n. pacto medelá ǭret qui
medico ulcus tegit. Tu uero ꝓ ea ǭ me ſemp beniuo
léntia ꝓſecutus es benigno aīo: & ſereno uultu qcqd
id totű eſt accipe bonaqꝫ táǭ tua agnoſcas mala uero
táǭ mea caſtiges ac corrigas. Vale pceptor ac pater
honorandiſſime.

Finis.

BIBLIOTECA NAZ. ... VITTORIO EMANUELE